

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Musa ÇİMEN

744644

**BAMSI BEYREK HİKAYESİ'NİN
TÜRKİYE VARYANTLARI ÜZERİNDE
KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

744644

Tez Yöneticisi

Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

ERZURUM - 2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Bilimi (Folklor) dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

Jüri (Danışman)

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

Jüri

Doç. Dr. Hüseyin YURTTAŞ

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir.

11.03.2004

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü 7.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	VI

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN ADI, YÖNTEMİ VE AMACI.....	1
A. ARAŞTIRMANIN ADI.....	1
B. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	2
C. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
II. HİKÂYE ÜZERİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	6
A. DERLEME VE METİN NEŞRİ.....	6
1. DERLEMELER.....	6
2. METİN NEŞİRLERİ.....	17
B. ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER.....	20
1. KİTAPLAR.....	20
2. MAKALELER.....	26
III. HİKÂYE İLE İLGİLİ PROBLEMLER.....	30
A. HİKÂYELERİN TEŞEKKÜLÜ.....	30
1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN TEŞEKKÜLÜ.....	30
2. BEY BÖYREK HİKÂYESİNİN TEŞEKKÜLÜ.....	34
B. HİKÂYELERİN YAYILDIĞI ALAN.....	38

BİRİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN EPİZOTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	42
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER.....	58
1. KAM PÜRENİN OĞLU BAMSİ BEYREK DESTANI	58
2. BEYBÖYREK (V1).....	89
3. BEY BÖĞREK VE BENLİBOZ (V2).....	103
4. BEY BÖĞREK HİKAYESİ (V3).....	122
5. BEY BÖYREK (V4).....	133
6. BEY BÖĞREK HİKAYESİ (V5).....	150
7. BEY BÖYREK (V6).....	159
8. BEYBÖYREK (V7).....	176
9. BEY BÖYREK HİKAYESİ (V8).....	200
10. BEY BÖYREK (V9).....	210
11. BAL BÖĞREK (V10).....	232
SONUÇ.....	256
KAYNAKLAR	258
ÖZGEÇMİŞ.....	267

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAMSI BEYREK HİKÂYESİ'NİN TÜRKİYE VARYANTLARI ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

Musa ÇİMEN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

2004 – VI + 267

Jüri: Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

Jüri: Dç. Dr. Hüseyin YURTTAŞ

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

“Bamsı Beyrek Hikâyesi’nin Türkiye Varyantları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” adlı çalışma giriş, iki bölüm, sonuç ve kaynaklar kısımlarından oluşmaktadır. İlk başta özet, önsöz ve kısaltmalar bulunmaktadır.

Giriş bölümünün birinci kısmında araştırmanın adı, yöntemi ve amacı açıklandı. İkinci kısmında hikâye üzerinde yapılan derleme, metin neşri, kitap ve makale çalışmaları açıklandı. Üçüncü kısmında ise hikâyelerin teşekkülü, kaynağı ve alanı açıklanmıştır.

Birinci bölümde Dede Korkut Kitabı’ndaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi ile Anadolu’da yaşayan on Bey Böyreğ hikâyesi dokuz başlık altında epizot yönünden karşılaştırılmıştır.

İkinci bölümde Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi ile incelemeye aldığımız on adet Bey Böyreğ hikâyesinin metinleri verilmiştir.

Araştırmanın sonuç kısmında elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Sonunda ise kaynaklar yazar soyadlarına göre alfabetik olarak verilmiştir.

ABSTRACT

MASTER THESIS

A Comparative Study On Turkey Variants Of “Bamsı Beyrek Story”

Musa ÇİMEN

Advisor: Assist Prof. Dilaver DÜZGÜN

2004- VI + 267

Jury: Prof. Bilge SEYİDOĞLU

Jury: Assoc Prof. Hüseyin YURTTAŞ

Jury: Assist Prof. Dilaver DÜZGÜN

This thesis, “A Comparative Study on Turkey Variants of “Bamsı Beyrek Story”, includes an introduction, two chapters, conclusion and sources. In the beginning, there is an abstract, preface and abbreviations.

In the first part of the introduction, the name, method and purpose of the study is explained. In the second part, the studies made on the story, such as collection, text publication, book and article studies are explained. In the third part, the formation, source and field of the stories are explained.

In the first chapter, Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek story in Dede Korkut Book and ten Bey Böyrek stories that exists in Anatolia are compared under nine headings in terms of episode.

In the second chapter, the texts of Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek story and ten Bey Böyrek stories which we have tried to examine are given.

In the conclusion part, the findings are given.

At the end of the thesis, sources are given in alphabetical order according to authors last names.

ÖNSÖZ

Halk hikâyeleri ile masallar Anadolu’da anlatılan en yaygın halk edebiyatı ürünlerindendir. Halk hikâyeleri üzerinde yapılan çalışmaların sayısı fazladır ama bu yeterli değildir. Şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu bir hikâyenin varyantları üzerinde yoğunlaşmıştır. Ali Berat Alptekin’in 70 hikâye üzerinde yaptığı motif çalışması haricinde hikâyeleri toplu olarak değerlendiren bir başka çalışmaya rastlanmamıştır. Hikâye ve buna benzer sözlü ürünlerden daha iyi yararlanmak için bu türlerin titizlikle tespit edilip kayda geçirilmesi gerekir. Anadolu’da yaşayan her hikâyenin varyantları üzerinde derleme ve inceleme çalışmasının yapılması gerekir. Bu hikâyelerin toplu bir tasnifinin yapılarak genel yapılarının ortaya çıkarılması ve bize verdiği ortak noktaların belirlenmesi araştırmacılar için elzemdir.

Biz de şimdiye kadar yapılmış olan hikâye inceleme ve değerlendirmelerine bu çalışmamızla bir yenisini eklemiş olduk. Bu hikâyeler Anadolu’da sözlü kültürde canlı olarak yaşamaktadırlar. Hikâyelerimizin kaynağı Dede Korkut Kitabındaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi olduğu için çalışmamızın adı Bamsı Beyrek şeklinde kullanıldı. Bey Böyrek hikâyesinin farklı varyantları ulaşabildiğim kadarıyla toplanmaya çalışıldı ve derleme yapma gibi bir faaliyet için de olunmadı.

Giriş bölümünü a) Araştırmanın adı, yöntemi ve amacı b) Hikâye üzerine yapılan çalışmalar olmak üzere iki kısma ayırdık. Anadolu’da yaygın olarak yaşayan “Bey Böyrek” hikâyelerinin kaynağı Dede Korkut Kitabındaki “Bamsı Beyrek” hikâyesine dayanır. Türkiye’de yaygın olarak yaşayan Bey Böyrek hikâyeleri çok çeşitli isimlerle anılmaktadır. Araştırmanın adı kısmında çalışmaya neden Bamsı Beyrek adının kullanıldığını ve Bey Böyrek hikâyelerinin kullanılan değişik isimlerini açıkladık. Çalışmamızın ortaya konulması iki aşamada gerçekleşmiştir. Metinlerin toplanması birinci aşamayı, toplanan metinlerin değerlendirilmesi ve incelenmesi ise ikinci aşamayı oluşturur. Araştırmanın yöntemi kısmında bunları açıklayıp araştırmanın amacını kısaca belirtmeye çalıştık.

Hikâye üzerinde yapılan çalışmalar kısmını derleme ve metin neşirleri, araştırma ve incelemeler ile hikâye ile ilgili problemler olmak üzere üç kısımda açıkladık. Kaynağı belli olan metinleri derleyen, derleme tarihi, derleme yeri, kaynak kişisi ve kaynak şahıs ile ilgili bilgiler vererek derlemeler başlığı altında açıkladık. Derlenmiş bir metnin değişik şekillerde işlenmiş olanlarını metin neşirleri adı altında açıkladık. Hikâyemiz üzerinde yapılan çalışmalar kitap ve makale çalışmaları, araştırma ve incelemeler başlığı altında açıklanmaya çalışıldı.

Bu kısımda hikâyelerin teşekkülü ve kaynağı açıklanmaya çalışıldı. Dede Korkut hikâyeleri ile Anadolu'da halk arasında sözlü gelenekte yaşamakta olan Bey Böyrek hikâyeleri arasındaki münasebet ortaya konuldu. Bu yönüyle öncelikle Dede Korkut Kitabındaki hikâyelerin teşekkülüne kısaca değinilerek Bamsı Beyrek hikâyesinin oluşumu açıklandı. Ardından Bey Böyrek hikâyelerinin teşekkülü ve kaynağı sorununa çözüm getirilmeye çalışıldı. Hikâyelerin yayıldığı alan kısmında ise önce Dede Korkut Kitabının coğrafyası ve Bamsı Beyrek hikâyesinin alanı konusuna değinildi. Buna paralel olarak Bey Böyrek hikâyesinin alanı ve bu alanın sınırları konusuna açıklık getirilmeye çalışıldı. Son olarak bu kısımda Bey Böyrek hikâyelerinin Türkiye üzerinde illere göre dağılımını gösteren bir harita verdik. Çalışmamız sonucunda 80 varyant tespit edilmiştir. Bunların tamamının incelenmesi çalışmamızın boyutunu aşacağından karşılaştırma için 10 metin seçildi.

Birinci bölüm inceleme kısmını oluşturur. Burada Dede Korkut Kitabındaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi ve Anadolu'da yaşayan Bey Böyrek hikâyeleri dokuz başlık altında epizot yönünden karşılaştırılmıştır. Varyantlar arasındaki adet, gelenek ve inanış bakımından olan farkları varyantların epizot bakımından karşılaştırılması kısmında açıkladık. Ayrıca bu kısımda varyantların yapısı ile ilgili derli toplu bir değerlendirme yapıldı.

İkinci bölümde ise Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi ile incelemeye aldığımız on Bey Böyrek hikâyesinin metinlerini verdik. İncelenen on metni verirken her metnin başlığının sonuna metinleri epizot yönüyle karşılaştırırken varyant sayısını gösteren ($V_1, V_2, \dots, V_{10}$) işaretlerini kullandık.

Araştırmanın sonuç kısmında elde edilen sonuçlar verildi. Kaynaklar kısmında çalışmamızda kullandığımız kaynaklar yazar soyadlarına göre verilmiştir. Sonunda ise özgeçmiş bulunmaktadır.

Çalışmam sırasında, benden engin hoşgörüsünü esirgemeyerek ve çalışmamda bana değerli fikirleriyle yol gösteren çok kıymetli hocam Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU'na; ayrıca çalışmamın her aşamasında benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyip bana sabırla katlanan, bana fikirleriyle yol gösterip çalışmamın bu seviye gelmesine yardımcı olan, çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN'e; araştırmam boyunca fikirleriyle maddi ve manevi desteğini gördüğüm hocam Yrd. Doç. Dr. Gülhan ATNUR'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ayrıca; araştırmam boyunca bana maddi ve manevi yönden destek veren herkese teşekkür ederim.

Musa ÇİMEN

ERZURUM 2004

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
AÜFEF	: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
FEF	: Fen Edebiyat Fakültesi
EF	: Eğitim Fakültesi
AÜKKEF	: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
Ünv.	: Üniversite
HBH	: Halk Bilgisi Haberleri
MF	: Milli Folklor
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
DDK(ME)	: Dede Korkut Kitabı (Muharrem Ergin)
DDK(SS)	: Dede Korkut Kitabı (Saim Sakaoğlu)
DKK (OŞG)	: Dedem Korkudun Kitabı (O. Şaik Gökyay)
s.	: Sayfa
C.	: Cilt

GİRİŞ

I-ARAŞTIRMANIN ADI, YÖNTEMİ VE AMACI.

A- ARAŞTIRMANIN ADI

Dede Korkut Kitabı'ndaki üçüncü hikâye olan "Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek" hikâyesi'nin Türkiye'de ve Türk Dünyası'nda değişik isimlerde çok fazla varyantlarının bulunduğu bilinmektedir. Orhan Şaik Gökyay hikâyenin Özbek, Karakalpak, Kazak, Başkurt, ve Altay rivayetlerinin olduğunu belirterek hikâyelerin adı için şunları söylüyor: "Bu doğu rivayetlerinde, Karakalpakların, Kazak- Kırgızların Alpamış veya Alpamşa adlı hikâyeleri coğrafi bölgelere, ya da bu kabilenin komşu kavimlerle savaşlarına ait sakladıkları hatıralara göre işlenmiş varyantlardır. Alp- Bamsı bu varyantlarda Alpamsı, Alpamsa, Alpamış, Alpamıs, Olpamış, Alıp- Mamaş diye geçtiği gibi Bey unvanından sonra gelen Beyrek adı da Anadolu rivayetlerinde Bey Böyrek, Bey Beyri, Bey Böre, Bey Beyre, Bey Bîre ve Bey Bîra diye verilmiştir."¹ Muharrem Ergin², Saim Sakaoğlu³, A. Baha Gököğlu⁴ ve Cahit Öztelli⁵ gibi araştırmacılar aynı konu üzerinde durmuşlardır. Türkiye'de bulunan varyantların en yaygın olanlarının isimleri ise (Bey Böyrek, Bey Böğrek, Bey Börek, Ba Börek, Güzel Ahmet ve Akkavak Kızı vb.) şeklindedir. Elimizde bulunan 80 hikâyenin isimleri 35 farklı şekilde kullanılışı ve sayısı şu şekildedir:

Bey Böyrek: 28, Bey Böğrek: 6, Bey Börek: 4, Güzel Ahmet: 4, Ba Börek: 2, Bağ Böğrek: 2, Akkavak Kızı: 2, Ak Kavak Kızı İle Beyrek: 2, diğer hikâyeler ise şu başlıklar altında verilmiştir: Bay Beyrek, Bay Börek, Bay Böğrek, Bağ Böyrek, Bey Beyrek, Beğ Börek, Bamsı Beyrek, Bamsi Beyrek, Bol Börek, Bal Böğrek, Bey Bürek, Bengilboz, Bey Böyrek ve Benliboz, Beyböğrek İle Akkavak Kızı, Bol Böğrek, Bal Böğrek, Beğ Beyra İle Bengiboz, Beğ Börek İle Benliboz, Beyböyrek İle Bengiboz, Beybüreynen Bengiboz, Akgavak Kızı, Bengiboz- Şah İsmail, Akgavak Kızı İle Babörek, Gozel Amed, Al Kavak Kızı, Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan ve Oğuz'un Torunu

¹ Orhan Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 2000, s. CDLV.

² Muharrem Ergin, DKK-1, Ankara 1997, s. 48-49.

³ Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 32.

⁴ A. Baha Gököğlu, Bey Böyrek, Ankara 1941, s. 1.

⁵ Cahit Öztelli, "Unutulan Dede Korkut", TFA, (11), 225, Nisan 1968, s. 4709.

Beğböğrek. Varyantlarda bu kadar farklı isimlerin kullanılması genellikle yöresel ağız özelliklerinden kaynaklanır.

Bugüne kadar Bamsı Beyrek hikâyesi üzerinde ülkemizde yapılan çalışmaların sayısının bir hayli fazla olması Dede Korkut hikâyeleri'nden en çok varyantı olan hikâyenin Bamsı Beyrek hikâyesi olmasıdır. Bu konuda gerekli bilgiler çalışmamızın (Hikâye Üzerinde Yapılan Çalışmalar) kısmında verilmiştir.

Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi üzerinde çalışma yapan araştırmacılar isim olarak genelde (Bamsı Beyrek) adını kullanmışlardır. Hikâyenin Anadolu sahasında yaygın olarak kullanılan ismi (Bey Böyrek) olduğu için biz de bu ismi kullanmayı uygun gördük. Dede Korkut Kitabı'ndaki üçüncü hikâye olan (Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek) hikâyesini Türkiye'de bir hayli varyantları olan (Bey Böyrek) hikâyesi ile epizot yönünden karşılaştıracığımız için ve çalışmamızın ana eksenini Dede Korkut Kitabı'ndaki (Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek) hikâyesi oluşturduğu için çalışmamızın isminin şu şekilde olmasını uygun gördük:

(Bamsı Beyrek Hikâyesi'nin Türkiye Varyantları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma.)

B- ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamız iki aşamadan oluşmaktadır. Önce Bamsı Beyrek hikâyesi'nin yazıya geçirilmiş olan Türkiye varyantları tespit edilmiş sonra da bu varyantlardan 10 tanesi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Metinlerin elde edilme aşamasında, hikâye ile ilgili her türlü bilgiyi göz önüne aldık. Metinleri toplarken tür ayrımına gitmeyip masal ve hikâye özelliği gösteren bütün metinleri değerlendirmeye aldık. Bu aşamada kaynak kişilerden yeni bir metin derleme yapma yerine belli başlı kaynaklardaki metinlere ulaşma ve malzemelerin ortaya konulmasına çalıştık. Daha sonra ise şu süreli yayınlar taranmıştır:

1-Halkevi Dergileri.

a) Başpınar (Gaziantep), tamamı,

- b) Doğuş (Kars) tamamı,
- c) Erciyes (Kayseri) tamamı,
- ç) Çukurova (Adana) belli sayıları,
- d) Halkevi (Eskişehir) belli sayıları,
- e) İnan (Trabzon) belli sayıları,
- f) Kaynak (Balıkesir) tamamı,
- g) 19 Mayıs (Samsun) tamamı,
- h) Taşpınar (Afyon) tamamı,
- ı) Uludağ (Bursa) tamamı,
- i) Ün (Isparta) tamamı,
- j) Karaelmas (Zonguldak) belli sayıları,
- k) Erzurum belli sayıları,
- l) Eminönü (İstanbul) tamamı.

2-Türk Folklor Araştırmaları,1.-366. sayılar. (64.,112.,164.,ve173. sayılar hariç.)

3- Halk Bilgisi Haberleri, 1.- 112. sayılar arası.(45., 58., 109. sayılar hariç.)

4- Ülkü Mecmuası, 4.-17. ciltler arası. (1.-3. ciltler hariç.)

5- Yeni Ülkü, 1.- 126. sayılar arası.

6- Tarih Yolunda Erzurum 1.- 20. sayılar arası.

7- Türkiyat Mecmuası, 1. – 19. ciltler arası.

8- Bizim Yayla, 1. -12. sayılar arası.

9- Milli Kültür, 1.- 12. sayılar arası ve 50. -80. sayılar arası.

10- Maya, 39. – 50. sayılar arası.

11- Kars Eli 1. – 35. sayılar arası.

12- Adımlar 1. – 23. sayılar arası.

13- Porsuk, 1. – 49. sayılar arası.

14- Türk Dili ve Edebiyatı Araştırma Dergisi (Ege Üniv.), 1. – 14. ciltler arası.

15- İstanbul Üniv. EF. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1. – 22. ciltler arası.

Ayrıca şu bibliyografya çalışmalarına başvurulmuştur:

1- Orhan Acıpayamlı, “Türkiye Folklorunda Hikâye Ve Masallar Bibliyografyası.”, Antropoloji, (1), 12, Ankara 1964, s. 122-140.

2- Cemal Kurnaz, “Hacattepe Üniv.Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde Yapılan Tez Çalışmaları.”, Türk Kültürü, (11), 243, 1983, s. 487-494.

3- Zekeriya Karadavut, “Selçuk Üniv. Eğitim Fakültesi’nde Yapılan Halk Edebiyatı ve Folklor Konulu Lisans Tezleri.”, Milli Folklor, 26, Yaz 1995, s. 84-86.

4- Sevgül Karasubaşı, “Hacattepe Üniv. TDEB. ve Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı’nda Hazırlanan Tezler Bibliyografyası.”, Milli Folklor, 26, Yaz 1995, s. 87-91.

5- Ali Berat Alptekin, “Türk Üniversitelerinde Yapılan Talebe Tezlerindeki Halk Hikayeleri Bibliyografyası.”, Türk Dünyası Araştırmaları, 23, Nisan 1983, s. 207-228.

6- Hülya Yeşil, “Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Folklor Ve Halk Edebiyatı Alanlarında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar.”, Milli Folklor, 27, Güz 1995, s. 59-60.

7- Ahmet Kaya, “Belletendeki Halk Edebiyatı ve Folklor İle İlgili Yazılar”, Erzurum 1976, AÜFEF, Lisans Tezi.

8- Güler Uğurlu, “Açıklamalı Erzurum Folklor Bibliyografyası”, Erzurum 1979, AÜFEF, Lisans Tezi.

9- Muhammed Zeki Erdem, “Erzurum İl Halk Kütüphanesi’ndeki Halk Edebiyatı İle İlgili Kitaplar”, Erzurum 1982, AÜFEF, Lisans Tezi.

Bunların yanında Atatürk, Kafkas, Yüzüncüyıl, Uludağ, İstanbul, Dokuz Eylül, Erciyes ve Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri ile Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi’ne gidilip metin araştırması yapıldı. Milli Kütüphanedeki eski gazete ve mecmualar ulaşabildiğimiz kadarıyla taranmaya çalışıldı. Ayrıca konuyla ilgili olduğunu düşündüğümüz her türlü kitap, dergi, gazete ve makalelere ulaşmaya çalıştık.

Metinleri inceleme aşamasında ise, metinlerin farklı varyantlarının epizotları karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan 80 adet metin bizim çalışmamızın sınırlarını zorlayacağı için bu metinler içinden 10 adet metni incelemeye aldık. İncelenecek olan metinleri seçerken, metinlerin daha çok hikâye özelliği göstermesi, orijinal metne benzerlik, Türkiye’nin değişik bölgelerinden olması gibi hususları göz önüne aldık.

Elimizdeki metinlerin, isimleri, derleyen kişi, derleme tarihi, derleme yapılan yerler, bu yerlerin Türkiye üzerindeki dağılımı, derleyiciler hakkında genel değerlendirme, derlemenin yoğun olarak yapıldığı yıllar, kaynak kişiler ve bunların eğitim düzeyleri ile meslekleri, yayınlandığı yer, hikaye veya masal türüne ait özellikleri, asıl metne yakınlığı gibi özellikler bakımından bazı dikkatler ortaya konularak, tüm varyantlar hakkında genel özelliklerin ortaya konulması gibi hususlar giriş bölümümüzde detaylı olarak ele alınmıştır. En son olarak inceleme yapacağımız 10 metnin epizot karşılaştırılması yapılmıştır.

C- ARAŞTIRMANIN AMACI

Dede Korkut Kitabı'ndaki üçüncü hikâye olan "Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek" hikâyesinin Türkiye anlatması olan Bey Böyrek hikâyesi üzerinde bir çok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmaların çoğu hikâyenin belli bir kısmı üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmamızla dağınık halde bulunan malzemeleri bir araya getirdik. Bey Böyrek hikâyesi günümüze kadar metin neşri şeklinde, farklı yayınevleri tarafından çocuk hikâyeleri serisi halinde, çizgi roman şeklinde ve aşıklar tarafından ya tamamen değiştirilerek ya da kısmen değişiklik yapılarak, manzum ve nesir halinde işlenmiştir. Bu çerçevede metin neşirlerini ulaşabildiğimiz kadarıyla ele aldık. İlk derlenen metin ile son derlenen metin arasındaki değişiklikler, metinlerin teşekkülü ve kaynağı, yayıldığı alan ve epizot bakımından varyantlarının karşılaştırılmasının yapılması gibi bu ve buna benzer hikâye ile ilgili hususların açıklığa kavuşması, varsa sorunların ve çözümlerin ortaya konulmasına çalıştık.

Yukarıdaki hususlar dahilinde amacımız, Türk kültürünün eşsiz hazinelerinden biri olan Dede Korkut Kitabı'ndaki Bamsı Beyrek hikâyesinin Türkiye varyantı olan ve çoğu Bey Böyrek hikâyesi olarak adlandırılan değişik varyantların toplu olarak değerlendirilmesi ve seçilen metinleri Bamsı Beyrek hikâyesi ile epizot yönünden karşılaştırarak ilim alemine tanıtmaya çalışmaktır.

II- HİKÂYE ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

A- DERLEME VE METİN NEŞRİ

1- DERLEMELER

Bey Böyrek hikâyesi ile ilgili derleme, metin neşri, metnin işlenmesi gibi değişik şekillerde çalışmalar yapılmıştır. Derlemeler kısmında kaynak kişiden derleme yoluyla elde edilmiş çalışmalara değineceğiz. Metin neşirleri kısmında ise derlenmiş metinler üzerinde yapılan çalışmalar veya metinler ile ilgili yazma ve basma eserler hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Derlemeler kısmında hikâyelerimizle ilgili şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar derleme tarihine göre verilecektir. Derleme metinlerini verirken derleyen, derleme tarihi, derlenen yer, kaynak kişi, kaynak kişi ile ilgili bilgiler, metnin yayınlandığı yerler verilmeye çalışılacaktır.

1- Bey Böyrek Hikâyesi: Hasan Eren, İ. Kunos'un, Cszmantöröknepköltesigyüjtemeny (1887-1889) adlı eserinin 287-291 sayfalarından almıştır. (Hasan Eren, Bey Böyrek Hikâyesi'nin Yeni Bir Varyantı, TES, 14, Ekim 1977, s. 38-43.)

2- Bay Böğrek Hikâyesi: Metin Kayseri'de 1898 yılında bir Ermeni vatandaş tarafından derlenmiş ve İstanbul'da yayımlanan Ermenice bir dergide⁶ çıkmıştır. Cahit Öztelli F. Kırzioğlu'nun haber vermesiyle elde ettiği metni, dostu olan Kevork Pamukçıyan'a Ermenice'den dilimize çevirtmiştir. (Cahit Öztelli, Bay Böğrek Hikâyesi, Sivas Folkloru, (5), 59, Aralık 1977, s. 3-5.)

3- Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan Hikâyesi: A. Rıza Yalman, Osmaniye'nin Yarpuz Nahiyesi'nin Gökgöl Yaylası'ndan Duran isimli bir çobandan derlemiştir. (Memleket Mecmuası, 3, 15 Temmuz 1929, s. 5-6; 4, 15 Ağustos 1929, s. 13-16.)

4- Oğuz Destanından Bey Böyrek Menkabe ve Destanı: Ahmet Baha Gökoğlu, Safranbolu, Hacılar Obası'ndan, Hacı Ahmet Agan Emine Gadun'dan, 24 Eylül 1929 tarihinde derlemiştir. (Milli Mecmua, (11), 121, İkincikanun 1931, s. 123-126.)

5- Oğuz'un Torunu Beğböğrek Hikâyesi: A. Rıza Yalman, Osmaniye'nin Yarpuz Nahiyesi'nin Gökgöl Yaylası'ndan Duran isimli bir çobandan derlemiştir. (Çukurova'da Memleket Mecmuası, 5, 15 Teşrinievvel 1929, s. 12-14; 7, 15 Teşrinisani 1929, s. 9-11; 9, 15 Kânunsani 1930, s. 14-16; 10, 15 Şubat 1930, s. 8-9.)

6- Bey Böyrek ve Benliboz Hikâyesi: A. Rıza Yalman, Kilis'in Kürtüncük Köyünde bahçecilik yapan Aşkar Mehmet'den 24/8/931 tarihinde derlemiştir. (Türk Sözü - Adana, 3369, 5 Sontışrin 1935, s.2; 3370, 6 Sontışrin 1935, s. 2; 3371, 7 Sontışrin 1935, s. 2; 3372, 8 Sontışrin 1935, s.2; 3373, 9 Sontışrin 1935, s. 2.)

⁶ Pürakın, 32, 24 Eylül 1898, s. 580-582.

7- Bey Böyrek Hikâyesi: A. Baha Gökoğlu, Trabzon rivayetini Hamamizade İhsan'dan naklen vermiştir. (Bartın Gazetesi, 312, 21 Eylül 1931.)

8- Bey Böyrek Hikâyesi: Ahmet Baha Gökoğlu, Safranbolu Kuzkayalı Mustafa Efendiden, 1932 yılında derlemiştir. (Atsız Mecmua, 10, 15 Şubat 1932, s. 255-260.)

9- Bey Böğrek Hikâyesi: Samsun'un Büyük Oyumca Köyü İmamı Kavaklı Mustafa'dan 1933 yılında Sefer Aytekin derlemiştir. (19 Mayıs Mecmuası, (3), 33, Eylül 1938, s. 29-31; (3), 36, Aralık 1938, s. 30-32; (3), 37, Ocak 1939, s. 29-31; (3), 38, Şubat 1939, s. 25-27.)

10- Beyböyrek Hikâyesi: A. Rıza Yalman, Adana'nın Karaisalı Kasabası'nın Kocaveliler Köyü'nden 45 yaşındaki Bekir Ağa'dan 11.2.1933 tarihinde derlemiştir. (A.Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları, Kısım-3, Ankara 1933, s. 68-80.)

11- Bey Böyrek Hikâyesi: P. Naili Boratav, Konya'nın Beyşehir İlçesi'nden 40 yaşındaki Karabet Ağa isimli bir Ermeni'den 1.10.1934 tarihinde tespit etmiştir. (P. Naili Boratav, Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler, Ankara 1939.)

12- Beybörek Hikâyesi: Bayburt'un Hopur Köyünden altmış yaşlarında Çiloğlu Yusuf Çavuş'tan yeğeni ve M. Kemal Yanbey'in öğrencisi Abdülkadir 12 Şubat 1936 yılında derlemiştir. (TFA, (7), 153, Nisan 1962, s. 2699-2701.)

13- Bey Böyrek Masalı: Trabzonlu Cemal, Erzurumlu 82 yaşlarında bir kadından tespit edip, A. Baha Gökoğluna göndermiştir. Trabzonlu Hamamizade İhsan Trabzon Masalları adlı eserinden Bey Böyreğin Trabzon varyantını Gökoğluna göndermiş. Bu varyant Bartın Gazetesi'nin 319. sayısında neşredilmiştir. (HBH, (5), 54, Nisan 1936, s. 83-87.)

14- Beyböğrek İle Akkavak Kızı Hikâyesi: Muharrem Zeki Korgunal, Adapazarı'nda bir göçebe Abdal'dan dinlemiş ve (hikâyenin birinci kısmında değişiklik yapmadan) hikâyeyi baştan kendi ifadeleriyle zenginleştirerek kitap olarak yazmış ve yayınlamıştır. (Muharrem Zeki Korgunal, Beyböğrek İle Akkavak Kızı, İstanbul 1936.)

15- Bey Böyrek Hikâyesi: Osman Turan, Bayburt'un Vahşin Köyünden, 38 yaşlarında, İbişoğlu Zarif'den, 1938 yılında tespit etmiştir. (Ülkü, (10), 59, İkincikanun 1938, s. 403-413.)

16- Bey Böyrek Hikâyesi: Osman Turan, Bayburt'un Vahşin Köyünden, 38 yaşlarında, İbişoğlu Zarif'den, 1938 yılında tespit etmiştir. (Ülkü, (10), 59, İkincikanun 1938, s. 403-413.)

17- Bey Böyrek Hikâyesi: Osman Turan, Bayburt'un Vahşin Köyünden, 38 yaşlarında, İbişoğlu Zarif'den, 1938 yılında tespit etmiştir. (Ülkü, (10), 59, İkincikanun 1938, s. 403-413.)

18- Bey Börek Hikâyesi: M. R. Gazimihal, Kütahya'nın Gediz İlçesi'nden Halime adındaki bir kadından 11.11.1939 tarihinde derlemiştir. (HBH, (9), 98, Birincikanun 1938, s. 25-31.)

19- Bey Böyrek Hikâyesi: Osman Turan, Bayburt'un Vaganda Köyünden, Puşulu Hanımdan dinleyip kayda geçirmiştir. Köyde Hikâyenin farklı rivayetlerini bilenlerin olduğu ama ölmüş olduklarını söylemişler. (Türklük, 9, İstanbul 1939, s. 174-178.)

20- Bey Böyrek Hikâyesi: Sevgi Selvi , Hikâyeyi Kastamonu'da çıkan Ecevit Dergisi'nden 1939 yılında almıştır.(Sevgi Selvi, Kastamonu Folkloru, Ankara 1970, Ankara Üniv, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Lisans Tezi, s. yok.)

21- Bey Böyrek Hikâyesi: Naki Tezel, Kırşehir'in Mucur İlçesi'nden Seyfullah Eti'den tespit etmiştir. (Konuşmalar, C.H.P. Halkevi Neşriyatı, 2. Broşür, Ankara 1941.)

22- Akkavak Kızı Hikâyesi: Cahit Öztelli, Konya'nın Akkavak Köyünden Cahit Beğenç'ten 1960'lı yıllarda almıştır. Cahit Beğenç ise Hikâyeyi 1945 yılında 90 yaşında ölen annesinden dinlemiştir. (TFA, (10), 213, Nisan 1967, s. 4375-4376.)

23- Bey Böyrek Masalı: Hüseyin Namık Orkun'un öğrencisi Bayan Seniha Bayburt'tan 1946'lı yıllarda derleyip göndermiştir. Bayan Seniha aynı hikâyenin başka bir değişik şeklinin de olduğunu kaydediyor. (Ülkü, (10), 120, 16 Eylül 1946, s. 14-15.)

24- Bol Börek Masalı: Ahmet Caferoğlu, Bartın'da , Ayşe Sülün'den, 1951 yılında derlemiştir. (Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler, İstanbul 1951.s. 177-180.)

25- Bamsi Beyrek Hikâyesi: Tokat'ın Zille İlçesi'ndeki Hatice Hanımdan, 1953 yıllarında Cahit Öztelli derlemiştir. Hatice hanım aynı hikâyenin başka şekillerini de bildiğini söylemiş ama anlatamamış. (TFA, (3), 54, Ocak 1954, s. 853-856.)

26- Bamsı Beyrek Hikâyesi: Cahit Öztelli, Sivas'ın Gürün İlçesi'nden, 54 yaşındaki, Şevket Koşar'dan dinleyip yazıya geçirmiştir. (TFA, (5), 111, Ekim 1958, s. 1771-1773; (5), 112, Kasım 1958, s. 1798-1800; (5), 113, Aralık 1958, s. 1814-1816.)

27- Bey Böğrek Masalı: Bilgin Öğütverici, Konya'da 16.1.1958 de annesinden dinlemiş ve yazmıştır. (TFA, (10), 215, Haziran 1967, s. 4137-4138.)

28- Bey Börek Masalı: Mahmut Kemal Yanbey, Bayburt'un Saraycık köyünden derlemiştir. (TFA, (6) 137, Aralık 1960, s. 2283-2286.)

29- Bay Beyrek Hikâyesi: Şükrü Elçin, Yozgat'ın Çayıralan Kasabası'nın Yukarı Tekke Köyü'nden 40 yaşındaki Hüseyin Kaya'dan tespit etmiştir. H. Kaya Hikâyeyi 20 yıl önce köyün ihtiyarlarından dinlemiştir. (TFA, (9) 191, Haziran 1965, s. 3777-3781.)

30- Bey Böyrek Hikâyesi: Ahmet Yalçın, Erzurum'un Pasinler İlçesi'nden, 1965 yaz aylarında derlemiştir. (Ahmet Yalçın, Hasankale (Pasinler) Halk Hikâyeleri, Erzurum 1976, AÜFEF Lisans Tezi, s. Yok.)

31- Bey Börek Masalı: Bilge Seyidoğlu Erzurum'dan 70 yaşında, okur yazar olan Remziye Leylioğlu'ndan Mart 1967 tarihinde derlemiştir. (Bilge Seyidoğlu, Erzurum Halk Masları Üzerine Araştırmalar, Ankara 1975, s. 197-200.)

32- Güzel Ahmet Hikâyesi: Hayrettin İvgin Çorum'un Sungurlu İlçesi'nin Boğazkale Bucağında öğrencisi Hacı Ömer Kuzoluk'un yardımıyla 60 yaşındaki bir kadından, 1968 yılında derlemiştir. Kadın Hikâyeyi 40 yıl önce büyüklerinden derlediğini söylemiştir. (Hayrettin İvgin, Güzel Ahmet, TFA, (17), 325, Ağustos 1976, s. 7739-7742.)

33- Bey Böğrek Hikâyesi: Mustafa Parlar, Kayseri'nin Develi İlçesi'nin Yaylacık Köyü'nden 60 yaşındaki, okur yazarlığı olmayan, Bekir Uçar'dan 1969 yazında derlemiştir. (Mustafa Parlar, Kayseri Yerleşik Türkmen Ağzı İncelemesi, Erzurum 1970, AÜFEF Lisans Tezi, s. Yok.)

34- Bey Böyrek Hikâyesi: Saim Sakaoğlu Bayburt'un Kaleardı mahallesinde oturan 1914 doğumlu, okur yazarlığı olmayan, Saliha Bilen'den 5 Haziran 1969 tarihinde kayda geçirmiştir. (Saim Sakaoğlu, Bey Böyrek Hikâyesinin Bayburt Rivayeti, Türk Kültürü Araştırmaları, 3-4-5-6, 1966-1969, Ankara 1973, s. 159-181.)

35- Bengiboz-Şah İsmail Hikâyesi: Abdurrahman Çoşkun 1971 yılında Kars'dan aşçılık yapan Zeynel Doğan'dan derlemiştir. (Abdurrahman Çoşkun, Çukur Türkmenlerinden Folklor Derlemeleri, Erzurum 1971, AÜ, EF, Lisans Tezi, s. 28-58.)

36- Beyböyrek İle Bengiboz Masalı: Ömer Karaçayır, Eskişehir'de 27 yaşındaki, ilkokul mezunu, Şaban Karaçayır'dan 9 Şubat 1970 tarihinde derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-2, Konya 1998, s. 959-963.)

37- Bey Böyrek Hikâyesi: Temel Yazıcı, Bingöl Kiğı'da 45 yaşında okur yazar olan Mehmet Zeki Yücel' den derlemiştir. (Temel Yazıcı, Kiğı'da Derlenmiş 3 Halk Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Epizot Çalışması, Erzurum 1971, AÜFEF, Lisans Tezi, s. 48-59.)

38- Güzel Ahmet Masalı: Doğan Kaya, Sivas'ın Küpeli Köyü'nden 51 yaşındaki Mustafa Uzunoğlu'ndan 26 Mart 1973 tarihinde derlemiştir. (Sivas Folkloru, 8 , Eylül 1973, s. 19-21; 9, Ekim 1973, s. 19-21.)

39- Bey Böyrek Hikâyesi: Şaban Balbay, Konya Ereğli'den 85 yaşındaki okur yazarlığı olmayan annesi Meryem Balbay'dan derlemiştir. (Şaban Balbay, Konya Ereğlisi Halk Hikâyeleri, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi, s. 94-97.)

40- Bey Böyrek Hikâyesi: Erdoğan Ayhan, Erzurum'un Horasan İlçesi, Muratbağı Köyünden Sultan Maraşlıoğlu'ndan derlemiştir. (Erdoğan Ayhan, Muratbağı Köyü (Horasan) Halk Hikâyeleri ve Masalları, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi, s. 20-38.)

41- Bey Böyrek Hikâyesi: M. Diler Demirtaş, Erzurum'un Tortum İlçesi Çiftlik Köyü'nden okur yazarlığı olmayan Zühre Karabiber'den derlemiştir. (M. Diler Demirtaş, Tortum Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Çalışma, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi, s. 20-26.)

42- Beyböyrek Hikâyesi: Doğan Kaya Sivas'ın Acıyurt Köyü'nden 48 yaşındaki Abdullah Budak'tan 17 Temmuz 1973 tarihinde derlemiştir. (Doğan Kaya, Beybörek'in Acıyurt Köyü Varyantı, Sivas Folkloru, 23, Aralık 1974, s. 19-22; 24, Ocak 1975, s. 15-17; 25, Şubat 1975, s. 19-20; 26, Mart 1975, s. 20-22.)

43- Bey Burek Hikâyesi: Nuri Nurioglu Gümölcine'den 68 yaşındaki Hatice Hasan'dan derlemiştir. (Nuri Nurioglu, Gümölcine Ağız ve Grameri, İstanbul 1974, İstanbul Üniv., EF, Lisans Tezi, s. 44-48.)

44- Bey Böyrek Hikâyesi: Ahmet Fikret Kılıç, Erzincan'ın Otlukbeli (Karakulak) Bucağı'ndan okur yazarlığı olmayan 40 yaşındaki Nimet Öztürk'ten derlemiştir. (Ahmet Fikret Kılıç, Otlukbeli Bucağı (Erzincan) Folkloru ve Etnografyası, Erzurum 1974, AÜFEF Lisans Tezi, s. 12-20.)

45- Bamsı Beyrek Hikâyesi: Ali İhsan Muratoğlu Afyon'un Bolvadin İlçesi'nden derlemiştir. (Ali İhsan Muratoğlu, Bamsı Beyrek'in Bolvadin Varyantı, TFA, (16), 312, Temmuz 1975, s. 7380.)

46- Bamsı Beyrek Hikâyesi: Burhan Kaçar, Tokat'tan 71 yaşındaki Makbule Güler'den derlemiştir. (Burhan Kaçar, Tokat Folkloru, Erzurum 1975, AÜFEF Lisans Tezi, s. 98-101.)

47- Ak Kavak Kızı Hikâyesi: Hayrettin İvgin Çorum'un Sungurlu İlçesinin Kırankışla Köyü'nden 60 yaşındaki Naciye Evcili'den derlemiştir. Naciye Evcili hikâyeyi 30 yıl önce büyüklerinden dinlemiştir. (Hayrettin İvgin, Ak Kavak Kızı, TFA, (16), 320, Mart 1976, s. 7604-7605.)

48- Bengilboz Masalı: Adem Gören, Urfa'nın Birecik İlçesi'nden, kendisi 1976 yılında derlemiştir. Masalı çocukluğunda arkadaşlarından dinlemiştir. (Adem Gören, Birecik (Urfa) Folklorundan Örnekler, Erzurum 1977, AÜFEF Lisans Tezi, s. 10-13.)

49- Gozel Amed: Necati Şahin, Yozgat'ın Boğazlıyan İlçesi'nin Yoğun Hisar Köyü'nden, 75 yaşında, okuma yazması olmayan, Kadriye Şen'den, 26/02/1977 tarihinde derlemiştir. (Necati Şahin, Gozel Amed, Yozgat Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri, Erzurum 1977, AÜFEF Lisans Tezi, s. 74-83.)

50- Metin: Bey Böyrek Hikâyesi: Mevlüt Tunç, Afyon'un Sorkun Köyü'nden, İbrahim Türkavcı'dan, 1977 yılında derlemiştir. (Mevlüt Tunç, Sorkun Köyü (Afyon) Folkloru ve Etnografyası, Ankara 1977, Hacattepe Üniv, EF, Lisans Tezi, s. 28-54.)

51- Bey Böyrek Hikâyesi: Nadide Göngör, Erzurum'un Topalçavuş Köyü'nden, okur yazarlığı olmayan, ev kadını, 71 yaşındaki Nazlı Çoşkun'dan, 1977 yılında derlemiştir. (Nadide Güngör, Topalçavuş Köyü Halk Edebiyatı, Erzurum 1978, AÜFEF Lisans Tezi, s. 154-156.)

52- Bey Böyrek Hikâyesi: Ömer Faruk Sara, Eskişehir'in Aslanbeylik Köyü'nden 1980 yılında derlemiştir. (Ömer Faruk Sara, Şücaaddin (Aslanbeylik) Köyü (Eskişehir) Halk Edebiyatı ve Folkloru, Ankara 1980, Hacattepe Üniv, EF, Lisans Tezi, s. 108-124.)

53- Bey Böyrek Hikâyesi: Ensar Manav, Erzurum'un Umudum Köyü'nden, 60 yaşında, ilkokul mezunu, Dursunali Özkan'dan, 1980 yılında derlemiştir. (Ensar Manav, Erzurum Umudum Köyü Folkloru, Erzurum 1981, AÜFEF Lisans Tezi, s. 58-68.)

54- Bal Böğrek Masalı: Rağıp Memişoğlu, Amasya'nın Uygur Köyü'nden, 70 yaşında, çobanlık yapan, okuma yazması olmayan, İbrahim Erdoğan'dan, 21.04.1980

tarihinde derlemiştir. (Ragıp Memişoğlu, Balböğrek, İçel Kültürü, 20, Mart 1992, s. 29-31; 22, Temmuz 1992, s. 20-22; 23, Eylül 1992, s. 19-22.)

55- Akkavak Kızı Hikâyesi: Seyhan Özer, Çanakkale'nin Çan İlçesinden, 1982 yılında derlemiştir. (Seyhan Özer, Çan'dan İki Halk Hikâyesi, Türk Folkloru, (4), 37, Ağustos 1982, s. 24-27.)

56- Al Kavak Kızı Hikâyesi: Tuncer Gülensoy, Elazığ'ın Poyraz Nahiyesi'nden, 1983 yılında derlemiştir. (Türk Kültürü, (21), 224, 1983, s. 551-558.)

57- Bağ Böğrek Masalı: Önder Çağiran, Kayseri'nin Felahiye İlçesinden İdris Bulut'tan, 1984 yılında derlemiştir. (Önder Çağiran, Felahiye'de Derlenmiş Masal ve Halk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme, Erzurum 1984, AÜKKEF Lisans Tezi, s.72-83.)

58- Beybörek İle Bengiboz: Ertan Şentürk, Erzurum'un Aşkale İlçesi'nin Ortabahçe Köyü'nden, 50 yaşında, İlkokul mezunu, Hüseyin Kılıç'tan derlemiştir. (Ertan Şentürk, Ortabahçe Köyü Folklor ve Etnoğrafyası, Erzurum 1985, AÜFEF Lisans Tezi, s. 27-39.)

59- Bey Böyrek Hikâyesi: S. Burhanettin Akbaş, Kayseri'nin Felahiye İlçesi'nin Darılı Köyü'nden, 80 yaşındaki, okur yazarlığı olmayan, çiftçilik yapan İdris Bulut'tan, 1988 yılında derlemiştir. (S. Burhanettin Akbaş, Bey Böyrek Hikâyesi'nin Bünyan ve Felahiye Rivayetleri, Erciyes, (10), 124, Nisan 1988, s. 28-32.)

60- Bey Böyrek Hikâyesi: S. Burhanettin Akbaş, Kayseri'nin Bünyan İlçesi'nin Camiikebir Mahallesinden, 64 yaşında, ilkokul mezunu, Mehmet Sıtkı Işıtır'dan, 1988 yılında derlemiştir. M. Sıtkı Işıtır, hikâyeyi, babası Abdullah Işıtır'dan öğrenmiştir. (S.Burhanettin Akbaş, Bey Böyrek Hikâyesi'nin Bünyan ve Felahiye Rivayetleri, Erciyes, (10), 124, Nisan 1988, s. 28-32.)

61- Bâ Börek Masalı: Seyfi Altındış, Kayseri'nin Akmesic Köyü'nden, 32 yaşındaki Sevim Yıldız'dan 1988 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DDK-1, Konya 1998, s. 349-352.)

62- Bay Börek Hikâyesi: Gazanfer Aslantaş, Kayseri'nin Sarız İlçesi'nin Fettahdere Köyü'nden, 57 yaşındaki, okur yazar olan Tevfik Aslantaş'tan, 5 Şubat 1989 tarihinde derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 333-348.)

63- Beğ Börek'le Karatay Hikâyesi: Abdil Seven, Afyon İlinin Emirdağ İlçesinin Gözeli Köyü'nden, 55 yaşındaki, ilkokul mezunu, Sinan Özdemir'den 7 Şubat 1989 tarihinde derlemiştir. Sinan Özdemir hikâyeyi dedesi Ahmet Özdemir'den dinlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 397-410.)

64- Beğ Börek İle Benliboz Hikâyesi: Abdil Seven, Afyon'un Emirdağ İlçesi'nin Gözeli Köyü'nden, 56 yaşındaki, okur yazar, Döne Er'den 30 Ocak 1989 tarihinde derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 411-418.)

65- Beybörek Masalı: Ülkü Önal, Artvin'in Ardanuç İlçesi'nin Hamurlu Köyü'nden, İlkokul mezunu, 70 yaşındaki Hüseyin Vural'dan, 3.11.1990 tarihinde derlemiştir. Hüseyin Vural Hikâyeyi dedesinden dinlemiştir. (Ülkü Önal, Ardanuçta Beybörek Masalı, Erciyes, (14), 160, Nisan 1991, s. 28-29.)

66- Bag Bögrek Masalı: Serpil Toydemir, Sivas'ın Şarkışla İlçesi'nin Osmanpınarı Köyü'nden, okur yazarlığı olmayan, ev kadını, Mevlide Karaca'dan, 1990 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 315-326.)

67- Bâ Börek Masalı: Aliye Çetin, Konya'nın Ilgın İlçesi'nin Gökçeyurt Köyü'nden, 54 yaşındaki, okur yazar olan, Süleyman Uçmak'tan 1990 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 353-364.)

68- Güzel Ahmet Hikâyesi: İsmail Görkem, Osmaniye'nin Düziçi İlçesi'nden, 67 yaşındaki, Aşık Mustafa Köse'den 20 Ağustos 1990 tarihinde derlemiştir. M. Köse hikâyeyi, Kahramanmaraş'ın Türkoğlu İlçesi'nin Araplar Köyü'nden Deli Boran isimli bir aşıktan 1960 yılında öğrenmiştir. (İsmail Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara 2000, s.163-194.)

69- Beğ Beyra İle Bengiboz Masalı: Salih Erikçi, Konya'nın Ilgın İlçesi'nin Yukarı Çiğil Kasabası'ndan, 69 yaşındaki, okur yazarlığı olmayan, Gülsüm

Demirci'den 1992 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 365-369.)

70- Güzel Ahmet Masalı: Esmâ Şimşek, Adana'dan Yusuf Sıra adlı aşıktan derlemiştir. (Kâzım Çimen, Yusuf Sıra'dan Derlemeler, Elazığ 1994, Fırat Üniv, FEF, Lisans Tezi, s. 74-152.)

71- Bâg Böyrek Hikâyesi: Zeynep Oğuz, Konya'nın Akşehir İlçesi'nin Harunlar Köyü'nden 54 yaşındaki, çiftçilik yapan, Mehmet Taşçı'dan 1994 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK- 1, Konya 1998, s. 371-372.)

72- Bey Beyrek Hikâyesi: Halil Turan, Konya'nın Karatay İlçesi'nin Yarma Kasabası'ndan, 59 yaşındaki, ilkokul mezunu, çiftçilik yapan Seyit Koyuncu'dan 1994 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 373-396.)

73- Akkavak Kızı ile Beyrek Hikâyesi: Namık Aslan, Yozgat'ın Boğazlıyan İlçesi'nden derlemiştir. (MF, 27, Güz 1995, s. 70-72.)

74- Akkavak Kızı ile Beyrek Hikâyesi: Namık Aslan, Yozgat'ın Kadışehri İlçesi'nden derlemiştir. (MF, 27, Güz 1995, s. 70-72.)

75- Bâ Börek – Dengiboz Masalı: Hatice Çobanoğlu, Sivas'ın Şarkışla İlçesi'nden, 66 yaşındaki, okur yazar olan, Tevfik Ekinci'den, 1995 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DDK-1, Konya 1998, s. 327-331.)

76- Bal Boğrek Hikâyesi: İsmail Görkem, Osmaniye'nin Düziçi İlçesinden, 67 yaşındaki, Aşık Mustafa Köse'den 5 Nisan 1995 tarihinde derlemiştir. (İsmail Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara 2000, s. 222-250.)

77- Akgavak Kızı Masalı: Züleyha Açıkgöz, Zonguldak İli Kaleoğlu Köyü'nden, 57 yaşındaki Ahmet Güneyoğlu'ndan 1996 yılında derlemiştir. (Saim Sakaoğlu, DKK-1, Konya 1998, s. 419-430.)

78- Babörek Masalı: Hasan Avni Yüksel, Yozgat'ın Akdağmadeni İlçesi'nin Oluközü Köyünden, 80 yaşındaki, ilkokul mezunu, Ali Açıkl'den derlemiştir. (MF, 37, Bahar 1998, s. 54-66.)

79- Akgavak Gızı İle Babörek Masalı: Ahmet Öcal, Yozgat'ın Boğazlıyan İlçesi'nin Karakuyu Köyü'nden İsmail Abaylı'dan derlemiştir. (Ahmet Öcal, Karakuyu Köyü Çevresi Masalları, Erzurum 1999, AÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s. 319-325.)

80- Beybüreynen Bengiboz Masalı: Ü. Dilşad Akan, Erzurumlu 55 yaşındaki Nurhayat Sunar'dan 2003 baharında derlemiştir. Nurhayat Sunar, Çat'ın Yavi Beldesi'ndendir. Masalı ninesinden dinlemiştir. (Ülkü Dilşad Akan, Erzurum Masalları Derlemesi, Erzurum 2003, AÜFEF Lisans Tezi, s. 21-28.)

Elimizde bulunan metinler dışında, varlığından bir şekilde haberdar olunan ama ele geçmemiş olan metinler bulunmaktadır. Bu metinler, ya birileri tarafından tespit edilip bir kenarda kimsenin haberi olmadan duruyor, yada hiç tespit edilemeden kaynak kişiler ile yok olup gittiler. Biz bunların hangi durumda olduğunu bilemeyiz ve asıl konumuz da bu değildir. Bizi ilgilendiren eldeki mevcut metinler haricinde araştırmacıların değindiği gibi daha başka metinlerin olması. Bunun için şu kaynaklara bakılabilir: A. Baha Gökoğlu'nun⁷, Mahmut R. Gazimihal'in⁸, Osman Turan'ın⁹, Tuncer Gülensoy'un¹⁰ makaleleri ve Muharrem Ergin'in¹¹ kitabı.

2- METİN NEŞİRLERİ

Hikâye metinleri üzerinde farklı şekilde çalışmalar yapılmıştır. Metinler üzerinde çalışma yapılırken metinlerin bir kısmı kısmen değişiklik yapılarak bir kısmı da tamamen değiştirilerek işlenmiştir. Âşıkların metinleri kendilerinden bir şeyler

⁷ A. Baha Gökoğlu, "Bey Böyreğin Erzurum Varyantı" HBH, (5), 54, Nisan 1936, s. 82.

⁸ Mahmut R. Gazimihal, "Dede Korkut Hakkında", HBH, (9) 98, Birincikânun 1932, s. 26.

⁹ Osman Turan, "Bey Böyreğ Hikâyesi", Türklük, 8, İstanbul 1939, s. 126.

¹⁰ Tuncer Gülensoy, "Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı'nın Poyraz (Elazığ) Varyantı", Türk Kültürü, (11), 224, 1983, s. 548.

¹¹ Muharrem Ergin, DKK-1, Ankara 1997, s. 50.

katarak işledikleri de olmuştur. Hikâyenin bir kısmından hareketle küçük hacimli çocuk hikâyeleri yazarlar da olmuştur. Metinlerden kaynak kişisi belli olmayanları, yazmaları, basmaları, cönklerden derlenenleri, bir kişi tarafından veya âşıklar tarafından işlenmiş olanları burada aktaracağız. kısımda

Şerif Görol – Ferruh Görol’un hazırladıkları 19 sayfalık “Bayböre” adlı kitapçık çocuk hikâyesi şeklinde olup bu tür çalışmanın ilk örneğini teşkil eder.¹²

Yine küçük hikâye kitapçığı şeklinde 64 sayfalık çalışmayı Selami Münir Yurdatap, A. Baha Gököğlu’ndan aldığı Bey Böyrek hikâyesi’nin özünü değiştirmeden, “Böyböğrek İle Akkavak Kızı Hikâyesi” adıyla bir hikâye kitabı olarak yazıp yayınlamıştır.¹³

Naki Tezel, derlediği bir Bey Böyrek hikâyesi’ne göre Beyböyrek adıyla bir kitap yazıp yayınlamıştır.¹⁴

P. Naili Boratav, Konya’da bulduğu iki cönkten istinsah ettiği metinleri, (Bey Böyrek Hikâyesi’ne ait manzum parçalar) adı altında veriyor.¹⁵ Boratav aynı eserinde Bey Böyrek hikâyesi’nin, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nin Edebiyat kısmında, 239 numarada, 46 sahifeden ibaret, hikâyenin ikinci yarısına ait bir varyantının yazma halinde bulunduğunu bildiriyor.¹⁶ “Hikâye-i Bey Böyrek ma’Şehzâde” isimli 52 yapraktan ibaret yazmanın Dil Kurumu Kütüphanesi’nin 1359-6028 numarada kayıtlı olduğunu da yine Boratav’dan öğreniyoruz.¹⁷

Doğan Atlay’ın Mersin’in Mut İlçesi’nde 1992 yılında derlediği ve Destanlarımız isimli eserine aldığı “Beğ Bayram Destanı” adlı manzum halk hikâyesi şeklinde olan metni Saim Sakaoğlu eserine almıştır.¹⁸

Turan Oflazoğlu, yazdığı “Korkut Ata” adlı iki perdelik oyununun birinci perdesinde Bamsı Beyrek hikâyesini işlemiştir.¹⁹

¹² Şerif – Ferruh Gürol, Bayböre, Ankara 1935.

¹³ S. Münir Yurdatap, Beyböğrek İle Akkavak Kızı Hikâyesi, İstanbul 1942.

¹⁴ Naki Tezel, Beyböyrek, Ankara 1944.

¹⁵ P. Naili Boratav, Folklor ve Edebiyat-2, İstanbul 1983, s. 142-147.

¹⁶ age, s. 207.

¹⁷ age, s. 207.

¹⁸ Saim Sakaoğlu, DKK-2, Konya 1998, s. 965-970.

Rahmi Özen, Bamsı Beyrek hikâyesi'nin konusundan faydalanarak, "Bamsı Beyrek İle Banı Çiçek" adlı yedi bin mısralık manzum bir roman yazmıştır.²⁰

Orhan Şaik Gökyay, Dedem Korkudun Kitabı adlı eserinde Bamsı Beyrek hikâyesi'nin nazma çekilmiş olanlarını şu şekilde sıralamıştır:²¹

a) Basri Gocul, Bamsı Beyrek'in Küçük Bacısı İle Konuşması, Ağıt, 41, Nisan 1946, s. 25; 44, Temmuz 1946, s. 8; 45, Ağustos 1946, s. 28.

b) Basri Gocul, Bamsı Beyreğin Parasar Kalesinde Söylediği Türkü, Yelteniş, (11), 61, Kasım 1948, s. 58; (11), 62, Aralık 1948, s. 58; (11), 63, Ocak 1948, s. 58; (11), 64, Nisan 1948, s. 58; (11), 66, Mayıs 1948, s. 58.

c) Basri Gocul, Bamsı Sormaktadır, TFA, 6, Ocak 1950, s. 93.

d) Basri Gocul, Bamsı Beyrek Geçmişi Anmaktadır, TFA, 19, Şubat 1951, s. 298.

Bamsı Beyrek Hikâyesi'nin mensur halde işlenmiş olanları da yine Gökyay'ın eserinden şu şekilde öğreniyoruz:²²

a) Abdullah Ziya – Tahsin Demiray, Dede Korkut Kitabı'ndan beş hikâyeyi, "Türkün Altın Dağından" adı altında çocuk kitapları olarak çıkarmışlardır. Kam Büre Bey-oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi'ni, "Bozaygırlı" adı altında, İstanbul'da, 1929 yılında, 46 sayfa olarak yayınlamışlardır.

b) Yusuf Gür, Dede Korkut Hikâyeleri'nin 12 tanesinden, kendine göre en güzel olanlarından 10 tanesini bir araya getirerek, Nevzat Akoral'a resimleterek, çocuk kitapları halinde, Ankara'da, 1957 yılında 72 sayfa olarak, yayınlamıştır. Bamsı Beyrek hikâyesi, "Bamsı Beyrek" adıyla kitaptaki 10. hikâye olarak verilmiştir.

¹⁹ Turan Oflazoğlu, Korkut Ata (Oyun- 2 perde), Ankara 1998, s. 11-57.

²⁰ Rahmi Özen, Bamsı Beyrek İle Banı Çiçek, İstanbul 2000.

²¹ O. Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 2000, s. XXVII.

²² age, s. XXVIII-XXX.

c) Eflatun Cem Güney, “Dede Korkut Masalları” adlı kitabında, Dede Korkut Hikâyeleri’nden altı tanesini işlemiştir. Kitabını, İstanbul’da, 1958 yılında, 176 sayfa olarak yayınlamıştır. Hikâye, kitaba “Bey Böğrek” adıyla 4. hikâye olarak alınmıştır.

Orhan Dündar, Dede Korkut Hikâyeleri’nden Bamsı Beyrek hikâyesi’ni çizgi roman şeklinde resimleyerek yazmış ve yayınlamıştır.²³

Saim Sakaoğlu’nun hazırladığı “Destan Destan Üstüne” adlı eserde, Kadirli Aşık Halil Karabulut, Bamsı Beyrek hikâyesi’ni “Kam Püre Bey Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi” adıyla manzum bir şekilde ele almıştır.²⁴

B- ARAŞTIRMA VE İNCELEMELER

1- KİTAPLAR

Hikâyemizi başlı başına ele alan veya kısmen bazı noktalarda hikâyemize değinen bütün kitap ve makale çalışmalarını burada vermeye çalışacağız. Hikâyemiz üzerine yapılan müstakil iki kitap çalışması vardır. Biri P. Naili Boratav’ın hikâye metinlerini yayınladığı “Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler” diğeri ise A. Baha Gökoğlu’nun “Bey Böyrek” adıyla yayınladığı hikâye üzerinde yapılmış inceleme çalışmasıdır. Bu iki çalışma haricindeki çalışmalar bir kitap veya makale içerisinde hikâyemizle ilgili olan kısımlardan oluşmaktadır.

Pertev Naili Boratav “Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler” adlı eserinde Bey Böyrek Hikâyesine ait şu metinleri yayınlamıştır:²⁵ 1- Hikâyeye ait Manzum parçalar (Cönklerden toplanmış), 2- Beyşehir rivayeti, 3- İstanbul Üniversite Edebiyat Kütüphanesi, 239 numaradaki iki rivayet olmak üzere dört rivayetini yayınlamıştır. Aynı eser şuralarda yayınlanmıştır:

1- Ülkü Dergisi, (Ankara), (X), 60, Ocak- Şubat 1938, s. 483-492; (XI), 61, Mart 1938, s. 21-32; (XI), 64, Haziran 1938, s. 348-350; (XI), 65, Temmuz 1938, s. 425-433.

²³ Orhan Dündar, Bamsı Beyrek, Ankara 2001.

²⁴ Saim Sakaoğlu, Destan Destan Üstüne, Kadirli 2002, s. 241-250.

²⁵ Pertev Naili Boratav, Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler, Ankara 1939.

2- HBH, (VIII), 86, Aralık 1938, s. 35-42; (VIII), 87, Ocak 1939, s.52-64; (VIII), 88, Şubat 1939, s. 85-88.

3-Folklor ve Edebiyat 1-2, İstanbul 1991.

A. Baha Gökoğlu, “Bey Böyrek” adlı eserinde ise; Bey Böyrek hikâyesinin varyantları hakkında kısa bilgi vermiştir. Kendisinin, Bey Böyrek hikâyesi hakkında yaptığı yayınları ele almıştır. Halk Bilgisi Derneği’nin hikâye hakkında yaptığı çalışmalara değinmiştir. Ardından hikâye üzerinde o zamana kadar yapılan derleme çalışmalarını ve bu çalışmaları yapanları kısaca açıklamıştır. Derleme yapan kişiler olarak Pertev Naili Boratav, A. Kadir İnan , A. Rıza Yalman, Ahmet Baha, N. Adsız ve O. Şaik Gökyay belirtilmiştir.²⁶

Nurten Kutlu, lisans tezinde Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki kadın kahramanları ele almış, Bamsı Beyrek hikâyesinden de Banu Çiçek üzerinde durmuştur.²⁷

“Dedem Korkudun Kitabı” adlı eserinde O. Şaik Gökyay, Dede Korkut Kitabı hakkında detaylı bir inceleme ve araştırma yapmıştır. Kitabının bazı kısımlarında Bamsı Beyrek hikâyesi üzerinde durmuştur. Gökyay eserinde, Bamsı Beyrek hikâyesinin işlenmiş olanlarına, hikâyenin kaynağına ve yaşamakta olanlarına değiniyor. B. Beyrek hikâyesi’nin Anadolu rivayetlerinden yirmi iki tanesini ise şu şekilde sıralamıştır:²⁸

- 1- A. Rıza Yalman’ın, Yarpuz rivayeti .
- 2- A. Baha Gökoğlu’nun, Zafranbolu- Hacılar Obası rivayeti.
- 3- A. Baha Gökoğlu’nun, Zafranbolu – Kuzkaya- Hacılar Obası rivayeti.
- 4- A. Rıza Yalın(Yalman)’ın, Güney (Aladağ) rivayeti.
- 5- A. Rıza Yalın (Yalman)’ın, Kilis rivayeti.
- 6- A. Kadir İnan’ın, Erzurum rivayeti.
- 7- Osman Turan’ın, 3 ayrı Bayburt rivayeti.
- 8- M. Kemal Yanbey’in, TFA’daki 2 ayrı rivayeti.
- 9- Sefer Aytekin’in, Samsun rivayeti.

²⁶ A. Baha Gökoğlu, “Bey Böyrek - Oğuz Destanları- İzlerinin Anadolu Halkı Arasında Yaşadığını İsbat”, Ankara 1941.

²⁷ Nurten Kutlu, Dede Korkut Masallarında Kadın, Erzurum 1971, AÜFEF Lisans Tezi, s. 11-14.

²⁸ Orhan Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 1973.

- 10- P. Naili Boratav'ın, Beyşehir rivayeti.
- 11- P. Naili Boratav'ın, İstanbul Üniversite Kütüphanesinin Edebiyat Bölümündeki yazmadaki 2 ayrı rivayeti.
- 12- P. Naili Boratav'ın, Meydan rivayeti.
- 13- Osman Turan'ın, Mucur rivayeti.
- 14- Cahit Öztelli'nin, Zile rivayeti.
- 15- Cahit Öztelli'nin, Sivas rivayeti.
- 16- Şükrü Elçin'in, Yozgat rivayeti.
- 17- Bilgin Öğütverici'nin, Konya rivayeti.
- 18- O. Şaik Gökyay'ın, Göksun rivayeti.

“Bamsı Beyrek İle Bey Böyrek Hikâyesi'nin Karşılaştırılması.” adlı lisans tezinde Zeki Yılmaz, Dede Korkut'taki, Bamsı Beyrek hikâyesi ile Saim Sakaoglu'nun derlediği Bey Böyrek hikâyesinin²⁹ karşılaştırmasını yapmıştır. Karşılaştırma yapılırken kahramanlar ve tipler üzerinde durulmuştur.³⁰

“Dede Korkut Hikâyelerinden Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri” adlı eserinde Metin Ekici, Saim Sakaoglu'nun Bayburt'tan derlediği Bey Böyrek hikâyesi varyantını dört ana epizotta şu şekilde incelemiştir:³¹

I- Hazırlık Epizotu.

a- Zaman, b- Mekan, c- Aile, d- Çocuksuzluk, e- Çocuksuzluğa Çare Arama, f- Ad Verme.

II- Aşık Olma Epizotu.

a- Tabii Olarak (Görerek) Aşık Olma, b- Rüyada (Bade İçerek) Aşık Olma.

III- Sevgiliyi İsteme ve Engeller Epizotu.

²⁹ Saim Sakaoglu, “Bey Böyrek Hikâyesinin Bayburt Rivayeti”, Türk Kültürü Araştırmaları, III-IV-V-VI, Ankara 1966-1969, s. 159-180.

³⁰ Zeki Yılmaz, Bamsı Beyrek İle Bey Böyrek Hikâyesinin Karşılaştırılması, Erzurum 1975, AÜFEF Lisans Tezi.

³¹ Metin Ekici, Dede Korkut Hikâyelerinden Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri, Ankara 1995.

- a- Sevgiliyi Alabilmek İçin İmtihan Olma, b- Memleketten Ayrılma, c- Sevgilinin Başkasıyla Evlendirilmek İstenişi ve Kahramana Haber Verilmesi, d- Kahramanın Geri Dönüşü.

IV- Sonuç (Düğün veya Ölüm) Epizodu .

Bamsı Beyrek hikâyesi'nin Anadolu'da yaşayan rivayetlerini Muharrem Ergin, eserinde şu şekilde sıralıyor:³²

- 1- A. Baha'nın Safranbolu ve Trabzon rivayetleri.
- 2- Ali Rıza Yalman'ın Aladağ rivayeti.
- 3- Baha Gökoğlu'nun Erzurum rivayeti.
- 4- Osman Turan'ın Bayburt'un üç ayrı rivayeti.
- 5- Pertev Naili Boratav'ın Beyşehir ve Konya- Meydan rivayetleri.

Saim Sakaoğlu, Dede Korkut Kitabı 1-2 adlı eserinin birinci bölümünde; kendisinin derlediği Bayburt rivayetini; kahramanlar, çevre, formeller, şekil, folklorik unsurlar ve metin şeklinde incelenmiştir. Hikâyedeki motiflerin Anadolu masallarındaki motiflerle karşılaştırılması yapılmıştır. Hikâyenin 18 rivayetinin orijinal metin ile karşılaştırılması yapılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ağız değişiklikleri üzerinde durulmuştur. Eserin ikinci bölümünde: Bamsı Beyrek hikâyesinin 18 farklı rivayeti metin olarak verilmiştir. Bu metinler hiçbir yerde yayınlanmamış ve çoğu lisans tezlerinden alınmıştır. Bu rivayetler şunlardır:

- 1- Erzurum (Muratbağı / Horasan) – Erdoğan Ayhan Derlemesi.
- 2- Erzurum (Pasinler) – Ahmet Yalçın Derlemesi.
- 3- Erzurum (Umudum Köyü) – Ensar Manav Derlemesi.
- 4- Erzurum (Topalçavuş) – Nadide Güngör Derlemesi.
- 5- Erzincan (Otlukbeli/ Çayırılı) – Ahmet Fikret Kılıç Derlemesi.
- 6- Urfa – Adem Gören Derlemesi.
- 7- Sivas (Şarkışla)- Serpil Toydemir Derlemesi.
- 8- Sivas (Şarkışla) – Hatice Çobanoğlu Derlemesi.

³² Muharrem Ergin, DKK 1, Ankara 1997, s. 49-50.

- 9- Kayseri (Fettahdere Köyü / Sarız) – Gazanfer Aslantaş Derlemesi.
- 10- Kayseri (Akmescit Köyü) – Seyfi Altındış Derlemesi.
- 11- Konya (İlgın) - Aliye Çetin Derlemesi.
- 12- Konya (Yukarı Çiğil / İlgın) – Salih Erikçi Derlemesi.
- 13- Konya (Harunlar Köyü / Akşehir) – Zeynep Oğuz Derlemesi.
- 14- Konya (Yarma / Karatay) Halil Turhan Derlemesi.
- 15- Afyon (Gözeli Köyü / Emirdağ) – Abdil Seven Derlemesi. (1)
- 16- Afyon (Gözeli Köyü / Emirdağ) – Abdil Seven Derlemesi. (2)
- 17- Zonguldak – Züleyha Açıkgöz Derlemesi.
- 18- Kayseri (Yaylacık Köyü / Develi) – Mustafa Parlar Derlemesi.

Eserin dördüncü bölümünde: Bamsı Beyrek hikâyesi hakkında toplu bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından hikâyemizle ilgili üç rivayet hakkında kısa bilgi verilmiş ve bu üç rivayetin metinleri verilmiştir. Bu metinler şunlardır:

- 1- Türk Dil Kurumu'ndaki yazma.
- 2- Ömer Karaçayır'ın 1970'de derlediği metin.
- 3- Doğan Atlay'ın derlediği manzum metin.³³

İsmail Görkem “Halk Hikâyeleri Araştırmaları” adlı eserinde Bal Böğrek (Bey Böyrek) hikâyesinin teşekkülü ve varyantları hakkında kısa bilgi vermiştir. Bu varyantlar şunlardır:³⁴

1- S. Burhanettin Akbaş, “Beyböyrek Hikâyesinin Bünyan ve Felahiye Rivayetleri.”, Erciyes, (XI), 124, Nisan 1988, s. 28-32.

2- Tuncer Gülensoy, “Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da Yaşayan Dede Korkut Hikâyeleri, Kam Püre Oğlu Beyrek’in Poyraz (Elazığ) Varyantı.”, Türk Kültürü, 244, Ağustos 1983 s. 547-558.

3- Hayrettin İvgin, “Bir Dede Korkut Hikâyesi Varyantı:Güzel Ahmet.”, TFA, (XVII), 325, Ağustos 1976, s. 7739-7742.

³³ Saim Sakaoğlu, DKK-2, Konya 1998, s. 965-970.

³⁴ İsmail Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara 2000, s. 55.

4- Hayrettin İvgin, “Çorum’dan Bir Dede Korkut Hikâyesi: Ak Kavak Kızı.”, TFA, (XVI), 320, Mart 1976, s. 7604-7605.

5- Doğan Kaya, “Bir Küpeli Masalı: Güzel Ahmet.”, Sivas Folkloru, 8, Eylül 1973, s.19-22; 9, Ekim 1973, s.19-21.

6- Doğan Kaya, “Bey Böyrek’in Acıyurt Köyü Varyantı.”, Sivas Folkloru, 23, Aralık 1974, s.19-22; 24, Ocak 1975, s. 15-18; 25, Şubat 1975, s. 19-22; 26, Mart 1976, s. 20-22.

7- Ragıp Memişoğlu, “Balböğrek.”, İçel Kültürü, 20, Mart 1992, s. 29-31; 22, Temmuz 1992, s. 19-22; 23 Eylül 1992, s. 19-22.

8- Ali İhsan Muratoğlu, “Bay Büre – Bamsı Beyrek’in Bolvadin Varyantı.”, TFA, (XVI), 312, Temmuz 1975, s. 7380.

9- Cahit Öztelli, “Bey Büğrek Hikâyesi: Halktan Derlenen İlk Dedem Korkut”, Sivas Folkloru, (5), 59, Aralık 1977, s. 3-6.

10- Saim Sakaoğlu, “Bey Böyrek Hikâyesinin Bayburt Rivayeti.”, Türk Kültürü Araştırmaları, 1966-1969, (III-IV-V-VI), Ankara 1973, s. 159-180.

11- Bilge Seyidoğlu, Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar, Ankara 1975.

12- Özer Seyhan, “Çan’dan İki Halk Hikâyesi: Ak Kavak Kızı.”, Türk Folkloru, (IV), 37, Ağustos 1982, s. 24-27.

Hikâyelerdeki deyişler kısmında ise hikâyelerdeki Türküler hakkında bilgi verilmiştir. Eserin üçüncü bölümünde hikâyelerin tahlili yapılmıştır. Burada Bal Böğrek hikâyesinin epizotları verilmiştir. Beşinci bölümde ise hikâyelerin metinlerini verilmiştir.

2- MAKALELER

Hikâyemizle ilgili makalelerin büyük bir çoğunluğunda hikâye metnini vermeden önce metin ile ilgili yapılmış olan değerlendirmeler bulunur. Daha sonra hikâyelerin teşekkülü, kaynağı, tasnifi, alanı gibi konular üzerinde çalışma yapmış olanlar da hikâyemize değinmiştir. Başlı başına hikâyemizle ilgili yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır.

“Bey Böyreğin Erzurum Varyantı” adlı çalışmasının başında, A.Baha Gökoğlu, kendisinin hikâye üzerinde yaptığı çalışmalar ve o zamanda bu hikâye üzerinde çalışan kişiler hakkında kısa bilgiler vermiştir.³⁵

Sefer Aytekin, Bey Böğrek hikâyesinin Samsun rivayetini vermeden önce önsöz kısmında hikâye hakkında yapılan çalışmalara kısaca değinmiştir.³⁶

Cahit Öztelli, “Unutulan Dede Korkut” adlı yazısında Bamsı Beyrek hikâyesinin Bartın rivayetini vermeden önce metin ile ilgili kısa açıklamalarda bulunmuş. Metnin Dede Korkut’taki metin ile motif yönünden kısa bir karşılaştırması yapmıştır.³⁷

Bamsı Beyrek hikâyesinin Poyraz (Elazığ) varyantının metnini vermeden önce bu hikâye üzerinde yapılan çalışmaları Tuncer Gülensoy, bize şu şekilde aktarıyor.³⁸

1- Ahmet Baha’nın Safranbolu ve Trabzon rivayetleri.

2- A. Rıza Yalman’ın Aladağ rivayeti.

3- Baha Gökoğlu’nun Erzurum rivayeti.

4- Osman Turan’ın Beyrut rivayeti.

5- P. Naili Boratav’ın Beyşehir, Maden Köyü (Konya) ve İstanbul rivayetleri.

³⁵ A. Baha Gökoğlu, “Bey Böyreğin Erzurum Varyantı”, HBH, (5), 54, Nisan 1936, s. 81-86.

³⁶ Sefer Aytekin, “Bey Böğrek Hikâyesi , Samsun Rivayeti.”, 19 Mayıs (Samsun) Mecmuası, (3), 33, Eylül 1938, s. 29-30.

³⁷ Cahit Öztelli, “Unutulan Dede Korkut”, TFA, (11), 225, Nisan 1968, s. 4709.

³⁸ Tuncer Gülensoy, “Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nın Poyraz (Elazığ) Varyantı”, Türk Kültürü, 244, Ağustos 1983, s. 547-558.

6- Ahmet Caferoğlu'nun Bartın rivayeti.

Ali Öztürk, araştırmasında, Bey Börek hikâyesinin Bayburt'ta derlenmiş yedi varyantı ve bu varyantların kaynakları hakkında bilgi vermiştir.³⁹

Dede Korkut hikâyelerinden Bamsı Beyrek hikâyesi ile kendisinin 1983 yılında Felehiye'den İdris Bulut'tan derlediği Ba-Börek hikâyesinin karşılaştırmasını Önder Çağırın, a- Şahıs Kadrosu, b- Yer ve Zaman, c- Dil ve Anlatış, d- Hikâyelerin Motifleri, e- Manzum Kısımlar şeklinde yapmıştır.⁴⁰

Metin Ergün, "Bamsı Beyrek İle Alpamış Destanının Mukayesesi." isimli çalışmasında Bamsı Beyrek ile Alpamış Destanının karşılaştırmasını, a- Olayda Benzerlik, b- Kahramanlarda Benzerlik şeklinde yapmıştır.⁴¹

Fikret Türkmen, Dede Korkut hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli'de yaşayan kolları üzerinde dururken Bey Börek hikâyesinin iki varyantını ele almış ve bu varyantlar üzerinde değerlendirmeler yapmıştır.⁴²

"Sevdiğini Yenerek Alan Genç Kız Motifi ve Türk Halk Hikâyeleri" adlı çalışmada Nerrin Köse, Bamsı Beyrek hikâyesindeki kadın kahraman Banı Çiçek üzerinde durmuştur.⁴³

Namık Aslan, "Beyrek Hikâyesinin Yozgat'ta Derlenen İki Yeni Varyantı Üzerine." adlı çalışmasında hikâyelerde geçen bazı kelimeler ve asıl metinle değişiklik gösteren kahramanların isimleri üzerinde kısaca durduktan sonra iki yeni varyantın nazım kısımlarını vermiştir.⁴⁴

³⁹ Ali Öztürk, "Bayburt Folklorunda Bey Börek Hikâyeleri Ve Kaynakları", Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu, Birinci Kitap, Erzurum 1989, s. 158-168.

⁴⁰ M. Önder Çağırın, "Ba – Börek Destan Hikâyesi'nin Dede Korkut Hikâyeleri'nden Bamsı Beyrek'le Karşılaştırılması.", Erciyes, (12), 143, Kasım 1989, s. 30-31.

⁴¹ Metin Ergün, "Bamsı Beyrek İle Alpamış Destanının Mukayesesi.", Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu, Birinci Kitap, Erzurum 1989, s. 170-178.

⁴² Fikret Türkmen, "Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli'de Yaşayan Kolları.", Türk Kültürü Araştırmaları, (XXIX), 1-2, Ankara 1993, s. 345-367.

⁴³ Nerrin Köse, "Sevdiğini Yenerek Alan Genç Kız Motifi ve Türk Halk Hikâyeleri", MF, 23, Güz 1994, s. 24-30.

⁴⁴ Namık Aslan, "Beyrek Hikâyesinin Yozgat'ta Derlenen İki Yeni Varyantı Üzerine.", MF, 27, Güz 1995, s. 70-72.

Dede Korkut Kitabı'ndaki Bamsı Beyrek hikâyesi ile Anadolu'da anlatılan Bey Böyrek hikâyelerinin motif yönünden karşılaştırılmasını Ömer Yılar, şu motifler üzerinde yapmıştır:⁴⁵

1-Çocuksuzluk

2- Beşikkertme

3-Dua Neticesinde Çocuk Sahibi Olma

4-Adsız Çocuk

5-Ad Verme Merasimi

6-Yardımcı At

7- Kuvvetli Kadın

8-Aşk İmtihanı

9- Kıyafet Değişme

10-Dünür Olma

11-Kıskanç Erkek Kardeş

12-Evlenme Şartları

13-Formülistik Sayı: 40

14-Esir Olma

15-Ölüm Sembolü Kanlı Gömlek

16-Hain Arkadaş

⁴⁵ Ömer Yılar, "Dede Korkut Kitabındaki Bamsı Beyrek İle Anadolu'da Anlatılan Bey Böyrek Hikâyeleri ve Masalları Üzerine Motif Bakımından Bir Karşılaştırma Denemesi.", MF, 48, Kış 2000, s. 43-47.

17- Yas

18-Sembolik Renk: Siyah

19- Sevgilinin Başkasına Verilmesi

20-Yardımcı Tüccar

21-Yardımcı Kral Kızı

22-Kahramanın Geri Dönüşü

23-İbadet

24-Kötülerin Zor Duruma Düşmesi

25-Çok Eşle Evlenme

26- Mutlu Son

S. Burhanettin Akbaş çalışmasında Bey Böyrek hikâyesinin Bünyan ve Felahiye rivayetlerini verirken, hikâyenin Anadolu’da yaşayan dört farklı varyantının künyesini vermiştir. Bu dört varyant şunlardır:⁴⁶

1- Ahmet Caferoğlu’nun Bartın rivayeti.

2- Doğan Kaya’nın Acıyurt Köyü rivayeti.

3- Hasan Eren’in bir rivayeti.

4- Saim Sakaoğlu’nun Bayburt rivayeti.

Selami Fedakar, “Alpamış Destanı ve Bey Böyrek Hikâyesi Arasında Bir Karşılaştırma” adlı yazısında, Alpamış Destanı ile Bey Böyrek hikâyesi’nin karşılaştırmasını 1- Ailenin tanıtımı ve kahramanın doğumu, 2- Aşık olma,

⁴⁶ S. Buhanettin Akbaş, “Bey Böyrek Hikâyesi’nin Bünyan ve Felahiye Rivayetleri”, Erciyes, (10), 124 Nisan 1988, s. 28.

3- Kahramanın memleketinden ayrılması, 4- Kahramanın dönüşü ve sonuç şeklinde yapmıştır.⁴⁷

Dursun Yıldırım çalışmasında, Bamsı Beyrek hikâyesinin şimdiye kadar okunup anlaşılmayan yerlerin okunması, problemleri parçaları yeniden okunması ve düzeltilmesi gibi hikâye üzerinde gördüğü eksiklikleri ve problemleri ele almıştır.⁴⁸

III. HİKÂYE İLE İLGİLİ PROBLEMLER

A. HİKÂYELERİN TEŞEKKÜLÜ

1. DEDE KORKUT HİKÂYELERİNİN VE BAMSİ BEYREK HİKÂYESİNİN TEŞEKKÜLÜ

Hikâyelerin teşekkülü konusunda araştırmacıların çoğu ortak nokta üzerinde durular. Bu konuyla ilgilenmiş olan araştırmacıların çoğu aynı görüş üzerinde durmuşlardır. Bu görüşlerin çoğu birbirinin tekrarı olduğu için burada onları tek tek belirtmek yerine araştırmacıların konuyla ilgili farklı olan görüşlerini vermeye çalışacağım.

Hikâyelerin teşekkülü konusundaki ortak fikirler şu şekilde özetlenebilir:

Bu hikâyelerin, Oğuzların Müslüman olamadan önceki dönemlerinde (XI. yüzyıldan daha eski dönemlerde) oğuzların sosyal hayatların tezahürü olarak Orta-Asya'da ortaya çıktığı ve hikâyelere islamî unsurların sonradan girdiği görüşünü ileri sürenlerin yanında; Oğuzların eski memleketleri Sır-Derya boylarında IX-XI. yüzyılları arasında komşuları ile aralarındaki mücadeleler sonucu ortaya çıktığını kabul edenler de vardır.

⁴⁷ Selami Fedakar, “Alpamış Destanı Ve Bey Böyrek Hikâyesi Arasında Bir Karşılaştırma”, MF, 51, Güz 2001, s. 51-64.

⁴⁸ Dursun Yıldırım, “Qam Böri Oğlu Bamsı Börik Boyunda Sorunlar ve Çözümler”, Türkbilg (Türkoloji Araştırmaları), Temmuz 2001, Ankara, s. 129-167.

Orhan Ş. Gökyay, Dede Korkut kitabındaki hikâyelerin mühim bir kısmının ilk olarak IX-XI. yüzyıllarında Oğuzların eski yurdu olan Sır-Derya boylarında teşekkül etmeye başladığını daha sonra Seçuklu hanedanının adı altındaki bir kısım Oğuzların Kuzey İran eyaletiyle Güney Kafkasya ve Anadolu'yu ele geçirdikleri XI. yüzyılda Oğuzlar ile birlikte Yakın-Doğuya geldiğini belirtiyor. Ardından Gökyay hikâyelerin teşekkülü ile ilgili şunları kaydediyor: “Dede Korkut kitabının destanî hikâyeleri diğer Yakın-Doğu ve Orta-Asya milletlerinin tarih ve folklor malzemesiyle iki ayrı tarihî safhasında destan külliyyatına dahil edilmiş olup, bununla birlikte, her menkabe, bilhassa Orta-Asya ve Yakın-Doğu'ya ait eski tarih ve folklor malzemesinin izlerini taşımaktadır.”⁴⁹ Bamsı Beyrek hikâyesinin Orta Asya ve Yakın Asya'da değişik isimlerle yaşaması Gökyay'ın hikâyenin teşekkülü konusundaki görüşlerini desteklediğini söyleyebiliriz.

Muharrem Ergin, Oğuzların hikâyelerdeki coğrafi alana Selçuklular ile birlikte gelmeye başladıklarını bunun da XII. yüzyıldan itibaren olduğunu; hikâyelerdeki düşman, melik ve tekürlerin adlarının hep Türkçe olduğunu; Farsça ve Türkçe Oğuznamelerde Korkut eski Oğuz yurdunda yaşamış gösterildiğini; Korkut Ata'nın hatırasının bugün Hazer'in doğusunda Türk ülkelerinde yaşadığını; hikâyelerde şahıs adlarının çoğunun Müslüman adı olmaması; iç Oğuz-dış Oğuz gibi 24 sancak beyliği teşkilatının Oğuzların hayatında olması; eserlerdeki islâmi cephenin zayıf olması; hikâyelerde olduğu gibi öteki Oğuzname rivayetlerinde de Dede Korkut'un hep peygamberler zamanına yakın gösterilmesi gibi hususları göz önüne alarak hikâyelerin teşekkülü konusunu şu şekilde değerlendiriyor:

“İşte bütün bunlar gösteriyor ki, Dede Korkut hikâyeleri aslında Oğuzların Yakın Doğu'ya gelmeden önceki hayatlarına ait hâtıralara dayanmaktadır. Çok eski devirlerden beri mevcut olan bu hâtıraların, bazı olaylar etrafında toplanması ise IX-XI. yüzyıllarda Oğuzların Sır-Derya kuzeyindeki yurtlarında geçen hayatları ile ilgili görünmektedir. Bu devirde bilhassa kuzey komşuları olan Peçenek ve Kıpçaklarla sürekli mücadelelerde bulundukları bilinmektedir.”⁵⁰

⁴⁹ O. Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 2000, s. LVI.

⁵⁰ Muharrem Ergin, DKK-1, Ankara 1997, s. 55-56.

Buradan Dede Korkut hikâyelerinin birer destan parçası olarak teşekkül tarzlarının yukarıdaki anlatılanlar çerçevesinde mümkün olabileceğini ve buna da uygun görüldüğünü ve hikâyelerdeki türlü vakalar Oğuzların iptidaî devirlerinde teşekküle başlamış olduğu söylenebilir. Teşekkül etmeye başlayan bu ürünlerin Oğuzların IX-XI. yüzyılda başlarından geçen büyük mücadeleler etrafında toplanmış ve bu suretle destan haline gelmiştir diyebiliriz. Bu destanî hikâyelerle batıya gelen Oğuzlar Doğu Anadolu'da yaptıkları mücadelelerden bazı unsurları da bu destanlara katmışlar, esas Oğuz destanından ayrılan bu parçalar böylece bağımsız hikâyeler haline gelmiş ve sonunda bilinmeyen bir sanatkâr eli ile destan devri bitmeden tespit edilmiştir. Hikâyelerde birkaç devrin birden görünmesi de bundan ileri gelmiş olma ihtimali fazladır.

Şekil ve muhteva yönünden halk hikâyeleri ile benzerlik gösteren Dede Korkut hikâyelerini pek çok araştıracının dediği gibi destandan halk hikâyesine geçişte bir köprü olarak kabul edebiliriz. Dede Korkut Kitabı, destanî ananeye sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık, gittikçe gevşemekle beraber zamanımıza kadar gelen halk hikâyelerinde devam etmiştir.

O. Şaik Gökyay ise aynı konu için, Bamsı Beyrek hikâyesinin kaynağının bugün için, Hindistan'a kadar götürülmese bile, Dede Korkut hikâyeleri içinde, tarih bakımından en eski ve en yaygını olanının bu hikâye olduğunu, bu hikâyenin kökünün bir bahadırılık destanı olduğunu belirterek hikâyeler hakkında şu noktaya temas ediyor:

“Konusunun Altay- asıllı olduğu, N. Ulagaşev adlı hikâyecinin anlattığı ve 1939 da yayınlanan varyantından, çıktığı yer bakımından çok eski bir Altay kahramanlık destanı Alp Mamaş ile benzerliğinden anlaşılmaktadır. IX-X. yüzyıllarda Salur Kazan ve öteki Oğuz kahramanlık menkabeleri arasına sokulan bu konu, Dış-Oğuzlarla birlikte Salur Kazan'a ve İç-Oğuzlara karşı ve belki de tarihte yeri olan ayaklanmanın ve destan kahramanı olarak bilinen Oğuz Alpı Beyrek'e mal edilmiştir. Hikâyenin Özbek, Karakalpak, Kazak, Başkurt ve Altay rivayetleri vardır. Bu doğu rivayetlerinde, Karakalpakların, Kazak-Kırgızların Alpamış veya Alpamşa adlı hikâyeleri coğrafi bölgelere, ya da bu kabilenin komşu kavimlerle savaşlarına ait sakladıkları hâtıralara göre işlenmiş varyantlarıdır. Alp-Bamsı bu varyantlarda Alpamsı, Alpamsa, Alpamış,

Alpamış, Olpamış, Alıp-Mamaş diye geçtiği gibi Bey unvanından sonra gelen Beyrek adı da Anadolu rivayetlerinde Bey Böyrek, Bey Beyri, Bey Böre, Bey Beyre, Bey Bîre ve Bey Bîra diye verilmiştir. Bu arada kadın kahramanın adı da değişikliklere uğramıştır. Doğu rivayetlerinin büyük bir bölümünde Barçın Sulû, Dede Korkut kitabında Banu Çiçek, Anadolu’da anlatılan sözlü rivayetlerde Ak-Kavak Kızı’dır.”⁵¹

Hikâyelerinden bazıları ile bugün hala Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde özellikle Kuzey Doğu Anadolu’da karşılaşılmaktadır. Öğrenebildiğimiz kadarıyla Anadolu’da şimdiye kadar tespit edilen hikâyeler Beyrek, Deli Dumrul ve Tepegöz’dür. Bütün bu hikâyeler bir hayli değişikliğe uğramış, içlerine bir çok masal unsurları karışmıştır. Hikâyelerdeki bazı kahramanların adları değişmiş ve genel olarak ana olaylarda Dede Korkut hikâyeleriyle benzerlikleri kalmıştır. Bunun neticesinde Dede Korkut kitabındaki destanî ruhtan eser kalmamış ve bu hikâyeler masalla karışık vasat halk hikâyeleri şekline girmiştir.

Günümüzde yaşayan Dede Korkut hikâyeleri için M. Ergin şunları söylüyor: “Yaşayan Dede Korkut hikâyeleri içinde en yaygını Bey Böyrek (Beyrek) olmuştur. Adı bazen Ak Kavak Kızı, bazen Bengiboz ile Bey Böyrek, bazen Bey Beyri veya Bey Böyre olan bu hikâyenin şimdiye kadar Safranbolu, güney Anadolu ve Toroslar, Erzurum, Erzincan, Trabzon, Bayburt, Beyşehir, Konya ve İstanbul rivayetleri tespit edilmiştir.”⁵²

Temel Yazıcı konumuzla ilgili olarak, “Büyük Selçuklu İmparatorluğunun kurulması neticesi olarak, sürekli bir Oğuz göçü, Doğu Anadolu’ya doğru uzun zamanlar akıp gelmiştir. Dede Korkut Kitabı’ndaki hikâyeler, bu göçlerle gelen eski rivayetlerdir. Dede Korkut hikâyeleri’nin yaratılış zamanları ile yazıya geçiş zamanlarını birbirinden ayırmak gerekir. Bütün destan olayları gibi, bunlar da çok eski çağlarda geçmiş, halkın ve ozanların ortak çabaları ile gelişmiş, yüzyıllar sonra bir sanatçı tarafından yazılmış olabilir. Hikâyelerin yazıya geçiş zamanları ise, 15. yüzyıl

⁵¹ O. Şaik Gökyay, DKK, s. CDLIV-CDLV.

⁵² Muharrem Ergin, DKK-1, Ankara 1997, s. 49.

başlarıdır. Çünkü; kitap 15. yüzyılın Oğuz Türkçe'si ile yazılmıştır.”⁵³ şeklinde bir değerlendirmede bulunuyor.

2. BEY BÖYREK HİKÂYESİNİN TEŞEKKÜLÜ

Ahmet Baha Gököğlu, Bey Böyrek isimli kitabında bu konuyu şu şekilde temas ediyor: “Orta Asya Türkleri arasında: (Bamsi Beyrek, Alp Bamsi, Alp Bamiş) hikâyesi şeklinde bilinen (Oğuz Destanları) na ait hikâye'nin en meşhuru olan (Bey Böyrek) in (destanî) mahiyetini bile kaybetmeksizin, halk arasında –günümüze kadar- (Bey Böyrek ve Akkavak Kızı) destanı halinde yaşayıp geldiği, artık ve katiyetle anlaşılmıştır.”⁵⁴

Namık Aslan, makalesinde, Akkavak Kızı ile Beyrek adıyla Türk dünyasının bir çok yerinde sözlü gelenekte halen anlatıla gelen bu hikâyenin Dede Korkut kitabında yer alan üçüncü hikâyenin (Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek) bir varyantı olduğunu üzerinde duruyor.⁵⁵

Cahit Öztelli hikâyelerin kaynağı konusunda ise: “Akkavak Kızı hikâyesinin çok eskiden beri halk arasında söylenmediğini gösteren belirtilere bakarak, Dede Korkut'un meçhul sanatçısının esasen halk arasında yaşamakta olan bu hikâyeleri yeniden tasnif ettiği söylenebilir. Hikâyelerin kitaptan halka geçtiği ise iddia edilemez. Yüzyıllar boyu birçok değişikliğe uğraması da diğer folklorik edebiyatta görülen bir olaydır.”⁵⁶ görüşünü savunuyor.

H.B. Paksoy da hikâyeler arasındaki benzerliği konusuna Alpamiş destanının küçük varyantı olan ve Anadolu'da 15. yüzyıldan bu yana Bamsı Beyrek hikâyesi olarak değişik anlatımlarda bilinen Dede Korkut destanlarında yer alan Bamsı Beyrek hikâyesi ile Alpamiş'in ana konusu arasında yerel özellikler dışında büyük ayrımlar olmadığı şeklinde yaklaşıyor.⁵⁷

⁵³ Temel Yazıcı, Kiği'da Derlemiş Üç Halk Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Epizot Çalışması, Erzurum 1971, AÜFEF Lisans Tezi, s. 47.

⁵⁴ A. Baha Gököğlu, Bey Böyrek, Ankara 1941, s. 1.

⁵⁵ Namık Aslan, “Beyrek Hikâyesinin Yozgat'ta Derlenen İki Yeni Varyantı Üzerine”, MF, 27, Güz 1995, s. 70.

⁵⁶ Cahit Öztelli, “Bamsı Beyrek'in Zile Varyantı”, TFA, (3), 54, Ocak 1954, s. 853.

⁵⁷ H. B. Paksoy, “Alpamiş ve Bamsı Beyrek: İki Ad, Bir Destan”, Türk Dili, 403, Temmuz 1985, s. 620.

Metin Ekici, “Dede Korkut Hikâyelerinden Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri” adlı eserinde Dede Korkut hikâyelerinin Bamsı Beyrek hikâyesi ile ve diğer Dede Korkut hikâyeleriyle, bazı masal ve hikâye unsurları bakımından benzeştiğini ortaya koymuştur.⁵⁸

Fikret Türkmen de bu konuyu şu şekilde ele alıyor: “Dede Korkut hikâyeleri’nden bazıları, Türk Dünyası sözlü geleneği içinde yaşamaya devam etmektedir. Bazı hikâyeler, Anadolu’da halk hikâyesi Azerbaycan’da destan denilen şekil ve gelenek içinde adapte edilirken, bazıları da yeni bir tür şekline dönüşmüş bulunmaktadır. Birinci şeklin örneğini, Bey Böyreğ ile Akkavak Kızı hikâyesi’nde görüyoruz.”⁵⁹

P. Naili Boratav- Halil Vedat Fıratlı, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi adlı eserinde Dede Korkut hikâyeleri hakkında şunları söylüyorlar: “Hikâyelerin müellifi ve tarihi belli değildir. Bu demek değildir ki, Dede Korkut hikâyeleri, halk içinde işittiğimiz masallar veya hikâyeler gibi, ağızdan ağza nakledildikleri şekilde herhangi bir meraklısı tarafından tesbit edilmiş anonim mahsüllerdir; bunların yakından tetkiki bize şunu anlatıyor ki, bu kitap , anlattığı menkıbeler eski ve halk içinde yayılmış mevzular da olsa, bir tek kudretli sanatkârın eseridir. Bu sanatkârın eserini XV inci asır başlarında, Akkoyunlu hükümetinin inkıraza ve Osmanlı Saltanatının kuvvetlenmeye başladığı sıralarda, Akkoyunlu’ların hüküm sürdüğü sahalarda, yani doğu-kuzey Anadolu sahasında meydana getirdiği tahmin oluyor. Hikâyeler, Akkoyunlu’ların dedeleri olan ve XIII üncü asır sonlarında Anadolu’ya gelen Türkmenlerin XIV üncü asır boyunca burada komşu Gürcü, Ermeni ve Trabzon Rum devletleriyle ve beylikleriyle mücadelelerini anlatır. Öyle anlaşılıyor ki, Türkmenler dedeleri Oğuzların eski menkıbelerini, Anadolu’ya gelirken, beraber getirdiler. XIV üncü asrın Anadolu’daki hâdiseleriyle bunları mahallileştirdiler. XV inci asır başlarına kadar bu yeni

⁵⁸ Metin Ekici, Dede Korkut Hikâyelerinden Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri, Ankara 1995, s. 11.

⁵⁹ Fikret Türkmen, “Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli’de Yaşayan Kolları”, Türk Kültürü Araştırmaları, (29), 1-2 (1991), Ankara 1993, s. 345.

mücadeleler, eski kahramanların hatıraları ile kaynaştı ve XV inci asır başlarında ismini bilmediğimiz bir sanatkâr bugünkü şekilleriyle bu hikâyeleri meydana getirdi.”⁶⁰

Yukarıda da görüldüğü gibi Bey Böyrek hikâyesinin kaynağı konusunda bütün araştırmacılar mutabıktır. Buna göre Bey Böyrek hikâyesi, Dede Korkut kitabındaki 3. hikâye olan Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinin Anadolu ağızlarında yaşayan bir varyantıdır. Bey Böyrek hikâyesinin, Bamsı Beyrek hikâyesinden teşekkül ettiğini söyleyebiliriz. Bu teşekkülün zamanı konusunda ve şekli konusunda kesin bir şey söylenemez. Bu hikâyeler Dede Korkut hikâyeleri yazıya geçirildikten sonra mı halka yayıldı ve günümüze kadar nesilden nesile aktararak geldi yoksa Dede Korkut hikâyeleri yazıya geçirilmeden önce de mi bu hikâyeler halk arasında yaşıyordu.

Bey Böyrek hikâyesi, hikâye ve masal unsurlarını içinde barındıran bir türdür. Elde bulunan metinlere baktığımızda ilk yıllarda derlenen metinlerin daha çok, olay örgüsü, olağanüstü olayların azlığı, manzum kısımların uzunluğu, motifleri vb. bakımlardan hikâye özelliği gösterdiğini söyleyebiliriz. Yakın zamanda derlenmiş metinlerin ise, olağanüstü olayların fazlalığı, tekerlemelerin varlığı, manzum kısımların kısa ve az olması, metnin kısalmış olması gibi hususları dikkate alırsak bu metinlerin masal özelliğine büründüklerini görürüz. Bunda, aradaki kaynak kişi sayısının fazla olması ve bu kişilerin metni anlatırken kendilerinden bazı şeyleri eklemeleri etkili olmuştur diyebiliriz.

Kaynak Kişiler: Bu hikâyeler halktan derleme ve tespit yoluyla elimize geçmiştir. Elimizde bulunan 80 metinden 71 tanesinin kaynak şahsı bellidir. Hikâyenin kaynak kişileri hakkına da kısaca değinecek olursak şunları söyleyebiliriz.

80 metnin 9 tanesinin kaynağı belli değil veya yayınlayan kişilerce kaynak kişi belirtilmemiştir. Hikâyemizle ilgili 71 kaynak şahsın 16 tanesinin okur – yazarlığı var, 13 tanesinin okur – yazarlığının olmadığı belirtilmiş, 42 tanesinin okur –yazarlığı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Kaynak kişilerin mesleklerine çoğunlukla değinilmemiştir. Mesleği belli olanlar çiftçi, ev hanımı, çoban, vb. kişilerdir. Kaynak

⁶⁰ P. Naili Boratav- Halil Vedat Fıratlı, “Dede Korkut Hikâyeleri”, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1943, s. 56.

kişilerden 49 tanesinin yaşları belirtilmiş ve bunlar ise 27 ile 90 yaşları arasındadır. Kişilerin yaşları genelde 55-65 arasındadır. Yaş ortalamaları ise buna göre 60 yaştır.

Derleyiciler: Metinleri ilk derleyen kişiler, kültür tarihimizle ilgilenen ve bilimsel alanda faaliyet gösteren kişilerdir. Bu kişilerden ikiden fazla metin derleyenler ise; Cahit Öztelli, A. Rıza Yalman, A. Baha Gökoğlu, Sefer Aytekin, P. Naili Boratav, Osman Turan, M. Kemal Yanbey, Hayrettin İvgin, Doğan Kaya, S. Burhanettin Akbaş, İsmail Gökem ve Namık Aslan'dır. Daha sonraları ise Halk Edebiyatı öğretim elamanları ve Türkoloji öğrencileri bu alanda faaliyet göstermişlerdir. Özellikle 1965-1995 yılları arasında yapılan derlemelerin hemen hemen hepsi bu kişilerce yapılmıştır. Metinlerin 49 tanesi değişik araştırmacılar tarafından derlenmiş, 30 tanesi ise lisans tezi hazırlamış olan öğrenciler tarafından ve 1 tanesi de doktora tezi yapan kişi tarafından derlenmiştir.

İlk derlenen metin olarak, A. Rıza Yalman'ın 1929 yılında derlediği "Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan Hikâyesi"⁶¹ biliniyor ama Hasan Eren'in⁶² 1977 yılında yayınladığı makaleden biz ilk derlenen metnin 1889 yılında yapıldığını öğreniyoruz. Son yapılan derleme ise 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 'nde lisans tezi⁶³ olarak hazırlanmıştır.

İlk yıllarda yapılan derlemeler ile son yıllar arasında içerik yönünden fark vardır. Sonra yapılan derlemelerde masal unsurları fazlaşmış ve çoğu masal türünde anlatılmıştır. İlk yıllarda derlenmiş metinler ise daha çok hikâye unsurlarını taşıyor ve hikâye olarak anlatılmıştır. Bu husus da bize aradan zaman geçtikçe metinlerin hikâye özelliğini kaybedip masallaştığını gösteriyor. Ayrıca metin derlemenin ilk yıllardan günümüze gelene kadar git gide azaldığını görüyoruz. 1930-1940 yılları arasında derlemelerin yoğun bir şekilde yapıldığı, 1940-1965 arası bu yoğunluğun azaldığı, 1965 yılından sonra bu konuda Üniversitelerde Halk Edebiyatı Bölümlerinde yapılan tezlerle tekrar bir yoğunluğun başladığı ve bu yoğunluğun 1995 yılına kadar devam ettiği görülüyor. Bu arada 1970-1980 yılları arası en fazla derlemenin yapıldığı yıllardır.

⁶¹ A. Rıza Yalman, "Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan Hikâyesi", Memleket Mecmuası, 3, 15 Temmuz 1929, s. 5.

⁶² Hasan Eren, "Bey Böyreğ Hikâyesinin Yeni Bir Varyantı.", TES, 14, Ekim 1977, s. 38-43.

⁶³ Ülkü Dilşad Akan, Erzurum Masalları Derlemesi, Erzurum 2003, AÜFEF Lisans Tezi, s. 21-28.

1996-2003 yılları arasında ise sadece 5 derleme yapılmıştır. Sonuç olarak derlenen metin muhafaza edilir, derlenmeyen metin ise kaybolup gider diyebiliriz.

Derleme yapılırken kaynak şahıs ve derleme ile ilgili detaylı bilgileri daha çok Üniversitelerde yaptırılan tezlerde buluyoruz. Özellikle kaynak kişinin yaşı, mesleği, eğitimi, hikâye ve masalları nereden öğrendiği gibi konular hep bu tür kaynaklarda belirtilmiştir. Bundan da üniversitelerde bilimsel anlamda yapılan derlemelerin daha düzenli ve detaylı olduğunu anlıyoruz.

B. HİKÂYELERİN YAYILDIĞI ALAN

Bu konuda derli toplu bir çalışması olan araştırmacılardan Muharrem Ergin hikâyelerin alanı konusunda şunları söylüyor: “Esere göre, Oğuz illeri bugünkü Kuzey-Doğu Anadolu’dadır. Fakat bu oğuz ülkesinin sınırları açık olarak belli değildir. Hikâyelerde Oğuz’un serhaddi’nden bahsedilir, faka bu serhaddin nerede olduğunu kestirmeğe imkân yoktur. Aynı şekilde İç Oğuz ve Taş Oğuz’un nereler olduğu ve nasıl ayrıldığı da belli değildir. Her Beyin bir yurdu, bir ordusu olduğu anlaşılıyor, fakat bunlarında yerleri ve sınırları hiçbir şekilde belirtilmemiştir. Bu belirsiz coğrafya, hikâyelerde Oğuz ülkesi olarak gösterilen bu adsız tabiat, Dede Korkut Kitabı’nda bahsi geçen Oğuz illerinin bu bölgede değil, Oğuzların Orta-Asya’daki eski yurdunda olduğunu açıkça göstermektedir.”⁶⁴ diyerek hikâyelerin yaşadığı ve yayıldığı alan olan Oğuz ülkesi olarak Gürcistan- Pasinler-Ağrı dağı üçgeni içinde kalan ve Aras nehri ile kollarının içinden geçtiği bölgeyi gözümüzde canlandırıyor. Kısacası bu alan için Dede Korkut Kitabı’nda gösterilen hareket alanı geniş anlamı ile Kafkaslardan Mardin’e, Trabzon ve Bayburt’tan Aras ve Kür nehirlerinin aşağısına kadar olan bölgeyi içine almakta, Oğuz ülkesi ise bu bölgenin ortasında Hasankale, Kars, Gümrü, Gökçe Göl, Ağrı dağı, Karaköse arasında kalan kısımda bulunmaktadır tespitinde bulunuyor.

Buradan hikâyelerin bu bölgede oluşmadığı, tespiti sırasında veya daha önce kaynak kişiler tarafından buraya uydurulduğunu anlıyoruz.

⁶⁴ Muharrem Ergin, DKK-1, Ankara 1997, s. 51-52.

Hikâyelerin teşekkülü ve kaynağı kısmında da kısaca değinildiği gibi Bey Böyrek hikâyesinin yayıldığı alan bütün bir Anadolu ve daha çok Kuzey Anadolu'dur. Birinci metin hariç bütün metinlerin derleme yerleri bellidir. Metinleri yayıldığı alanı bir harita üzerinde göstereceğimiz için bu konuda metinlerin iller bazındaki dağılımı:

Erzurum (9), Bayburt (8), Konya (8), Kayseri (8), Yozgat (6), Sivas (5), Afyon (4), Osmaniye (4), Tokat (2), Çorum (2), Karabük (2), Eskişehir (2), Adana (2) ve Erzincan, İstanbul, Amasya, Bartın, Samsun, Bingöl, Kastamonu, Urfa, Kütahya, Artvin, Elazığ, Kars, Adapazarı, Kırşehir, Gaziantep, Trabzon, Çanakkale ve Zonguldak'ta birer metin derlenmiştir.

Şimdi Anadolu'da hikâyemizle ilgili olan yer adlarının birkaçı aktaralım. Bu konuda detaylı bilgi edinmek isteyenler O. Şaik Gökyay'ın Dedem Korkudun Kitabı⁶⁵ adlı kitabının "Dede Korkut'un Coğrafyası" kısmına ve M. Fahrettin Kırzıoğlu'nun Dede-Korkut Oğuznâmeleri⁶⁶ adlı kitabının "Dede-Korkut Oğuznâmeleri'nde Geçen Yer Adları" kısmına bakabilirler.

O. Şaik Gökyay, hikâyemizle ilgili var olan yer adlarını ele alırken bize şu kaydı veriyor: "Bugün , Ankara'ya 100 km. uzakta Beğrek adını taşıyan bir dağ vardır. Kızılırmak Köprü Köy bu dağın etegindedir. Bu köyün halkı Türkmendir.

Konya'nın 30. km. uzağında Hatunsaray bucağına bağlı bir Kavak Köyü vardır. Selçuklular zamanında kurulduğu söylenen bu köyün halkı da kendilerini Selçuklulardan sayar. Köylülerin söylediğine göre Ak-Kavak Kızı bu köye gelin gelmiştir. Bu köyde bugün de Dal-Kavak Oğulları diye anılan bir aile vardır."⁶⁷

M. Kemal Yanbey yayınladığı makalesinde, Bey Böyrek hikâyesinde geçen (Kuruk Düzü, Kuraver, Almışka, Bey Böyrek Mağarası, Arslan Dağı, Kırk Pınarlar) gibi yer adlarının günümüzde Bayburt civarında bulunduğunu belirtiyor.⁶⁸

⁶⁵ O. Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 2000, s. LXXXIV-CVI.

⁶⁶ M. Fahrettin Kırzıoğlu, Dede- Korkut Oğuznâmeleri, Ankara 2000, s. 58-120.

⁶⁷ O. Şaik Gökyay, DKK, İstanbul 2000, s. CDLVI.

⁶⁸ M. Kemal Yanbey, "Beyböyreğe Ait İkinci Hikâye", TFA, (7), 153, Nisan 1962, s. 2699- 2701.

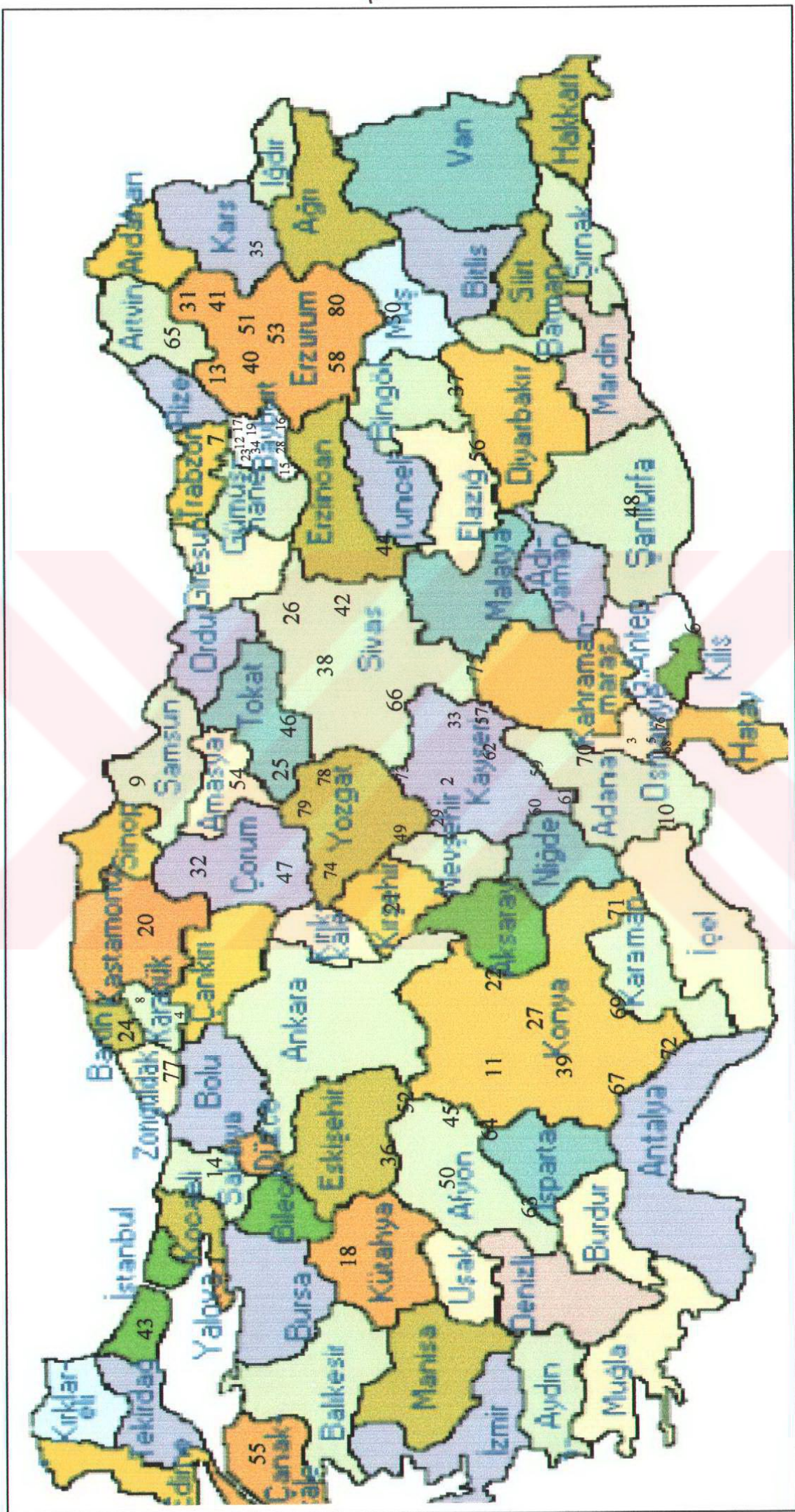
Cahit Öztelli, Bey Böyrek hikâyesinin yalnız derlendiği yerde değil, Anadolu'nun hemen her yerinde söylenmekte olduğunu ve çok yaygın olduğunu belirtiyor.⁶⁹

Hikâyelerin derlendiği kaynak kişilerin genellikle kent merkezleri yerine, köy gibi küçük yerleşim birimlerinde oturdukları görülmektedir.

⁶⁹ Cahit Öztelli, “Bamsı Beyrek’in Sivas Söylentisi”, TFA, (5), 111, Ekim 1958, s. 1771.

BEY BÖYREK HİKAYELERİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDE YAYILDIĞI ALAN

BİRİNCİ BÖLÜM

HİKÂYELERİN EPİZOTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Dede Korkut Kitabındaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi ile Türkiye’de anlatılan Bey Böyrek Hikâyeleri epizot ve motif yönünden birbirine benzemektedir. Bamsı Beyrek Hikâyesi ile Bey Böyrek Hikâyelerini 9 epizot başlığı altında inceleyip birbirleriyle karşılaştıracğız. Sonuçta benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaya çalışacağız. Karşılaştırma yaparken Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesini (Bamsı Beyrek) şeklinde, Bey Böyrek Hikâyelerini ise ($V_{1,2,...10}$) şeklinde göstereceğiz.

1-Kahramanın Ailesi ve Doğumu

Bu epizotta kahramanın ailesi hep yönetici tabakasındandır. Bamsı Beyreğın babası Oğuz Beylerinden Kam Püre’dir. Bey Böyrek Hikâyelerinde ise kahramanın babası hep çocuğı olmayan bir padişah’tır.

Bütün varyantlarda çocuksuzluk motifi yer alır. Kam Pürenin oğlu olmaz. Duaları kabul olan Oğuz beyleri oğlunun olması için Kam Püre’ye dua ederler. Kam Püre’nin Oğuz beylerinin duası sonucu bir oğlu dünyaya gelir.

Bey Böyrek Hikâyelerinin hepsinde kahramanın doğumu küçük ayrıntılarla birbirine benzer bir biçimde sunulmuştur.

$V_{1,2}$ de hiç çocuğı olmayan bir padişah iki çift demir çarık ile bir çift asa yaptırarak veziriyle çarıkları giyip asaları ellerine alarak dertlerine derman aramak için yollara düşerler. Uzun bir yolculuktan sonra bir çeşme başında mola verirler. Mola yerine boz atlı bir derviş gelir ve onların derdini anlayıp padişaha bir elma vererek içini padişah ile karısının yemeleri durumunda çocuklarının olacağını söyler. Kabuklarını ise kısıraklarına yedirdikleri zaman bir taylarının olacağını söyler. Kendisi gelmeden çocuğı isim verilmemesini ister. Padişah dervişin dediklerini yapar. Aradan bir müddet geçince Padişahın bir oğlu olur.

Diğer hikâyelerde farklı olan taraflar şunlardır: V_3 de padişah üç beş gece dua eder ve bir pîri fanî gelir.

V₄ de derviş yerine pîr gelir.

V₅ de padişah çocuksuzluğa çare aramak için hanımıyla yola çıkar.

V_{7,9} da padişah lalası ile gurbete çıkar.

V_{8,10} da padişah hasbahçede düşünürken derviş gelir.

V₆ da padişah baş veziri ve lalası ile yola çıkarlar. Mola yerinde bir derviş gelip padişaha hasbahçede kuru elma ağacı altında namaz kılmasını söyler. Padişah geri döner ve ertesi gün hasbahçede kuru elma ağacı altında namaz kılarken derviş gelir elma verir. Varyantların hepsinde bu epizot pîr veya dervişten bir elmanın alınması ve alınan elmanın yenmesi sonucu çocuğun olması şeklinde geçer. V₈ dışındaki varyantların hepsinde padişahın oğlu ile birlikte kısrakının bir tayı aynı günde dünyaya gelir.

Burada başka bir ayrıntı da elmanın taksimi ve yenilme şeklidir. V_{1,2,4,6,7,9} da elma ikiye taksim edilir yarısını padişah yarısını eşi yer, kabukları da kısraklara atılır.

V_{3,5} de çocuk olması padişah, hanımı ve kısraklarının dervişin verdiği elmadan eşit bir şekilde yemeleri gerekir.

V_{8,10} da ise elma dörde bölünür ikisini padişah, ikisini de padişahın karısı yer, kabuklar ise kısraklara atılır.

V₂ de elma gümüş kalemtraş ile soyulup altın terazide tartılarak taksim edilir.

V₉ da ise elma altın tabakta soyulur.

Çocuğun dünyaya gelme süresi farklı biçimlerde ifade edilir: V_{1,2,3,6,7,9} da belirli bir sürede, V₈ de dokuz ay sonra, V_{4,5} de dokuz ay dokuz gün sonra, V₁₀ da dokuz ay dokuz gün dokuz saat sonra olmak üzere değişik zaman dilimleri içinde olur.

2-Kahramana İsim Verilmesi

Bu epizotta çocuksuzluğa çare bulan derviş çocuğa kendisi gelmeden isim koyulmamasını ister. Derviş gelinceye kadar çocuk adsız dolaşır. Adsız dolaşma 7-15 yıl arasında olur ve bu zaman çoğu kez çocuk için sıkıntılı geçer. Çocuk babasına kendisine ad verilmesi için ısrar eder. Padişah dervişin gelmesini beklemeden meclisi toplayıp veya yakınları ile isim düşünürken meclisin toplanıp çocuğa isim aramaya koyuldukları bir zamanda derviş ansızın gelip çocuğa isim koyar. Ad koymak için toplanan meclis V₄ de olduğu gibi bazen üç gün isim bulamaz ve sonunda dervişin gelmesi ile sorun çözülür.

İsim koyma Bamsı Beyrek'te şöyledir: O zamanlarda bir kahramanlık yapmayan veya yiğitlik göstermeyen çocuğa isim verilmezmiş. İsim verilene kadar çocuk adsız dolaşmış. Bamsı Beyrek ava çıktığı bir vakit Evnük Kalesi kâfirlerinin saldırısından babasının Bezirgânlarını kurtarınca Dedem Korkut gelip ona Bamsı Beyrek adını koyar.

Varyantlarda ad koyma zamanı şu şekilde değişiklik gösterir: V_{1,3,4} de sekiz yaşına gelen oğlan adsız olmaktan sıkıldığı bir anda derviş gelip oğlana ve taya ad koyup kaybolur.

V_{2,6,9} da on beş yaşına kadar adsız dolaşan oğluna, vezirlerinin sözüne kanarak derviş gelmeden isim koymak isteyen Padişah, bir ad koyma merasimi düzenlediğinde aniden ortaya çıkan derviş oğlana ve taya ad koyar. Oğlanın adsız dolaşma zamanı V_{5,7,8,10} da ise belli değildir.

Derviş V_{1,6} da oğlana “Beyböyrek” ata “Bengiboz”, V_{2,3,4,7} de oğlana “Bey Böyrek” ata “Benliboz”, V_{5,9} de oğlana “Beğ Böyrek” ata “Dengiboz”, V₈ de oğlana “Beğ Böyrek” ata “Beyriboz”, V₁₀ de ise oğlana “Bal Böğrek” ata “Dengiboz” adını koyar.

3-Âşık Olma

Âşık olma motifi bütün varyantlarda vardır. Bamsı Beyrek'te beşikkertme olayı söz konusudur ve âşık olma doğrudan sevgilinin görülmesi iledir. Diğer varyantlarda ise beşikkertme olayı yoktur. Âşık olma, değişik şekillerde karşımıza çıkar.

Dede Korkut Kitabı'ndaki Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesinde Bamsı Beyrek Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek ile beşikkertmedir. Bamsı Beyrek bir gün ava çıktığında bir ceylanın peşine takılır ve ceylan onu Banu Çiçek'in çadırının kenarına kadar getirir. Beyrek ceylanı avlayıp Banu Çiçek'in çadırındakilere verir, çadırın Banu Çiçeye ait olduğunu öğrenen Bamsı Beyrek'in Banu Çiçeye kanı kaynar onunla evlenmek istediğini Kısırca Yengeye bildirir.

İncelemeye aldığımız 10 varyantta aşık olma olayı şu şekillerde cereyan eder: V_1 de Beyböyük ava çıktığı bir vakit kadının birinin kazlarını vurunca kadın ona "Akkavak kızının hışmına uğra." diye beddua edince oğlan Akkavak kızına âşık olur ve aşk hastalığına yakalanır.

V_2 de üvey annesinden kaçan oğlan bir memlekete varınca koca karının birinden Akkavak kızının adını duyunca kıza âşık olur.

$V_{3,10}$ da oğlan sarayın gizli ve girilmesi yasak olan bir odasındaki Akkavak kızının resmini görerek âşık olur ve hastalanır.

$V_{4,9}$ da kör bir kadının testisini kırınca kadının bedduası sonucu âşık olur ve hastalanır.

V_5 de Dengiboz çeşme başında bir kızın testisini kırınca kızın bedduası ile âşık olur.

V_6 da devlerin saldırısından kurtardığı padişahın kızına onu görerek âşık olur.

V_7 de başkasından duyma ile âşık olur.

V_8 de ise evlenme çağına gelen Beyböyük babasından kendine Akkavak kızını almasını ister. Bu varyantta âşık olma yoktur.

4-Sevgili İle Karşılaşma ve Evlilik Engeli

a- Sevgili İle Karşılaşma

Bu epizotta kahraman âşık olduğu sevgilisi ile değişik şekillerde karşılaşır. Bamsı Beyrek Hikâyesinde kahraman avda iken takip ettiği geyik Banu Çiçeğin çadırı önüne varınca onunla orada tesadüfen karşılaşır.

Diğer varyantlar da ise sevgiliyi arama için yola çıkma ve sevgili ile karşılaşma vardır. V₁ de kahraman sevgiliyi bulmak için beddua işittiği kadının evine gider ve kız ile evlilik imtihanında bir araya geldiklerinde karşılaşır.

V_{2,4,9} da kahraman sevgiliyi bulmak için babasının memleketinden ayrılıp uzun bir yolculuktan sonra bir kadının evine varır. Kız ile imtihanda karşılaşır.

V₃, de haftalarca yol giden kahraman sevgili ile sarayın bahçesinde karşılaşır.

V_{5,10} da kahraman kızı bulmak için yola çıkar ve kızın memleketine gelip onunla evlilik sınavında karşılaşır.

V₆ da sevgili için yola çıkma yoktur. Kahraman babasının memleketinden kaçıp başka bir memlekete giderken yolda devlerle savaşan padişaha rastlar ve padişahın kızı ile orada karşılaşır.

V₇ de babasının memleketinden kaçan kahraman Akkavak kızının memleketine varınca kız ile orada karşılaşır.

V₈ de sevgili ile karşılaşma yoktur. Kahraman babasına Akkavak kızını ister.

b- Evlilik Engeli

Hikâyelerde evlenme engeli genelde evlenilecek kız tarafından çıkarılır ve bu engelleri kahraman bazen kız ile karşılıklı yarış yaparak bazen de kızın şartlarını yerine

getirerek engeli geçer ve kızı almayı hak eder. Bazı varyantlarda sevgiliyi almak birden fazla talipli ortaya çıkar.

Bamsı Beyrek Hikâyesinde kahraman Kısırca Yengeye Banu Çiçeği almak için geldiğini söyleyince Banu Çiçek kendini kahramana Banu Çiçeğin dadısı olarak tanıtır. Ona at yarışı, ok atma yarışı ve güreşme teklif eder beni bunlarda yenersen onu da yenersin ve Banu Çiçeği alabilirsin der. Kahraman Banu Çiçeği at yarışı, ok atma yarışı ve güreşte yenince orada sözleşip yüzük takarak nişanlanırlar.

Elimizdeki 10 varyantta evlilik engelleri şu şekilde karşımıza çıkar: V₁ de kahraman Akkavak kızının imtihan için evin önüne getirdiği güzü kaldırır, ava çıktıklarında kızıdan çok av avlar, güreştiklerinde kızı yener ve kız ile evlenmek için sözleşirler.

V₂ de kahraman kızın kaldırmasını istediği ağır bir güzü kaldırır ve gitmesi yedi gün gelmesi yedi gün olan Hasbahçeden bir gül fidanı getirerek kızın ortaya koyduğu şartları yerine getirir.

V_{3,10} da kahraman kız ile ok atma yarışı yapar ve kızı yener, at yarışı yapar ve yarışta kızı geçer, kız ile güreşir ve güreşte de kızı yenince kızla evlenmeyi hak eder.

V₄ de padişah bazı şartları yerine getirene kızını vereceğini söyler. Bey Böyrek birinci şartta atı ile kırk arşınlık kuyudan atlar. Devler bahçesinden bir top gül getirerek ikinci şartı da yerine getirir. Son şartta ise selvi ağacının üzerindeki yüzük içinden ok geçirir ve kızı babasından alır.

V_{5,7} de kahraman kızı alabilmek için at yarışı, avlanma ve güreş sınavlarını geçmesi gerekiyor. Bütün sınavları geçen kahraman kızı alıp memleketine getirir. Yalnız V₇ de kız ile ava çıkma yoktur.

V₆ da kahramana evlilik için bir engel yoktur. Kahraman babasının memleketinden kaçarken yolda devlerle savaşan bir padişah görür ve kahraman padişahı devlerin elinden kurtardığı için padişah kızını kahramana verir.

V₈ de padişah selvi ağacı üzerindeki yüzüğü vuran, at yarışında kızını geçen, kırk kulaç genişliğindeki kuyu üzerinden atıyla geçen kişiye kızını vereceğini söyler. Bey Böyreğrek bütün engelleri geçerek kızı almayı hak eder.

V₉ da kahraman kızı isteyince kız kendisini gürz atma yarışında, güreşte ve at yarışında yenen kişi ile evleneceğini söyler. Engelleri aşan Beyböyreğrek Akkavak kızını alır.

5-Kahramanın Esir Olması

Hikâyelerimizde kahraman önüne çıkan engelleri aşarak sevgiliye kavuşur. Sevgili ile memleketine gider. Memleketine vardığında veya yolda iken farklı sebeplerden dolayı esir olur ve sevgiliye kavuşamaz. Bu olay ileride sevgilinin başkasına verilmesi sonucunu doğurur. Bu epizot incelemeye esas aldığımız hikâyelerde aşağı yukarı birbirinin aynısıdır. Bamsı Beyrek'te esir olma bir kız yüzündendir ve Bamsı Beyrek Banu Çiçeği aldığı için gece uykuda iken yakalanır ve esir edilir. Diğer metinlerde ise esir olmanın sebebi kız değildir çeşitli sebeplerden dolayı esaret gerçekleşir. Son olarak 10. varyant hariç bütün varyantlarda bir defa esir edilme vardır. 10 varyantta ise Balböğrek iki defa esir olur. Esir olmanın değişik şekilleri şu şekilde ele alınabilir.

Deli Karçar'ın istediklerini Dedem Korkut yerine getirince Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek evlenirler. Bu arada kâfirin casusu Bayburt Hisarı Beyi'ne Pay Piçen sana vereceği kızını Bamsı Beyreğe veriyor diye haber verir. Bayburt Hisarı Beyi düğün gecesi baskın düzenleyip Bamsı Beyrek ve otuz dokuz arkadaşını esir alıp kaleye götürüp hapseder.

Varyantlarda esir olma şu değişiklikleri gösterir: V₁ de Urus kralının kızını alan Beyböyreğrek babasının memleketine varır. Düğün ortasında güzel bir ceylan gören Beyböyreğrek onun ardına düşerek Uykupınarına gelir, hepsi orada uyuyakalırlar. Bu durumu öğrenen Urus kralı Beyböyreğrek ve arkadaşlarını esir edip zindana attırır.

V₂ de Bey Böyreğrek ile Akkavak kızı evlenmek için, Bey Böyreğrek'in memleketi Kızılıkum'a vardıklarında oğlan babasının kara kaftan ile kara kılıcının Moskof'a esir

gittiğini öğrenir. Alkavak kızını babasına bırakan Bey Böyrek on dokuz arkadaşıyla Moskafa gider. Moskof Kralının bahçesinde uyudukları zaman Kral Bey Böyrek ve arkadaşlarını zindana attırır.

V₃ de Bey Böğrek şartları yerine getirerek kızı alır ve memleketine getirir. Düğün hazırlıkları yapılırken düşman babasıyla savaşmak için yola çıkmıştır. Bey Böğrek ve 39 arkadaşı savaşmak için yola çıkarlar. Yolda bir yerde mola verdiklerinde uykuya dalınca düşman askerleri 40 yiğidi esir edip memleketlerine götürüp zindana atarlar.

V₄ de Bayburt kalesinde oturan düşman kralı Bey Böyreğin babası ile savaşmak üzere olduğu bir anda Bey Böyrek kız ile beraber babasının memleketine varır. Bu durumda Bey Böyrek kızı bırakıp kırk arkadaşı ile savaşmaya gider. Bey Böyrek ve arkadaşları kralın çamlığı olan Koruk Düzü'ne vardıklarında orada uyurlar. Kral uykudaki kırk yiğidi yakalatıp zindana attırır.

V₅ de Ak Gavak kızını alıp memleketine getiren kahraman babasının kılıç ve kalkanının Urus kralında esir olduğunu öğrenir. Bey Böğrek bunları kurtarmak için otuz dokuz arkadaşı ile yola çıkar. Yolda mola verdikleri yerde uyuduklarında düşman bunları esir edip zindana atar.

V₆ da esir edilme sebebi biraz farklıdır. Bamsı Beyrek hikâyesinde esir edilme bir kız yüzündendi bu varyantta da aynı şey vardır. Bey Böyrek padişah kızına âşık olmuştur ve onu almayı hak etmiştir. Fakat vezir de padişah kızını kendi oğluna almak ister ve buna engel olmak için Bey Böyreği devlerin yanına kapatır.

V₇ de kahraman kızı yenerek alır ve memleketine getirir. Düğünün olduğu sırada Bey Böyrek babasının tespih ve kılıcının Uruz Kralında esir olduğunu öğrenince düğün olmadan otuz dokuz arkadaşı ile beraber kılıç ve tespih'i kurtarmaya gider. Bey Böyrek ve arkadaşları yolda uyudukları zaman Uruz Kralının adamları tarafından yakalanıp zindana atılır.

V₈ de Bey Böyrek bütün vaatleri yerine getirip kızı alır ve düğün hazırlıklarına başlanır. Bu sırada birinin kale fethettiği için padişahın yanında ayağa kalkmadığını görünce gururuna yediremeyip düğünü yarıda bırakıp, kırk arkadaş, kırk at ve kırk silah

ile kale fethetmeye gider. Bey Böyrek ve arkadaşları kalenin önünde uykuya daldıklarında kalenin kralı bunları yakalatıp zindana attırır.

V₉ de şartları kabul eden Bey Böyrek, Akkavak kızı ile yaptığı üç yarışı da kazanır ve kız ile kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenip mesut bir şekilde yaşarlar. Akkavak kızının sarayındaki cadı karısı Bey Böyreği öldürmek isteyince Bey Böyrek Akkavak kızı ile memleketine gider. Bey Böyrek arkadaşları ile ava çıktıklarında Kralın adamları tarafından esir alınıp zindana atılırlar.

V₁₀ de diğer varyantlardan farklı olarak iki defa esir edilme olayı vardır. Balböğrek kızın öne sürdüğü üç şartı da yerine getirir ama kız onu zindana attırır. Zindandan kaçan Balböğrek memleketine varıp otuz dokuz arkadaşı ile kızı babasından almak için yola çıkarlar. Yolda uyudukları bir zamanda kızın babası tarafından yakalanıp tekrar zindana atılırlar.

Görüldüğü gibi Bamsı Beyrek hikâyesinde esir edilme sebepleri içinde kahraman aktif değil pasif durumdadır. Diğer varyantlarda ise kahramanlar esir edilme olayının içinde aktif olarak bulunuyorlar ve sebeplerin hazırlanıp gelişmesine bazen isteyerek bazen istemeden de olsa yardım etmiş oluyorlar. Burada ve diğer varyantlarda görüldüğü gibi esarete düşme sebepleri içinde kahraman yer alır ve şartlar kısmen kendisi tarafından hazırlanmış olur. Başka bir ayrıntıda yakalanma şekillerinin hep aynı olmasıdır. Esir olma olayı hep uykuda iken gerçekleşir. Hikâyelerin her birinde esir edilme olayının sebepleri V_{1,9} de ava çıkma, V_{3,4,10} de savaşma durumunda kalma, V_{2,5,7} de a esir giden bir eşyanın kurtarılma istenmesi, V₆ de kız yüzünden, V₈ de nam kazanmak için kale fethetmeye gitme şeklinde özetlenebilir.

6-Sevgilinin Başkasıyla Evlendirilmek İstenmesi

Bu epizot V₅ hariç bütün varyantlarda geçmektedir. Bamsı Beyrek hikâyesinde sevgilinin kahramanın elinden hile yoluyla alınmak istediği yaptığı hile ile birlikte verilir. Diğer varyantlarda bu konuda bir şey belirtilmez. Yalancı Oğlu Yaltacuk sevgiliyi kahraman elinden almak için şu yalana başvurur: Yalancı Oğlu Yaltacuk Bamsı Beyreğin kendine düğünde hediye ettiği gömleği kana bulayıp Bamsı Beyreğin

öldüğünü söyleyerek Banu Çiçeği almak ister. Yalanıyla Banu Çiçeği ve çevresindekileri kandırır kızı kendine alır. Bamsı Beyrek'te şu şekilde geçer:

On altı yıl gelmeyen Bamsı Beyrek için babası haber getirilmesini isteyince Yalancı Oğlu Yaltacuk Beyreğin gömleğini kana bulayıp onun Kara Derbentte öldürüldüğünü söyleyip Banu Çiçeğe talip olur.

Diğer incelenen 10 varyanta geçen bu epizot hemen hemen birbirinin aynısıdır denilebilir. Varyantlarda şu şekilde geçer:

V₁ de yedi yıl zindanda kalan Beybörek ve arkadaşları bir gün tıraş olmak için dışarı çıktıklarında karşıdan geçen kervandan babasının gözlerinin kör olduğunu ve Akkavak kızının ise Kel Vezir ile üç gün içinde evleneceğini öğrenir.

V₂, de Bey Börek Bezirgan başından Kel Vezirin Akkavak kızını aldığını ve yakında düğün edeceğini öğrenir. kral kızı Bey Börek ile bezirgan başının konuşmalarını duyunca Bey Böreği merak eder ve görünce ona aşık olur.

V₃ de zindandakileri sırayla gözleri kör olmasın diye dışarı çıkarırlarmış. Sıra Bey Bögreğe gelince dışarıda yoldan geçen bezirgân'dan anasının belinin tutulduğunu, babasının gözlerinin kör olduğunu, Akkavak kızının Kel Vezirin oğluna verildiğini öğrenir.

V₄ de Bey Börek dışarıda iken bir kervandaki bezirgânbaşı'ndan babasının öldüğünü, anasının gözlerinin kör olduğunu, Kel Vezir'in tahta oturduğunu ve yarini de Kel Vezir'in oğluna verdiklerini öğrenince hançer ile intihar etmek ister.

V₅ de bu epizot ile ilgili bir şey bahsedilmez. Kahraman kral kızının yardımıyla kaleden kurtulup memleketine gider.

V₆ de vezir Bey Böreği devlerin yanında bırakıp gider ve Bey Böreğin aşık olduğu Padişah kızını oğluna almak ister.

V₇ de varyantında Beybörek ve arkadaşları yolda uyudukları zaman Uruz Kralının adamları tarafından yakalanıp zindana atılır ve zindanda yedi yıl kalırlar. Bir

gün zindandan dışarı çıkan Beyböyük yoldan geçen bezirgân başından Akkavak kızının Kel Vezire verildiğinin öğrenir.

V₈ de yedi yıl zindanda kaldıktan sonra bir gün dışarı hava almaya çıktıklarında Bey Böyük yoldan geçen bezirgân başından, babasının belinin büküldüğünü, kelce vezirin tahta oturduğunu, Akkavak kızının vezirin oğluna verildiğini öğrenir.

V₉ da zindanda kır gün uyuduktan sonra uyanırlar. Zindanda yedi yıl kaldıktan sonra kral esirleri her şeyi ile kızına teslim edince kız bunları dışarı çıkarınca yoldan geçen bir bezirgân başı ile konuşan Bey Böyük babasının tahtının yıkıldığını, anasının belinin büküldüğünü, Akkavak kızının Kel Vezir'e verildiğini öğrenir.

V₁₀ da Balböyük zindandan bir gün dışarı çıktığında bir kervandan Bezirgân ile konuşunca babasının gözlerinin kör olduğunu, anasının belinin büküldüğünü, Kel Vezirin tahta oturduğunu ve nişanlısının Kel Vezir'e verildiğini öğrenir.

7-Esirlikten Kurtuluş

Hikâyelerimizde esirlikten kurtuluş birinin yardımıyla gerçekleşir. İncelediğimiz bütün varyantlarda kahramana yardım eden kişi kahramana âşık olan ve daha sonra onunla evlenecek olan kral kızıdır. Kral kızı bir şekilde kahramanın kaleden kaçmasını sağlar ve sonunda kahraman kaleye gelip bir şekilde kral kızını alıp onunla evlenir. Varyantlardaki esirlikten kurtuluş epizotları kısaca şöyledir:

Bamsı Beyrek hikâyesinde her gün Beyreği görmeye gelen kafir kızı olanları duyunca daha sonra Beyrek ile evlenmek şartıyla onun kaleden kaçmasına yardım eder ve Bamsı Beyrek kaleden kaçır.

V₁ de bu duruma çok üzüldüğünü öğrenen kral kızı Beyböyüğün kaleden kaçmasına ilerde kendisiyle evlenmek şartıyla yardım eder.

V₂ de kral kızı Bey Böyüğün kaleden dışarı çıkmasına yardım eder.

V₃ de kötü habere üzülen Bey Böğrek acıklı bir türkü söyleyince kral kızı bu türküyü işitir ve Bey Böğreğe âşık olur. kral kızı Bey Böğreğe kendisi ile evlenmesi

şartıyla kaleden kaçmasına yardım eder ve Bey Böğrek kaleden kaçarak memleketine gider.

V₄ de kral kızı intihar etmek isteyen Bey Böyreğin kolundan tutarak onu vazgeçirir ve onu kaleden ilerde kendisi ile evlenmek şartıyla kurtarır.

V₅ de kralın kızı Bey Böğreğe aşık olur ve onu zindancıyı sarhoş ederek zindandan dışarı çıkarıp memleketine gitmesi için yardım eder. Bey Böğrek kaleden çıkınca hemen

V₆ de Bey Böyrek devlerin yanından Arap birinin yardımıyla kurtulup kel kılığına girerek düğün evine gider.

V₇ de Beyböyrek zindandan kralın kızının yardımıyla kurtulup Benliboz ile memleketine gider.

V₈ de bunları kralın kızına anlatınca Bey Böyreğe aşık olan kral kızı, onun kaleden kaçmasına daha sonra kendisi ile evlenmek şartıyla yardım eder. Kaleden çıkan Bey

V₉ da kendine aşık olan kralın kızının yardımıyla kaleden kurtulan Bey Böyrek

V₁₀ da Kel Vezir'e verildiğini öğrenince kaleden kral kızının yardımıyla kaçır.

8-Memlekete Dönüş

Bu epizot metinlerin hepsinde bulunuyor. Genelde kahraman kale kralının kızı yardımıyla kaleden kurtuluyor ve yolda kılık değiştirerek memleketine varıyor. Değişik kılıkla sevgilisinin yanına bir şekilde giren kahraman sevgilisi ile tanışır. Memlekete dönüş şu şekilde gerçekleşir:

Bamsı Beyrek hikâyesinde kahraman yolda gördüğü ozandan atını vererek sazını ve elbiselerini alır, ozan kılığına girerek memleketine gider.

V₁ de kaleden kaçan Beybörek yolda sazlı bir derviş ile elbiselerini değiştirerek fakir aşık kılığına girip memleketine gider.

V₂ de kahraman memleketine vardığında yanındakileri bir yere saklayıp kel çoban kılığına girerek düğün meydanına varır.

V₃ de Bey Böğrek memleketine derviş kılığına girerek varır.

V₄ de memleketine varan Bey Börek yolda babasının çobanını görür onunla kıyafetlerini değiştirir ve keloğlan kılığına giren Bey Börek düğün evine varır.

V₅ de Bey Böğrek abdal kılığına girerek memleketine varıyor.

V₆ da arap birinin yardımıyla kurtulup kel kılığına girerek düğün evine gider.

V₇ de Beybörek abdal kılığında memleketindeki düğün evine varır.

V₈ de Börek atı Rengiboz ile memleketine yolda keloğlan kılığına girerek gider.

V₉ da kahraman hemen abdal kılığına girerek memleketine gider

V₁₀ da Balböğrek memleketine abdal kılığında varıyor.

9- Düğün (Mutlu Son)

Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek kırk gün kırk gece düğün yapıp muratlarına ererler.

V₁ de Akkavak kızı ile Beybörek evlenip muratlarına ererler. Kaçan Kel Veziri halk öldürmek isteyince Beybörek buna razı olmayıp onu bağışlar. Beybörek Urus kralının ülkesine varıp esir arkadaşlarını ve kralın kızını alıp memleketine varıp kral kızıyla kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenir ve muradına ererler.

V₂ de Bey Börek ortaya çıkınca herkes sevinir ve kel veziri boğar, üvey anasının ise başını vurdurur. Bey Börek babasının yerine padişah olur. Kırk gün kırk gece toy düğün eder, kral kızını kendine nikâh eder. Kızılkum şehrine bey olur.

V₃ de Bey Bögrek gelip babasının tahtına oturur, Hidetay'ı sulayan hemşiresini kel vezirin oğluna verir, düğün yapmadan esir olan arkadaşlarını kurtarır ve kızını alıp memleketine gelerek düğün yapar. Akkavak kızını ve kral kızını kendisine nikahlayıp muradına erer.

V₄ de Akkavak Kızı Bey Bögreci yüzüğünden tanır. Bey Bögrek Akkavak Kızını kendisi alır, bacısını da Kel Vezir'in oğluna verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparak muratlarına ererler. Bey Bögrek kralın kalesini kuşatıp zindandaki 39 yiğidi ve kızını alıp memleketine gider. Bey Bögrek Kral kızı ile de kırk gün kırk gece düğün ederek evlenir ve muradına erer.

V₅ de Bey Bögrek Ak Gavak kızını almak isteyen vezire kardeşini verir ve düğün yapmadan arkadaşlarını kurtarmaya gider. Urus Kralının kalesi önüne gece varıp Kralı korkutarak otuz dokuz arkadaşını, kralın kızını ve esir olan kılıç ile kalkanı alıp memleketine varır. Bey Bögrek kendini bu hallere düşüren üvey anasını öldürür. Kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenip muratlarına ererler.

V₆ da düğün evinde Bey Bögreci Padişah'ın küçük kızı tanır. Bey Bögrek aşık olduğu kız ile evlenmek isteyince önüne türlü engeller çıkınca bu engelleri Arap'ın yardımıyla aşık kızı almayı başarır. Bey Bögrek ile kız, kırk gün kırk gece düğün yapıp muratlarına ererler.

V₇ de Beybögrek Akgavak kızını kendine alır, kardeşini de Kel Vezire verir. Bey Bögrek geceleyin Uruz Kralının kalesi önüne gelip Kraldan otuz dokuz arkadaşı, Kralın kızını ve esir olan tespih ile kılıcı alıp memleketine gelir. Kırk gün kırk gece düğün yapıp muratlarına ererler.

V₈ de Bögrek kız kardeşini kelce vezirin oğluna verir, Akkavak kızını da kendisi alır. Düğün yapmadan kaleyi fethetmeye gider. Kralın memleketine varıp Kraldan kalenin anahtarlarını, Kralın kızını ve esir arkadaşlarını alıp memleketine gelip kırk gün kırk gece düğün yaparak muratlarına ereler.

V₉ da Bey Bögrek düğünü bozmadan kardeşini kel vezire veriyor ve Akkavak kızı ile evlenmeden kaledaki arkadaşlarını kurtarmaya gider. Bey Bögrek

kaleden arkadaşlarını kurtarır ve kralın kızını da alıp memleketine gelip kırk gün kırk gece düğün yapıp Akkavak kızı ve kral kızı ile evlenip muratlarına ererler.

V₁₀ da Balböğrek kardeşi Nigâr ile Kel Veziri evlendiriyor. Kendisi ise kırk gün kırk gece çifte düğün yaparak Algavag kızı ile kral kızını alıp muradına erer.

İncelemeye aldığımız on bir hikâye varyantları için şunlar söylenebilir:

1-Bütün varyantlarda kahramanın ailesi yüksek tabakanın insanları ve yönetici konumundaki çocuğu olmayan kişilerdir.

2- Bamsı Beyrek hikâyesinde dua ile diğer 10 varyantta ise elma yiyerek çocuk sahibi olunur.

3- Dünyaya gelen çocuğun belli yaşa kadar (7-15 yaş arası) adsız dolaşması bütün varyantlarda vardır.

4- Adsız olan çocuğa zamanı gelince olağanüstü güçlere sahip olduğuna inanılan bir kişi tarafından ad konulur.

5- Varyantların biri hariç hepsinde kahraman sevgilisine âşık olur.

6- Sevgiliyle karşılaşma ve onu alabilmek için onunla yarışma veya belirlenen şartları yerine getirme varyantların hepsinde geçer.

7- Sevgiliyi aldıktan sonra onu memlekete getirme ve memlekete varınca veya yolda iken zindana kapatılmak suretiyle esir edilme vardır.

8- Kahramanların hepsi uykuda iken veya gaflet anında hapse düşer.

9- Kahramanlar esarette iken sevgili başkasına verilir.

10-Hapiste iken kahramanlar yoldan geçen bezirgândan sevgilinin başkasına verildiğini öğrenir.

11-Kahramanlar esaretten kral kızının yardımıyla kurtulur.

- 12- Kıyafet değiştirilerek memlekete gidilir.
- 13- Sevgili ile tekrar kavuşma ve sevgiliyi alma vardır.
- 14- Sözleşilen kral kızını alma ve iki evlilik yapma vardır.
- 15- 40 gün 40 gece düğün yapılp murada erilir.

İKİNCİ BÖLÜM

METİNLER

1-KAM PÜRE'NİN OĞLU BAMSİ BEYREK DESTANI ⁷⁰

Kam Gan oğlu Han Bayındır yerinden kalkmıştı. Kara yerin üstüne ak otağını diktirmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. İç Oğuz, Dış Oğuz beyleri Bayındır Han'ın sohbetine toplanmıştı. Pay Püre Bey de Bayındır Han'ın sohbetine gelmişti.

Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yaya dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz durmuştu. Sol yanında Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek durmuştu. Pay Püre Bey bunları gördüğünde âh eyledi, başından aklı gitti, mendilini aldı, böğüre böğüre ağladı.

Böyle edince, kudretli Oğuz'un arkası, Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan kaba dizinin üzerine çöktü, gözünü dikerek Pay Püre Bey'in yüzüne baktı, der: Pay Püre Bey ne ağlayıp bağıırıyorsun? Pay Püre der: Han Kazan nasıl ağlamayayım, nasıl bağırmayayım, oğulda nasibim yok, kardeşle kaderim yok, Allah Taâla bana beddua etmiştir, beyler tacım tahtım için ağlarım, bir gün olacak düşeceğim öleceğim, yerimde yurdunda kimse kalmayacak dedi. Kazan der: Maksudun bu mudur? Pay Püre Bey der: Evet budur, benim de oğlum olsa Han Bayındır'ın karşısına geçse dursa , hizmet eylese, ben de baksam sevinsem, kıvansam, güvensen dedi.

Böyle diyince kudretli Oğuz Beyleri yüzlerini göğşe tuttular, el kaldırıp dua eylediler. Allah Taâla sana bir oğul versin dediler. O zamanda beylerin hayır duası hayır dua, bedduası beddua idi, duaları kabul olunurdu.

Pay Piçen Bey de yerinden kalktı, der: Beyler benim de hakkıma bir dua eyleyin, Allah Taâla bana da bir kız versin dedi. Kudretli Oğuz beyleri el kaldırdılar dua eylediler, Allah Taâla sana da bir kız versin dediler. Pay Piçen Bey der: Beyler Allah

⁷⁰ Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı, İstanbul 1996, s. 57-89.

Taâla bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun, benim kızım Pay Püre Bey'in oğluna beşik kertme yavuklu olsun dedi.

Bunun üzerine bir kaç zaman geçti, Allah Taâla Pay Püre Bey'e bir oğul , Pay Piçen Bey'e bir kız verdi. Kudretli Oğuz beyleri bunu işittiler, şâd olup sevindiler. Pay Püre Bey bezirgânlarını yanına çağırdı, buyruk etti: Bre bezirgânlar, Allah Taâla bana bir oğul verdi, Rum eline benim oğlum için güzel armağanlar getirin, benim oğlum büyüyünceye kadar dedi.

Bezirgânlar da gece gündüz yola girdiler. İstanbul'a geldiler. Fevkalâde, nadide, güzel armağanlar aldılar. Pay Püre'nin oğlu için bir deniz tayı boz aygır aldılar, bir ak kırıışli sert yay aldılar, bir de altı kanatlı gürz aldılar. Yol hazırlığını yaptılar.

Pay Püre'nin oğlu beş yaşına girdi, beş yaşından on yaşına girdi, on yaşından on beş yaşına girdi. Dönüp baksa çalımı, kartal hünerli bir güzel iyi yiğit oldu.

O zamanda bir oğlan baş kesme kan dökmese ad koymazlardı. Pay Püre Bey'in oğlu atlandı, ava çıktı. Av avlarken babasının tavlasının üzerine geldi. Tavlacı başı karşıladı, indirdi misafir etti. Yiyip içip oturuyorlardı. Beri yandan da bezirgânlar gelerek Kara Derbent ağzına konmuşlardı. Murada maksuda erişmesin, Evnük Kalesi'nin kâfirleri bunları casusladı.

Bezirgânlar yatarken ansızın beş yüz kâfir saldırdılar, vurdular, yağmaladılar. Bezirgânın büyüğü tutuldu, küçüğü kaçarak Oğuz'a geldi.

Baktı gördü Oğuz'un hududunda bir alaca gölgelik dikilmiş, bir bey oğlu güzel yiğit kırk yiğit ile, sağında ve solunda, oturuyorlar. Oğuz'un bir güzel yiğidi ancak, yürüyeyim medet diyeyim dedi.

Bezirgânlar der: Yiğit yiğit bey yiğit, sen benim ünümü anla sözümü dinle, on altı yıldır ki Oğuz içinden gitmiştik, fevkalâde kâfir malını oğuz beylerine getiriyorduk. Pasının Kara Derbent ağzına göğüs vermiş idik. Envük Kalesi'nin beş yüz kâfiri

üzerimize saldırdı, kardeşim esir oldu, malımızı rızkımızı yağmaladılar, geri döndüler, kara başımı kaldırdım sana geldim, kara başının sadakası yiğit medet bana dedi.

Bu defa oğlan şarap içerken içmez oldu, altın kadehi elinden yere çaldı, der: Ne diyorsam yetiştirin, giyimim ile benim koç atımı getirin hey, beni seven yiğitler binsinler dedi. Bezirgân da önlerine düştü, kılavuz oldu.

Kâfir de inerek bir yerde akçe bölüşmekteydi. Bu sırada yiğitler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan yetiştirdi. Bir iki demedi, kâfirlere kılıç vurdu, baş kaldıran kâfirleri öldürdü, gaza eyledi, bezirgânların malını kurtardı.

Bezirgânlar der: Bey yiğit bize sen erlik işledin, gel şimdi beğendiğin maldan al dediler. Yiğidin gözü bir deniz tayı boz aygırı tuttu, bir de altı kanatlı gürzü, bir de ak kırıklı yayı tuttu. Bu üçünü beğendi. Der: Bre bezirgânlar bu aygırı ve sonra bu yayı ve bu gürzü bana verin dedi. Böyle diyince bezirgânlar bozuldu. Yiğit der: Bre bezirgânlar çok mu istedim dedi. Bezirgânlar dediler: Niye çok olsun, amma bizim bir beyimizin oğlu vardır, bu üç şeyi ona armağan götürmemiz gerek idi dediler. Oğlan der: Bre beyinizin oğlu kimdir? Dediler: Pay Püre'nin oğlu vardır, adına Bamsı derler dediler. Pay Püre'nin oğlu olduğunu bilemediler. Yiğit parmağını ısırıldı. Der: Burda minnetle almaktansa, orda babamın yanında minnetsiz almak daha iyidir dedi. Atını kamçılardı yola girdi. Bezirgânlar ardından baka kaldılar, vallah güzel yiğit, faziletli yiğit dediler.

Boz oğlan babasının evine geldi. Babasına haber verildi bezirgânlar geldi diye. Babası sevindi, çadır otağ, alaca gölgelik diktirdi, ipek halıcıklar serdi, geçti oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı. Oğlan bezirgânlar hususundan bir söz söylemedi, kâfirleri öldürdüğünden bahsetmedi.

Birdenbire bezirgânlar geldiler. Baş indirip selâm verdiler. Gördüler ki o yiğit ki baş kesmişler, kan dökmüştür, Pay Püre Bey'in sağında oturuyor. Bezirgânlar yürüdüler yiğidin elini öptüler. Bunlar böyle edince Pay Püre Bey'in hiddeti tuttu, bezirgânlara der: Bre kavat oğlu kavatlar, baba dururken oğul elini mi öperler? Dediler: Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur? Evet benim oğlumdur dedi. Dediler: Şimdi incinme hanım önce onun elini öptüğümüze, eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'da gitmişti, hepimiz esir olmuştuk dediler. Pay Püre Bey der: Bre, benim oğlum baş mı

kesti, kan mı döktü? Evet baş kesti, kan döktü, adam devirdi dediler. Bre, bu oğlana ad koyacak kadar var mıdır dedi. Evet sultanım, fazladır dediler.

Pay Püre Bey kudretli Oğuz beylerini çağırdı misafir etti. Dedem Korkut geldi, oğlana ad koydu. Der:

Ünümü anla sözümü dinle Pay Püre Bey

Allah Taâla sana bir oğul vermiş tutu versin

Ak sancak kaldırınca müslümanlar arkası olsun

Karşı yatan kara karlı dağlardan aşar olsa

Allah Taâla senin oğluna aşıt¹ versin

Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin

Kalabalık kâfire girince

Allah Taâla senin oğluna fırsat versin

Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın

Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben verdim yaşını Allah versin

dedi. Kudretli Oğuz beyleri el kaldırdılar dua kıldılar, bu ad bu yiğide kutlu olsun dediler. Beyler hep ava bindi. Boz aygırını çektirdi. Beyrek bindi. Ala dağa alaca asker ava çıktı.

Birdenbire Oğuz'un üzerine bir sürü geyik geldi. Bamsı Beyrek birini kovalayıp gitti. Kovalaya kovalaya bir yere geldi, ne gördü? Sultanım gördü: Yeşil çayırın üzerine bir kırmızı otağ dikilmiş, Yârab bu otağ kimin ola dedi. Haberi yok ki alacağı elâ gözlü kızın otağı olsa gerek. Bu otağın üzerine varmağa hayâ etti. Dedi: Ne olursa olsun, hele ben avımı alayım dedi. Otağın önünde erişti verdi, geyiği arka ayağından vurdu. Baktı

gördü - bu otağ Banı Çiçek otağı imiş ki Beyreğin beşik kertme nişanlısı, adaklısı idi - Banı Çiçek otağdan bakıyordu. Bre dadılar, bu kavat oğlu kavat bize erlik mi gösteriyor dedi, varın bundan pay isteyin, görün ne der dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi, ileri vardı, pay istedi: Hey bey yiğit bize de bu geyikten pay ver dedi. Beyrek der: Bre dadı, ben avcı değilim, bey oğlu beyim, hepsi size dedi, aman sormak ayıp olmasın bu otağ kimindir dedi. Kısırca Yenge der: Bey yiğidim, bu otağ Pay Piçen Bey kızı Banu Çiçeğindir dedi. Bunun üzerine hanım, Beyreğin kanı kaynadı, edeple usul usul geri döndü.

Kızlar geyiği kaldırdılar, güzeller şahı Banu Çiçeğin önüne getirdiler. Baktı gördü ki bir sultan semiz yabani geyiktir. Banu Çiçek der: Bre kızlar, bu yiğit ne yiğittir? Kızlar der: Vallah sultanım, bu yiğit yüzü örtülü güzel yiğittir, bey oğlu bey imiş dediler. Banu Çiçek der: Hey hey dadılar, babam bana ben seni yüzü örtülü Beyreğe vermişim derdi, olmaya ki bu ola bire çağırın haberleşeyim dedi.

Çağırdılar Beyrek geldi. Banu Çiçek yaşmaklandı, haber sordu, der: Yiğit, gelişin nereden? Beyrek Der: İç Oğuz'dan. İç Oğuz'da kimin nesisin dedi. Pay Püre oğlu Bamsı Beyrek dedikleri benim dedi. Kız der: Peki ya ne yapmaya geldin yiğit dedi. Beyrek der: Pay Piçen Beyin bir kızı varmış, onu görmeğe geldim dedi. Kız der: O öyle insan değildir ki sana görünsün dedi, amma ben Banu Çiçeğin dadısıyım, gel şimdi seninle ava çıkalım, eğer senin atın benim atımı geçerse onun atını da geçersin, hem seninle ok atalım, beni geçersen onu da geçersin ve hem seninle güreşelim, beni yenersen onu da yenersin dedi. Beyrek der: Pekâla şimdi atlanın.

İkisi atlandılar, meydana çıktılar. At teptiler, Beyreğin atı kızın atını geçti. Ok attılar, Beyrek kızın okunu geride bıraktı. Kız der: Bre yiğit benim atımı kimsenin geçtiği yok, okumu kimsenin geride bıraktığı yok, şimdi gel seninle güreş turalım dedi.

Hemen Beyrek attan indi. Kavuştular. İki pehlivan olup bir- birine sarmaştılar. Beyrek kaldırır kızı yere vurmak ister, kız kaldırır Beyreği vurmak ister. Beyrek bunaldı, der: Bu kıza yenilecek olursam, kudretli Oğuz içinde başıma kakınç, yüzüme dokunç ederler dedi. Gayrete geldi, kavradı kızı sarmaya aldı, memesinden tuttu. Kız kocundu. Bu sefer Beyrek kızın ince beline girdi, sarma taktı, arkası üzerine yere yıktı.

Kız der: Yiğit Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek benim dedi. Beyrek üç öptü bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı diye parmağından altın yüzüğü çıkardı kızın parmağına geçirdi. Aramızda bu nişan olsun han kızı dedi. Kız der: Mademki böyle oldu, hemen şimdi ileri atılmak gerek bey oğlu dedi. Beyrek de ne olacak hanım, baş üzerine dedi.

Beyrek kızdan ayrılıp evlerine geldi. Ak sakallı babası karşı geldi, der: Oğul fevkalâde olarak bugün Oğuz'da ne gördün? Der: Ne göreyim, oğlu olan evlendirmiş, kızı olan kocaya vermiş. Babası der: Oğul yoksa seni evlendirmek mi gerek? Evet ya, ak sakallı aziz baba, evlendirmek gerek dedi. Babası der: Oğuz'da kimin kızını alıvereyim dedi? Beyrek der: Baba bana bir kız alı ver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli, ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli, böyle kız alı ver baba bana dedi. Babası Pay Püre Han der: Oğul sen kız istemiyorsun, kendine bir hempa istiyormuşsun, oğul galiba senin istediğin kız Pay Piçen Bey kızı Banu Çiçek'tir dedi. Beyrek der: Evet ya, evet ak sakallı aziz baba benim de istediğim odur dedi. Babası der: Ay oğul Banu Çiçeğin bir deli kardeşi vardır, adına Deli Karçar derler, kız isteyen öldürür. Beyrek der: Peki ya nidelim? Pay Püre Bey der: Oğul kudretli Oğuz beylerini evimize çağıralım, nasıl uygun görürlerse ona göre iş edelim dedi.

Kudretli Oğuz beylerini hep çağırdılar, evlerine getirdiler. Ağır misafirlik eylediler. Kudretli Oğuz beyleri dediler: Bu kızı istemeğe kim vara bilir? Uygun gördüler ki Dede Korkut varsın dediler. Dede Korkut der: Dostlar, madem ki beni gönderiyorsunuz, biliyorsunuz ki Deli Karçar kız kardeşini isteyen öldürür, bari Bayındır Han'ın tavalasından iki güzel koşucu at getirin, bir keçi başlı geçer aygırı, bir toklu başlı doru aygırı, ansızın kaçma kovalama olursa birisine bineyim, birisini yedekte çekeyim dedi. Dede Korkut'un sözü haklı göründü. Vardılar Bayındır Han'ın tavalasından o iki atı getirdiler. Dede Korkut birine bindi, birini yedekte çekti, dostlar sizi Hakka ısmarladım dedi gitti.

Meğer sultanım, Deli Karçar da ak çadırını, ak otağını kara yerin üzerine kurdurmuştu, arkadaşları ile nişan talimi yapıp oturuyordu. Dedem Korkut öteden beriye geldi. Baş indirdi, bağır bastı; ağız dilden güzel selâm verdi. Deli Karçar ağzını köpüklendirdi. Dede Korkut'un yüzüne baktı, de: Aleykesselâm ey ameli azmış fiili dönmüş kadir Allah ak alına belâ yazmış!. Ayaklıların buraya geldiği yok, ağızlıların

bu suyumdan içtiği yok,sana noldu, amelin mi azdı fiilin mi döndü, ecelin mi geldi, buralarda neylersin dedi. Dede Korkut der:

Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim

Akıntılı güzel suyunu geçmeğe gelmişim

Geniş eteğine dar koltuğuna sığınmağa gelmişim

Tanrı'nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçeği Bamsı Beyreğe istemeğe gelmişim dedi. Dede Korkut böyle söyleyince Deli Karçar der: Bre ne diyorsam yetiştirin, kara aygırı silâh ve techizatla getirin dedi. Kara aygırı silâh ve techizatla getirdiler. Deli Karçar'ı bindirdiler... Dede Korkut kösteği üzdü, durmadan kaçtı. Deli Karçar ardına düştü.

Toklu başlı doru aygır yoruldu. Dede Korkut keçi başlı geçer aygıra sıçradı bindi. Dedeyi kovalaya kovalaya Deli Karçar on tepe yer aşırđı. Dede Korkud'un ardından Deli Karçar erişti. Dede şaşkına döndü, Tanrı'ya sığındı, ismiâzam duasını okudu. Deli Karçar kılıcını eline aldı, yukarısından öfke ile hamle kıldı. Deli Bey diledi ki Dedeyi tepeden aşağı çalsın. Dede Korkut dedi: Çalarsan elin kurusun dedi. Hak Taâla'nın emri ile Deli Karçar'ın eli yukarıda asılı kaldı. Zira Dede Korkut keramet sahibi idi, dileği kabul olundu.

Deli Karçar der:

Medet aman el'aman

Tanrının birliğine yoktur güman

sen benim elimi iyileştiri ver, Tanrı'nı buyruğu ile, Peygamberin kavli ile kız kardeşimi Beyreğe vereyim dedi. Üç kerre ağzından ikraz eyledi, günahına tövbe eyledi. Dede Korkut dua eyledi. Delinin eli Hak emri ile sapa sağlam oldu. Döndü der: Dede, kız kardeşimin yoluna ben ne istersem verir misin? Dede der: Verelim dedi, görelim ne istersin. Deli Karçar der: Bin erkek deve getirin dişi deve görmemiş olsun, bin de aygır getirin ki hiç kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin, bin de

kuyruksuz kulaksız köpek getirin, bin de pire getirin bana dedi. Eğer bu dediğim şeyleri getirirseniz pekâlâ verdim, amma getirmeyecek olursan bu sefer öldürmedim, o vakit öldürürüm dedi.

Dede döndü Pay Püre Bey'in evlerine geldi. Pay Püre Bey der: Dede, oğlan mısın kız mısın? Dede oğlanım dedi. Peki ya nasıl kurtuldun Deli Karçar'ın elinden dedi. Dede der: Allah'ın inayeti, erenlerin himmeti oldu, kızı aldım dedi. Beyreğe ve anasına ve kız kardeşlerine müjdeci geldi, sevindiler, şâd oldular. Pay Püre Bey der: Deli ne kadar mal istedi? Dede der: Murada maksuda ermesin, Deli Karçar öyle mal istedi ki hiç bitmez dedi. Pay Püre Bey der: Hele ne istedi? Dede der: Bin aygır istemiştir ki kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de erkek deve istedi ki dişi deve görmemiş olsun, bin de koç istemiştir koyun görmemiş olun, bin de kuyruksuz kulaksız köpek istedi, bin de ufacak karacık pireler istedi. Bu şeyleri getirecek olursanız kız kardeşimi veririm, getirmeyecek olursan gözüme görünmeyesin, yoksa seni öldürürüm dedi. Pay Püre Bey der: Dede ben üçünü bulursam ikisini sen bulur musun dedi. Dede Korkut evet hanım, bulayım dedi. Pay Püre Bey dedi: Şimdi Dede, köpek ile pireyi sen bul dedi.

Sonra, kendisi tavla tavla atlarına vardı bin aygır seçti, develerine vardı bin erkek deve seçti, koyunlarına vardı bin koç seçti. Dede Korkut da ben kuyruksuz kulaksız köpek ile bin de pire buldu. Alıp bunları Deli Karçar'a gitti.

Deli Karçar işitti karşı geldi, göreyim dediğimi getirdiler mi dedi. Aygırları görünce beğendi, develeri gördüğünde beğendi, koçları görünce beğendi, köpekleri görünce kah kah güldü. Der: Dede ya hani benim pirelerim? Dede Korkut, hay oğul Karçar insan için tıpkı sığır sineği gibi tehlikelidir, o bir müthiş canavardır, hep bir yerde toparlamışımıdır, gel gidelim, semizini al zayıfını bırak dedi.

Aldı Deli Karçar'ı bir pireli yere getirdi. Deli Karçar'ı çırıl çıplak eyledi, ağıla soktu. Pireler Deli Karçar'a üşüştüler. Gördü başa çıkamıyor, der: Medet Dede, kerem eyle Allah aşkına kapıyı aç çıkayım dedi. Dede Korkut: Oğul Karçar ne gürültü patırtı ediyorsun, getirdim, bu ısmarladığın şeydir, noldun böyle bunaldın, semizini al zayıfını bırak dedi. Deli Karçar der: Hay Dede Sultan, Tanrı bunun semizini de alsın zayıfını da alsın, derhal beni kapıdan dışarı çıkar, medet dedi.

Dede kapıyı açtı, Deli Karçar çıktı. Dede gördü ki Delinin canına geçmiş, başının derdine düşmüş, gövdesi pireden görünmez, yüzü gözü belirmez. Dedenin ayağına kapandı. Allah aşkına beni kurtar dedi. Dede Korkut, var oğul kendini suya at, dedi. Deli Karçar koşarak vardı suya atladı. Piredir suya aktı gitti. Geldi elbisesini giydi, evine gitti. Ağır düğün hazırlığı yaptı.

Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense ok atardı. Oku nereye düşse orada gelin odası dikerdi. Beyrek Han da okunu attı, dibine gelin odasını dikti.

Adaklısından gelin hediyesi olarak bir kırmızı kaftan geldi. Beyrek giydi. Arkadaşlarına bu iş hoş gelmedi, müteessir oldular. Beyrek der: Niye müteessir oldunuz dedi. Dediler: Nasıl müteessir olmayalım, sen kızıl kaftan giyiyorsun, biz ak kaftan giyiyoruz dediler. Beyrek der: Bu kadar şeyden ötürü neye müteessir oluyorsunuz, bugün ben giydim, yarın nâibim giysin, kırk güne kadar sıra ile giyiniz, ondan sonra bir dervişe verelim dedi.

Kırk yiğit ile yiyip içip oturuyorlardı. Murada maksuda ermesin, kâfirin casusu bunları casusladı, yarıp Bayburd Hisarının beyine haber verdi. Der: Ne oturuyorsun sultanım, Pay Piçen Bey o sana vereceği kızı Beyreğe verdi, bu gece gelin odasına giriyor dedi. Murada maksuda ermesin, o mel'un, yedi yüz kâfir ile dört nala hücum etti.

Beyrek apalaca gelin odası içinde yiyip içip habersiz oturuyordu. Gece uykusunda kâfir otağa saldırdı. Nâibi kılıcını sıyırdı eline aldı, benim başım Beyreğin başına kurban olsun dedi. Nâib paralandı, şehit oldu. Derin olsa batırır kalabalık korkutur, at işler er övünür, yayan erin ümidi olmaz. Otuz dokuz yiğit ile Beyrek esir gitti.

Tan ağardı, güneş doğdu. Beyreğin babası anası baktı gördü ki, gerdek görünmez olmuş. Âh ettiler, akılları başlarından gitti. Gördüler ki uçanlardan kuzgun kalmış, tazı dolaşmış yurtta kalmış, gelin odası paralanmış, nâip şehit olmuş, Beyreğin babası kaba sarığı kaldırıp yere çaldı, çekti yakasını yırttı oğul oğul diyerek böğürdü feryat figan etti. Ak bürçekli anası boncuk boncuk ağladı, gözünün yaşını döktü, acı tırnak ak yüzüne çaldı, al yanağını yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, ağlayarak sızlayarak evine geldi. Pay Püre Bey'in penceresi altın otağına feryat figan girdi. Kızı

gelini kah kah gülmez oldu, kızıl kına ak eline yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ak çıkardılar kara elbiseler giydiler, vay beyim kardeş, muradına maksuduna ermeyen, yalnız kardeş diyip ağlaştılar böğrüştiler. Beyreğin yavuklusuna haber oldu, Banu Çiçek karalar giydi ak kaftanını çıkardı, güz elması gibi al yanağını çekti yırttı.

Vây al duvağımın sahibi

Vây alnımın başımın umudu

Vây şah yiğidim vây şahbaz¹ yiğidim

Doyuncaya kadar yüzüne bakmadığım hanım

Nereye gittin beni yalnız koyup canım yiğit

Göz açıp da gördüğüm Gönül ile sevdiğim

Bir yastıkta baş koyduğum

Yolunda öldüğüm kurban olduğum

Vây Kazan Bey'in inançlısı

Vây kudretli Oğuz'un imrenileni

Han Beyrek

diyip zârı zârı ağladı.

Bunu işitip Kıyan Şelçük oğlu Deli Dundar ak çıkardı kara giydi. Beyreğin yar ve yoldaşları akı çıkarıp karalar giydiler. Kudretli Oğuz beyleri Beyrek için büyük yas tuttular, ümit kestiler.

Bunun üzerine on altı yıl geçti. Beyreğin ölüsünü dirisini bilmediler.

Bir gün kızın kardeşi Deli Karçar Bayındır Han'ın divanına geldi, dizini çöktü, der: Devletli hanım ömrü. uzun olsun. Beyrek sağ olsa on altı yıldan beri gelirdi, bir

yiğit olsa dirisi haberini getirse, sırmalı elbise, cübbe, altın akçe verirdim, ölüsü haberini getirene kız kardeşimi verirdim dedi. Böyle diyince, murada maksuda ermesin. Yalancı oğlu Yaltacuk der: Sultanım ben varayım, ölüsü dirisi haberini getireyim dedi.

Meğer Beyrek buna bir gömlek bağışlamıştı, giymezdi, saklardı. Vardı, gömleği kana mana batırdı. Bayındır Han'ın önüne getirip bıraktı. Bayındır Han der: Bre bu ne gömlektir? Beyreği Kara Derbent'te öldürmüşler, işte delili sultanım dedi. Gömleği görünce beyler hüngür hüngür ağlaştılar, feryat figana girdiler. Bayındır Han der: Bre niye ağlıyorsunuz, biz bunu tanımıyoruz, adaklısına götürün görsün, o iyi bilir, zirâ o dikmiştir, yine o tanır dedi.

Vardılar, gömleği Banu Çiçeğe ilettiler. Gördü tanıdı, odur dedi, çekti yakasını yırttı, acı tırnak ak yüzüne aldı çaldı, güz elması gibi al yanağını yırttı.

Vây göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Vây al duvağımın sahibi

Vây alnımın başımın umudu

Han Beyrek

diye ağladı. Babasına anasına haber oldu, apalaca yurduna feryat figan girdi, ak çıkardılar, kara giydiler. Kudretli Oğuz Beyleri Beyrek'ten ümit kestiler.

Yalancı oğlu Yaltacuk küçük düğününü yaptı, büyük düğününe mühlet koydu.

Beyreğin babası Pay Püre Bey de bezirgânlarını çağırdı yanına getirdi. der: Bre bezirgânlar varın, iklim iklim arayın. Beyreğin ölüsü dirisi haberini getirirsiniz belki der.

Bezirgânlar hazırlık gördüler. Gece gündüz demeyip yürüdüler. Birdenbire Parasarın Bayburt Hisarına geldiler. Meğer o gün kâfirlerin mukaddes günleri idi. Her biri yemekte içmekte idi. Beyreği de getirip kopuz çaldırıyorlardı. Beyrek yüce

çardaktan baktı bezirgânları gördü. Bunları gördüğünde haberleşti, görelim hanım ne haberleşti:

Der:

Düz engin havadar yerden gelen kervancı

Bey babamın kadın anamın hediyesi kervancı

Ayağı uzun koç ata binen kervancı

Ünümü anla sözümü dinle kervancı

Ulaş oğlu Salur Kazan'ı sorar olsam sağ mı kervancı

Kudretli Oğuz içinde

Kıyan Selçük oğlu Deli Dunder'ı sorar olsam sağ mı kervancı

Kara Göne oğlu Kara Budağı sorar olsam sağ mı kervancı

Ak sakallı babamı

Ak bürçekli anamı sorar olsam sağ mı kervancı

Göz açıp da gördüğüm

Gönül ile sevdiğim

Pay Piçen kızı Banu Çiçek evde mi kervancı

Yoksa kimseye vardı mı kervancı

Söyle bana

Kara başım kurban olsun kervancı sana

dedi. Bezirgânlar der:

Sağ mısın esen misin canım Bamsı

On altı yılın hasreti hanım Bamsı

Kudretli Oğuz içinde

Kazan Beyi sorar olsan sağdır Bamsı

Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar'ı sorar olsan sağdır Bamsı

Kara Göne oğlu Budağı sorar olsan sağdır Bamsı

O beyler ak çıkardı kara giydi senin için Bamsı

Ak sakallı babanı

Ak bürçekli ananı sorar olsan sağdır Bamsı

Ak çıkarıp kara giydiler senin için Bamsı

Yedi kız kardeşini yedi yol ayrımında ağlar gördüm Bamsı

Güz elması gibi al yanaklarını yırtar gördüm Bamsı

Vardı gelmez kardeş diye feryad eder gördüm Bamsı

Göz açıp da gördüğün

Gönül verip sevdiğin

Pay Piçen kızı Banu Çiçek

Küçük düğününü yaptı büyük düğününe mühlet koydu.

Yalancı oğlu Yaltacığa varır gördüm

Han Beyrek

Parasarin Bayburt Hisarından uçmağa bak

Ap alaca gerdeğine gelmeğe bak

Gelmez olsan

Pay Piçen Banu Çiçeği aldirdin belli bil

dedi. Beyrek kalktı, ağlaya ağlaya kırk yiğidin yanına geldi. Kaba sarığı kaldırdı yere çaldı, der: Hey benim kırk arkadaşım, biliyor musunuz neler oldu?

Yalancı oğlu Yaltacuk benim ölüm haberini iletmiş, penceresi altın otağına babamın figan girmiş, kaza benzer kızı gelini ak çı- karmış kara giymiş, göz açıp da gördüğüm, gönül verip sevdiğim Banu Çiçek Yalancı oğlu Yaltacığı varır olmuş. Böyle diyince kırk yiğidi kaba sarıklarını kaldırdılar yere çaldılar, böğüre böğüre ağlaştılar, feryat figan kıldılar.

Meğer kâfir beyinin bir bekâr kızı var idi. Her gün Beyreği görmeğe gelirdi. O gün yine görmeğe geldi. Baktı gördü Beyrek müteessir olmuş. Kız der: Niçin müteessirsin hanım yiğit? Geldikçe seni şen görürdüm, gülerdin oynardın, şimdi noldun dedi. Beyrek der: Nasıl müteessir olmayayım? On altı yıldır ki babanın esiriyim, babaya anaya, akrabaya kardeşe hasretim ve hem bir kara gözlü yavuklum var idi. Yalancı oğlu Yaltacuk derler bir kişi var idi. Varmış yalan söylemiş, beni öldü demiş, ona varır olmuş dedi. Böyle söyleyince kız - Beyreğe aşık olmuştu - der: Eğer seni hisardan aşağı urgan ile sallandıracak olursam babana anana sağlık ile varacak olursan beni burada gelip helâllığa alır mısın dedi. Beyrek and içti: Kılıcıma doğranayım, okuma saplanayım, yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, sağlık ile varacak olursam Oğuz'a gelip seni helallığa almazsam dedi.

Kız de urgan getirip Beyreği hisardan aşağı sallandırdı. Beyrek

aşığı baktı kendisini yeryüzünde gördü. Allah'a şükreyledi ,yola düştü. Giderek kâfirin at sürüsüne geldi. Bir at bulursam tu- tayım bineyim dedi. Baktı gördü kendisinin deniz

taşı boz aygırı burada otlayıp duruyor. Boz aygır da Beyreği görüp tanıdı, iki ayağının üzerine kalktı kişnedi. Beyrek de övmüş, görelim hanım nasıl övmüş:

Der:

Açık açık meydana benzer senin alıncığın

İki gece ılık saçan taş benzer senin gözceğizin

İbrişime benzer senin yeleciğin

İki çift kardeşe benzer senin kulacığın

Eri muradına yetiştirir senin arkacığın

At demem sana kardeş derim kardeşimden daha iyi

Başıma iş geldi arkadaş derim arkadaşlarımdan daha iyi

dedi. At başını yukarı tuttu, bir kulağını kaldırdı Beyreye karşı geldi. Beyrek atın göğsünü kucakladı, iki gözünü öptü. Sıçradı bindi, hisarın kapısına geldi. Otuz dokuz arkadaşını emanet etti, görelim hanım nasıl emanet etti:

Beyrek der:

Bre pis dinli kâfir

Benim ağzıma söğüp duruyorsun tahammül edemedim

Kara domuz etinden yahni yedirdin tahammül edemedim

Tanrı bana yol verdi gider oldum bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimin emaneti bre kâfir

Birini eksik bulsam yerine on öldüreyim

Onunu eksik bulsam yerine yüzünü öldüreyim bre kâfir

Otuz dokuz yiğidimin emaneti bre kâfir

dedi, sonra tuttu yürüyü verdi. Kırk kişi kâfirler atlandılar, ardına düştüler. Kovalayıp gittiler yetişemediler döndüler.

Beyrek Oğuz'a geldi. Baktı gördü bir ozan gidiyor. Der: Bre ozan nereye gidiyorsun? Ozan der: Bey yiğit düğüne gidiyorum. Beyrek der: Düğün kimin? Yalancı oğlu Yaltacugun dedi. Bre kimin nesini alıyor dedi. Ozan der: Han Beyreğin adaklısını alıyor dedi. Beyrek der: Bre ozan kopuzunu bana ver atımı sana ve- reyim, sakla, geleyim değerini getireyim alayım dedi. Ozan der: Avazım kısılmadan, sesim kalınlaşmadan bir attır elime geçti, götüreyim saklayayım dedi. Ozan kopuzu Beyreğe verdi.

Beyrek kopuzu aldı, babasının yurduna yakın geldi. Baktı gördü ki bir kaç çobanlar yolun kenarını almışlar ağlıyorlar, hem durmayıp taş yığıyorlar. Beyrek der: Bre çobanlar, bir kişi yolda taş bulsa yabana atar, siz bu yolda bu taşı niçin yığıyorsunuz? Çobanlar der: Bre sen seni bilirsin, bizim halimizden haberin yok dediler. Bre ne haliniz vardır. Çobanlar der: Beyimizin bir oğlu var idi, on altı yıldır ki ölüsü dirisi haberini kimse bilmez. Yalancı oğlu Yaltacuk derler, ölüsü haberini getirdi, adaklısını ona verir oldular, gelir burdan geçer, vuralım onu, ona varmasın, eşine dengine varsın dediler. Beyrek der: Bre yüzünüz ak olsun, ağanızın ekmeği size helâl olsun dedi.

Oradan babasının yurduna geldi. Meğer evlerinin önünde bir büyük ağaç var idi. Dibinde bir güzel pınar var idi. Beyrek baktı gördü kim küçük kız kardeşi pınardan su almağa geliyor, kardeş

Beyrek diye ağlıyor feryat ediyor, toyun düğünün kara oldu diye ağlıyor. Beyreğe müthiş ayrılık acısı çöktü, dayanamadı, boncuk boncuk gözünün yaşı akıp gitti. Çağırarak burada söyler, görelim hanım ne söyler:

Beyrek der:

Bre kız ne ağlıyorsun ne bağıyorsun ağabey diye

Yandı bağrım yakıldı içim

Senin ağabeyin yok mu olmuştur

Yüreğine kaynar yağlar mı dökülmüştür

Kara bağrın mı sarsılmıştır

Ağabey diye ne ağlıyorsun ne bağıyorsun

Yandı bağrım yakıldı içim

Karşı yatan kara dağı sorar olsam yaylak kimin

Soğuk soğuk sularını sorar olsam içme kimin

Tavla tavla koç atları sorar olsam binek kimin

Katar katar develeri sorar olsam yük taşıyıcı kimin

Ağıllarda akça koyunu sorar olsam şölen kimin

Karalı mavili otağı sorar olsam gölge kimin

Ağız dilden kız işi haber bana

Kara başım kurban olsun bugün sana

dedi. Kız der:

Çalma ozan söyleme ozan

Yaslı ben kızın nesine gerek

Karşı yatan kara dağı sorar olsan

Ağabeyim Beyreğin yaylası idi

Ağabeyim Beyrek gideli yaylayanım yok

Soğuk soğuk sularını sorar olsan Ağabeyim

Beyreğin içmesi idi

Ağabeyim Beyrek gideli içenim yok

Tavla tavla koç atları sorar olsan

Ağabeyim Beyreğin bineği idi

Ağabeyim Beyrek gideli binenim yok

Katar katar develeri sorar olsan

Ağabeyim Beyreğin yük taşıyıcısı idi

Ağabeyim Beyrek gideli yükleyenim yok

Ağıllarda akça koyunu sorar olsan

Ağabeyim Beyreğin şöleniydi

Ağabeyim Beyrek gideli şölenim yok

Karalı mavili otağı sorar olsan

Ağabeyim Beyreğindir

Ağabeyim Beyrek gideli göçenim yok

Yine kız der:

Bre ozan

Karşı yatan kara dağdan geldiğinde geçtiğinde

Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı

Taşkın taşkın suları aşıp geldiğinde geçtiğinde

Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı

Ağır adlı şehirlerden geldiğinde geçtiğinde

Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı

Bre ozan gördün ise söyle bana

Kara başım kurban olsun ozan sana

dedi. Kız gene der:

Karşı yatan kara dağım yıkılmıştır

Ozan senin haberin yok

Gölgeli koca ağacım kesilmiştir

Ozan senin haberin yok

Çalma ozan söyleme ozan

Yaslı ben kızın nesine gerek ozan

Önünde düğün var düğüne varıp öt

dedi. Beyrek bundan geçti, büyük kız kardeşlerinin yanına geldi. Baktı gördü kız kardeşleri karalı mavili oturuyorlar. Çağırıp Beyrek söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Sabah sabah yerinden kalkan kızlar

Ak otağı bırakıp kara otağa giren kızlar

Ak çıkarıp kara giyen kızlar

Bağır gibi katılaştıran yoğurttan ne var

Kara saç altında kül ekmeğinden ne var

Deri yaygıda ekmekten ne var

Üç gündür yoldan geldim doyurun beni

Üç güne varmasın Allah sevindirsin sizi

dedi. Kızlar vardılar yemek getirdiler. Beyreğin karnını doyurdular. Beyrek der: Ağabeyinizin başı ve gözü sadakası eski kaftanınız var ise giyeyim düğüne varayım, düğünde elime kaftan verirler, tekrar kaftanınızı geri vereyim dedi. Vardılar, Beyreğin kaftanı var imiş, buna verdiler. Aldı giydi, boyu boyuna, beli beline, kolu koluna yakıştı. Büyük kız kardeşi bunu Beyreğe benzetti, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kara süzme gözlerin fersizleşmeseydi

Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana

Yüzünü kara saç örtmeseydi

Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana

Sağlam sağlam bileklerin solmasaydı

Ağabeyim Beyrek diyeydim ozan sana

Sallana sallana yürüyüşünden

Aslan gibi duruşundan

Arkaya dönüp bakışından

Ağabeyim Beyreğe benzetiyorum ozan seni

Sevindirdin yerindirme ozan beni

dedi. Kız bir daha söylemiş

Çalma ozan söyleme ozan

Ağabeyim Beyrek gideli bize ozan geldiği yok

Üstümüzden kaftanımızı aldığı yok

Başımızdan örtümüzü aldığı yok

Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok

dedi. Beyrek der: Gördün mü, kızlar bu kaftan ile beni tanıdılar, kudretli Oğuz beyleri de tanırılar dedi. Göreyim Oğuz'da benim dostum düşmanım kimdir dedi, kaftanı sıyırdı, kaldırdı kızların üstüne atı verdi. Ne siz kalın, ne Beyrek kalsın, bir eski kaftan verdiniz, benim beynimi aldınız diyip vardı bir eski deve çuvalı buldu, deldi boynuna geçirdi, kendisini deliliğe verdi. Sürdü düğüne geldi.

Gördü düğünde güveyi ok atıyor. Kara Göne oğlu Budak, Kazan Bey oğlu Uruz, beyler başı Yigenek, Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, kızın kardeşi Deli Karçar beraber ok atıyorlardı. Ne zaman ki Budak atsa Beyrek elin var olsun diyordu. Yigenek atsa elin var olsun diyordu, Şir Şemseddin atsa elin var olsun diyordu, güveyi atsa elin kurusun, parmakların çürüsün, hay domuz oğlu domuz diyordu, güveylilere kurban ol diyordu. Yalancı oğlu Yaltacığın hiddeti tuttu, der: Bre Kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi bana bu gibi söz söylemek? Gel bre kavat benim yayımı çek, soksa şimdi boynunu vururum dedi. Böyle diyince Beyrek yayı aldı çekti, kabzasından yay iki parça oldu. Kaldırdı önüne bıraktı, çıplak yerde çayır kuşu vurmak için iyi dedi. Yalancı oğlu

Yaltacuk yay ufandığına çok kızdı, der: Bre Beyreğin yayı vardır getirin dedi. Vardılar getirdiler. Beyrek yayı gördüğünde yoldaşlarını andı ağladı, der:

Tul Tulara girdiğim Tulararı

Duharlıyı bıraktığım düşman yurda

Elimde kıl okluklum aygır malı

Aygır verip aldığım ak kirişli sert yayım

Boğa verip aldığım boğma kirişim.

Sıkıntılı yerde koydum geldim

Otuz dokuz arkadaşım iki kervancım

dedi. Sonra Beyrek der: Beyler sizin aşkınıza çekeyim yayı, atayım oku dedi. Meğer güveyinin yüzüğüne nişan alıyorlardı. Beyrek ok ile yüzüğü vurdu paraladı. Oğuz beyleri bunu görünce el ele çaldılar gülüştüler.

Kazan Bey bakıp temaşa ediyordu. Adam gönderdi Beyreği çağırdı. Deli ozan geldi, baş indirdi, bağır bastı, selâm verdi. Beyrek der:

Sabah erken sapa yerde dikilince ak otağlı

Atlas ile yapılınca mavi gölgelikli ..

Tavla tavla çekilince yiğit atlı

Çağırıp yardım isteyince bol çavuşlu

Çalkandığında yağ dökülen bol nimetli

Darda kalmış yiğidin arkası

Zavallının biçarenin ümidi

Bayındır Han'ın güveysi

Yırtıcı kuşun yavrusu

Türkistanın direği

Amıt suyunun aslanı

Karacuşun kaplanı

Yağız al atın sahibi

Han Uruz'un babası

Hanım Kazan

Ünümü anla sözümü dinle

Sabah sabah kalkmışsın

Ak ormana girmişsin

Ak kavağın budağından sallayarak geçmişsin

Can yaycığını eğmişsin

Okcağını kurmuşsun

Adını gelin odası koymuşsun

Sağda oturan sağ beyler

Sol kolda oturan sol beyler

Eşikteki inançlılar

Dipte oturan has beyler

Kutlu olsun devletiniz

dedi. Böyle söyleyince Kazan Bey der: Bre deli ozan benden ne dilersin, çadırılı otağ mı dilersin, kul hizmetçi mi dilersin, altın akçe mi dilersin, vereyim dedi. Beyrek der: Sultanım beni bıraksan da şölen yemeğinin yanına varsam, karnım açtır, doyursam dedi. Kazan der: Deli ozan devletini tepti, beyler bugünkü beyliğim bunun olsun, bırakın nereye giderse gitsin, neylerse eylesin dedi.

Beyrek şölen yemeğinin üzerine geldi. Karnını doyurduktan sonra kazanları tepti, döktü, çevirdi. Yahninin kimini sağına, kimini soluna atar. Sağdan gideni sağ alır, soldan gideni sol alır. Haklıya hakkı değsin, haksıza yüzü karalığı değsin.

Kazan Bey'e haber oldu, sultanım deli ozan hep yemeği döktü dediler, şimdi kadınların yanına varmak istiyor. Kazan der: Bre bırakın kadınların yanına da varsın dedi.

Beyrek kalktı, kadınların yanına vardı. Zurnacıları kovdu, davulcuları kovdu, kimini dövdü, kiminin başını yarı. Kadınların oturduğu otağa geldi, eşiğini tuttu oturdu. Bunu gördü Kazan Bey'in hatunu boyu uzun Burla kızdı, der: Bre kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi teklifsizce benim üzerime gelesin dedi. Beyrek der: Hanım, Kazan Bey'den bana buyruk oldu, bana kimse karışamaz dedi. Burla Hatun der: Bre madem ki Kazan Bey'den buyruk olmuştur, bırakın otursun dedi. Yine döndü Beyreğe der: Bre deli ozan peki maksadın nedir? Der: Hanım maksadım odur ki kocaya varan kız kalsın oynasın, ben kopuz çalayım dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi, ona dediler: Bre Kısırca Yenge kalk sen oyna, ne bilir deli ozan dediler. Kısırca Yenge kalktı, der: Bre deli ozan kocaya varan kız benim dedi, oynamağa başladı. Beyrek kopuz çaldı söyledi, görelim hanım ne söyledi:

And içmişim kısır kısırağa bindiğim yok

Binip mukaddes savaşımlara vardığım yok

Öküz ardında çobanlar sana bakar

Boncuk boncuk gözlerinin yaşı akar

Sen onların yanına var

Muradını onlar verir belli bil

Seninle işim yok

Kocaya varan kız kalksın

Kol sallayıp oynasın

Ben kopuz çalayım

dedi. Kısırca Yenge, vâý bu zeval gelecek deli:beni görmüş gibi söylüyor, dedi, vardı yerinde oturdu.

Bu sefer Boğazca Fatma derler bir hatun var idi, kalk sen oyna dediler. Kızın kaftanını giydi, çal bre deli ozan, kocaya varan kız benim, oynayayım dedi. Deli ozan der:

And içeyim bu sefer boğaz kırsırağa bindiğim yok

Binip mukaddes savaşlara vardığım yok

Evinizin ardı derecik değil miydi

Köpeğinizin adı

Barak değil miydi

Senin adın kırk oynaşlı

Boğazca Fatma değil miydi

Daha aybını açarım belli bil dedi.

Seninle benim oyunum yok

Var yerine otur

Kocaya varan yerinden kalksın

Ben kopuz çalayım

Kol sallayıp oynasın

dedi. Böyle söyleyince Boğazca Fatma der: Vây deli boğmaca çıkaracak olanca aybımızı kalktı, kalk kız, oynarsan oyna, oynamazsan cehennemde oyna Beyrek'ten sonra başına bu hal geleceğini biliyorduk dedi. Burla Hatun der: Kız kalk oyna, elinden ne gelir dedi.

Banu Çiçek kırmızı kaftanını giydi, ellerini yenine çekti gözükmessin diye, oyuna girdi, dedi. Bre deli ozan çal, kocaya varan kız benim, oynayayım dedi.

Beyrek der:

Ben bu yerden gideli deli olmuş

Pek çok beyaz karlar yağmış dize çıkmış

Han kızının evinde kul halâyık tükenmiş

Maşrapa almış suya varmış

Bileğinden on parmağını soğuk almış

Kızıl altın getirin han kızına tırnak yontun

Ayıplica han kızı kocaya varmak ayıp olur

dedi. Bunu işitince Banu Çiçek kızdı: Bre deli ozan ben ayıplı mıyım ki, bana ayıp koşuyorsun dedi, gümüş gibi ak bileğini açtı, elini çıkardı. Beyreğin geçirdiği yüzük görüldü. Beyrek yüzüğü tanıdı. burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktın mı kız

Kıvranıp dört yanına baktın mı kız

Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız

Kara gözden acı yaşını döktün mü kız

Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız

Sen kocaya varıyorsun altın yüzük benimdir ver bana kız

Dedi. Kız der:

Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktığım çok

Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok

Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok

Vardı gelmez bey yiğidim han yiğidim Beyrek diye ağladığım çok

Seviştığım Bamsı Beyrek sen değilsin

Altın yüzük senin değildir

Altın yüzükte çok nişan vardır

Altın yüzüğü istiyorsan nişanını söyle

dedi. Beyrek der:

Sabah sabah hankızı yerimden kalkmadım mı

Boz aygırın beline binmedim mi

Senin evinin üzerine yabani geyik yıkmadım mı

Sen beni yanına çağırmadın mı

Seninle meydanda at koşturmadık mı

Senin atını benim atım geçmedi mi

Ok atınca ben senin okunu geriden bırakmadım mı

Güreşte ben seni yenmedim mi

Üç öpüp bir ısırıp

Altın yüzüğü parmağına geçirmedi mi

Seviştigin Bamsı Beyrek ben değil miyim

dedi. Böyle diyince, kız tanıdı bildi ki Beyrek'tir, cübbesi ile çuhası ile Beyreğin ayağına kapandı. Beyreğe dadılar kaftan giydirip donattılar. Hemen kız sıçradı ata bindi. Beyreğin babasına anasına müjdeye koşturup gitti. Kız der:

Halka halka kara dağın yıkılmıştı yüceldi âhir

Kanlı kanlı suların çekilmişti çağladı âhir

Koca ağacın kurumuştı yeşerdi âhir

Yiğit atın ihtiyarlamıştı tay verdi âhir

Kıvıl develerin ihtiyarlamıştı yavru verdi âhir

Ak koyunun ihtiyarlamıştı kuzu verdi âhir

Kayın baba kaynana müjde bana ne verirsiniz

dedi. Beyreğin babası anası der:

Dilin için öleyim gelinciğim

Yoluna kurban olayım gelinciğim

Yalan ise bu sözlerin gerçek olsun gelinciğim

Sağ esen çıkıp gelse

Karşı yatan kara dağlar sana yaylak

Soğuk soğuk suları sana içme olsun

Kulum halâyığım sana cariye olsun

Yiğit atlarım sana binek olsun

Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun

Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun

Altın akçem sana harçlık olsun

Penceresi altın otağım sana gölge olsun

Kara başım kurban olsun sana gelinciğim

dedi. Bu sırada beyler Beyreği getirdiler. Kazan Bey der: Müjde Pay Püre Bey oğlun geldi dedi. Pay Püre Bey der: Oğlum olduğunu şundan bileyim, serçe parmağını kanatsın, kanını men- dile silsin, gözüme süreyim, açılacak olursa oğlum Beyrek'tir, dedi. Zira ağlamaktan gözleri görmez olmuştu. Mendili gözüne sürünce Allah Taâla'nın kudreti ile gözü açıldı. Babası anası feryat ettiler, Beyreğin ayağına kapandılar, der;

Penceresi altın otağımın kabzası oğul

Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul

Görür gözümün aydını oğul

Tutar belimin kuvveti oğul

Kudretli Oğuz imrenileni canım oğul

diyerek çok ağladı, Allah'ına şükürler eyledi.

Yalancı oğlu Yaltacuk bunu işitti. Beyreğin korkusundan kaçtı kendini Dana Sazına attı. Beyrek ardına düştü, kovalaya kovalaya saza düşürdü. Beyrek der: Bre ateş getirin. Getirdiler, sazi ateşi verdiler. Yaltucuk gördü ki yanıyor, sazdan çıktı Beyreğin ayağına kapandı, kılıcı altından geçti Beyrek de suçundan geçti. Kazan Bey der: Gel muradına eriş, Beyrek der: Arkadaşlarımı çı- karmayınca, hisarı almayınca murada erişmem dedi. Kazan Bey, Oğuz'una beni seven binsin dedi.

Kudretli Oğuz beyleri atlandılar, Bayburt Hisarı'na dört nala yetiştiler. Kâfirler de bunları karşıladılar.

Kudretli Oğuz beyleri arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere kodular, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammed'i yâd ettiler. Gümbür gümbür davullar dövüldü. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Şöklü Melik'i böğürderek Kazan Bey attan yere düşürdü. Kara Tekürü Deli Dundar kılıçladı yere düşürdü. Kara Arslan Melik'i Kara Budak yere düşürdü. Derelerde kâfire kırgın girdi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçti. Beyrek, Yigenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dundar, Kazan oğlu. Uruz bey bun- lar kaleye yürüyüş ettiler. Beyrek otuz dokuz yiğidinin üzerine geldi, onları sağ ve esen gördü, Allah'a şükreyledi. Kâfirin kilisesini yıktılar yerine mescit yaptılar. Keşişlerini öldürdüler. Ezan okuttular, aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın temizini, kızın güzelini, dokuz katlı işlenmiş süsler elbise, cübbe hanlar hanı Bayındır'a hisse çıkardılar. Pay Püre Bey'in oğlancığı Beyrek, melikin kızını aldı, ak evine ak otağına geri döndü, düğüne başladı.

Bu kırk yiğidin bir kaçına Han Kazan, bir kaçına Bayındır Han kızlar verdiler. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağ dikti. Otuz dokuz kız talihli talihine birer ok attı. Otuz dokuz yiğit okunun ardınca gitti. Kırk gün kırk gece toy düğün eylediler. Beyrek yiğitleri ile murat verdi, murat aldı. Dedem Korkut geldi, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi, bu Oğuzname Beyreğin olsun dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgele koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Oğul ile kardeşten ayırmasın. Âhir vaktinde arı imandan ayırmasın. Âmin âmin diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammet Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!..

2-BEYBÖYREK⁷¹

“Eski zamanlarda bir padişah varmış. Hiç çocuğu olmazmış. Padişah vezirini çağırması ve ona demiş ki:

-Git, iki çift demir çarık ve bir çift asa yaptır.

Vezir çarıkları, asaları yaptırıp getirmiş. Padişahla vezir çarıkları giymişler, asaları ellerine almışlar, yollara, gurbetlere düşmüşler, dertlerine derman aramışlar, birkaç gün geçmiş, gide gide bir köprüye ulaşmışlar. Bu köprünün ismine “Baç köprü” derlermiş. Köprünün bir başından padişahla vezir girerlerken öbür başından karşılarına boz atlı bir derviş çıkmış. Köprünün orta yerinde birbirlerine kavuşmuşlar, selamlaşmışlar. Derviş sormuş:

-Nereye gidiyorsunuz padişahım, vezirim?

Padişah hemen dervişe şu cevabı vermiş:

-Baba derviş, bizim padişah olduğumuzu bilen nereye gittiğimizi de bilir.”

Padişah böyle deyince derviş koynundan bir elma çıkarmış, padişaha vermiş:

-Bunu götürün, soyun. İçini kendiniz yiyin, kabuklarını da kısıraklarınıza yedin. Allah size aslan gibi bir evlat verecek, ama ben gelmeyince onun ismini koymayınız. Ben gelinceye kadar isimsiz olsun, demiş ve gözden kayboluvermiş.

Padişah oymağına dönmüş, valide sultan ile elmayı yemişler ve kabuklarını da kısıraklarına atmışlar. Allah’tan emir gelmiş, dokuz ay sonra valide sultanın bir erkek oğlu, kısırağın da bir erkek tayı doğmuş.

Doğan oğlanın ismi adsız kalmış. Çocuk sekiz yaşına girmiş hala derviş gelmemiş. Günün birinde şehzade ile oynayan çocuklar arasında bir kavga çıkmış, çocuklar şehzadeyi adsız diye horlamışlar.

⁷¹ A. Rıza Yalman, Cenupta Türkmen Oymakları-2, Ankara 2000, s. 95-111.

Oğlan ağlaya ağlaya saraya d6nerken karşısına derviş çıkmış. Kalabalığın içinde:

-Bu oğlanın ismi Beyb6yrek olsun, diyerek arkasını sıvazlamış. Ondan sonra ahıra gitmiş, tayı okşamış ve ř6yle bir dua etmiş:

-Tayın ismi Bengiboz olsun. Oğlan ve at dayanmasın, yorulmasın, her murada ersin.

Derviş gene g6zden kaybolmuş. Padişah Hızır dan bir hayır duası alamadığına kahırlanmış.

Bundan sonra Beyb6yrek ile bengi boz b6y6meğe başlamışlar. Oğlan on sekiz yaşına gelmiş. Bir g6n avdan gelirken bir kocakarının kazlarını vurmış, terkisine almış. Eve gelirken koca karı karşısına çıkmış:

-Hay gidi hay yiğit, dilerim. Akkavak kızının hışmına uğra.

Bey b6yrek eve geldiğinde d6ř6p hastalanmış. Hekimler bu delikanlının aşk hastası olduğunu anlamışlar. Oğlan kendine gelince derdini sormuşlar. Hekimlerin dediği çıkmış; Beyb6yrek Akkavak kızına aşık olmuş. Babası oğluna:

-Aman, ben o Akkavak kızıyla yedi yıl uğraştım, alamadım. Ondan vazgeç. İstersen sana resmini g6stereyim, g6nl6n6 onunla oyala, demiş ve sarayın içinde kapısı hiç açılmayan bir odadan bir resim getirmiş. Oğlanın aklı b6sb6t6n başından gitmiş, biraz durduktan sonra ayrılmış.

-İlle Akkavak kızını alacağım baba.

Demiş. Emir vermiş. şehzadeyi alıkoyamamışlar. Babası bağrına taş basmış, bir terki altın doldurmuş, ahırdan at çektirmiş. Beyb6yrek birkaç ata binmiş, atların beli kırılmış.

Padişah seyislere emir vermiş: “Bengibozu ekin” demiş. Seyisler atı 6zememişler. Sonunda Beyb6yrek ahıra girmiş, bengi bozu 6zm6ř, nallamış, altın takım vurmış. 6st6ne atlamış.

-Allahaısmarladık sizi, duadan unutmayın bizi, demiş ve atını s6rm6ř gitmiş.

Kendisine “Akkavak kızının hışmına uğra” diye beddua eden kadının kapısına gelmiş. “Akkavak kızı nerede?” diye sormuş. Kızın memleketini öğrenmiş. Günlerce yolda kaldıktan sonra bir gün bir şehre gelmiş. Atını şehrin kenarına sürmüş. Şehrin kenarına varınca atının kulağına eğilmiş ve demiş ki:

-Atım, eğer halis küheylan dölü isen, beni helal süt emmiş bir karının evine indir.

At yürümüş, tozu dumana katmış. Bir gün başka bir şehre gelmiş, şehrin etrafını dolaşmış, bir kapının önünde durmuş. Beyböyreğ kapıyı çalmış. İçerden bir karı çıkmış. Ona sormuş:

-Beni misafir almaz mısın? Kadın cevap vermiş:

-Alırım, ama atına yedirecek arpam, seni yatıracak döşegim yok.

Beyböyreğ çıkarmış bir avuç altın vermiş. Kadın sevinmiş:

-Oğlum, atına da, sana da yerim var, buyurun! Senin yiyeceğin pirinç pilavı, atının yiyeceği de arpa olsun!

Beyböyreğ burada bir iki gün misafir kalmış. Bir akşam hoca karıya işi anlatmış:

“Anam, bacım ol, ben Akkavak kızına geldim nene, git ona söyle, bana varsın!

Kadın Beyböyreğ’e:

-Senin aslını, neslini sorarsa ne diyeyim?

Oğuz ilinden Beyböyreğ geldi, seni istiyor deyiver.

Kadın Akkavak kızına gitmiş:

-Kızım, seni Oğuz belinden Beyböyreğ isminde bir yiğit istiyor, cevabını da bekliyor.

-Haydi git, misafirini yarın ava gönder. Ben de ava çıkacağım. Senin kapının önünden geçerim, peşinden onu da ava gönder. Beni alacak oğlanı bir göreyim.

Kadın eve dönmüş, durumu Beybörek'e anlatmış hazır ol demiş.

Akkavak kızı sabahtan kalkmış, atına binmiş, gürzünü eline almış, yürümüş gelmiş. Kadının evinin önündeki gürzü atmış:

-Şu gürzümü misafirin alsın, arkamdan gelsin, demiş.

Beybörek kapının yanına çıkmış; ne görsün, kocaman bir demir parçası bir topuz, ne oynar, ne yerinden kımıldar. Geri dönmüş, atının yanına varmış, atının karşısında başlamış ağlamaya:

-Hey atım; “başparmak, pak parmak, orta direk, lala kadın, küçük çelik” on parmağım, on tırnağım yakanda olsun. Sana yalvarırım atım beni horlatma... demiş ve sazını eline alarak şu türküyü okumaya başlamış:

Akkavak kızı da geldi yarışa,

Kırk batman gürzün attı da gitti.

Zalim, Beyböreğin de belini büktü,

Kaçalım mı benim atım ne dersin?

Allah'ın izniyle at dile gelmiş ve Beybörek'e cevap vermiş:

Akkavak kızı da gelsin yarışa,

Kırk batman gürzünü atsın da gitsin.

Zalim Beyböreğin de belini büksün,

Korkma benim beyim, meydan senindir.

At Beybörek'e dönerek:

-Şimdi sen benim kolanlarımı iyice sağlamlaştı. Kapıdan çıkınca dizginlerimi gürzün kulpuna bağla, ben onu kaldırır, terkine veririm, kızın arkasından yetişiriz. Sen kızı

görünce: “Kız, gürzünü al ben senin hamalın değilim!” dersin. O, gürzünü alır.

Beyböyük atın dediğini yaptı, kıza yetiştirdi ve gürzü verdi. Kız bu kaba muameleye darıldı, geri döndü. Beyböyük de yine kocakarının evine geldi.

Ertesi günü Beyböyük koca karyı yeniden gönderdi.

Akkavak kıızı kadına:

-Bir karı ebe, ne sert misafirin varmış! Kırk batman gürzü ehe demeden getirdi. Yarın gene ava gidelim. Git söyle.

Kocakarı eve gelmiş ve “Sabahtan gene ava gideceksiniz” demiş. Sabah olmuş. Akkavak kıızı gelmiş,” Haydi gidelim” demiş. Oğlan atının yanına varmış, meseleyi söylemiş. At oğlanı şöyle uyarmış:

-Bu kıızı seni susuz bir dağa çekecek. Beni onun atının yanına bağlama. O bir av vurursa sen beş vur. Sakın susadım deme. Onunu terkisinde zehirli portakal var. Sana yedirirse ölürsün.

Dağa varmışlar. Beyböyük atının dediği gibi yapmış.

Kızı: “Gel oğlan avlarımızı pişirelim de yiyelim” demiş. Avları pişirmişler, kıızın pişirdiğini oğlan oğlanın pişirdiğin kıızı yemiş.

Kızı avları çok tuzladığından oğlan susamış. “Kızı demiş, susuz dağınız varmış, buralarda hiç su bulunmaz mı?”

Kızı kalkmış: “Dur yiğidim, terkimde portakal var, getireyim de ye” demiş. Bu sırada Bengiboz kişnemiş. Oğlan: “ Bire kıızı, atım dolaştı mı” diye yerinden kalkmış, atın yanına varınca almış at:

Benim yiğidim bağlama beni çınara,

Bakmaz mısın gökten inen şol nara?

Üçünüz sen ye, dördün ver nazlı yara,

Korkma benim beyim, meydan senindir.

Oğlan yedi nar bulmuş; üçünü kendi yemiş, dördünü Akkavak kızına götürmüş ve kıza demiş ki: “Kız portakal susuzluk mu alır? Nar ye nar.” Kız narları yemiş ve oğlana “daha nar yok mu?” demiş. Oğlan: “Bire kız, hayvan mısın? Dört nar yemedim mi” der demez kız gene küsmüş, evine gitmiş. Oğlan da atına binmiş, Bengi boz onu kızıdan önce ulaştırmış. Çeşme başında Beyböyük su içerken kız daha yeni geliyormuş.

Almış at:

Korkma beyim salavat getir,

Namazını kıl duanı bitir.

Akkavak kızının atını yetir,

Korkma beyim meydan senindir.

Oğlan çeşme başında namazını kılmış ve yine atına binmiş, kıza ulaşmış. At başı yan yana şehre beraberce girmişler, ama kız hala küsmüş. Oğlan laf açmış, kız cevap vermiş:

-Sabah istersen güreş tutalım olmaz mı?

Oğlan:

-Oğuz elinden bir Bey gelir de Akkavak kızının güreşinden mi yılar! Tutak... Sen bana örde (Pey, rüşvet de olabilir) bile versen senin yakanı bırakmam...

Ertesi gün olmuş, meydan kalabalıkla dolmuş. Oğlan atın yanına varmış. At demiş ki:

-Beyim, kız seni üç defa göğsüyle havaya atacak. Sen ayak üstü düş. Dördüncü de fırsat verme. Sol elini belinden, sağ elini memesinden tut ve dön, kaldır hemen yere vur.

Oğlan atın dediği gibi yapmış, kızı yere vurmuş. Kız ayağa kalkmış, oğlanla dadaşmış ve oğlana: “Sen benim, ben senin oldum.”

Yükte ağır eşyalarını bırakmışlar ve oğlanla beraber Oğuz eline dönüp gitmişler, oğlanın babasının yurduna varmışlar.

Bayrak çekilmiş, düğün kurulmuş, babasının yurdunda şenlikler olmuş. Düğünden önce bir gece Beyböyük düşünde bir boynuzu altın, bir boynuzu gümüş bir ceylan görmüş. Bu ceylanı pek sevdiği için uyanmış, düş olduğunu anlamış. Sabahtan cirit oyunu oynarken alayın ortasından, gece düşünde gördüğü ceylan önüne çıkmış. “İşte benim avım budur” diye atını ceylanın peşi sıra sürmüş. Şurada tutacağız burada tutacağız diye bütün atlı ardına düşmüş.

Bir gün Uyuzpınar’a gelmişler, ertesi gün Uykupınarı’na ulaşmışlar. Kırk atlı orada birleşmişler ve sudan içmişler. Suyu içen yıkılmış, hepsi uykuya yatmışlar. Bu pınarın suyunu yalnız Bengiboz içmemiş.

Ceylan kaçmış. Meğer bu ceylan Urus kralının kızı imiş. Kız koşmuş babasına söylemiş. Kral atlı göndermiş, Uykupınarı başında uyuya kalan Türkleri askerlerine toplatmış, tutsak etmiş ve hepsini zindanın içine atmış. Bunların arasından yalnız Beyböyük’in atı kurtulmuş. Bengi boz yazın yaylalarda çavdarlık otu, kışın Çukurovalarda çalı kemirmiş.

Aradan yedi yıl geçmiş. Zindandakilerin çoğu unutulmuş. Yedi sene sonra, kral kızı babasına demiş ki:

-Baba... Sen duygusuz adamsın. Bu herifleri yedi yıldır bir tıraş bile ettirmedin.

Kral kızının hatırı için zindancıyı çağırmış, mahpusların tıraş olmalı için zindan bahçesine çıkarılmalarını emretmiş.

Türkler zindanın bahçesinde tıraş olurlarken karşıdan bir kervan geçiyormuş. Beyböyük eline sazını almış ve kervana bir danışayım demiş:

Temelimiz oldu zindanın taşı,

Pınarlara benzer gözlerin yaşı,
 Gelişiniz nereden bezirgan başı,
 Eğlenin de haber verin hocalar?

Bezirgân başı cevap vermiş:

Gelişimiz bizim Oğuzelinden,
 Alıp sattığımız dünya malından,
 Söyle yiğit anlayayım dilinden,
 Eğlenip de sağlık salalım dostlar.

Beyböyük yine başlamış:

Oğuz elinden mi beri gelirsiniz,
 Kasafet gönlümün gamın alırsınız,
 Oğuz elinde siz kimi tanırırsınız,
 Eğlenin de sağlık verin hocalar?

Yine Bezirgân cevap vermiş:

Oğuz elinden beri geliriz,
 Kasafet gönlünün gamın alırız,
 Oğuz elini biz tümünden biliriz,
 Söyle yiğit anlayayım dilinden!

Beyböyük tekrar başlamış:

Babam Hakandır, tahtında oturur,

Hükmünü dört köşelere yetirir,

Beyböyreğ gibi evlat yitirir,

Ondan da bir haber verin hocalar!

Bezirgânbaşı cevap vermiş:

Ananı sorarsan beli büküldü,

Babanı sorarsan gözü kör oldu,

Köleleriniz de mezata kovruldu,

Yiğit ilinizde bacılar ağlar, inilder.

Beyböyreğ gördü ki, taç, taht gitmiş. Bir de şu Akkavak kızını sorayım, haberini alayım demiş:

Kolumdan uçurdum şahanı, bazı,

Yelgin indirdim de durmayı, kazı,

Bengiboz emeği Akkavak kızı,

Ondan da bir haber verin hocalar!

Bezirgân ona da cevap vermiş:

Kaleden kaleye toplar atıldı,

Öğle sularında bayrak çekildi,

Akkavağı vezir gelin götürdü,

Üç güne dek kel vezire alalar.

Altun taş içinde kına ezildi,

Gümüş tarakla saçı düzüldü,

Gözünün yaşı bir ırmağa düzüldü,

Kel vezire verecekler hey ağalar!

Beybörek ayılmış, yüreğine ateş düşmüş. Ağlaya ağlaya zindana girmiş. Kral kızı bunları damdan görüyormuş. Oğlanı(Beybörek'i) sevmiş.

Akşam olmuş. Kralın kızı bir haber yollamış, zindancı başından Beybörek'i istemiş ve Zindancı bu adamı göndermeyecek olursa onun ayaklarını başından ağır getiririm demiş.

Zindancı hemen Beybörek'i kral kızının huzuruna getirmiş. Kız: "Gel yiğidim, gel... Canım sana kurban, ben senin, sen benimsin" demiş. Biraz konuşmuşlar. Kız o gece Beybörek'i kaçırmaya karar vermiş. Fakat Beybörek'ten söz istemiş, o demiş ki:

- Eğer memlekete döndükten sonra beni alırsan, bu akşam seni o güzeline yolcu ederim.

Beybörek kıza dönmüş ve "A güzelim, seni babandan almak pek kolay mı?" demiş.

Kız cevap vermiş:

-Aman bire yiğit, babam korkak bir adamdır. Hiçbir şey bulamazsan beş on bin davar, koyun, manda, inek bulursun, boynuzlarına birer mum dikersin. Bir gece mumları ateşlersin. Babama: "Zindanda kırk Oğuzelili vardır, onları verirsen verdin, yoksa senin memleketini ateşe vereceğim" dersin. O zaman mahpusları sayarlar, 39 çıkar. Ayak direr, ille 40 olacak dersin. Babam sana para verir almazsın, sonunda kızını isterim dersin. O bana danışır, ben kabul ederim ve beni memleketine götürürsün.

Beybörek işi anlamış ve "Böylece olursa ben de gelir seni alırım" demiş. Akşam olmuş, kral kızı Beybörek'i hapisane penceresinden sarkıtmak için gerekli

yardımları yapmış. Sonunda Beyböyrek kurtulmuş çok sevinmiş, zindancıyı kesmiş ve türkü okumaya başlamış:

Kaleden atıldım Hurd(?) oldu belim,

Toprağa inince kırıldı kolum,

Oğuzellerine çevrildi yolum,

Mevlam, ağlatmadan güldürmez beni.

O sırada Bengiboz çıkagelmiş. Oğlan atlamış, at dile gelmiş: “Bre insan oğlu, sizde hiç iman yok mu? Yedi yıldan beri ne çektiğimi sormadan üstüme atladın.” Beyböyrek inmiş, atın eğerini kaldırmış. Atın omuz kısmı yara içinde imiş. Akkavak kızından aldığı mendili atın sırtı koymuş ve tekrar ata binmiş ve yola koyulmuş. Göz kapayıp açincaya kadar kendisini Oğuz eline yaklaştırmış. Yolda bir yaşlı derviş gidiyormuş. At gene dile gelmiş, Beyböyrek’e demiş ki:

- Benim arkama bir çul çek, sen de boynuna bir tesbih tak, tesbihin ortasına bir taş geçir. Beni yedeğinde çek, önümüzde bir çeşme var, o çeşmenin başına git.

Oğlan dervişi kandırmış, elbiselerini değiştirmiş. Atın dediği gibi yapmış ve çeşmenin başına bir fakir aşık gibi yanaşmış. Çeşme başında kız kardeşini görmüş. Kız kardeşi Bengiboz’un kadeşi olan bir tayı suluyormuş. Yedi yıldır pineğinden çıkmayan tazıda kızla beraber gelmişmiş. Tazı Beyböyrek’i tanıdı, üstüne sıçramış. Kızın canı sıkılmış tazıya bağıra bağıra:

-Gidi köpek, bugün kardeşimin karışı gelin oluyor da seviniyorsun demiş ve yerden bir taş alıp tazıyı taşlamış. Beyböyrek boynunda asılı duran sazını eline almış:

Vurma bacım vurma tazıya taşı,

Gözümnden akıttın kan ile yaşı,

Elindeki tay Bengiboz kardaşı,

Mevlam ağladır da, güldürmez beni.

Kız bundan kuşkullanmış, aşığa cevap vermeye başlamış:

Başında saçın olmasa,

Buğazında taşın olmasa,

Arkanda postun olmasa,

Derviş, sana kardaş derdim.

Beyböyük devam etmiş:

Başında saçım var benim,

Buğazımda taşım var benim,

Arkamda kürküm var benim,

Bacım, sana gine bacı derim.

Kız Beyböyük’i tanımış ve kardeşinin boynuna sarılmış, beraberce eve varmışlar. Beyböyük’in babası kör olmuş. Beyböyük kendini tanıtmamış. Anası bu tanrı misafirine Beyböyük’in eski hırkasını giydirmiş, tamam gelmiş. Kadın demiş ki: “Olur ya, insan insana uyar” demiş.

Düğün davulları vuruyormuş. Akşam olmuş, Beyböyük’le kız kardeşi kına yakılan düğün evine gitmişler. (O zamanlarda kadınlar dervişlerden ve aşıklardan kaçmazlarmış.)

Beyböyük’in kız kardeşi kına yerine girmiş ve “Size güzel bir aşık getirdim” demiş. Herkes sevinmiş, bir ağızdan “Çalsın, dinleyelim” demişler. Beyböyük: “ Ben oynayanlara çalarım” demiş. Kadınlardan biri çıkmış, oynamaya başlamış. Beyböyük bu arada:

Evinizin önü derecik değil mi?

İtinizin adı “baracık” değil mi?

Kız, kocacığın Mustafacık değil mi?

Erin zındanda, sen düğünde oynarsın!

Gelin (Akkavak kızı), Beyböyreğ’in yüzüne bakmış ve usulca yanındakilere “Vallahi billahi, bu aşık, aşık değil, Beyböyreğ’dir” demiş. Oynamaya çıkmış. Beyböyreğ geline şu türküyü yakmış:

Ayağına giymiş altın nalini,

Kemere sıktırmış ince belini,

Şu oynayan kel vezirin gelini,

Duyun ahali bu gelin benemdir, benim.

Akkavak kızı Beyböyreğ’in eline sarılmış, verdiği yüzüğü parmağında görmüş. Düğüne telaş düşmüş. Kel vezir dağlara kaçmış, halk Kel veziri öldürmek istemiş, ama Beyböyreğ buna razı olmamış. Akkavak kızını almış, evine gelmiş, dünya muradına ermiş.

Sabahtan kalkmış. Beş on bin davar, manda, inek toplamış, dosdoğru Urus devletinin ülkesine gitmiş, kralın yurduna ulaşmış. Bir gece hayvanların boynuzlarında mum yakmış, kendi de kralın şehrine girmiş. Krala:

-Bre kral, oymağını, yurdunu başına geçirmeye geldim.

Kral ağlamış: “Ne muradın varsa oğul, vereyim, bana yurdumu bağışla” demiş. Beyböyreğ krala:

-Bire kral, senin zindanında kırk Oğuz elli yiğit var, onları verirsen kurtulursun, demiş.

Kral aceleyle zindancıya haber yollamış. Oğuz elli yiğitler serbest bırakılmış, sayımlı,

39 kişi çıkmış. Beyböyrek, ayak diremiş, “İlle kırk olacak, eksiğini alamam” demiş. Kral, para, mal, diyet vereyim derken oğlan razı olmamış. Kraldan kızını istemiş. Kral ses çıkmamış, saraya varmış, kızını bulmuş, danışmış. Kız razı olmuş. Böylece kral Beyböyrek’e kızını vermiş.

Beyböyrek, arkadaşları ve kral kızıyla birlikte sabah namazı sıralarında Oğuz eline dönmüş. Kırk gün, kırk gece düğün dernek yapmış, kral kızını da kendisine eş edinmiş, muradına ermiş. Siz de erin...

3-BEY BÖĞREK ve BENLİBOZ⁷²

Eski dünyada bir Padişah varmış. Padişahın dünyada bir tutamağı olmamış Ona Allah ne bir kız, ne bir oğlan bermemiş.

Padişah gece düşünde, gündüz hayalinde Allah'tan hep zürriyet dilermiş. Bir gün Vezirini huzuruna çağırmış:

“Yarın cumadan sonra sultan pazarına çıkarsın, oradan biraz yem, yiyecek hazırlığı görürsün, atlara binip kısmetimizin yönüne at süreceğiz” dedi.

Ertesi günü Vezir, Padişahın dediğini istediğinden iyi yerine getirdi. İki birden (Hükümdar, Vezir) atlara bindiler, yola revan oldular..

Az mı gittiler, uz mu gittiler; dere, tepe düz mü gittiler, ne bileyim. Bir çimenlik çayır yerine ulaştılar. Biraz ekmek azık yediler ve yeni baştan yola koyuldular.

Bu defa bir pınarın başında Allah hepimize yetiştirin karşlarına bir Derviş baba çıktı. Hak dost, selamünaleyküm Padişahım, dedi; selam verdi. Padişah ve Vezir birbirinin yüzlerine bakiştılar ve Dervişten şüphelendiler. Padişah

Dervişe:

-Sen bizim Padişah olduğumuzu ne diye biliyorsun

Derviş:

-Bilirim Padişahım, rey verirsın söylerim.

Vezir ve Padişah:

-“Sen bizim Padişah olduğumuzu bildin, derdimizi de bil” dediler.

Derviş söze başladı:

⁷² R. Yalman Yalgın, Türk Sözü (Adana), 5-9 Sontçşrin 1935, s. 3369-3373.

-Sen Padişah, sen de Vezirsin. Siz zürriyet istiyorsunuz. Gökde aradığınızı mevlam size yeryüzünde verdi. Dedi, cebinden bir elma çıkardı, Padişaha uzattı!

-Bu almayı acar bir gümüş kalemtraşla soyarsın; bir altın terazide tartarsın; yarısını sultan hanıma ver, yarısın sen ye ve kaplarını da damdaki kısırağına yedirirsin. Allah bir oğul verir, bu oğlunun adını ben diyeceğim, ben gelmeden sakın oğluna ad verme..., der.

Elmayı padişah cebine irdirdi. Başını dervişe döndürdü, ne görsün ortada ne derviş ne de izi; hiçbir şey yok..

Atlarına bindiler gerisin geriye köylerine döndüler. Gece yarısı padişah sultan hanımın yanına vardı, Sultan hanımı tatlı uykusundan uyandı. Sultan hanımın canı sıkıldı, padişaha öke ile:

-Otuzda azmış kırkta çetin olarak zaptetmek..

Padişah: Gördüğünü anlattı bir çocuk baba ve anasın olacaklarını söyledi. İnşallah Allah derdimize bu kez derman verecek dedi. Elmayı yere attı. Sultan hanım gümüş kalemtraşla soydu. Altın terazide darttı. Yarısını kendisi yedi, yarısını padişaha yedirdi, kabuklarını ahırda boz kısırağına attı.

Günler, aylar geçti, vakit erdi ulaştı, avradın ard eteği uzadı (hamile oldu demektir.) ön eteği kısaldı, ay parçası gibi bir oğlan doğurdu, kısırakda ogün (vakitsiz) bir erkek tay doğurdu.

Oğlan on beş yaşına ulaştı. Her kes padişaha adsız çocuk olur mu? Bu oğlana bir ad vermelisiniz demeğe başladı. Padişahı kendi haline komadılar nihayet “haber ediniz oğluma ad vereceğim amma onun sahibi var o gelmeden ona ben nasıl ad veririm.” dedi. Vezirler o abdal derviş unutmuştur. Sen çocuğu adsız koma dediler. Sonunda padişahın zehkini çaldılar.

Has bahçede kurbanlar kesildi, yemekler yenmeğe başlandı, vezir vüzera hep birikti, çocuğunun adı düşünmeğe koyuldu.

Bu sırada Derviş baba “selamünaleyküm” diye meydana geldi,

Padişaha:

-“Seninle kavlimiz böyle miydi”

padişah özür diledi, Derviş çocuğu beğendi ve öyle ise bunun yaşdaşı tayı da getirilsin:

Tay, oğlan ortaya dineldi, derviş okudu, üfledi ortay şunu söyledi.

-Oğlanın adı “Bey Böyrek” tayın adı da “Benli Boz” olsun dedi. Der demez yine gözlerden irak oldu.

Oğlan atına bindi, onu tavlaya çekti, okşadı, yerine bağladı, hocasına (mektebe) okumağa gitti.

Bir gün beş gün derken çocuğun anası öldü, oğlan derin bir meraka daldı.

Her gün tavlada atı ile dertlerini oyaladı. Babası bir başka avratla evlendi, eve övey ana girdi.

Bir gün oğlan atının yanından dönerken baktı ki saraydan bir Yahudi çıktı oğlan kızdı Yahudiye birkaç tokat attı Yahudi kaçtı.

Birkaç gün sonra analığı Yahudiye bir mektup salar. Yahudiye saraya davet eder. Yahudi cevap verdi.

-Ben Bey Böyrek ölmeden senin yanına gelemem ondan çok korkuyorum. Analığı Yahudiden bunun kolayını öğrenmek istedi, Yahudi şu akı verdi:

- Bir kaz boğazlarsın, içini pirinçle doldurursun, onun içine sana göndereceğim ağıyı doldurursun Bey Böyrek önüne korsun kazı yer yemez ölür. Sen benim, ben senin olurum başka çaresi yoktur.

Şimdi haber alalım Bey Böğrek’ten:

Bey Böğrek bir gün atının yanına geldi baktı ki: Atı yanık yanık ağlıyor, anasının ölümünden sonra atın ağlamasına oğlan çok tasalandı, sazını eline aldı, o da

ağlıya, ağlıya türkü okumağa başladı:

Penim atım, benim gözüm

Ne ağlarsın, melül melül

Seher olur geçer günün

Ciğerimi deler, ünün

Anam yok derdimi bilem

Yaşın ufak, nice ölem

Gurbetlerde yol mu bilem

Ne ağlarsın, garip atım?

Çocuk atı bırakırken at dile geldi ve kendine dedi:

- Sevgili kardaşım; Ben ağlamayım da kimler ağlasın.. Sen Yahudiye o tokadı niye vurdun? O senin analığının oynaşdır. Şimdi sana kaz boğazladılar, onu ağıladılar, sen yer yemez öleceksin, sen ölürsen ben de ölürüm.

Oğlan yimem dedi at bu iş böyle olmaz sen Pazar sarayından bir kedi alır onu saklar odana götürürsün, kedi eti yer yemez ölür, analığın bu ne iştir der, eline bir sopa alarak halayıkları döğmeğe başlar, kabahati üstünden atmağa çalışır.

Oğlan atının dediği gibi yaptı. Bundan sonra analığı Yahudi ye gene mektup yazdı amma Yahudi remil attđı için Bey Böyreğ ölmeden ben saraya gelmem dedi.

Oğlanın analığı yeni baştan bir mektup yazdı, Yahudi remil attı, avrada bir mektup yolladı. Yahudi bu mektupda attan şüphelendi, atını öldürmeğe çalış diye cevap verdi. Bu atı öldürmek için sen zağferan suyuna çim, altına bir döşek ser, döşegin altına kuru yufka doldur hekim ara ben hekim olur gelirim, ondan sonra ben senin derdine çare bulur ve atı öldürtürüm.

Oğlanın analığı Yahudi'nin dediğini olduğu gibi yaptı. Padişahı telaş aldı hekim ararken o arada Yahudi Hekim ha.. Hekim ha.. Diye seslendi “ iyi olacak hastanın ayağına hekim gelir” derler. Padişah hemen hekimi çağırttı karısını muayene ettirdi. Hekim çok düşündü sonunda Padişaha:

-Bilmem bu dünyada, bilmem öbür dünyada Benli Boz adında bir tay vardır. Bu tayı bugün keser ve böbreklerini hastaya yedirirseniz hasta iyi olur bu olmazsa hastadan el kesiniz, hasta ölür. Dedi.

Vezir: Yazıktır bu at Beybögrecin yaşıdır. Beybögrec hocadan(mektepten) gelir işden haber alır:

Beybögrecden alalım haberi:

Beybögrec ahıra koştu bakdi ki: At ağıt içinde eskisinden daha çok ağlıyor. Sazını eline aldı Benli Boza bakalım ne dedi.

Benim atım ne ağlarsın

Hem eğerimi dağlarsın

Beni gurbete yollarsın

Anasızım bilmez misin

Yoldan geçeni anladım

Gönlüm, ciğerim dağladım

Melûlul, derdimi söyledim

Anam öldü bilmemisin

Gurbet ilde kimsa bilmez halimi

Yahudiye çürüdürüm canımı

Ayan oldu bu gece de düşümde

Gidek gurbet ile atım, nidelim

Anam yoktur il derdimi bilmiyor

Atım ağlar lisanından söylüyor

Lisan versin güzel Mevlâm atıma

Bu gençlikte neler geldi başıma

Ne ağlarsın melûl, melûl hey atım

At dile geldi oğlana:

Ya ben ağlamayım da kim ağlasın, önce ölüm sana idi sonra bana geldi. Analığın zağ salım idi. Biliyim şimdi beti benzi soldu. Arduna yufka ekmek serdi, kemikleri kırıldı, yalandan hasta oldu. Oğlan eve döndü. Vezirler: “Aha... Beyböğrek geldi” dediler.

Babası(Padişah) “Oğlum atını getir boğazlayacağız oğlan; anan kötü hasta, atının yüreği onun derdine ilaç olacaktı” dedi, oğlan cevap verdi:

Analığının yoluna canım feda. Fakat bir gün olsun atıma binmedim, bir cirid oynamadım, izin verin bir şahladayım da sonra boğazlarsınız.

Analığı kadın acı acı seslendi,

-Amanın kaçacak... Padişah: Korkma; yurdumun dört tarafı zincir gibi çevrilmiştir. Varsın bir cirit oynasın...

Oğlan hemen atının yanına vardı. Ata seslendi at oğlana:

-“Arkama kaltağı vur, ağzıma gemi ver, dört amacı cevahir taşlı heğbeyi sırtıma

at, beni meydan yerine çek, heğbelerin gözlerine taş doldur, ben seni üç defa düşürürüm sen kalk gene sırtıma atla” dedi.

Bey Böğrek at alanında heğbenin gözlerine taş doldururken ahalinden biri “yazık babanın hazinesinde altınımı tükenmiş?..” dedi.

Bu söz üzerine Bey Böyrek hazineye indi heğbeleri altınla doldurdu. Gene atının sırtına atıldı.

Beş saat atı kovdu, atın gözlerin kan çanağına döndü, atın yağız donu bembeyaz köpüklere bulandı, döndü alana geldi, atının yönünü kıbleye çevirdi ve narayı bastı, at sıçradı, hudut surlarını aştı, surun kırk adım dışına düştü. Padişahın askerleri o kattılar, Allah korudu bir tanesi onlara değmedi. At ve Bey Böğrek zalim babasının elinden kurtuldu.

Dereden sel gibi, tepeden yel gibi, altı ay: Bir güz(?) konup köçerek, lale sümbül seçerek, bir gün gece yarısı bir memlekete ulaştı.

Hanlar kapanmış, herkes uyuyor. Bir kapu gördü, kapuyu döğdü, içeriden bir koca karı “kim o” diye seslendi.

“Aman karı ana!.. Kapuyu aç, şu atımla biraz sinip barınayım” dedi. Kadın “yerim yok” dedi. Oğlan kadına bir pençe altın verdi. Kadın, “buyrun, başım üstünde yerin var” dedi.

İçeriye girdi, atını bağladı; uykuya daldı.

Uykudan kalktığı zaman güneş doğmuştu. Kahvaltı istedi ve kadını uykudan uyandırdı. Kadın:

“Paşa oğlum, senin gördüğün bu aydınlık güneş değildir. Bahçeye çık, garp tarafına bak, sonra içeriye gel, sana onun ne oluşunu anlatayım”

Oğlan garbe baktı, iki dağ gördü ve döndü kaca karıya, “iki dağ gördüm” dedi. Kadın:

- O dağların biri gövde, biri de bir baştır.

Oğlan bu işe meraklandı, kadına bunun ne olduğunu yeniden sordu, kadın:

“Budara Akkavak kızı adlı bir kız var. İnşallah kara yerlere girsin. İki oğlumun kanlısı oldu. O, bu dağları adam kellesiyle yaptırdı. Güneş diye gördüğün şey onun yüzüdür.” Oğlan da yanamadı:

- Anam karı, bana bu kızın evini göster ne olursun... Dedi. Kadın razı olmadı. Oğlan kadına gene altın verdi ve kandırdı, kadın oğlana Akkavak kızının kapısını gösterdi.

Oğlan kapıdan içeri girdi, bir altın ve gümüş sandalye gördü, doğruca altın sandalyanın üstüne oturdu.

Kız bunu görünce öfkeli öfkeli: “Ey insan döküntüsü!.. Nereden gelip nere gidersin?.. Al bu kahveyi iç te seninle sonra hesaplaşırız.”

Oğlan cevap verdi:

-Çok söylenme; hey!.. Saçı buçuk! Ben insan döküntüsü değilim, bir padişah oğluyum; seni tekmi eyle...

Oğlan gider, karının evine ulaşırken arkasından kocaman bir gürz evin kapısına düşer... Oğlan geri döner, öyle bir gürz ki yerinden kıpırdatamaz, çok ağır, elli batman var.

Haber alalım attan:

Oğlan atının yanına girip sazını döşüne aldı:

Atım sana var bir sözüm

Benim atım, benim gözüm

Bu illere geldik güzün

Kaçalım atım, seninle

Kalkanım yoktur tutayım

Kuvvetin yoktur atayım

Derdinle hasta yatayım

Kaçalım atım, seninle

At dile geldi:

Abdest alıp namazını kıldın mı?

Atın yemin günü birlik attın mı?

Allah divanına doğru gittin mi?

Vallah ağam bugün fırsat sendedir.

Oğlan abdest aldı, atın yemini çift verdi, Hakkın divanına durdu, gürzün başına geldi, gür kendine pamuk gibi hafif geldi.

Bunları gören kız, oğlana hamle etti, oğlanın gürzü kızın kulesinin borcunu yıktı.

Kızın babası ortay atıldı:

“Kızımın bir hamlesi daha var. Kızımın yedi has bahçesi vardır. Yedi gün gitmesi, yedi gün gelmesin oradan bir gül çubuğunu sen getir, kızımı sana vermişim, yoktur dönüşüm" dedi.

Oğlan atına geldi danıştı:

Gurbet ele çıktım nideyim

Hangi otağından gideyim

Kuş değilem çırpınarak uçayım

Yel değılem bağılara ulaşayım

Genç yaşımda bir ünümden geçemem

Kaçalım ağıam, seninle kaçalım

At dile geldi:

Rahat ol sen tasaya dalma

Gurbetlerde de eğlenip kalma

Elli bin yıllık yolunda olsa

Kuş olur, toz gibi uçar gelirim

Zorlu dertlerine derman bulurum

Vallah beyim bugün fırsat sendedir.

Oğılan atı tavladan çekti, at alanına geldi, kız da tılsımlı küpüne bindi, ikisi birden gözden ırak oldu.

Oğılan kızdıan üç gün önce ulaştı. Gül çubuğunu donattı. Başının altına kodu, uykuya yattı. Kız geldi, baktı ki: oğılan yatıyor. Yorgundur dedi, oğılanın başının altından çubuğu çekti, geri geriye kaçtı. Bu sırada at kişne ki, oğılana bağırdı.

Bakalım at ne dedi:

Garip, garip kaldım yollarda nideyim

Bu dağılarda melül, melül gideyim

Gaflet uykusuna yanmış nideyim

Uyan ağıam uyan canın gidiyor.

Ormanın içinden azılı bir takım aslanlar oğılanın üstüne yürümeğıe başladı. At bunu

gördü:

Size söyleyim aslan yavrum gitmeyin

Hızır dedeye kara haber getirmeyin

O sırada birden bire Hızır Dede boz atıyla ortaya çıktı. Oğlanı uykudan uyandırdı. Ona dua etti, arkasını sıvazladı. Oğlan ata atladı, sürdü, sürdü, birinci mahmuzda kıza ulaştı.

Kız bunu gördü yola indi, oğlanı kandırmağa başladı. Ona “gel güzelim, gel yiğidim, beraber gidelim, daha iyi olur” dedi. Oğlana darıldı ve oğlanın eline bir çift çubuk verdi oğlan çubukları alır almaz atını sürdü kıza gene kavuştu. Fakat şimdi at durdu oğlan çubukla ata bir burdu at sıçradı, kızın atını on arşın geçti ve kızıdan beş saat önce gül çubuğunu kızın babasına teslim etti. Kızın babası oğlana:

-Verdim verişim, yoktur dönüşüm, Allah’ın emriyle kızımı sana verdim dedi.

Oğlan kızın sarayında misafir kaldı. Kız oğlana evlenmek teklif etti. Oğlan kabul etmedi.

“Ben memleketime döneceğim buralarda eğlenip kalamam” dedi. Kız “Ben senden ayrılmam ben de senin yurduna yolağına gelirim” deyince ikisi birlik olup Beyböğreğin memleketine revan oldular.

Beyböğreğin memleketinin adı (Kızılkum) du. Bir gün Kızılkum’a ulaştılar.

Babası oğluna bir bölük askerle karşıcı geldi. Oğlan babasının üstünde Kara kaftan ve Kara kılıcının olmadığını gördü şaşaladı.

Vezirler ve oraya toplanan ahali Beyböğreği kışkandılar. Onun beraber getirdiği (Alkavak kızı) için orospudur dediler. Eğer Beybgrek yiğitse babasının Moskofa yesir giden kaftanıyla kara kabzalı kılıcını alır, gelir sözlerini fırlattılar.

Oğlan bu sözleri hep duydu. Babasına döndü:

- Baba, senin her şeyin teknil amma; kara kaftanın ile kara fasalı kılıcın yok onlar ne oldu. Ben buna tasa çekiyorum, söyle baba... Söyle onlar ne oldu?...

(Aşkar Mehmede burasını sordum, Mehmed dedi ki: Kara kaftan ile fasallı kılıç tanrının bu padişaha atalarından kalma ihsan idi, bunun gitmesi ülkenin gitmesiyle beraberdi) Dedi.

Babası kahırlandı göz yaşı dökerek oğluna:

-Nene lazım oğlum benim kaftanım ile kılıcım Moskoflara yesir oldu, takatım yok, gücüm yetmiyor kurtaramadım netmeli?... oğlan Alkavak kızını babasına teslim etti. Yanına on dokuz arkadaş aldı hemen geri döndü. Yetmiş gün Moskof'un içinde kaldı. Bir gün bir bahçe içine girdi Bahçede boynuzları altın savatlı bir ceylan gördü, bu ceylanın boynuzunda bir de gümüş tasma vardır. Bey Böğrek okunu eline aldı ceylana nişan etti ceylanın bir boynuzunu kırdı. Bahçe sahibi Moskof kralının kızı bunu gördü, çok canı sıkıldı.

Kralla kızı bir bölük asker ile bahçeye geldi, Bey Böğreği uykuda buldu. Kral kızı ve askerleri yirmi atlı Bey Böğreği ve arkadaşlarını kısıvrak bağladır. Hep birden Moskof zindanına attırdı.

Bu zavallılar biz kime ne dedik dediler. Kimse hallarından sormadı. Bey Böğrek zindanda kumaş işlemek için bir mil yapıyor, onu satıyor arkadaşlarını ve kendisini geçindiriyordu.

Bu yiğitler zindanda tam yedi sene sorgusuz (sualsiz) yattılar. Bir gün Bey Böğrek küçük pencereden şehre baktı, karşısında güzel bir kız gördü, aldı sazı eline bakalım ne dedi:

Zindancı başımız gavur

Açılmıyor kapu demir

Eğlen Kral kızı, eğlen

Sualıma cevap ver

Zindan da günlerim tekmi

Azat iyle olduk sefil

Yenilikten bir haber ver

Acır bize kralın kızı

Kral kızı evine gider gitmez gün doğdu, sabah oldu zindancıya emir verdi, hapisleri dışarı çıkar, biraz hava koklasınlar dedi.

-Zindan açıldı, zindandakiler dışarı çıktılar, Bey Böğrek karşılara batıya doğru bakmağa başladı, baktı ki bir bölük bezirgan geliyor bu bezirgânlar kendi memleketinin adamlarına benziyor. Arkadaşlarından izin aldı bezirgânlara şu türküyü söyledi:

Karşıdan gelen bezirgân

Nerden gelin, bir cevap ver

Karşıdan gelen bezirgân

Nerden gelir ver cevabın

Bezirgân başı: Bu koşmanın cevabını kim verirse önde giden katırın yükünü ona vereceğim dedi. Fakat kimseler buna cevap veremedi.

Bezirgân başı eline sazı aldı:

Adım bezirgân başıdır

Yüküm cevahir taşıdır

Ver sualin, al cevabın

“Kum yurdu” benim şarımdır.

Beyböğrek seslendi “Kimin nesisin? Doğru di de sorgularım sorayım.” Bezirgân başı sazını düşünce çekti:

Ben bezirgân başıyım

Misisin kardaşıyım

Kum şehrinde şanlıyım

Ver süalin, al cevabın

Beyböğrek:

Kum şehrinden gelir geçersin

Kokul şerbet içersin

Sorduğuma tez cevap ver

Orada kimi seçersin

Bezirgân başı:

Kimleri söyleyim

Anlar olursun

Kel vezirin düğün

Kurdu bilesin

Alkavak kızını

Aldı duyasın

Eğleme yolumdan

Kover yolcuym

Bey Böğrek:

Git yolların kapansın

Yağmur yağsın kar olsun

Davarların kırılsın

Malın, mülkün pay olsun

Bu konuşmaları kral kızı olduğu gibi dinledi, hele türküler pek hoşuna gitti. Şöyle bir Bey Böğreği göreyim neşekil adammış dedi. Beyböğreğin yüzüne bakınca cemaline birden bire aşık oldu.

“Candan cana, kandan kana yol olur” derler. Kral kızı dayanamadı bir gece yarısı zindan kapusuna geldi, kapucuya Bey Böğreği sordu, yanına çağırdı zindancı başını zehirledi oğlana (Bey Böğreğe) sarmaş dolaş oldu:

Kral kızı Bey Böğreğe:

-Haydi gidelim ben senin, sen de benim oldun. Beyböğrek “Var sen kendi aklına yan; ben babamın Kara kaftanı ile kara kabızalı kılıncını, arkadaşlarımı almadan nere gidebilirmişim” der.

Kız: Pek ala öyle ise işimize bakalım. Beyböğreğe ertesi gece kırk tane mumu ve bir deste de kağıt verdi ve ona dedi ki:

Şu dağa çık orada babamın camuzları var, onların boynuzlarına bu mumları dik ve şu kağıdları camuzların alıcılarına yapıştır şehre doğru sür getir.

Bey Böğrek kızın dediklerini olduğu gibi yaptı. Camuzları gece yarısı şehre sürdü, çarşının içinde boynuzlarında yanar mumlu alınları kağıdli mandalar doldu. Herkesle beraber kral da bunun ne olduğunu bilmedi, şaşırdı bir mandanın alınındaki kağıdı aldırttı, kağıtta şunlar yazılı idi.

“Ey Moskof Kralı; yedi senedir zindanda yirmi Türk yatıyor, on dört senedir kara kaftan ve kara Faysal kılıç elinde yesir, bunları verirsen , verdin, vermezsen seni diri ateşe yakarım.

Kral kızı çağırdı, aman kızım bu ne iş... Kız, babacığım, bunlar büyük bir tılsım, istediklerini verelim, başımızdan bu belayı savalım, son pişmanlık kar etmez.

Kral, gün doğar doğmaz zindancının da ölmüş olduğunu görünce aklı başından fırladı. Zindandaki adamları dışarı çıkardı, elinde yesir olan Kara Kaftan ve kılıcı teslim etti, Bey Böğrek akşamdan çıktığı için zindanda ki Türkler on dokuz adamdı. Kral merak etti, bir adam daha lazım benden bu adamı isterlerse ne yaparım... Kız babasına döner ve der ki:

-Baba; mutlaka yirmi atlı gitmelidir. Sen Kara Kaftan ile Kara Faysalın kılıcını bana teslim et, ben onlarla birkaç saat yol gideyim ve yolda onları kandırayım, kaftan ve kılıcı teslim edeyim, geri döneyim.

Türkler Kral kızı ile birlikte yola çıktılar, bir saat kadar yürüdüler, önlerine Bey Böğrek çıktı, o, akşamdan orada bekliyormuş, Bey Böğrek ayak depti:

-Benim atım "Benliboz" gelmeden ben hiçbir tarafa gidemem. Kız: senin atın gaip ben nideyim. Oğlan: olamaz ben ala atımı isterim. Dedi ve ağlayarak sazını eline aldı.

Benim atım, benim gözüm

Zindanlarda ömrüm geçti

Denizdeysen yüzesin

Çöl ovada isen uçasın

İmdadıma gelesin

Ne olduğum bilesin

At şimşek gibi birden bire geldi Beyböğrek atının sırtına atıldı. At hemen Beyböğreği sırtından yere attı ve ona dedi ki:

-Hay zalim. Bana bak... Ben yedi senedir ot bulursam yerdim. Suyu denizlerden

içerdim. Kaltağım gönüme yapıştı...

İkisi birden duaya daldılar, gönüllerini pusladılar hemen Hızır erdi ulaştı. Arkalarına sıvazladı. Her ikisinin kuvveti yerine geldi, Kızı da beraber alarak yola koyuldular.

Kızılkum şehrine yaklaşıncı Beybögrek bir kel çoban urbası giydi, arkadaşlarını ve kral kızını bir sipere sakladı, kendisi yalnız başına yurduna girdi. Memlekette bir davul sesidir duyuluyor. Kimi ok nişanı atıyor. , kimi davulun karşısında halay depiyor.

Beybögrek ok ve yay ile nişan atanların yanına vardı. Ahaliden bir yay ve bir ok istedi. Verdiler. Nişan attı yayları kırdı. Herkes bu kel çobana gülerek seyrediyor ve onunla alaylaşıyordu. Beybögrek vezirin oğlunun okunu eline aldı, yayı kurarken enkazdan onun da yayını kırdı, vezirin oğlu Beyböğreğe bir tokat vurdu. Vezir yürüyün bu kel çobana Beyböğreğin okunu verin dedi.

Bey böğrek kendi okunu eline aldı ve sazını çalmağa başladı

Geldim aslıma gurbetilinden

Düşüm tille, pek tez elden

Okum geçdi elime yodlardan

Kurul okum, öğdül alayım

Meran (nişangah) yerine atımda vuralım

Beyböğreğin, okun, yayın görelim

Vezirlerden biri ansızın Beyböğreğin ağzına bir sille vurdu:

- Sen Beyböğreği niye karıştırıyorsun. (cevap verdi).

- Vaktında bir Beybögrek varmış onun türküsünü söyleyorum. Ahaliden biri “oğlan seni düğün yerine götürelim hem oynar hem söylersin avratları eğlersin” aldılar. Beyböğreği

düğün evine götürdüler. Kadınlar bundan bir türkü istediler. Bey böğrek: “Ben bahşiş almadan, karnımı doyurmadan türkü söyleyemem” herkes bahşiş verdi onun karnını da iyice doyurdular. Eline sazını aldı kendisiyle zındanda beraber kaldığı arkadaşlarından birinin oynayan anasına şu türküyü okudu:

Ciğerleri dağlıdır

Anasının adı Eğbe

Oğlun adı mahlıdır

Çocuğun anası ağladı. Beyböğrek sonra o bir arkadaşlarının analarına bacılarına karılarına söz attı. Sonunda kendisine bir karı gösterdiler:

Bu karının adı ballıdır

Ciğerciği kıvrım dağlıdır

Yavrusunun adı onun Tahirdir.

Birden bire sustu. Kadınlar başına uştı. Beyböğrek: “Söylemem de söylemem gelin kaldar oynarsa ona söylerim” dedi.

Meğer gelin, ben vezire varmam demiş eline zehir almış kendi kendimi öldürürüm de bu kel vezire varmam demiş...Geline yalvardılar gelin (Alkavak kızı) istemiye istemiye oyuna kalktı oğlan eline sazı aldı:

Elinde telli çevren olaydı

Aslın geldiğini duyup bileydin

Zehir çanağını yere vuraydın

Oyna yavrum oyna salın da oyna

Düğünleri de çalınır

Alkavak kızı gelin olmuş kıvanır.

Acep Böğrek nerelerde sürünür

Oyna yavrum oyna salın da oyna

Muhabbet ateşi deritir silinmez.

Kel vezirin de düğünü kurulmaz.

Beyböğrek te buralarda bilinmez

İşareti vereyim de bilesin

Parmağındaki hatemim göresin.

Zehir çanağını bir kez kırasın

Kız Beyböğreğin parmağında ona hediye ettiği yüzüğü gördü, çanağı yere fırlattı, eski nişanlısına sarmaştı. Kel vezire haber ulaştı, düşmanlar kaçmağa dostlar koşma başladı. Babasına müjde gitti, bacıları sevindi.

Beyböğrek Yahudi'nin oynaşı olan analığının boynunu vurdurdu. Babasını kesti, Kel veziri abdest hane lağımında boğdu, padişah oldu, düğün kurdu.

Kırk gün, kırk gece tuğ (toy demek istiyor) düğün etti Kral kızını da kendine nikah etti Allah'ın emri ile (Kızılıkum) ölkesine bey oldu. Onlar erdi muradına biz de erelim dileğimize.

4-BEY BÖĞREK HİKAYESİ⁷³

Vaktiyle bir padişah varmış. Tanrı ona oğul evladı vermemiş. Bir gece ailesi ile otururken “Ey Hanım bizim bu saltanat ve tahtu tacımız kime kalacak. Tanrı bize bir oğul evladı vermedi” diyerek kederlenmeğe başlamış. Üç beş gece dua etmişler. Cenabı rabbülalemin duaların kabul buyurmuş. Dualarından birkaç gün sonra bir piri fani misafireten sarayına teşrif buyurmuşlar. Pir etmiş; “Şevkettüm sizi düşünceli ve mükedder görüyorum. Sebebini lütfen anlayabilir miyim”. Dedikte, Padişah; “Biz artık her ikimizde ihtiyarladık. Bir oğul evladı istiyoruz. Daha duamızın kabul olunup olunmadığını anlayamadık.”

Aynı zamanda Padişahın kısırağı da kulunlamaz idi. Olvakit misafir cebinden bir elma çıkardı. Dört parçaya ayırdı. Padişaha, ailesine, atlarına taksim etti: “Dördünüz de bu elmaları yiyin. Biiznüllaahi taala valide sultan ve kısırağınız birer züriyet meydana getirirler.”

İhtiyarın emri üzre amel olundu. Cenabı Allah’ın izniyle her ikisi de hamile kaldılar. Doğan çocukla kulunun adlarını misafirin tenbihatı üzre koymadılar. Ne ise çocuk da tay da büyüyüp civan oldular. Bu çocuk emsalleri ile oynardı. Yalnız ismi yoktu ki ismi çağırırlar. Yaşı 7-8 i bulduğu halde adı yoktu. Onu akranları adsız diye çağırırlardı. Çocuğun artık tahammülü kalmadı. Bir gün pederine kendisine ad koymasına için ağladı sızladı. Padişah derakap meclis topladı. Buna bir isim vermeğe karar verdiler. Söze başlanıldığı anda kapı derhal açılıp içeriye padişahın evvelce tanıdığı o piri fani girdi. Şehzadenin ismine Bey Böğrek Küheylan tayın adını “Bengi Boz” koyup her ikisinin de arkasını sıvazladıktan sonra kayboldu. Bu Şehzade ve Küheylanını müstesna bir vaziyetleri vardı. Kimsenin gücü onlara yetmiyordu. Tam kemal bulduklarında bir gün Şehzade sarayı boş bulup pederinin mühim olan yerlerini gezdi. Dolaşırken odanın biriciğinde bir kız tasviri buldu. O anda bayıldı ona aşık oldu. Oğlunun gittikçe hastalanıp zayıflamasından şüphelenen babası onu sorguya çekti. O zaman Şehzade işi açıklattı:

-Benim başka zorum yorum yoktur. Filan yerdeki tasviri görüp hastalandım.

⁷³ Sefer Aytekin, 19 Mayıs (Samsun) Mecmuası, (3), 33, Eylül 1938, s. 30-31; (3), 36, Aralık 1938, s. 30-32; (3), 37, Ocak 1939, s. 29-31; (3), 38, Şubat 1939, s. 25-27.

O vakit babası dedi:

- Oğlum bu sevdayı bırak. O bir Peridir. Onun yolunda milyonlarca asker batırdım ve benim gibi nice düveller kırdırdılar. Hiçbiri de muvaffak olamadı. Ondan başka hangi kızı beğenirsen sen beğen bende alayım.

Beğ Böğrek dinlemedi. Babasına “olursa bu olacak, olmaz ise benim canım da ona feda olsun” dedi.

Beğ Böğrek heybesine altun doldurup Bengiboz’a yedi yerinden kolan urup yola revan oldu. Cenabı Allah’a sığınarak gitmekte iken “Yarabbi benim dünyaya gelmem sebep olan o ihtiyar babama sen yardımcı ol” der idi. Haftalarca gittikten sonra bir gün bir sada işitti: “Ey evladım Beğ Böğrek yolunu kıbleden sapıtma ve korkma ben senin ileyim” Bengi Boz bir haftalık yolu bir günde alır idi. Bu hal üzere giderken kible tarafında beyaz bir bina gördü. Derhal oraya kavuştu, gördü ki beyaz bir saray, etrafı bir saat ilerden kapatılmış. Demir kapılar kocaman kilitlerle kapanmış saraya girmeğe yol yok. Beğ Böğrek yine bir sada işitir

“Oğlum Beğ Böğrek inşallah maksadına nail olacaksın. Bengiboz’a bin o kapıya bengi boz göğsü ile dokunursa parçalanır.” Aldığı emir üzere Beğböğrek kapıyı parçalayıp sarayın önüne geçti. İşte bu saray Beğ Böğreğin aşık olduğu Akkavak kızının sarayı imiş. O Akkavak kızı da o sırada sarayın önünde gezinir imiş. Bunları görünce kendisi kanatlı ata binerek geldi. Akkavak kızı zırh giydiğinden ve yüzü örtük olduğundan ne şekil olduğu bilinmiyordu. Beğ Böğreğe sordu:

Ne millettensin. Buralarda ne gezersin. O zaman Beğ Böğrek cevap olarak dediki:

Eğer sen Akkavak kızı isen seni almağa geldim.

Behey divane. İki tane kaleyi kapıda görmüyormusun, bunlar insan kemiğindendir. Bir gediğini de sen dolduracaksın.

Beğ Böğrek etti: çok söz kurana yakışır. Senin hünerin meydanda gerek. Marifetiniz ne ise buyurunuz sattığımız gibi alırsını.

Akkavak kızı seninle üç şart koşacağım. Yenersem seni o kale gediklerinden birine koyacağım. Yenersen matlubuna nailsin.

Neysem efehdüm kavli karar ettiler. İlk defa ok attılar. Beğ Böğreğin oku Akkavak kızının okunu parçaladı geçti. Nereye düştüğü bilen gözümedi. At koşturmağa başladılar. Atlarını kovdular. Akkavak kızı havadan Beğ Böğrek yerden gidiyordu. O ihtiyar Hızır idi. Derakap yerin 8 damarını toplayıp Beğ Böğreğe gidecekleri yere iriştirdi. Beğ Böğrek hemen ot çöp toplayıp ateş yaktı bir kahve hazırladı. Güya kendiside uyuyormuş gibi yatıp uzandı. Akkavak kızı geldikte: Ey Akkavak kızı nerede kaldın. Bir yeremi saptın. Ben burada bekliye bekliye uyuya kalmışım kahven bile soğumuş. Dedi. Akkavak kızı şaşırdı, kızdı, cevabını güleşte alırsın dedi.

Kaygulu Karapınar önünde güleşmeğe sözleştiler. Bengi boz Beğböğreğe kızın en zayıf noktasının memeleri olduğu kızın memeleri tutup çekerse ancak o suretle yıkabileceğini söyledi. Güleş başladı. Beğböğrek atının nasihatı üzere hareket etti ve Akkavak kızını yere yıktı onun göğsü üstüne oturdu. Akkavak kızı etti: Yiğitmişin, işte bende beni yenecek olan yiğide varacaktım diye yüzündeki örtüyü çıkarınca güzelliğinden Beğböğrek düşüp bayılır. Akkavak kızı hemen yüzüne gözüne memelerini sürüp ayılttıktan sonra sarayın yedinci katına çıkarıya. Murat alıp murat verdikten sonra zikimet olan şeyleri alıp Beğböğreğin memleketine dönüyorlar. Düğün dernek kurulmadan bir düveliden mektup gelir, harbim vardır geliniz yoksa memleketinizi payimal ederük deye. Hemen Beğböğrek 39 kişi ile birlikte Bengi boz a binip o düvele karşı gider. O düvelin şehrine üç-beş gün kalımı yerde geniş bir çayırılık varmış. İşte orada bu kırk kişi istirahat ediyorlar. Fakat o yazıda yatanlar uğuz uykusuna yatar yatan uyanmaz imiş. O düvelin bekçileri gelirler bakarlar ki kırk tane genç uykuya yatıyo. Bunları uykuda güzelce bağlarlar, atlarını da tutarlar lakin Bengi bozu ne kadar koştururlarsa da tutamazlar. Bu hal üzere Padişaha götürürler. Ve zindana atarlar. Ara sıra bunları sıra ile zindanda gözleri kör olmasın diye çıkarıp dünyayı gösteriyorlarmış. Bir gün dışarı çıkmak vakti Beğböğreğe gelmiş. Zindanın üstündeki kalede kiralın sarayı varmış. Beğböğrek kalenin üzerine çıkıp oturuyo. Karşısından da yol geçermiş. Yoldan geçenleri Beğböğrek kendi memleketlisine benzediyor. O vakit:

Çıkarım bakarım Zahman dağı irak

Dağı gördükçe cuş eder yürek.

Babam padişah adım Beğböğrek

Sizdende bir haber isterim ağalar.

Yoldan geçenler bezirgânmış. Bezirgân başı hemen onu tanır oda Beğböğreğe karşılık verir:

Efendüm ananı sorarsan beli büküldü

Babanı sorarsan gözü tutuldu

Cariyelerin mezatta satıldı

Biz bunu böyle bilürüz efendüm

Aldı Beğ Böğrek

Evlerinin önü yazıdır yazı

Yazıda yayılır ördeği kazı

Bengiboz'un emeği Akkavak kızı

Ondanda bir haber isterim ağalar.

Aldı bezirgân başı

Biz gelirken düğün derdiler

Ağalar Payaşalar hatem yediler

Baltacı kel vezirin oğlu

Akkavak kızını alıyor dediler.

Biz bunu böyle bilürüz efendüm.

Yolcular gittikten sonra Beğbögrek düşünce ile Türkiye başladı:

Bülbülün durağı bahçeler bağlar

Garibin yatağı kahveler hanlar

Yarimden ayrılan ah çekip ağlar

Ağla iki gözüm yol ayrı düştü.

Bülbülüm ötme çukuroda

Eşin arar bulmaz yuvada

Kendim gurbette gönlüm sılada

Garibin sılama gönderin beni

Yarimden tarafa dönderin beni.

İki bülbül konar kara dikene

Öte öte ömürleri tükene

Gene ırak düştüm eski vatana

Vatanımdan ayrı düştüm ağlarım

Ciğerim pare pare dağlarım

Beğ böğreğin bütün bu türkülerinin sarayın penceresinden kralın kızı işitir. Kral kız zaten Akkavak kızının namını işitmişti. Beğbögrecin bu ahvaline vakıf olunca aklı başından gitti. Beğbögrecin aşık oldu. Ne ise Beğbögreci tekrar yerine koydular. Zindan kapısının ağzına dokuz kişi ile bir taş yuvarlarlar idi. Bu taşı yuğladılar kapıya bir bekçi bıraktılar. Akşamlayıp ortalık kararınca kral kızı gelip bir kılıçla o bekçinin boynun vurdu. Kapının önünde Beğbögrek kimse gelsin diye bağırdı. hepsi canlarını kurtarmak telaşı ile Beğbögrek benim demeğe başladılar. O zaman Beğbögrek dedi ki: “Arkadaşlar,

hepiniz çıksanız beni kurtaramazsınız. Ama ben çıkarsam inşallah sizi alırım” o zaman razı oldular. Beğböğrek kapıya geldi. Kimsiniz ne istiyorsunuz dedi.

Sen Beğböğrek misin. Akkavak kızını alan yiğit sen misin dediği zaman kral kızı Beğböğrekte evet benim o dedi. Kral kızı da Beğböğreğe dedi ki: öyle ise ben sana candan aşıkım. Ben de padişahın kızıyım. Senin bugünkü lakırtıların beni akılsız eyledi. Bekçiyi kestim amma bu kapının önüne dokuz kişi ile konan taşı kaldıramıyorum. O vakit Beğböğrek besmele çekersen o taşı oradan atarsın cevabını verdi. O da besmele ile o taşı attı. Beğböğreği çıkardı. Saraya götürdü. Kız bir şart koşmak istedi. Beğböğrek kızı dine davet etti. Dine dahil olmazsa hiçbir şart kabul etmiyeceğini söyledi. Kız dine dahil oldu. O zaman kızda şöyle şart koştu:

Buradan gidince memleketinden asker toplarsın. Gece gelir şehri çevirirsin. Bizim burada kırk kişimiz var bunları çabuk isterim diye elçi gönderirsin. O zaman kır kişiden bir noksan çıkacak. Babam o noksan yerine ne verirse kabul etme, beni iste. Bu kadar şehir yıkılmadansa peder beni sana verir. İşte bu şart ile kız Beğböğreği kaleden aşağı indirdi. İplere bağlayıp kaleden aşağı sallandırdı. İpler tükenince saçlarını koparıp bağladı ve Beğböğreği aşağı yetiştirdi.

Beğ böğrek heybesini omuzlayıp şehirden dışarı çıktı. Yedi sene zindanda kapalı kaldığı için gözleri iyice görmüyor ayakları tutmuyordu. Hele şu Bengiboz’u bir çağırayım nice oldu:

Kaleden indim dizlerim tutmaz

Zindandan çıktım gözlerim görmez

Altı aylık bir yıllık yolda isen

Gel şimdi Bengiboz gel şimdi.

Derakep Bengi boz önüne gelip düveldi. Hemen Beğ Böğrek ata binmek istedi. Ol vakit Bengiboz ya Beğböğrek beni gündüzleri kralın adamları geceleri canavarlar kovaladı. Senin elin hayırlıdır şöyle bir sırtımı sıvazlada ondan sonra bin dedi. Oda öyle yaptı, Bengiboz’a bindi o vakit Allah’ın emri ile Hızır aleyhüsselam yerlerin damarlarını

topladı.

Beğböğreği memleketine kavuşturdu. Şehrin kıyısına geldiğinde baktı ki komşulardan Mustafa dayı isminde bir kimse yola hendek kazıyor. Beğböğreğin nişanlısını kel vezir oğluna alıyor. Yolu buradan geçecek rahat rahat geçemesin diye yola hendek kazıyorum, demiş. Beğböğrek te saç sakal büyüdüğünden boynunda da derviş taşı olduğundan onu her gören derviş sanırmış. Mustafa dayıya da Beğböğrek der ki:

Çalış arkadaş çalış işin hayırlı olsun. Beğböğrek oradan ileri geçti. Bengiboz'un kardeşi Hidetay var idi. Bengiboz gideli beri daha hiç sesi işitilmemiş idi. Beğböğreğin hemşiresi o tayı suya götürmüş idi. Hidetay Bengiboz'u görünce başladı kişnemeğe. Kız hiddetle yerden taş alıp taya vurdu.

Şimdiye kadar sesin çıkmamıştı ağamın nişanlısı gidiyor diyerek mi kişniyon. O anda Beğböğrek tahammül edemedi.

Kız vurma taya taşı

Gözümnden akıttım kanlı yaşı

Hidetay da Bengiboz'un kardaşı

Kız vurma taya taşı.

Abdal sana abdal sana

Alem işitse tâneder bana

Göksünde Hacı Bektaşî taşı olmasa

Beğböğrek ağam derdim sana

Ol vaki Beğböğrek bilineceğini anlayınca:

Abla ben üç gündür ekmek yemedim bana bir kahvaltı bulamaz mısın diye tebdil lisan

eyledi. Kız da kızgın bir şekilde homurdanarak.

Aşağıda babuç ökçesi gibi yahniler bişiyor yumruk gibi dolmalar doluyo. Vezir düğünü var vezir düğünü oraya gite yerken büzüğün üç buçuk atsin.

Beğböğrek oradan kalktı Meclisin içine varınca baktı ki okla sığın üzerine atıyorlar. Beğböğrek kendisi deli divane gibi gösteriyor. Ondan sonra diyor ki: Bu düğünün kahyası kim ola. Bana bir ok versin ben de atayım deyince Kel veziri gösterdiler. Nişanın bahşışı da bir güğüm altun idi. Beğböğrek bana da ok verin diye çok rica etti. Sonunda ona da bir ok verdiler. Hemen çektiği ile yay iki şak oldu kırıldı. Bu çürükmüş başka getirin dedi. Ne kadar getirdilerse hepsini de bir çekmede kırdı. O da evelce harbe giderken kendi okunu validesine vermiş imiş.

Bu ok kaybolursa beni öldü bil demiş imiş. Beğböğreğin okunu bilenlerden biri buna Beğböğreğin okunu getirin demiş. Beğböğrek bunu işitince ordakilere yalvarıp yakarmış oku getirtmiş. Ey ağalar sağbaştan gözleyin, soldan, ortadan gözleyin diye üç yerden vurmuş. O vakit bir güğüm altunu önüne bıraktılar. Ben efendimiyim ki bu parayı nerede harcıyayım diye altunları almadı. Yalnız para yerine güğeginin başından fesini alayım dedi. Oradakiler gülüştüler. Çünkü güğeginin başı kelmiş. Beğböğrek onun başını açıncu tu!tu! diye tükürdü Vah zavallı başı da kelmiş diye güğeyi ile alaylanmış.

Ne ise o gece kına gecesi idi. Beğböğrek kına gecesinde türkü söylüyeyim diye rica etti. Maksadı Akkavak kızını görüp ahvalini anlamaktı. Razi olun kına gecesi için müsaade ettiler. Ondan bir şey umut etmediler. Budalanın biri akıl olsa bir güğüm altını alırdı dediler. Kadınlar oyun yaparken ipcil kaynana olacak vezir karısı oyuna çıkmış Beğböğrek ona şu türküyü söylemiş:

Evlerinin önü ceviz

Cevizin dalları konuz

Ne çok oynar şu domuz

Akar gelin oynasın

Taze gelin oynasın.

Ondan sonra oyuna yola hendek kazan Mustafa dayının kadını çıktı. Beğböğrek ona da dedi ki:

Evlerinin önü derecik

İtinin adı Baracık

Yengem beni saran Mustafacık

Akar gelin oynasın

Taze gelin oynasın

O vakit gelini biraz oynatmak istemişler. Halbuki gelin perşembeyi gözlermiş. O gün zehir içip ölecekmiş. Ne ise rica minnet gelini (Akkavak kızını) oyuna kaldırmışlar. Gelin oynamamış sadece ortalıkta gezelemiş Beğböğrek ona da türkü söylemiş:

Elsiz gelin kolsuz gelin

İkrarsız imansız gelin

Ayakta duran cansız gelin

Senin fidan boyuna sarsam gelin.

Mustafa dayının karası bütün bu sözlerden kuşulanmış. Meğerse Beğböğrek harbe giderken Mustafa dayının evi önünden geçmiş. O zaman evlerinde Baracık atlı itleri varmış. Hatta onları sabah erken iş başında görmüşse kolay gelsin Mustafa dayı demiş. Kadınlar bu divanenin sözlerine kızmışlar. Onlar bir şey anlamamışlar. Vezire haber gitmiş. Bu meczup dervişi kadınlara laf atıyor diye sopa ile dövüp kovalamışlar. Beğböğrek te abdestliğin altına gizlenmiş. Akkavak kızı Beğböğrek adının fısıldandığını işitince başına kan yığılmış. Bunundan kan gelmiş. Burnunun kanını temizlemek için abdesliğe koşmuş. Kanları yıkarken üstlerinden turnalar ötüşerek geçermiş. Akkavak kızı

düğünü, zehir içeceğini turnalara anlatır. Ve Begböğrek selam yollar.

Turnalar uçar geçer

Sadaları yürekler biçer

Yiğidim sevgilim zehir içer

Benden selam edin turnalar.

Abdesliğin altından beri Begböğrek cevap verir:

Sarayın önünde çubuğun kırmadım mı?

Kaygulu kara pınar önünde göğsüne binmedim mi?

Begböğrek o zaman meydana çıkıyor. Çünkü artık Akkavak kızının sadakatını anlıyor. Ortalığa Begböğrek gelmiş lakırdısı yayılınca herkes bir yer bulup saklanıyor. Kel vezir de şehirden kaçıp kendisini denize atmağa karar veriyor. Hemen Begböğrek gidip babasının tahtına oturuyor. Ve düğün bozulmasın diye tellal bağırıttırıyor. Hidetay'ı sulayan hemşiresini kel vezirin oğluna veriyor. Akkavak kızını alıp evine getiriyor. Amma yine düğün yapmıyor. Benim kardaşlarımın zindan da gözleri kapanırken tenleri çürürken bana ipcil onları kurtarmak caiz diyerek askerini toplayıp beraberine bir çok keçi alıp bu hal üzere kral kızının oturduğu şehre geliyor. Kral kızının tertibatı üzere keçilerin boynuzlarının üzerine mum koyup yakıyor. Keçilerle dört bir taraftan şehri kuşatıyor. Ondan sonra Bengi bozu doğru kralın sarayı önüne sürüyor. Gece zamanı kral uyanıp etraftaki ateşleri görünce şaşırıyor. Ateşten pek fena korkarmış. O zaman Begböğrek elçi göndermiş. Şehri baştanbaşa yakarını. Çabuk burada bizim kırk kişimiz var. Kırkını da isteriz demiş. Hemen kral zindandaki adamları çıkartıyor. Çıkartıyor amma bu çıkanları sayıyorlar 40 değil 39 kişi tutuyor. Beğ böğrek hani birisi öldü ise cenazesini getirin diye dayatıyor. Kralın adamları pusulayı şaşırıyor. Kral, hazineme gir istediğini al başka çarem yoktur diyor. Ona da Begböğrek demişki:

Buraya dilenmeğe gelmedim. Kızını verirsen razı olurum. Başka bir şey istemem. Bu ateşi şehrin dışına başka türlü çıkarmam.

Kral eğer kızım sözüme tabi olursa vereyim. Çağırırlar kızını. Kız bir koca memleket yanmaktansa ben kendimi feda edeyim daha iyi diye babasını sevindirdi.

Kızla Beğböğrek oradan zikimet ne varsa aldılar yola çıktılar. Memleketlerine gelince düğüne başladılar. Beğböğrek Akkavak kızını da kral kızını da kendisine nikahlıyor. Onlar muratlarına eriyor. Bunca sıkıntılardan sonra kavuşuyorlar. Darısı gençlere, oğullarımıza, kızlaramıza.

5-BEY BÖYREK⁷⁴

Bir varmış bir yokmuş, vaktin birinde bir padişah varmış. Bir gün veziri yanına geldiği zaman padişahı düşünür bulmuş. Ona sormuş:

“Padişahım, neden düşünüyorsunuz? Herkes sizin emrinizde...”

“Ne yapayım, öldüğüm zaman tacım tahtım ellere kalacak, bir evladım yok.”

“Her derdin bir çaresi vardır. Haydi gidelim, senin derdine bir çare arayalım.”

“Olsun.”

İkisi kalkıp atlanırlar, giderler, giderler. Yorulunca da bir tepenin üzerine otururlar. Padişah der ki:

“Bir kahve pişir de içelim, çok yorulduk.”

Vezir odun toplar, kahveyi pişirmeye başlar. Bir de bakarlar ki ak sakallı bir pir geliyor:

“Selamünaleyküm padişahım.”

“Aleykümselam derviş baba.”

“Derdin nedir bu dağlarda ne arıyorsun?”

“Eee.. Padişah olduğumu bildin, ne derdim olduğunu da bilirsin.”

“Senin derdin, çocuğun olmuyor, odur. Al sana bir elma, götür de bunu hanımınla ye. Kabuklarını da atına ver, atının da bir kulunu yok. Adını da koymayacaksınız, ben gelip koyacağım.”

Padişah elmayı alır, dervişe, para vermek için cebine davranır. Bakar ki yanında kimse yok:

⁷⁴ Saim Sakaoglu, Türk Kültürü Araştırmaları, 3-4-5-6, 1966-1969, Ankara 1973, s.159-181.

“Eyvah, derviş babayı yitirdik.”

Oradan kalkıp geri dönerler. Evlerine yaklaşıncı padişah elmayı cebinden düşürür. Meğer karısı da elinde dürbün pencereden onları gözlüyormuş.

Padişah attan inip elmayı alınca karısı herslenir:

“Bir padişah ola da bir elma için attan ine, ne demek!”

Padişah eve gelince karısı onunla konuşmaz:

“Niye konuşmuyorsun? Biz gittik, derdimize çare aradık, bulduk; sen de konuşmuyorsun. Sebep ne?”

“Yaaa, sen bir padişah olasın da bir elma için attan inedin; ayıp değil mi?”

“O elmada keramet var, sen o elmayı küçük görme.”

Padişah elmayı altın çakıyla soyar, karısıyla beraber yerler. Kabuklarını da atına verir.

Dokuz ay on gün sonra Allah onlara bir oğul verir. Atlarının da bir tayı olur.

Çocuk yedi yaşına girer, derviş baba hala ortalarda yok. Çocuklar mahallede okula giderken buna “Adsız” derler. Buna üzülen çocuk gelip annesine der ki:

“Bana bir ad takın, herkes bana “Adsız” diyor. Yoksa ben daha yaşayamam.”

“Babana söyleyelim de sana bir ad koysun.”

Padişah vezirlerini toplar, her birisi bir ad söyler. Bir türlü bir ada karar veremezler. O gün ad koyamazlar, şenlik dağılır. Ertesi gün gene gelirler, toplanırlar. Kimi “Hasan”, kimi “Hüseyin” der, bir türlü bir ad koyamazlar. Millet dağılır.

Üçüncü gün olur, gene toplanırlar. Bir türlü ad koyamazlar. Bir de bakarlar ki derviş baba kapıdan içeri girer, kendi kendine:

“Eyvah, insan oğlu ne muhannet olurmuş. Yedi sene sabretti de yedi gün duramadı.” Diye düşünür. Oradakilere sorar.

“Çocuğun adını koydunuz mu?”

“Hayır, koymadık.”

“Atın tayını da getirin.”

Gidip tayı da getirirler: “Atın adı Bengi Boz, senin adın da, oğlum, Bey Böğrek. Haydi git oğlum.”

Padişah para vermek için davranır, fakat derviş hemen gözden kaybolur.

Bey Böyrek okulu bitirdikten sonra babası onu ok-yay atan adamın yanına verir ki silah kullanmasını öğreysin (O zamanın silahı ok ile yaymış).

Bey Böyrek orada epey kalır. Ustası der ki:

“Bu benden üstad oldu, bu nereye gitse kendini kurtarır.”

Bu artık yalnız başına sahraya çıkıp dolaşmaya başlar. Ok atar, avlanır. Meğer bir kör kadın çeşmede testisine su dolduruyormuş. Bunun attığı ok kadının testisini kırar. Kadının gözü görmediği için testisinin kırıldığını anlamaz. Bekler, bekler; suyu dolmaz. Nihayet testi çevirir bakar ki delinmiş:

“Vay, bunu kim attı. Şehzade buralarda ok atıyordu. Yaptıysa o yapmıştır. Vay seni, Akkavak Kızının hışmına uğrayasın. Oğlum, bir tanesin, ben sana ne diyeyim.”

Bey Böyrek Akkavak Kızı’nın adını işitir ama, ne olduğunu, nerede olduğunu bilmiyor. Buna kulaktan aşık olur. Rengi sararıp solmaya başlar. Babası her ne kadar hekim getirirse de çare olmuyor. Bir Hacı Nine gelir, der ki:

“Bana müsaade edin, ben şehzadenin derdini öğrenirim. Ama dünyalığımı tamam edeceksiniz.”

“Peki, sen tek derdini öğren, bize bildir de senin dünyalığını tamam eder, ahretliğine karışmayız.”

Hacı Nine Bey Böyrek’in yanına gelir:

“Ay oğlum, yazık değil mi senin gibi bir yiğide, genç yaşında düşmüşsün yataklara, yatıyorsun. Kalk, niçin yatıyorsun. Kalk, niçin yatıyorsun?”

“Sorma derdimi. Yatıyorum ne yapacaksın?”

“Kalk oğlum, kızlar Has Bahçede toplanmış, oynuyorlar. Seni de götürüyim, biraz gönlün açılsın.”

“Kim var orada, nine, Akkavak Kızı da var mı?”

“Ya oğlum, onu mu seviyorsun? Kalk hele biraz gezinelim. O da belki oralardadır.”

Hacı Nine koluna girip bunu kaldırır. Kalkıp giderler, dolanırlar. Bakarlar ki aradıkları yok. Hacı Nine oradan gelip babasına der ki:

“Padişahım sağ olsun; senin oğlunun aşıklığı var başka hastalığı yok. Hem de Akkavak Eli’nin padişahının kızına aşık.”

“Eeee... Ben ne yapayım. Kendi gidip bulsun.”

Bey Böyrek babasından müsaade alır; atına biner, gider. Akkavak Eli’ni sorar. Nihayet o memlekete varır. Bir kahveye girer, çay içmek ister. Bakar ki şenlik var. Kahveciye sorar:

“Bu adamlar nereye gidiyorlar?”

“Bu adamlar padişahın kızını istemeye gidiyorlar. Allah’ın emriyle istedikleri için padişah da hiç birine “Yok” diyemedi. Onlara bir şey teklif etti. Onu kim yerine getirirse kızın ona verecek.”

“Padişahın vaadi nedir?”

“Her kim atını kırk arşınlık kuyudan atlatırsa kızını ona verecek.”

“Kahveci, ben de girsem, acaba ben de girsem, acaba atlatabilir miyim?”

“Ne bileyim, kendine güvenebiliyorsan git.”

“Haydi, orayı bana göster.”

Kahveci buna yolu gösterir. Giderler ki ne gitsinler! Binlerce kişi toplanmış; kimi seyirci, kimi aşıklar.

Bey Böyrek atıyla konuşurdu. Atına dedi ki:

“Bengi Boz” ne dersin, atlayalım mı?”

“Anamdan üç damla süt emmişim. Kolanlarımı sık, üzerime gel. Evvel Allah o sütün bir damlası burada burnumdan gelecek.”

“Bey Böyrek biraz orada gezinir. Hemen atın kolanlarını sıkar. Nasıl çiftlemeyi vurursa “Ya Allah, ya Bismillah” deyip atlar. Kırk arşınlık kuyudan daha ileriye atlar. Bey Böyrek der ki :

“Yaz katip!”

“Bir daha atla.”

Bey Böyrek:

“Ben anamdan bir defa doğdum.” Der ve atlamaz.

“Padişahın bir vaadi daha var, onu da yapacaksın.”

“Ne zaman?”

“Bir hafta sonra.”

Bir hafta sonra şenlik gene hazır olur, millet bir düzün ortasında toplanır. Herkes birbirine sorar:

“Padişahın vaadi neymiş?”

“Devler bahçesinden bir top gül gelecek. Kim evvel gelirse kız ona verilecek.”

“Peki.” Diyen Bey Böyrek atının yanına gider.

Atı der ki:

“Bin üzerime. Anamdan üç damla süt emdim, inşallah bir burada burnumdan gelecek.”

Herkes önde gider, bu geride kalır. Bunun atı giderken kanatlanır uçarmış. Bu onlara selam verip geçer gider. Devler bahçesine yanaşırken derviş baba karşısına çıkar:

“Oğlum Bey Böyrek, nereye gidiyorsun?”

“Gül getirmeye gidiyorum.”

“Oğlum, gidiyorsun ama, belki şimdi devler uyanıktır. Eğer gözleri açıksa uyuyorlar, “Bismillah” de, gir bağdan içeri; gülü al, geriye dön. Yok, gözleri yumuk ise bil ki ayıktırlar, aman Yeminli Köprü’den ileri geçme.”

Gider, Yeminli Köprü’ye bakar ki devlerin hepsinin gözleri açık, horul horul uyuyorlar. Hemen “Ya Allah, ya Bismillah” der, köprüyü karşıya geçer. Bahçeye girip gülü koparır, alır. Hemen evin horozu öter. Herkese yine selam verir. Derler ki:

“O, aldı geldi; biz daha niye gidiyoruz?”

Onlar da döner geri. Bey Böyrek getirir, padişahın eline gülü verir. Derler ki:

“Yaz katip!”

“Padişahın iki vadi oldu, bir vaadi daha var. O da bir hafta sonra. Yaparsan kızı alırsın, yapamazsan kızı alamazsın.”

“Peki.”

Gelir, çer atını bir hana; kendisi de bir kahvede yatar. Beklemeye başlar. Hafta olur. Padişahın vaadi sorulur:

“Neymiş padişahın vaadi ?”

“Padişahın vaadi, selvi kavağın başına bir yüzük konulacak, yüzüğün içinden ok geçirilecek, eğer kim geçirirse kızı o alacak, yoksa alamayacak.”

Bey Böyrek gelir. Bengi Boz’la konuşur:

“Buna ne dersin Bengi Boz, bunu yapabilir miyiz, ne dersin?”

“Evvel Allah yaparız. Sen üzerimde muhkem dur, üzengilerimi kip tut. Korkma!”

“Peki.”

Şenlik olur, padişahın masası kurulur. Vezir vüzerası hep orada. Herkesin aklı bu işe sarmıyor. Kavağın başındaki yüzükten kim oku geçirebilir...

Bengi Boz hemen havalandığı gibi oku yüzüğün ortasından geçirir. Yüzük, ortasında ok, bir o yana bir bu yana tartılır; arka tarafa düşer:

“Yaz katip, padişahın üç vaadi yerine geldi.”

Padişah Bey Böyrek’in gözelerini öper:

“Haydi oğlum git, senin düğününü ben yapacağım.”

“Hayır, ben de bir padişah oğluyum. Kızını bana ver, benim düğünüme karışma. Düğünümü babam yapar.”

Padişah kızına, yükte yeğnik, pahada ağır kırk deve yükü cehiz verir, kırk cariye verir, bir takım asker katar, yola koyar.

Bey Böyrek geldi, memleketine yaklaştı.     günlük yol kala yanındaki askerlere bütün malları verir:

“Benim ihtiya ım yok bunlara, ananızın ak südü gibi helal olsun. Babamın her şeyi var. Haydi siz gidin.”

Cehizleri dağıtıp askerleri geri çevirir. Babasına da müjdeciler yollar “Bey Böyrek geliyor” diye. Babası da m jdecilere ücretlerini verir.

Bey Böyrek gelir. Gelin direkte süzülürken Bey Böyrek babasının vaziyetini görür, anasına sorar:

“Anne, babamın ne düşüncesi var? Ben geldim, babam sevineceği yerde düşünceli... Sebep ne?”

“Oğlum, kral haber yollamış: Ya harbim yap, ya bunca haracı vereceksin! Onun için oraya gitmek lazım. Bunun için de kırk adamla kırk at lazım. Otuz dokuz adamla atı tamamladık, şimdi bir adamla bir at lazım ki kırkı tamamlayıp oraya cenge gide.”

(Gelecek oldukları yer de bu Bayburt’un kalesiymiş. Kral bu Bayburt’un kalesinde otururmuş.)

O zaman Bey Böyrek der ki:

“Babam ihtiya ıladı, ben büyüdüm, babama yazık değil mi. Ben giderim harbe. Otuz dokuz kişi olmuş, bir de ben kırk ederiz.”

Bu arada Bey Böyrek’e “Düğünü yapalım da öyle git.” Diye ne kadar ısrar ettilerse kabul ettiremediler.

“Hayır, ben düğün m ğ n istemiyorum; babamdan müsaade istiyorum, gideceğim.”

“Peki” deyip müsaadeyi verirler. Bunların hepsi bir araya gelirler. Toplanırlar. Koruk’un D zleri de eskiden o kralın çamlığı imiş, oralar sihirli imiş, oraya gelen adam kırk gün uyurmuş.

Bunlar gelirler, gelirler; Koruk'un Düze gelirler. Oraya gelince onları bir uyku basar. Atlarını çayıra bırakıp kendileri uyurlar.

Onlar uyurken kral köşkünden bakar ki ne baksın; kırk adam, kırk at. Adamlar düşmüş uyuyorlar. Atlar çayırdaki otlayıyor. Kralın kızı der ki:

“Gidin, şunları toplayıp getirin de atın zindana.”

Gidip bu adamları baygın halde getirirler, zindana yatırır. Atlarını da tutarlar fakat Bengi Boz tutulmaz, kaçıp gider bir dağın başına. Bey Böyrek ağzından gemini almadığı için Bengi Boz gemişle beraber gider.

Bunlar orada yedi sene yatarlar. Yedi sene sonra kral der ki:

“Bu gün hapislerin günleri tamam, gidin bakın, ayılmışlar mı? Çamaşırlarını değiştirsinler, traş olsunlar.”

Kralın adamları bunların yanlarına giderler, saç sakal birbirine karışmış, (şimdi dünyadan kalktı söylemesi ayıp) her taraflarını bitler taramış. Bunları dışarı çıkarırlar, ocak yakarlar. Kimi yıkanır, kimi elbiselerini değiştirir.

Kral kızı da pencereden bunların halini seyreliyormuş. Bey Böyrek de elini yüzüne koymuş bedende düşünüyor: “Ben buradan nasıl kurtulacağın?”

O bedende otururken bir kervanın gelmekte olduğunu görür: “Ben bunlara bir söz sorayım. Bakalım, bir haber alalım, babamdan ne haber var.” Bey Böyrek gelenlere sorar:

Gelişin nereden bezirgânbaşı?

Alır satarsın türlü kumaşı.

dediği gibi hemen bezirgânbaşı der ki:

“Bu her halde padişahın oğlu olacak. Bunun cevabını kim verirse öndeki katarını yükü onundur.”

Kervanda bir keloğlan varmış, o der ki:

“Efendim, ben onun cevabını verebilirim.”

“Peki, ver.” Keloğlan der ki:

Gelişimi sorarsan Oğuz Elinden beri gelirem,

Padişah babandan ben de bilirim.

Okumuşum Elif ile Amme’yi,

Dolanmışım dünya ile ummanı,

Yalan söyleyenin yoktur imanı.

dedikten sonra yemin eder. Bey Böyrek anlar ki bunun babasından haberi var. Keloğlan der ki:

Ağlaya ağlaya babanın kaddi hilal oldu, beli büküldü,

Gözünün nuru yere döküldü.

O zaman başlıyor Bey Böyrek:

Oğuz Ellerinden beri gelirsən,

O hanım anamdan sen ne bilirsən?

Keloğlan der ki:

Ağlaya ağlaya gözleri kör oldu, görmez oldu,

Öylece haberim var efendim.

(Anasının gözleri kör olmuş, babası ölmüş.)

Bey Böyrek sormaya devam eder:

Oğuz Ellerinden beri gelirsen,

O nigâr yarimden sen ne bilirsen?

Keloğlan cevap verir:

Ördüler ördüler, saçın ördüler,

Baltacıoğlu Kel Vezir'e verdiler,

Kel Vezir'i tahta koydular.

Böylece haberim vardır efendim.

“Ya, babam ölmüş, anamın gözleri kör olmuş, yarimi Kel Vezir'in oğluna vermişler, Kel Vezir de tahta oturmuş. Daha ben bu dünyada ne yaşıyorum.” diyen Bey Böyrek hançerini çeker, kendisini vurmak ister. Kral kızı hemen arkasından kolunu tutar:

“Aman Bey Böyrek yapma, sen sağ ol. Bırakırsam gider misin?”

“Tabi giderim.”

Kral kızı Bey Böyrek'e aşık olur, ona der ki:

“Eğer beni alırsan seni bu kaleden kurtarırım, gidip tahtını tacını Kel Vezir'inden alacaksın.”

“Peki, sen nasıl ki kadınlığınla bu mertliği yaparsın bana, ben seni almam mı? Ama, sen de benim dinime döneceksin.”

“Peki.”

Orada kral kızıyla kavl ü karar ederler. Kral kızı yanındaki kızlara seslenir:

“Kızlar kement getirin.”

Kızlar kement getirirler, Bey Böyrek'in bağları, bedenden aşağı sarkıtırlar.

Kement yere yetişmez. Kral kızı başka kement ilave etmek için Bey Böyrek'i yukarı çeker. Bey Böyrek de zanneder ki: "Ulan, bu pişman oldu, bana bir puştluk yapacak. Kadın değil mi, beni geri alacak." Ve hançerini vurup kemendi keser ve bedeninin altına düşer, orada bayılır.

Kral kızı da yanındakilere der ki:

"Aman kızlar, Bey Böyrek düştü, ben bakamıyorum, gözlerim kararıyor. Siz gözleyin, hanginiz, kalkıp da gittiğini görürseniz belimdeki altın kemerim onun olsun."

Kızların hepsi yatarlar, beklemeye başlarlar. Uykuları gelince hepsi uyur. Yalnız Topal Cariye uyumaz, o bekler. Bey Böyrek'in kalkıp gittiğini görünce gelip kral kızına sesler:

"Hanım kal, bak işte gidiyor. Müjdeler olsun; bak bir zarar olmamış."

Kral kızı belinden kemerini çıkarıp hizmetçisinin beline bağlar.

Gel haberi verelim beriden... Bey Böyrek bir dağın başına gelir ki ne gelsin. Babasının bir Kürt Çobanı varmış, onu görür, tanır. Fakat bu Kürt Çoban onu tanımaz. Bu Çoban yolun alta tarafındaki taşları yolun üst tarafına yığmış. Elinde de bir değnek var ki başında mıhlar çakılı. Vursa bir adamı öldürür. Çoban, Bey Böyrek'in yüzüne bakar ve der ki:

"N'etcen geç karşımdan, seni tahıl kurdana, kuş kondurmaza korsam bayıltırım. Kaç karşımdan."

"Niye, sebep ne?"

"Ya, bugün kardeşliğimin karısını bu yoldan geçirecekler, bu taşları onların başlarına vuracağım, onları öldürecekim; ya onlar beni öldürecekler, ben kardeşliğimin karısının gittiğini görmeyeceğim. Akkavak Eli'nin kızını götürüyorlar Kel Vezir'in oğluna."

"Ya, sen o kadar sadık mısın Kürt? Ben kimim bak yüzüme?"

Çoban, Bey Böyrek'in yüzüne bakıp der ki: "Senin gözlerin Bey Böyrek'in gözlerine benzer, ama kimsin bilemem."

"Ben Bey Böyrek'im" deyince çoban onu tanır, orada birbirlerine sarılırlar. İki kardeşlik, iki hasretlik birbirlerine kavuşurlar. (Allah cümlesini kavuştursun). Bey Böyrek der ki:

"Sen madem bu kadar sadıksın, elbiselerini bana ver. Ben gideyim. Onlar burada götüremezler o gelini."

"Kürk Çoban hemen soyunur, elbiselerini Bey Böyrek'e verir. Orada bir koyun keser, postunu sarar başına, olur bir keçelce Keloğlan. Yola kopar. Kürt de sevinerek dağda davarını otarır.

Bey Böyrek düğün evine gider. Buna derler ki:

"Aman nereden geldin Keloğlan, kimsin, neyin nesisin?"

"Ben saz çalayım, siz de oynayın kızlar."

"Peki Keloğlan, sen çal, biz oynayalım."

Kızlar sazın dıngıltısını alınca Keloğlanın başına toplanırlar. Keloğlan başlar çalıp söylemeye:

Hoy hilidi hilidi,

Araba çekmez(haşa sizden), götünü,

Kel Vezirin hatunu,

Kalk sen oyna, puşt sen oyna, kaltak sen oyna.

dediği gibi karı kızlar tabii:

"Kalk, nereden geldin murdar. Çekil buradan."

Orada da bir kız var, kızların başı:

“Hayır olmaz, düğün sahibinin karnı geniş olur. Ne derse desin, çal Keloğlan sen. Biz oynayacağız.”

Keloğlan başlar:

Evlerinin önü daracık,

İkinin adı ferecik,

Mustafa’nın sevgilisi Sarı Kız

Hanım sen oyna, bir oyna.

der. (Mustafa ise Bey Böyrek’le beraber esir olanlardan biri). Hemen Sarı Kız ayılır. Der ki:

“Söyle keloğlan söyle, ne söylersen söyle. Düğün sahibinin karnı geniş olmalı. Sana kimse bir şey diyemez, ne söylersen söyle.”

Akkavak’ın Kızı da perdenin arkasında, tasa ağrısı ezmiş, içecek. Sarı Kızı bunu yanına gider:

“Açın kapıyı.”

Akkavak Kızı der ki: “Kimdir gelmesin yanıma.”

“Ben geliyorum, ama sana müjde getiriyorum. Ses etme.”

Sarı Kız Bey Böyrek’ten aldığı yüzüğü Akkavak Kızı’nın eline koduğu gibi kız ayağa kalkar:

“Neyin nesi, bu yüzüğü bu yüzüğü sana kim verdi?”

“Bey Böyrek geldi, müjdeler olsun. Kalk gidelim.”

Sarı Kız Akkavak Kızının koluna girip götürür. Bey Böyrek kızın karşıdan geldiğini görünce:

Gelir salına salına,

Bakın Bey Böyrek malına,

Hanım sen oyna, sen oyna,

Güzel bir oyna, bir oyna.

dediği gibi orada iki aşık, iki hasretlik birbirine kavuşurlar. Millet de bir birine karışır. Bunu duyan Kel Vezir, (haşa sizden) altına sıçar. Güveyi olacak Kel Vezir'in oğlu kazların kümesine girer. Orada Bey Böyrek der ki:

“Haydi bana yakışmaz. Düğününüz tart olmasın, bacımı verdim. Düğün devam etsin.”

Orada bacısını Kel Vezir'in oğluna verir. Başından da keçelini sıyrır atar. Kırk gün kırk gece doy düğün olur. Akkavak Kızı'nı da kendi alır.

Gel haberi verelim beriden...Bey Böyrek kral kızını da alacak ya, nişanlısına der ki:

“Beni kurtaran kral kızını gidip alacağım. Hem de Müslüman olacak. O sevap bize yeter.”

“Peki, senin gibi bir yiğide bir karı değil beş karı da azdır; git”

Bey Böyrek gider, gider, bir yerde yorulur. Orada der ki:

Gökte isen in zembilinen,

Yerde isen gel ruh-i dilinen,

Gel Bengi Boz kır atım gel ha gel.

Mübarek kişneyerek gelir, çıkar. Gelir ki ne gelsin, ağzında dişleri hep oynamış. Yedi sene gem ağzında kalmış. Bey Böyrek atını böyle görünce ağlamaya durur. Orada gözüne bir pir görünür. Der ki:

“Oğlum ağlama, ayağının dibinde bir su var. Ondan al da atının dişlerini onunla yıka. Dişleri eskisinden iyi olur.”

Ağzından gemini alır, dişlerini yıkar, yerine koyar. Atın dişleri has olur. Ondan sonra Bey Böyrek kral kral kızına bir mektup yazar. Kral kızı da ona bildirir ki:

“Benim babam korkaktır, sen o işi bana bırak. Babama hiç bildirme. Ben babamı aldatırım.”

Kral kızı babasına der ki: “Baba, bu gece rüyamda gördüm ki, zindandaki hapislerin biri kaçmış, gitmiş. Bir takım korkunç vahşi askerlerle üzerimize gelir. Seni öldürüp beni de alıp giderler. Buradakileri de hep kendi dinlerine dönderir. Hapislerini de alıp gider.”

“Kızım, olur ki sahi olur. Zindandakileri bir saydır.”

Sayıp gelirler: Otuz dokuz. Biri essahtan kaçmış. (Halbuki kız bilir, kız kaçırdı.) O zaman babası korkar, titrer, başlar sararmaya:

“Benim kızım, ne yapacaksan sen yapacaksın.”

“Peki, ben yapacaksam bu işi bana bırak.”

Bey Böyrek de alır bir tabur keçi, bu keçilerin boynuzlarına mum diker, boğazlarına ziller takar. Bunları gecenin bir vaktinde kaleye yokuşa dıngıl dungul salıverir. Zillerin sesi, mumların ışığı... Kral kızı da kaleden bunu kolluyor, gördüğü gibi babasına gösterir:

“Baba, işte o askerler geliyor. Bak, rüyam çıktı.”

“Aman kızım ne alırsan al git, bana değmesinler.”

“Peki.”

Kale kapıları açılır. Kral kızı kendi cariyelerini, cehizini alır. Oradan dışarı çıkar, kale kapıları kilitlenir.

Onlar kavuşurlar. Kırk gün kırk gece doy düşün eder, kral kızını Müslüman edip alır.

Onlar yer içer, muradına nail olur. Sizin de ne muradınız varsa Allah nail etsin....

6-BEY BÖĞREK HİKAYESİ⁷⁵

Bir badişah evladı yoğumuş demiş ki bir gün seyata çıhmışlar. Demiş ki: Avrat hem ziyaret hem ticaret gedek bir işde başımızın çaresine bahah demiş. Ordan çıhiyolar. Bunnar gedeken bir çayırılıh yerden çeşmenin orıya varıyolar bir abdes alıyo binamaz gılıyo ordan bir derviş peydah olıyo. Deyo ki: Şevketlim neriye gediyo deyo. O da deyo ki: Derviş baba deyo benim hem ziyaret hemi ticaret evladım yok evladım yok işde bir siyate çıhdıh geziyok yorılıtk deyinci. Deyo ki: Sen benim padişah oldığımı ne bildin deyo. Ben senin gıyafetinden bildim e sen benim derviş oldığımı ne bildin e ben de senin gıyavetinden bildim deyo. Deyo ki: Benim evladım olmiyo eh işde deyo bir seyya çıhdım gezmiye deyo ki derviş ben sana bir elma veriyim de deyo şu elmayı üç dilim ed birini atın yesin birini aylen yesin birini de sen ye deyo amma deyo adını goyma deyo ben gelene gader adını goyma deyor ordan derviş gaybolıyo. Bu şindi efendim eve geliyo elmayı üç dilim ediyo bi dilimi ata yediriyo bi dilimi aylesine yediriyo bi dilimini de gendi yiyo. Dohuz ay dohuz gun deyinci şindi bundan bi oğlan meydana geliyo. Oğlan böyüyo neyse delağannı oluyo oğlanın ismi yoh derviş de gelmiyo işde oğlan birinen doğuşduğünde halda deyo ki get atsız belmem nesini ne yaptığımın çocü deyo. Bir gün babasına bu oğlan şikat ediyo. Baba deyo neye bu benim adım yoh deyo deyor ki yavrum senin bir derviş geleceğdi adını o goyacağdı o da gelmedi deyo. Bir ekmek yedirek de işde büyükleri toplıyalım memurları neyi ne munasıp gollarsa adını goysunlar deyo beki deyo bu yemek yapıyo yemağ neyse yediye eçiyo memurlar toplanıyollar. Deyo ki benim çocuğun adı yoh demen arasında bu derviş gapıdan içeri geriyo oğlanın üç dafa sırtını sığıyo oğlanın adı Beğbörek atın adı Dengi Boz deyo ordan gayboluyo. Nese o gediyo bu oğlan mekdebde ohırımış mektebde işde ohıdığ halda temelli gelir bu ata hizmet ederimiş usdunı sığarımış başını sığarımış bi tay erkek tay anası ölüyo çocuğun babası bir analıh alıyo. Analıh şinci bir başka devre yola gediyoğ devre yola gediyo deyo ki bunu deyo öldirelim. Bu çocuğ işde senen tamam şeyi yaparılıh vazifeyi deyo gırılıh bir gün yemek yapıyo eçine zehir yeyo şindi efendim çocuh eçini zehilliyo oğlan mekdebden gelinci varıyo atın üsdini sığıyor at deyo ki Beğbörek deyo olup da yemiyessin ha deyo analığın bi yemek yabdı zehilledi eçini deyo yemiyessin iznın olırsa acılıh kediye at öyle ye deyo. At buna tenbe ediyo.

⁷⁵ Mustafa Parlar, Kayseri Yerleşik Türkmen Ağız İncelemesi, Erzurum 1970, AÜFEF Lisans Tezi, s. yok

Şinci oğlan metdepden geliyo. Efendim aman yavrum acıhdın nerde galın nerde galdın gel bağlın sana bi yemek yaptım deyo. Hemen oğlan azıcık yemekden alıyo kedinin uğrına atıyo. Kedi hemen orıya çık dönüyo zehilleniyo. Analığım ey yemeğin varımış deyo ordan ölen gahıyo ötesi gün olıyo deyo ki o gırığa bildi deyo yemedi deyo kediye atdı kedi zehillendi öldi deyo yemedi deyo öyle deyo eyce bir gat uruba yapdır bunu zellet urbayı geydimidi zehillenir öler deyo. Şinci eyce bir gat urıba yapdırıyo eçini zehillediyo oğlana üç defa at gene deyip lisana geliyo buna söyliyo. Deyo ki: Beybörek deyo analığın deyo bir urba diktirdi eçini zehilletti iznin olırsa deyo gence geydirme deyo seksen yaşında ihdiyar bir garı getir ona geydir ondan sona sen gey deyo aman yavrum emsalığın eçinde deyo. İşde nerde galdın deyo aman yavrum nerde galdın emsalığın eçinde açlı cılbah gel deyo bir urba diktirdim gey deyo beki deyo analığım deyo bir seksen yaşında garı getir de ona yeydirelim ona yahışısı bana da yahışır aman yavrum ne münasebet sana dikilen bir uruba seksen yaşında garıya geydirilir mi ne münasebet hayır ana deyo ona yahışırsa bana da yahışır deyo. Gediyo la seksen yaşında bir garı getiriyo oğlan geydiriyo garı hemen orıya öliyo nese deyo uruban varımış analığım Allah hayır edesin deyo oğlan gene ordan çılıyo o gırılı deyo ki bu deyo atdan deyo senin ağar atı öldirmezsene bu oğlanı öldirmek kolay değil bu atın baş altında deyo sen bir hasdalan deyo gırılı işde altına biraz çanah manah gırılı döşe mektebden gelinci aman eyalerim gırılıyo de o yana bu yana dön deyo çanahları altında gırılır bu padişah duyulur deyo. İşde canın ne isdiyo deyinci Dengi Bozun ciğerinden olusa e olur yonsa ölirim de onu kesdinnidi oğlanı öldirmek kolay deyo gırılı bunu öğrediyo beki deyo şimdi bu avrat hasdaanıyo gahıyo altına çanah manah gırılıları döşıye o yana bu yana dönüyo eyalerim gırılıyo bağrıyo şeye dekene patışa duyuluyo aman hanım bek hasta deyollar geliyo döşşanan yatıyo ne o hanım efendi ne oldı öliyom galıyom sen ba bahmıyon değdime bahmıyon değdin ne benim ürağında dediler ki işde dengi bozun ciğerinden yersen ey olin yonsa ölin dediler bana ondan kesersen o atın derdinden gurtılırım yonsa gurtılamam deyo bu haydi kesin avradını.....emir veriyo patışah şimdi oğlan mektebden geliyo. Oğlan deyo ki varıyo atın üstüne sığayınca at gene dile geliyo deyo Be Börek analığın böreme söret etdi hastalandı altına çanah manah gırılıları döşedi beni kesecekler deyo. Beni kesme yatırıldığında deyor sen deyo ağla oğlım ne düşüniyon garı buna ana deyo bogon at deyo gızın birinin desdisin vurdı gırdı deyo ela oğlan Allah Ak Gavak gızının hışmından gedesin dedi deyo bu Ak Gavak gızı demek ne demek deyo ah

yavrum deyo ona her kim dünür olısa kellesini keser deyo adam kellesinden gale yaptırdı deyo. Öyle bir namussus gadın deyo deyo ana deyo ona bir dünür gedecağn öylese aman yavrum etme senin kelleni kese dedise de yoh ana Allah'ın emrinen ona bir dünür gedecan deyo. Gahıyo varıyo gapıda benek daşı var benek daşına otırıyo eçeri gel garı deyo ak gavak gızı Allağın emrinen Peyganberin gavlinen deyo sana dünür geldim. Bir oğlım var deyo peki deyo yarın oğlın benle ava gederse avı getiremezse şu gediğ görüyönnu oğlını keser kellesini orıya gorım deyo. Yonısa deyo avı getirirse ne yapım Allah'ın emrinen varırım deyo beki deyo geliyo deyo ki oğlım yarın ava gedecağnr avsız gelisen eğer vurmadan kellesini keser gediğe gorım deyo. Ona göre hareket et deyo beki deyo zabah olıyo oğlan şindi ata biniyo atın golısını sıgıyo ata biniyo Ak Gavak gızının sur düdüğ varımış sur düdüğnü çalıyo dünyada ne gader böre böcüğe varına gader gaf guf dağnın ardına atıyo ağ hütten gullanırımış şindik çatal yola varıyolar deyo ki şu yola deyo yakın yola Ak Gavak gızı ben gedecağm şu yola sen gedecağn hangımız evel gelise birbirimizi beklicah deyo beki deyo ağ ordan ağ yakın yol Ak Gavak gızı gendi gediyo yırah yola da şeyi salıyo Be Böğra salıyo Ba Böğrek deyo ki Dengi Boz yum bahalım Ba Böğrek gözini yumuyo aç gozini açıyo gafi guf dağının ardında gendini buluyo ağ at en deyo şurdan bize davşan ördek mürdek vur as deyo o avsız gelmiya sıhla başımda deyo. Başımda Dengi Boz, Dengi Boz olalı Be Börek olalı binip de bir cirit oynamadım de beni cirit meydanına gadırılar deyo bana yeri gat bir kement atalar sur eçine alılar deyo inşallah deyo o kemenden atlarım deyo seni de gurtarırım ben de gurturılıım deyo haydi işine bah devam et deyo oğlan şindi gediyo atı gotiriyolar ağ cellatlar geliyo atı götürıyo atı yatırıyolar atı kesecek vahat bu oğlan atın üstünde ağılıyo neye ağılıyon deyolar döt yandan vezir oğlım bir beygir dağal mı aslı hayır ben buna beş on senedir hizmet ediyom daha adımı üstüne atmadım binip bir cirit oynamadım muradımı almadım olır deyo kestiklerinin gıymeti yoh deyo yek yandan deyo ki patışam haydi bir cirit oynasın golımı goyer oğ yanına bir otuz gırh atlı gatiyolar oğlanın kement atıyolar sur eçine alıyolar at gaçar de oyana buyana oğlan biraz varıp geldikten sona be börek kendini berk et bağam üstinde deyo. Allasmalladıh kemenden ötiyana aşıyo ağ kemenden aşıyo bir bilinmedik memlekete varıyo fiharenin gapısı varımış alçacık atı orıya çekiyo at çatı çatı edekene gapılar yoharı gahıyo eçeri giriyo o da bir dul garının evimiş aman yavrum burıya guş gonmaz nası geldin bu at nası gerdi burıya pinnik gibi gapıya sus ana sana bir avuç altın deyo. Sen benim anam ol

ben de senin evladın oliym burada yeyek ecek yaşıyah bahalım deyo. Peki avrat altını gorince memnun oliyo şimdi de efendim bu olan bir çeşma varımış bizim şu aşşa çeşma gibi olan temelli orıya geder gelirmiş atı sulamıya bir gun atı sulayıp gelekene at nası etdise depip gızın destisinin birini gırıyo ela oğlan Allah Ak Gavak gızının hışmından gedese deyo buna intizar ediyo oğlan eve geliyo başlıyo düşünmiye deyo ki avsız gelir bi dene verme ha deyo ordan oğlan eniyo birez davşandan muvşandan işde vuruyo ördek gaz maz atın terkisine asıyo üş töt dene üsdüne biniyo yum gozini yumuyo aş gozini yumuyo aş gozini açıyo yola gelmiş geri ağ gozliym gozliyo eki sat üç sat sona Ak Gavak gızı geliyo geliyo amma bi dene avı yoh deyo ki Ba Börek atıyın şeyin avıyın birini bana ver hayır ben vermem avımı beki deyo. Eva geliyo anasına deyo ki gene gariya gah bahalım bogon de gedeeğn bir dünür deyo gahıyo gene varıyo benek daşına otırıyo deyo ki oğlın yarın bennen işde gureş meydanında beni yiharsa Allağn izniyenen varırım ama yiharsam kellesini keser şu gediğe gorım o gün oğlan ata yanına varmadan sevincinen gureş meydanına çıhiyo ağ varıyolar bunner soyınıyorlar nese bir iki el varıyo oğlanın garnı şişmiş daralmış gari gız bunu kotilemiş yihacah at tarbadar ahlına düşüyo ağ yanında deyo vezir vüza da deyo ki ben goyver ben bir geziym geliym ben çoh daraldık deyo goyver Ak Gavak gızı deyolar bir gezsın bağalım deligannı bi gezsın deyolar. Goyveriyolar hemen duarların debinden kimse gormeden kaçıp geliyo atın yanına atın üş defa sırtını sığıyo at gene lisana geliyo deyo ki mubarek niye benim yanıma gelmeden gediyou sun sen eş yapıyou sun gendi gendine o deyo gızın deyo guveti memağnın koklerinden iki elini kitledinmiğdi canı kesilir gızın deyo galdır yere vurusun deyo gobağnın üsdüne otırırsın deyo varıyo ağ gene gureş meydanına çıhiyolar efendim gızınan şey edinci gızın memağnın koklerinden oğlan nası ellerini kitleyinci gızın canı kesiliyo ağ gızı galdırıyo yere vuruyo üstüne otırıyo vardın Allağın izniyenen deyo başında vezirlere vardım Allağın emriyenen ağ beki neyse ağ ordan bu gız bir yemek yapıyo eşdi yemağ yeyolar o memurlar bu gızı buna nikah ediyolar orda bir mabil yaşadıhdan sona gıza deyo ki ak gavak gızı ben bir patışah oğlıyum ben bir işde gazabınan çıhdım koyden gedecağm babamın memleketine deyo beki her nese avrat erda deyo ordan yuklediyolaryukde yeni bahada ağar babam çek bahalım babasının memleketine işde gelekene Gayseriye miye gelinci telgraf çekiyo. Oğlan ki patışah oğlı varıyo deağ ordan tam çalgıynan verasiminen bunu garşılıyo amma şimdi analiğ dama çıhiyo ferat ediyo. Ağ oğlan geliyo hanıya aman deyo alemin ne yapığ Ak Gavak

gızını getirecağna oğlana babayın Urusda gılcı galhanı galdı deyo yesir düşdi babayın gılcı galhanı Urusda galdı erkasan onı getireydin deyo analıg ordan Ak Gavak gızını getirecağna deyo bu oğlan ağ orıya goyo bir odiya goyo hemen atdan enmeden Ak Gavak gızının yanına otuz dohuz atlı gatı bi de gendi çık çek bahalım urusun memleketine urusun memleketine varıyolar. Hüdütten içeri geriyolar deyo ki oğlan Allhu alem bu urusun memleketi bura işde bura hüdüt atları goyverim bahalım çayıra yayılsın atları goyveriyolar. Gırh atlı çayıra otırıllarsa eveli beş gun uyullarımış uzanıllarsa on gun uyullarımış ımızganah mı deyo başındağlar Be Böre uzanah mı adam ımızganıp nolacah uzanın balım deyolar uzanıyolar bunun gırhı da ölmüş gibi orda bayınıyo şindi efendim bayınıyo ağ urusun gıralı bahıyo ki çayıllıhda çoh bi garaltı var bekçileri gonderiyo ulan haydi şunları yohlan gelin geliyolar ki gıh dene at yayılıyo gıh dene adam ölmüş gibi yatıyo varıyolar malumet veriyolar deyo ki gıh dene at yayılıyo gıh dene adam ölmüş gibi yatıyo onnar uyhusu uyhusunda yatıyo haydi ata yukledin getirin hepisini zindana atın hapisaneye atın deyo varıyolar otız dohuzunu ata yuklediyolar Be Böğren üsdüne geliyo Dengi Boz arhasına geline depiyo onüne gelini gapıyo oğlanı vermiyo ağ otız dohuzunu gotiriyolar zindana atıyolar. Deyolar ki işde danışıyolar bir at var eçinde birinin üsdüne durdu varırsah bize depiyo onüne varırsah gapıyo. bize o adamı vermiyo deyo ki o kufaynan ele geşmez ona bir gaç el silah atdınnıydı silağn sesinden gorhar geri çekilir deyor o adamı başga bir ata atın getirin o ele geşmez ona heş tohanmayın deyo varıyolar bir gaç silah atıncı oğlan üsdünden at ürküyo ayırd oluyo on da bir ata yuklediyolar getiriyolar. Bunnarı zindana atıyolar bunnar on gun sona bahıyolar ki hepsi de zindanda çaresi de kesiliyo bu oğlan hem ohırımış hemide türki çağırımış derken patısağın gızı gıralın gızı bu oğlana sedasına vurılıyo be boğra sedasına vurılıyo temelli kimse gormeden gız buna ekmek mekmek gotürirmiş o zindan bekçisi de o gıza vurılmış patısağn gızına bu mübarek hayvan da ağzında gem sırtında ayer geçe yayılırmış gaf guş dağnın ardında gece gelir zindana gotini verir yatarımış hemi de ordan lağam alırmış dırnağyınan zindana lağam alır deşerimiş hayvan bu ader bir hayvanımış ağ bir gün gız bir deligannı çocuh gonderiyo bu zindanın bekçisi yanıma gessin deyo işde böğon deyo zindanın bekçisiyinen gonusacağm deyo hani zindanın bekçisi o gıza düşgüna alıym deyo ağ bi çocuh gonderiyo. Dursun gibi ağ çocuh geliyo deyo ki böğon deyo hanım efendinin selamı var gıralın gızının zindanın bekçisi yanıma gessin deyo böğon yanına varacağm deyo ağ

şindi bu gız masa dolandırıyo amma ırahısını şarabını mezebini tamam hazır ediyo. Şindi zindanın bekçisini varıncı bekçiye şindi dayanıyo ırahı şarabı derkene bekçi tamamıyle zerhoş olıyo ağ zerhoş olıyo beriki vuruyo ucuruyo bekçi zindanın kitini cebinden alıyo ağ gız geliyo zindanın gapısına deyo ki ulan şindi ben bunu açsam bunun gırhı da çıhar babam belki de beni öldirir ben deyo delikden sırmamı sallayım herif hangisi ba böğrasa deyo sacıma dolayım çihadım deyo gız ağ zindanı açarsar şindi bunun hepisi çıhar deyo ağ deyo gız deliğe geriyo her hangınız deyo be böğrasa sacıma dolansın çihardacağm deyo deyo benim o deyo benim derken eşindi bu deyo ki aslanım siz otız dohuzınız da çıhsa bir beni çihardamazsınız şindi bi ben çıhasam inşallah sizin otız dohuzınızı da gurtarım deyo deyolar ki Ba Boğrek çıhsın ağ gız şindi delikden yüzün goyun sırmayı sallıyo saçını hemen oğlan sırmıya dolanıyo sacına lab babayığdimiş gavurın gızı alıyo delikden çıharıdıyo sacına lab babayığdimiş gavurın gızı alıyo. Delikden çıharıdıyo ağ delikden çihadıyo gız buna bir yedi senede mendil eşlemiş de bu oğlanı hedaye vermişmiş nası mendilise şindi oğlan bağlamayı alıyo orıya otıroyo zindanın gapısına hani at gelecek de binecek ulan hey deli tük deyo gavurıh gızı şindi babam gelir bekci gelir belki seni de öldirir beni de öldirir türkinen at mı gelir deyo. Ağ bu oğlan nese orda söyleyeken möleyeken ağ ordan gafı guş dağnın ardından bir duman yekiniyo ağ aç gozini yum gozini zindanın gapısına geliyo sırtında eyer ağzında gem hemen bu oğlan atın üsdüne atlamah icab etmiş alayıncı at bunu galdırmış çıpmış yere atmış hey mübarek demiş at gene dila gelmiş sen burıya düşeli yedi sene oldu hapıسانیye düşeli yedi senedir sırtımda eyer ağzımda gem ağzım guldı sırtım guldı bir bah da onure insaf et deyo oğlan açıyo ki sırtı ulmuş eyer yapışmış ağzına da gem yapışmış ulmuş deyo ki üş gulfi bir elam ohı sırtımı sığa deyo çabıh deyo. Nışannın satıldı Ak Gavak gızı yarın gelin olacah deyo malümet veriyo ona ağ üş gulfi bir elam ohıyo sırtını sığıyo gızın yedi senede eşlediğ mendil gavur gızının buna hedaye verdiğ mendili atın üsdüne gapadıyo üsdüne eyeri atıyo üsdüne biniyo Allasmalladıh deyo gıza inşallah sağ olur gelirsem seni alırım deyo urusun gıralının gızına aç gozini yum gozini memleketine çıhiyo ki dınbır dınbır davılar çalınıyo çalgılar çalınıyo kimi nısan atıyolar delağnnılar birikmiş nısan atanların yanına varıyo. Başga bi gılığa geriyo bu oğlan deyo ki ey bir abdal geldi bi de bu nısan atsın bağlım birinin yay ohını alıyo şindi ha bu oğlan punarın başına geliyo bu oğlanın da atının bir gardaşı varımış hüda isminde hüdü isminde bir gardaşı varımış bi de oğlanın tazsı varımış o tazi heç dünya

yüzüne bahmazımı o hayvan pus yas geder gelirmiş o hadde punara gelir temelli deşerimiş suyu bulandırmayınca eşmezimiş o hayvan dengi bozun gardaşı yas cekerimiş hayvan da yas cekerimiş şimdi efendim gız bu atı sulamıya geliyo tazı oynayı oynayı geliyo oğlanın dalından ayahlarını aşırıyo ağ oğlan pınarın başında otırıyod gız şimdi tazıya bi daş vuruyo.

Vurma bacı vurma tazıya taşı

Gozimden ahıtdım gannı yaşı

Hüday da Dengi bozun gardaşı

deyo. Gıza gız deyo gahın gardaşın deyo gardaşımın deyo nısanısını ellere deyo ki deyo tazı boğon geldi senin dalında deyo ayahlarını atdı deyo eve variyo ana deyo boğon at bulandırmada suyu eşdi tazı da vardı bir deligannı da otırıyo deyo çeşmenin üstünde deyo vardı boynına dolandı deyo

Vurma bacım vurma tazıya daşı

Gozimden ahıtdım gannı yaşı

Hüday da dengi bozun gardaşı

de türki çağardı deyo. Böyle bişi söyledi deyo heş deyo benim gardaşım değilim de heç bir nısanı yoh mı deyo deyo ki yavrum deyo anasının gozleri ağma olıyo acıyı acıyı yavrum deyo işde memağnın altında deyo bir deyo ben var deyo sağ memağnın altında bir ben var deyo gız ordan bir bükim ekmağalıyo geliyo deyo ki gardaşım deyo bizim burada adet deyo gendi elimizinen deyo sağ elimi goynına ekmağ soharıh deyo aş goynını da şu ekmağ sohiym açıyo ki sağ memağnın altında ben var gız hemen oğlanın boynına sarılıyo sus bacım deyo geldiğmi heş kimse duymasın benim deyo ben deyo şorda nişan atıyorlar orıya gediyo deyo her deyo ben neye savasam benim yay ohımı neyi deyo verin gessin deyo nısan atanın yana gız buna gıza heç seslenme deyo gız evine geliyo şimdi nısan atanların yanına variyo deyolar ki ulan bir abdal geldi işde bir nısan o atsın bahalım birinin yayını ohını alıyo çokuncü gırılıyo adam şunlarla nısan mı ulan gedin hadi Be Bören yayını getirin ağar bu vuramazsa buna eyce bi ton zopa atah

deyollar ağ birini savıyolar geliyo deyo ki bacım deyo bi denesi işde Be Böğreğn yay ohını ve de bir abdan gelmiş ona nısan atar al deyo veriyo gotiriyo atıncı vurıyo ulan deyo gulisiyo orda delağnnılar ey atıcımış avıymış abdal deyolar deyo ki bana müsaade edin de deyo işde gelinlerin yanına variym da deyo işde beş on gurus haşlık alıym deyo benim deyo bicare geçimim yoh deyo hadi sana müsaade deyolar düğün evine varıyo varıyo eçeri geriyo o ak gavak gızı da zehir elinde gelin olmayım de zehirlenip eçecek dünya yüzene bahmıyo aman abdal geldi deyolar orda gelinner mülünner gızlar deyo ki bir türki çağarsın da işde oynıyah deyolar şindi biri çıhiyo bu oğlan geline türki söyliyo

Gapınızın oğ daracih dağal mi

İtin adı vacih dağal mi

Seni samannıhda..... Oğlan

Mısdafacih dağal mi

Aman azacih abdal ulan ne biliyon Allah bilir bi de ben bilir bide Ba Böğrek bilise bilir benim mısdafacih biri da çıhiyo ona da sölüyo ulan bi de gelin çıhsın deyolar Ak Gava gızı çıhiyo

Gaşların yar eni eni

Ne bahıyon kenni kenni

He emansız

Gelin mi oldın ki

O da deyo ki:

Bildim ağam bildim

Selamından bildim

Elimin gınasını

Duvara sildim

Elinin gınasını duvara siliyo elinda zehir şişelerini yere vuruyo orda sarım gurim olıyolar kim delikden gaçıyo kimi gapıdan gaçıyo derkene ağ bunı vezire vermişler vezir de varıyo yüznu muraya giriyo ağ bi denesi de düğün aşını çoh yemişmiş varıyo bunun gafasına..... nese bunun varıyo bu oğlan gafa bohlu şeyden çıhadıyo yüznumuradan deyo ki dokulmuş seçalmassın Allan emrinen bacımı sana verdim deyo patisah oğlı bu bacım böğon sana gelin olacah deyo bacısını gelin gonderiyo benim sana bir dilağm var deyo beki delağn neyimiş bir süreğ gara geçi bir süreğ camız ondan söylemeyim bir süreğ culuk işde bi alay asger bana mevcit ede canız deyo peki deyo vezir ağ şimdi bunun dediğ gibi bir alay asger bir süreğ culuk bir süreğ gara geçi bir süreğ camız bunarı teslim ediyolar şimdi bu oğlan ordan gon goç gon goç urusun memleketine çıhiyo urus memleketine varıyo işde hüdütten öteyanna gara geçenin buynuzuna mumı yapışdırın yahın denize sürün culün gafasına mumı yapışdırın yahın onı da şerin eçine sürün bu oğlan tenbeh ediyo ağ yahıyolar goveriyolar orman da yanıyo deniz de yanıyo urusun gıralı bahıyo ki ne bahan şehir meğer tüm yanıp geliyo bu ney deyo bu oğlan ordan bir elçi gonderiyo deyo ki babamın gılcı galhanı galmış ağzın dadınan verecek aman babasının gılcını galhanını alın deyolar gılcı galhanı teslim ediyolar benim gıh tane yesirim mar ağzının dadınan govereceh mi yosa yahım mı her yanı deyo aman zindanı acıyolar bir iki otız dohız yoh benim hapisim gık gay biri gendi ya gık olısa oldı olmasa gızını eçine gatacah yosa zulh olacah mı hani gızı olacahya mahsatya biriki sayo otız dohız döt tane vezirya aman şevketlim gızını da gat şu eçine gırlı olsun şeer bazar yanıp geliyo şimdi gızı da sürüyolar ordan ağ gızı alıyo ondan söylemeyim gılcı galhanı da alıyo şimdi çek bağlım babasının memleketine geliyo şimdi alağım sıra sana geldi deyo gel bahalım sen ata mı gayilsin ite mi gayilsin neye ite gayil olacağm ata binerim babamın evine gezmiye gederim deyo iki tor at getiriyo bir bacanı birini atın guyruğna bağlıyo bir bacanı birinin guyruğna bağlıyo iki gamçı sallıyo atlar gaçıyo itler yırtıyo orda bunu gebertiyolar gariyi burada gık gunggza düğni yapıyo yeyip eçip muradına geçiyo.

7-BEY BÖYREK⁷⁶

Zamanın birinde bir padişah variyeti yerinde hanımı güzel zevkine sefasına dalmış hayatından da memnun. Hayatına iktifa ediyor diyor ki:

-Nola ben bu zevki nedeceğim.

Sarayın karşısında bir konak var. Yetmiş seksen senedir o konağı tanıyor. O seneden beri konakta duman tütüyor. Diyor:

-Heyvah hey bu adamın yetmiş seksen senedir ocağı tütüyor. Acaba yarın ben ölsem benim ocağımı kim tüttürür.

Düşünüyor taşınıyor arıyor veriyor. O anda hanımı içeri giriyor ki kocası çok perişan bir durumda. Cevap veriyorsada laletayın cevahlarla karşılaşılıyor. Bunu garı anlıyor. Baş vezirle lalayı çağırıyor. Diyor:

-Hele bu kocanın durumu nedir anlayın gelin.

Geliyorlar selamlaşırlar kahve gelir çay gelir. Vezir diyor ki:

- Padişahım canın sağ olsun. Malın var mülkün var. Sen niye düşünüyorsun.

- Ne düşünmiyeyim. Bakın bu evin ben kalktım kalkalı tanıyorum. O evde ocağ tüter. Yarın ben ölürsen benim ocağımı kim tüttürür. Bugüne kadar bir evlat sahibi olamadım. Beni düşündüren budur.

- Derdi veren Allah'tır. Elbette dermanını da verir. Bunun bir çeresi vardır. Canın sıkma. Tebdili kıyafet yap. Cıhıp gezelim gönlün açılsın.

Emir veriyorlar. Atlar hazırlanır. Bunlar birer derviş kılığına girer binerler atlara saraydan ayrılırlar. Haylı bir yol gider bir çeşmenin başında otururlar. Abdest alır namaz kılarlar. O zaman bir derviş gelir. Selamünaleyküm padişahım.

⁷⁶ Temel Yazıcı, Kığıda (Bingöl) Derlenmiş Üç Halk Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Epizot Çalışması, Erzurum 1971, AÜFEF Lisans Tezi, s. 48-59

- Aleykümselam ya derviş. Benim Padişah olduğumu nerden bildin.
- Bilirim yanındaki de baş vezirin lelalan'dır.
- Mademki sen beni tanıdın, derdime de derman olursun.
- Derdine yarın sabah has bahçede sabah namazını kurumuş elma ağacının altında kılarırsın. Derdine deva oradadır, der kaybolur.

Bunlar döner gelirler garı çok üzülr. Acaba bunlar niye döndüler.

Sabah olur gider namazı elma ağacının dibinde kılarlar.

Sağına bakar ki derviş elinde bir elma dedi ki:

-Al bu elmayı, yarın cumadır elmayı soy, kabuklarını kır ata yedir, yarısını sen ye, yarısını da aylesin, Allah size bir evlat verir. Yalnız ben gelmeden isim koymayın. Ben gelir korum.

Padişah gelir eve. Elmayı soyar, kabuklarını zayetmeden atına yedirir yarısını

karısına yedirir, yarısını kendisi yer. O gece de bir oyun ederler, o teselliyle yatarlar. Ardan bir müddet geçer farkına varır ki karısı hamiledir. Doğana kadar etrafa yemekler, sadakalar, paralar dağıtır. Derken günü gelir kadın bir oğlan çocuğu, kısrak bir erkek tay doğurur.

Çocuk dört beş yaşına girer çocuğun ismi yoktur. Padişah derki:

-Ben o zatın hatırını kırmam. Adsız Bey olarak kalsın. Derken çocuk girer, on, on beş yaşına artık silahşorluğu, şunu bunu öğrenir. At da yetişmiştir. Ata biniyor, sözün kısası çocuk tam bir cengaver oluyor. Bir gün vezirler toplanıyorlar, gelin bu çocuğa bir isim koyalım. Tam o sırada derviş içeri girer:

Selamünaleyküm, hayırdır.

Hayrı şerri budur, sence malum

Oğlanı getirirler oğlanı sırtını sağ elinden sıvazlar:

Sırtın yere gelmesin, senin adın Beyböyreğ olsun, tay nerde götürürler tayı yanına elinden tayı belini sıvazlar, önüne geleni parçala, arkana geleni kapakla, senin adın Bengiboz olsun.

Derviş bekliyorlar ki yuharı götürsünler, derviş kayboluyor. Çırpınıyorlar, arıyorlar ne fayda?

Çocuk bu durumla tahsiline devam eder. Günün birinde annesi ölür. Padişahın hizmetçileri ona çok hizmet ederler. Ama vezirler padişahı evermek isterler. Padişaha söylerler. Padişah kabul eder. Bir ülkede Padişahın birinin çok güzel bir kızı var, gidip onu isterler:

-Bizim padişahımızın hanımı vefat etti, çok varyetlidir, kendisi ölür, yarın varyeti size kalır, gelin kızı verin.

Olmaz molmaz diyorlarsa da sonunda razı oluyorlar. Büyük halatlar veriyorlar. Kızı getirip toy düğün yapıyorlar. Kız bir kendine bahıyor, bir padişaha. Kendi kendine diyor: Eyvah ben nasıl bununla evlendim. Nasıl bununla idare ederim.

Aradan bir gün, iki gün, üç gün geçer padişahın bir arap seyisi var. Kız diyor ki “Ben bu araptan zevkimi tatmin ederim, Padişah kukla gibi ne zaman ki öldü. Zevk için ben bundan çocuk doğurursam padişahındır derim.”

Bu, araplan sevişmeye başlar. Bir gün okuldan gelirken kapıyı açar ki ne açsın anası arabın kucığında oturuyor. Hemen kapıyı kapatır. O zaman arap kıza diyor ki:

-Bu oğlan senin de başını yer benim de. Bir çaresini düşünelim. Bu oğlan bunu hazmedemez, bizim başımızı yer. Bunun başını kaybedelim.

-Kah ne yapacaksan yapah.

-Bu gece bunun yemeğine zehir ko, babasından da ayrı yedirirsin.

Yemeği pişiriyor, zehir koyuyor. Çocuk da okuldan geliyor, gidiyor tavlaya. Gidiyor ki at o kadar eşinmiş ki dizlerine kadar girmiş toprağa. Allah'tan taraf at dile geliyor. Diyor ki:

-Beybörök,

-Ne var Bengiboz

-Beybörök, anan sana bir tuzak kurmuş, sen yemek yemeye gidiyorsun, o yemeği kediye yedir, ölmezse sen de ye. Ölürse yeme.

Beybörök gidiyor odasına yemeği hazır. Kediye çağırıyor, anası:

-Aman zıkkım yesin şimdi yedi, niye bir daha yediriyorsun?

Oğlan dinlemiyor, kediye yemek verir vermez kedi düşüyor.

-Eyvah yemek sıcaktı kedinin ağzını yahtı, kaldır ben artık yemek yemem.

Karı yemeği götürüyor diyer:

-Karı nettin

-Valla bileyken bile

-Vallahi olmadı, senin cariyen çoğ, tam onun eşiğinin öğüne derin bir kuyu kazdır, üzerine halıyı ört, çış miş dik. Oğlan halıya basar basmaz kuyuya düşer, öle. Yohsam bunun öğüne geçilmez. Derhal gidiyor, kuyuyu kazdırıyor. İçine şiş, çivi, kılıç tiktiriyor, halıyı üzerine örttürüyor. Oğlan okuldan geliyor, gidiyor atın yanına ki at göksüne kadar toprağa gömülmüş.

-Gine nedir, Bengiboz?

-Anan sana gine tuzak kurmuş, kapıyı açar açmaz eşiğe bas atla öbür tarafa.

Gidiyor kapının arkasında halı, analığı da makatta oturmuş aman oğlum halılara bas gel, kilimlere bas gel.

-Ben anamdan vasiyetliyim, Haliya basmam.

Atlıyor öbür tarafa. Karı koşuyor arabın yanına.

-Arap kah, hal hikat bile

-Valla ne varsa atta var, gel bir miktar para ver ben gidim hacıyı, gocayı, keşişi, sihirbazı, doğtorı görem, bu paralırl onlara verem, seni muayeneye gelem desin ki Bengi bozu kesin postuna sarın, yoğsa bunun başka dermeni yoğ. Sen de ekmek yapacaksın, iyice kurutup bir tarafına bağliyacaksın. Bit tulg bekmez de bir tarafına bağliyacaksın.

Biz padişaha haber vereceğiz, Sultan hasta, padişah yetişsin. Sen bir ekmeğin üstüne düş, küt küt kırılır, dese nedir, de kaburgalarım kırılır. Öbür tarafa yatanda bekmezin ağzını hafif aç aksın, de nedir, de benden dem gidir.

-Peki diyor, bunarlı yapıp hazırlıyor. Arap ta etrafı görüyor. Padişaha haber verirler. Karı bunu görür görmez ay diyor bir tarafına yatıyor. Ekmek kü küt kütürdüyor. N'oldu. Kaburgalarım kırıldı. Öbür tarafa yatıyor. Diyor bu da benden dem gidir.

-Aman gözünüz kör olsun, kavuşun gocayı, hekimi çağırın.

Orası oluyor, mahşer. Gelen diyor bu bir sırrül hikmettir. Bunu iletmek için Bengiboz'u kesin derisine sarın, iyilene. Yohsa imkanı yog. Padişah diyor:

-Bu oğlumun atıdır. Evet derse olur, yogsa ben üstelemem. Ağşam olur, Beybörök okuldan gelir, gider atın yanına. Girer ki ne gide. At eşine eşine toprağa gömülmüş. Yalnız kulağları görünüyor. Gözlerinden çeşme gibi yaş gidir. Diyor:

-Beybörök, sen de gittin ben de. İyi dinle: Gidersen, senin anan hastadır. Diye çağlar Bengiboz'u kesip deresine saracağız. O sen kabul et. Beni kesmeye götürdükleri zaman sen derin bir ağ çek. Baban der nedir oğlum? Sen de ben o atı bu kadar besledim doya doya binemedim. Baban der, hay hay bin, gez, dolan sonra kesig. O zaman heybeyi doldur altun. Gemi, kılıcın kalkanın al. Kolanlarımı ile çek ki sağ tarafımın kaburgaları sol tarafa, sol tarafın kaburgaları sağ tarafa geçsin. İki saatte müsaade al.

Onlar seni kaçırmıyam, diye kapıları tutarlar. İki saat beni sür, iki saat sonra kulağımın arkasında bir damla ter gelir. O zaman babandan helalık iste, bene ile bir zengi vur ku o zenginin açısından bedenim öbür tarafına atlıyım. Bunu yaptın sen de kurtuldun, ben de. Yoğsa sen de gittin ben de.

Peki diyor, gidir içeri ki analığı ölür. Babası durumu anlatır. Peki diyor, götürün atı kesin. Atı tavlardan çıkarırlar. O zaman bir ağ çekir. Babası diyor:

-Oğlum hasretin varsa git bin, hasretin al sonra kesağ. Ecele değil.

Atı getirir, eğerliyor, oğunu, yayını alır, heybeyi doldurur. Altun. İki saat müsaade alır. Bınır, dolanır.

-Baba daha ne kadar var.

-Oğul yarım saatin kaldı.

Derken saat dolur, atın kulağının dibinden bir damla ter aşağı inir. O zaman ata ile bir dizgin vurur ki at o acıdan bedenim taa öbür tarafına atlıyor. Az gidir uz gidir. Dere tepe düz gidir. Uzatmıyağ hikayati, kopormıyağ kiyameti, vermiyağ tatlı canıza zahmeti. At gider bir çeşmenin başında durur.

Oturur yemek yer, atı salar çimene. Çocuk abdest alır namaz kılar. At öyle bir hızla kişnerki, oğlan yerinden sıçrar.

Der ne oldu:

-Kah, Dünya birbirine girmiş. Ama, hiç korkma. Bir saat ilerimizde, Devlerden filan Padişah birbirine girmiş. Kan gövdeyi götürüyor. Beni eğerle bir oraya gidah. İki tarafın ortasında dur, selam ver. Hangi taraf selamın alırsa o tarafa gir. Hangi mola verirse, de ki, müsaade edin, askerinizi bir tarafa çekin. Ben harp edeceğim. Kılıcını sıhı dut. Ben öğüme geleni parçalar, arhama geleni tepelerim. Sen kılıcını kuvvetli salla, Allah'ın izninden hepsini yenerih.

Biner ata, alırlar ki, padişaktan, devler birbirine girmiş. Selam verir, Devlerden sese çıhmiyır. Padişah selamı alır. Bu atını sürür padişahın tarafına.harp biraz mola

veriyor. Padişah'a diyor:

-Sen şu askerini geri çek. Ben harp ederim.

-Aman oğlum sen girme. Biz epey zayıat verdik. Sen burada kal. Oğlan ısrar eder:

-Peki madem bu kadar ısrar ettin. Gir, senide görek.

Beyböreğ, besmeleyi çekerek, devlerin üzerine yürür. Ağam, birde bahırlar ki dünya birbirine girdi. Sağdan giriyor kırıyor, soldan çıkıyor, soldan giriyor kırıyor, sağdan çıkıyor. Saha, darsa geniş ediyor, genişse dar ediyor. Uzunsu kısa edir, kısasa uzun edir. Bütün devleri temizler. Birkaç leşi üst üste yılır, gölgelik edir. Kendisi çekir yatır. Bu durumu gören padişah onu çağırma kimse cesaret edemiyor. Biz ona karşı ayıp ettik, büyük konuştuk, ne yüzden yanına gidah. Sözün kısası gidip çağırıyorlar. Padişah ona bir mendil hediye ediyor. Diyor ki:

-Allah seni ocağına bağışlasın. Bu mendil yedi devletin bana vermiş olduğı bir ünvandır. Bu yer yüzünde paraynan alınacak bir şey değıl. Bunu sana hediye ediyorum. Padişahlığı versem almasan. Üç kızım versem almazsan. Buyur evime gidah.

Gidiyorlar padişah memleketini. Beyböreğ bir gün sorır:

-Siz bu devlerden niye cenk edirsiniz. Sebebi nedir.?

-Benim ve baş vezirin kızlarını kaçırdılar. Üç senedir harp ediyoruz. Onlardan baş edemedik.

-Onların yerini biliyorsunuz. Gidip getirelim.

Baş vezirle beraber gidiyorlar. Hayli bir yol alırlar. Bir parıltı görürler, yahlaşırlar ki, mermerden bir saray.

Arar kapısını bulurlar. Beyböreğ bir odayı açar ki, bir kız.

-Sen kimsin, kimin kızıydın.?

-Ben filan ÷lkede baş vezirin kızıyım.

-Çıh dışarı baban seni kapıda bekler.

Kız önce inanmıyor, çıhıyor ki babası hakikatten kapıda bekliyr. Gidiyorlar öteki odaları da açıyorlar. Her şey var . bir odayı açarlar ki, bir kız oturiyr. Aya diyor, doğma ben doğayım, güne diyor, doğma ben doğayım. O kadar ki güzeldir. Kız Beyböyreği görür görmez, ona aşılı olur. Derki:

-Sen kimsin, buraya nasıl girdin.? Çabuk çıh, git. Devler şimdi gelir, seni yerler.

Bey Börek durumu anlatır. Kız parmağından yüzüğünü çıkarır. Bey Böyreğin parmağına tayar. Derki:

-Allah'ın bin bir adına kasam olsun ki, senin cesedin görmedihçe, bana dünyada evlenmek haram olsun.

Alıyor kızı vezire teslim ediyor. Vezir kızları alıyor gidiyor memleketine. Padişah, Beyböreği soruyor. Vezir:

-Beyböreği sorma. Bir dev onu öldürdü.

Padişah inanmıyorsa da başka çaresi de yoktur.

Gelelim Beyböreğe:

Ata soruyor ki;

-Bengiboz, burada kimse kaldı kalmadı?

-Bur da bir dev var amma çoh tehlikeli. Ona tılsımla bağlamışlar. Üzerine bir değirmen taşı koymışlar. O, daşın ucu yere değdiği anda, devin boynunu uçurdun uçurdun, uçurmadınsa yandın. Eğer sana seslenir, der ki, İnsan oğlu, bir kılıç daha vur ben rahat edim” Vurursan, o dirilir. Vurmazsan, öyle bir bağırır kı, yer gök demir kesilir. İkimizde imansız gideriz.

-Vallah Allah'ın izniden onu da temizlerim. Nerededir.?

-Filan yerde, demir kapılı odada.

Gider kapıyı açar ki ne aç, ocağı delinmiye bir dağ yatır. Tekmeyi vurur kaldırır:

-Sefa geldin, hoş geldin. İnşallah beni temizlersin.

-İnşallah. Bende onun için geldim.

Ayağını dayıyor taşa. Taş yere değer değmez. Kılıcı salar. Salar amma, bir el kadar kalır ki kellesi kopa.

-Oh, baban anan rahmet. Bir daha vur ki, ben rahat edeyim.

-Yoh, ben anamdan bir sefer doğdum.

-Eyvah, diyor.

Bir nara atıyor ki, ağzından çahan ateş, yeri göği demir kesir. Beybörek kalıyor orda. Bir iki gün başlıyor ağlamaya.

O, zaman Bengiboşdan ses gelir:

-Hey, Beybörek ne haber.?

-Hiç sorma imansız gidacağız. Kurtulacak hiç ışıktır bir tarafta.?

-Var var amma, gözüm kesmiyor. Sağ tarafta küçük bir delik var. Orayı kılıçla, bir adam geçecek kadar genişlet. Ordan içeri gir bir kapı var. O, kapıyı aç. Altın sandalyede bir dev oturuyor. Ona selam ver. Aldıysa kurtulduh. Almadıysa yandık.

-Burda mırdar olacağımıza, onuda deneyelim, belki kurtuluruz.

Başlıyor orayı açmaya. Açır, merdivenler yanır. Kapıyı açar ki, bir korkunç adam oturuyur.

-Selamünaleyküm ya arap.

-Aleykümselam ya insan oğlu.

Kalkıyor yerini Beyböreğe veriyor. Beyböreği kardaşlağa kabul ediyor. Gidip Bengiboz'u da getiriyor. Bunların karınlarını doyuruyor. Temizliyor. Arabın sarayında ne istersen var. Arap Diyor ki:

-Artık kardaş olduh. Dünyayı yap dedin yaparım, yih dedin yıharım. Yah dedin yaharım. Yalnız benim musadem olmadan yer yüzüne çılmayacaksen. Burada aklından ne geçerse yanındadır.

Orada üç beş gün geçiriyor. O kız ki, ona yüzüğünü vermişti, o; kız aklına düşür. Diyor ki:

-Arap, imkanı yohmi, beni dünya yüzüne çiharsan. Bu dünyayı seyretüğim kadar da orayı seyretsem. Ben sene durumu anatayim. Sen hak ver. Ben bir Padişah çocuğuyum. Annem öldü. Başımdan bir felaketler geçti. Dünyadan bir tad alamadım. Mümkünse Dünyada biraz daha gezim.

-Olur, Fakat; seni bu kıyafetnen çiharamam. Sen keçel kıyafetinen çihacahsan.

-Zaten benim istediğim de oydu.

Götürüyor, kel kıyafetinen bir şehrin kenarına bırakıyor. Cebinden iki tüy çıkarıyor. Darda kalırsan bunları birbirine çarp. Ben yardımın gelirem.

Bey börek gider, bir bostancının yanına evlat olmah isteğini söyler. Yalvarır,yaharır, imansız bir türlü imana gelmez. Karısının zorundan, Bey Böreği evlatlığa kabul ediyor. Çocuk bostanda çalışıyor, çabalıyor. Bontan günden güne gelişiyor. Her bir karpuz oluyor sandalya gibin. Adam iyi para kazanıyor. Günün birinde bostancıya bir mum gelir.

-Babalık bu mum kimin mumudur.?

-Oğul, padişahın kızından baş vezirin oğlu evleniyr. Sen git, yayladan atımı al

gel. Bende düğüne gideyim.

Bey börek gider yaylayı gezer, arar, tarar at yoh. Bahar ki, bir yerde kagalar inip kahır. Oraya gider, bir at, miskin mi, miskin, ayahta zornan durir. Hayvanı irteliye irteliye zornan getiriyor eve. Eğeri kapatıyor üzerine.

-Peki oğul, sabah erken, gedeceğim.

Sabahtan kahır yola düşir. Bey Börek iniyor dereye. Telleri vuruyor birbirine, yer gök birbirne karışıyor. Arap geliyor:

-Kardaş emret, yığımı, yağımı.?

-Ne yığ, ne yap. Bana yağmur attan, yağmur elbiselerini getir. Padişahın büyük kızının düğünü var. Ben oraya gideceğim.

Arap bunu alıyor, götürüyor banyo yaptırıyor. Atı, elbiseyi veriyor. Tekrar dünya yüzüne çıkıyor. Geliyor padişahın cirit meydanına, kara balık çoh. Bir kenarda duruyor. Kız pencereden bunu görüyor. Tanıyor amma, attan elbiseler onun değil. Bir adam geliyor:

-Deli kanlı bu meydanda senin aşından iyi at yoh. Sen den iyi delikanlı yoh. Sen niye cirıda girmiyorsun.?

-Amca, ben yabancıyım. Ola ki elimden bir kaza çıha. Beni döğerler ayıp olur. Bu düğün kimindir.?

-Padişahın büyük kızdı baş vezirin oğlunundur. şurada oturuyorlar.

Bey Börek cirıda bir iki dolanıyor. Tam geliyor güveyinin yanına. Güveyi nasıl kapıyorsa, kaldırıyor havaya. Bir iki dolandırıyor. Havada sallıyor, kaçıyor. Güveğiyi zor yahalıyorlar. Yohsa param parça olacah. Vurun dutun. Oğlan tozu dumana katıp koyboluyor. Bey Börek geliyor bostan. Sağdan giriyor, soldan cıhıyor, bostanı ediyor harman. Attan yeniyor, atı elbiseyi geri veriyor. Bostanın başında başlıyor ağlamaya. O sıra ihtiyar geliyor.

-Ne ağlıyorsun oğul?

-Ne ağlamıyayım bu gün bir hayasız geldi, bostanı rezil etti gitti.

-Ulan ben oni duttum tam öldürüyordum, Padişah geldi bırakmadı. Yazıhtır, bırak gitsin dedi. Yarın ben onun anasını ağladırım.

-Aman babalık, bahtan düştüm beni mahf etti.

Ertesi gün, babayı yolcu ettiğtan sonra, yel elbiseden yel atı istiyor. Arap atı elbiseyi getiriyor. Biniyor ata gine düğün yerine. Bu sefer bağşa yerde duruyor.

-Baba yiğit sende dünkü gibi yapma hele sende gir.

-Yahu ben garibem, karışmayın.

-Dünde böyle boynunu büktü, amma dünyayı birbirine kattı. Bey börek bu seferde vezirin kızından, lalanın oğlunun düğününe gidiyor. Güveyi kaptığı gibi alıyor yere kaçıyor. Geliyor bostana, bostanı bu sefer herg ediyor. Arabı çağırıyor, elbiseyi atı veriyor. Başlıyor bostanın başında ağlamaya.

-Oğlum niye ağlıyorsun?

-Baba bugünkü dünden fenaydı.

-Ne yapayım o ağlahsız padişah bırakmadı. Attım yere boynuna bindim, padişah bırakmadı.

-Babalık beğtan düştüm, ne edırsan et, beni mahf etti.

-Peki oğlum yarın sen git, ben onu mahf edeyim.

Ertesi gün, Beybörek araptan Bengiboz içerde yemiş içmiş, ocağı yığıla. Hangi yiğit onun üstünde dura.

Bey Börek kefle doğru meydana çıkıyor. Bu sefer küçük kız onu tanıyor. Nasıl lalanın oğlunu kapıyorsa, Padişahın öğünde çarpıyor yere. Orayı toz duman edip

kaçıyor. Düğünü paydos ederler. Yeter, olan oldu. Bela üç seferdir başımıza geliyor. Bu işin içinde bir hikmet var.

Bey börek gidiyor, bostancıyı vurup dönderiyor. Bostanda ne varsa hepsini mahf ediyor. Yenir dereye, atı elbiseyi geri gönderiyor.

-Babalık geyr ola, nettin.?

-Seninde ağzan, babalığında ağzına. Seni nerden aldım yanıma bu belalar geldi başımıza aç kaldıh. Halimiz ne olacah. Orda iki karpuz kaldı. Onları al götür padişahın yanına, durumu anlat. Bize biraz darı versin. Bu kış idare ıdah.

Oğlan kahr, bunları hurca doldırıyor. Doğru padişahın sarayına. Kapıyı küçük kız açır, bahır ki bir kel.

-Beybörek, ses yoh. Ulan sana diyorum Beybörek, Beybörek. Gine ses yoh.

-Hanım bene diyorsun.

-Ulan sen Beybörek değilsen, bu haldir, bu ne kıyafet.

-Sen aklın oynattın, beni birisine benzettin. Bunu babam gönderdi.

-Senin baban kimdir.?

-Bostancı .

-Ulan yalancı, bostancının oğlu yohtır. Ben onu tanımaz mıyım.

-Allah'ın seversen bunları al ben gideyim.

-Kız buna acıyor, getirip hucuna altın dolduruyor. Diyor olmiya ki, bunun başı darda ola. Bunun paraya ihtiyacı vardır. Lazım olur. Beybörek altunu alır, bostancının yanına gelir. Bostancı bahır ki, hurci yerden cakır, gelir.

Oğul Allah'tan korh. Yırtıldı yazıktır.

-Allah sizin belanızı versin. Darı yerine bir yığın demir verdi. Idemiyorum getirim.

-Ulan nasıl demirdir, hele getir. Sürüklr getirir ki, bir yığın köz gibi altın.

-O, küçük kız verdi.

-O, kız benim peşime on senedir düşmüş almadım. Altınları göndermiş ki, ben onı alım.

Zamanın adeti, kızlar yetişmiş koca istiyorlarsa, olgun bir karpuz, bıçağı saplarlar, babalarına yollarlar. Bu demahdır ki cahtım gelmiş beni ever.

Bu kızda ufak bir karpuz bıçağı saplıyır, yollıyır babasına. Kimi arzu ediyorsa, alalım. Geber gönderiyorlar. Kız diyor ki:

-Bütün gençler kapının öğünden geçsin. Ben elma atarım kimin başına düşerse onu alıram.

Kel bunu işidir, mezbahadan biraz bağırsak alır, içini dodırıyır kan. Sohır keçelinin altına. Dünya alem gelir geçir, süslenir, bezenir, bütün varlarını, yohlarını bugüne harcıyır. Kız kimsenin yüzne bahmıyır. Gidir keli alır gelirler. Kel ordan sine sine gidir. Kafayı dik tutir ki, kız elmayı vura. Kız, nasıl elmayı atırse, barsak patlıyır, kan çhır.

-Vay anam beni al kan içinde birahtı.

-Ulan ayıptır kız seni beğendi bağırma.

Padişah olmaz diyor, üç sefer elmayı ona atıyor. Padişah gazaba gelir:

-Götürün bunları kaz damına kapatın.

Cariyenin biri acıyor, ona bir karyoladan yatak verir. Kızı duvağından verirler içeriye. Kel gidir mücrede oturiyır. Kız bir bekliyır, iki bekliyır. Diyır ki:

-Ulan ayıptır, Allah'tan korh. Sen Beyböreksin. Bene acı dizlerime kara su indi. Sen nasıl beni bu hale soharsın.? Kah gel heç olmazsa bu duvağı yüzümden ındır.

Oğlandın hiç ses çıhmıyır. Kız, oğlanın gözlerine bahır dıyır:

-Sen gebensende Beyböreksin. Ben senin peşin bırahmam. Bene acı, oturayım.

-Oturursun sen bilirsın, oynarsın sen silırsın.

Kız yalvarır, yaharır, ne yapıyırse oğlan yerinden kahmiyır. Kız naçar girır yatağa yatıyır. Sağa dönır, sola dönır fada yoh. Oğlan gemiyır, o gece geçır. Padişah merağından ağlıyır, gözleri kör olır. Gözlerine merah edır. Aklını oynadır.

Padişahı bağılyırler. Dohtorlar diyır ki, bunun gözlernie çare ceylan südü, aklına çare, cennet elması. Yohsa fayda eylemez. Bunlar da, filan dağın arkasındadır, o dağ, açılır yumulur, oraya gidecek babyiğit lazım. Padişahın iki enişteti gidırler dağın öğüne. Keloğlan bunu işıdır. Kıza diyır ki:

-Git tavladan bana bir at, birde hurç getir. Gidim biraz yiyeceh getirim.

Kız gider yalvarır ona hasta bir at verirler. Keloğlan binır ata şehrin dışına çıkır. Amma şehrin piçleri ona daş atarlar, bir iki yerden kafasını kırarlar. Bu gider bir mezraya atı bir adama teslim eder, yener dereye kılları vurur. Arap ona atından elbiselerini getirir. Biner ata, gider dağın öğüne. Padişahın enişteleri orda beklıyırler. Diyorlar hal hıkat böyle.

-Kolay bene müsaade edin gidem getirem.

Binır bendı Boza. Bindi boza dağ mı dayanır. Geçır öbür terefe, bir ormanın içinde durur. At diyor ki:

-Sen ileri git. Orada bir inilti görürsün. O, bir devdir. Ayağının birine diken batmış. Ayağı olmuş davul gibi. Dikenı çek sahla. Dev bağıırır çağırır sakın çıhma. Sonra dev rahat eder sene seslenır. Çıh, yanına koş, sağ memesine yapış em. O, zaman ondan dünyayı ahireti iste sene getirır.

Bey börek, ormanın içinde ilerler. Bahır ki, ne bahsın bir dağ yatır. Bağırması yeri göğü almış. Ayağı olmuş künbet gibi. Yavaş, yavaş yağlaşır. Ayağındaki diken çekir. Sahlanır. Dev, bağırır, çağırır. Aradan epey zaman geçir, rahat edir.

Beybörek yerinden çıktı. Sağ memesine yapıştı. Dedi:

-Benim muradım cennet elmasından ceylan südü.

-Kolay başka ne emredersin. Cehennem elmasından eşek südi.

Beybörek heybenin birini, ceylan südi, cennet elması birini de, eşek südi, cehennem elması doldurur. Dağı geçer. Gelir padişahın enişterine. Der ki:

-Arkadaş getirdim amma, sizde bir iz bırakmadan vermem.

-Ne izi.?

-Atımın nalından sizin arhanıza dağ vuracağım.

Beybörek bunları, dağlar. Eşek sütünden cehennem elmasını verir. Yola koşar. Kendi de atı araba teslim eder, hasta ata biner, gelir eve. Kıza der ki:

-O şişe de biraz süt var al iç. Baban gil ne etti.?

-Südi getirdiler. Elmayı getirdiler. Bunları yedi. İyice deli oldi. Durumu çok perişan.

Kız sütü nasıl içerse, san ki yeni bir güneş doğar. Elmayı yer, artıh tarif edilmez.

-Beni dinle kız. Bu elmayı al, biraz da süt al. Git baban yanına. Önce mendili masanın üstüne koy. Elmayı yedir. Sütü, tavuh tilekginden gözlerine sür. Kaç gel seni kimse görmesin.

Gız gidiyor, aynen yapıyor. Yalnız kaçarken, eteğini bir cariye görüyor. Babası akıllanıyor, gözleri açılıyor. Çağırıyor,

-Masanın üstüne o mendili kim koydu?

O zaman inanıyorlar, gidip açıyorlar. Padişahı temizliyorlar elbiselerini giydireyorlar. Cariyenin biri diyor ki;

-O mendili küçük kız koydı, ben gördüm.

Hemen adam yollıyorlar, kelden kızı Padişah istiyor. Kal kahıyor, kapıyı ktlıyor. Diyor:

-Gız, korhma, buralar titrer, gelen araptır. Kimseye zararı tohalmaz. Arap geliyor. Elbiselerden atı istiyor. Gız korhusundan bayılmış. Gidiyor Saraya. Padişah diyor ki:

-Sen şimdiye kadar nerdeydin.?

-Ben konuşurum amma, kimse lafımı kesmesin. İçeri ne kimse girsin ne kimse çıhsın. ? Kapıları kitleyin, konuşacağım.

Kabulediyorlar. Büyük enişte işin farkına varıyor. Müsaade istiyor, bırakmıyorlar.

Bütün başından geçenleri anlatıyor. En sonunda diyor ki

-Kız bakire ben bakire. Hala oturuyoruz.

Emir veriyorlar. Kırk gün kırk gece davu zurna çalışıyorlar. Düğün oluyor. O gece gerdeğa giracahlar. Beyböyreğ arabı çahıyor. Arap bana öyle bir saray yap ki, bu saray gölgesinde kalsın.

O, gece bir saray yapıyor. Görmeye mahsus. Padişah yatıyor, kahıyor her taraf karanlıh. Bir de bahıyor ki, Sarayın gölgesinde kalmış. Ne ise, yiyorlar, içiyorlar, muratlarına geçiyorlar. Gökten düşüyor üç elma. Birini onlar yiyor, birini biz yiyelim, birini de kalsın bahalım ne olacak.

8-BEYBÖYREK⁷⁷

Var varanın sür sürenin destursuz bağa girenin zopa yemesi çokh olur. Vakhdın zamanın birinde bir padişah varıydı. Padişaan heç oğlu olmazıydı.

Bir gün padişah bahçada tüşüngüdeykene lelsi munı gördü. Yana gedif:

-Padişaaam ne tüşünürsen,

dedi. O da:

-Bu yaşa geldim, Allah bi çocuk eysan etmedi. Ona tüşünürem, dedi. O zamana gaden lele de:

-Padişaaam gel senningnen gezeyh. Allah bekle bir çocuk eysan eder, dedi. Padişah gabil etdi. Azıkhlarını tozakhlarnı aldılar, atdarına minif sürüf getdiler. Epey zaman gedennen sona bir yeşilliyh yere vardılar. Lele dedi ki:

-Padişaaam gel buraya eneyh, yemeyhlerimizi yiyeyh. Atdarımız da yayılsın.dedi. atdarından endiler, garınlarını doyurdular. Namazlarını gıldılar. Gılannan sona oturuf gonuşurkene ağ sakallı bir dervüş peyda oldu. Yanarına gelif:

-Selamünaleyküm padişaaam

dedi. Ardınnan:

-Gel şe le otu, dedi, yer görsetdi.

Dervüş vardı yanarına otdu. Padişah dervüşe:

-Sen benim padişah olduğumu bilding, derdimi de bilirsən, diyende dervüş de:

-Sening çocuğun olmur. Al bu almayı gabuğunu ata ver, içini de garıngnan beraber ye. Yiyennen sona tokhuz ay, tokhuz gün, tokhuz saat geçende bi oğlunguz olar.

⁷⁷ Doğan Kaya, Sivas Folkloru, 23, Aralık 1974, s.19-22; 24, Ocak 1975, s.15-18; 25, Şubat 1975, s.19-22; 26, Mart 1975, s.20-22.

Amma men gelmeden adını gomang. Zamanı gelende men geler adını goyaram, dedi, gözden gayboldu. Padışah da lelesiynen atdarına minif gerisine geri sarayına evdet etdi.

Akhsamınan soyunarkene goynundaki alma dıgarlandı gapının dalına getdi. Khanım sultan bunu gördü.

-Sen bi padişah olasan da goynungda alma gezdiresen bu ne demeyhdir, diyende padişah:

-Bunu mana bi dervüş verdi. Sen manga altın siniynen, pıçağı geti. Sanga bunun hünerini görsedim, dedi. Garısı dediyini yaptı. Almayı beraber yediler, gabukhlarını da tavladaki atın göyüne atdılar.

Efendime söylüyüm, hekayalar yakhın olar. O günnen ehdibaran gadın çocuğa galdı. Gün günnen garını böyüdü. Zaman tamam oldu. Padişaan garısı bi oğlan çocuğu dünyeye getdi. Müjdeciler padişaa habar verdiler. O da onnarı hazna damına gönderdi. Onar da alacahlarını aldılar zengin oldular.

Arası b işe çeyhmedi bi de tavlacı geldi.

-Padişaan sağ olsun müjdemo ver. Gır gısrakh erkeyh bi tay doğurdu.

Onun g da müjdesini verdiler.

Aradan hayli zaman keşdi. Oğlan gün böyüyeceğini ay böyüdü, ay böyüyeceğini gün böyüdü, meyhdep çağına geldi. Amma adı yokhuydu.

Oğlanı meyhdebe verdiler. Bi gün oğlan meyhdepden gelerken bakhdı ki sokhakhda uşakhlar aşikh oynuyor. Yanarına varıf aşihlarını çur etdi. O fahıt uşakhlar kifer etdiler. Adsız olduğunu başına gakhdılar. Oğlan ağladı aşikhları atdı, eve geldi. Anası öyünü garşıladı.

-Niye ağlıyrsang? Dedi, o da:

-Ana yolda manga uşakhlar “Ading yokh” deyin kifer etdiler. Onung üçün ağlıyram, dedi. Anası o zaman başına yazmasını aldı, padişaaang hüzürüne çıkhdı.

Padişah onu görende kefsizlendi.

-O ne?

Dedi.

-N'olaciymiş? Menim bi oğlum var, adını goymursang. Geden gelen beçereye kifir edir. "Adsız" deyin başına gakhır.

Padişah o fahıt teller dolandırdı. Yediden yetmişe herkesi topladı. Topluyannan sona efendime söylüyüm, kimi dedi "Ehmet osun", kimi dedi "Memmet olsun". Velhasıl padişah heç kimsening sözüne gulakh asmadı. Ona gaden gapı açıldı, içeri ihdiyar, pejmürde bi adam girdi. Padişah bakhdı ki gelen kişi almayı veren dervüş... Yerinen gakhdı, dervüşü gucahladı, yerine otutdu. O fahıt yanındaki vezirler zenginler sitem etdiler.

-Bakh yav. Biz geldiyh padişah gıyam etmedi. Bu ayağı çarıkhlıya yerini verdi, dediler. Helvet onung dervüş olduğunu kimse bilmirdi.

Dervüş:

-Men gelerken ağzingızda bir hayır lafingız varıydı. Söyleng men de dinliyim, dedi. Ona gaden bir gaç tenesi gahirnen dedi ki:

-Bizdense o laf sanga ilayih.

Dervüş de:

-Peki eleyse... Oğlanın adı Beyböyrek. Atıng adı Bengliboz olsun. İndi manga bi ırbıkh getiring hayata çıkhacam, dedi. Dervüşe bi ırbıkh verdiler. Dışarı çıkhdı. İrbıgı oruya goydu; sırra gadem basdı, getdi. Gedennen sona padişah dedi ki:

-Geding bir bakhın. Bu kişi nic'oldu? Çıkhıf bakhdılar ki ırbıkh orda, dede yokhdu. Haman geri geldiler.

-Padişaaam dede gayboluf, gedif, dediler. Bunu duyan ehali hayıflandı. Madam ki

bu dervüşıydi, insan habar verer. Öküzüm yokhdu. Çocukh istiyerdim.

Kimi dedi:

-Menim zürriyetim yokhdu. Çocukh istiyerdim.

Neyse cümleten padişaa göz aydınlıkh verdiler. Heresi bi tarafa getdi. Çocuğung adı oldu Beyböyreyh. Artıkh dediler:

-Gel Beyböyreyh,

-Get Böyböyreyh.

Aradan zaman keşti. Paydısaang garısı terkelden emlağ oldu. Bir gız çocuğu dünyeye getdi. Yalangız anası bir daha yerinen gakhamadı, ireyhmetliyh oldu.

Aradan epey bi fahıt geçennen sona padişa terkelden everdiler. Tutdular eyce süslü bir garı aldılar. Amma bu süslü garıdan Beyböyreyh heç hoşlaşmadı. Bu gadının Yahudu'dan oynaşı varıydı. Padişaang da bunan habarı yokhdu.

Bir gün Yahudu dedi ki:

-Sen bu Beyböyreg'i öldürmezseng men sening yanına gelif getmem.

Garı:

-Yav nası öldüreyyh? Padişaang teyh oğludu, dedi. Yahudu da:

-Yav nası öldüreceyyhseng? Bir gaz eti pişirersen. Üsdüne ağıyı tökersen. Oğlan da geler, yiyer, geberer, geder.

Zabaanan garı bi gaz kesdirdi. Yoldurdu. İki gab yemeyh çıhatdı. Üsdüne eycene ağıyı tühhdü. Ağzını gapadı.

Biz habarı vereyyh oğlannan:

-Yav benimnen dünyeye bir at gelmişiydi. Varım, gedim bir bakhım

Benglibozum nasıdı, diyereyhden tavlaya getdi. Vardı bakhdı ki atı ele ağılır, ele ağılır ki dayanan eşgolsun. Öz özüne dedi ki:

-At dile gelse de sorsam. Ecebe bu ata yem mi vermiller, su mu vermiller?

O zamana gaden at Allah terefinnen dile geldi.

-Men ağlamım da kim ağlasığ Beyböyreih? Anang gaz etini pişirdi. Üsdüne ağıyı töhydü. İndi sen gedif yiyeceyhsen, dedi. Oğlan bunu duyanda:

-Peki ne yapım? Men de yemem. Dedi. At:

-Yememeyh olmaz. Gederken sokhakhdan bir manıkh bularsan. Yelmeyh yerken gaz etinnen gırar öyüne atarsan. O yiyer geberer. Sen de “ana ne keskin aşing varıymış” diyer, gakharsan, dei.

Beyböyreih sokhakhdan bi manıkh buldu. Alıf götdü. Analığı Beyböyreği manıkhnan görende garşıladi:

-At onu. Elinge yazıkh deyil mi? Diyende:

-Yokh ana. Men bunu eve kedi yapacam. Dedi. O fahıt anası ses çıkarmadı. Surfaya oturanda etden bi sohum gopaparıf manığa atdı. Manıkh eti yiyende, geberdi. Oğlan surfadan gakhdı.

-Ana ne kesgin aşing varıymış, dedi, çıkhdı, getdi.

Ertesi günü Yahudu geldi. Garıya:

-N’etding?

Dedi. O da oluf piteni ağnatdı. Yahudu bir fahıt tüşügüye daldı. Dalannan sona:

-Eleyse sen bir gazan su goy. İçine ağıyı töyh. O gazan da yeykha. Dedi. Garı Yahudunung dediyini yapdı. Suyu gaynatdı, içine ağıyı töyhü.

Oğlan o sıralarda meyhdepden gelerdi. Tavlaning öyünden geçerkene

Bengliboza uğradı. Bakhdı ki atı gene alıyr. Ata:

-Niye ağlıyrsan, dedi.

-Niye oğlamım Beyböyreyh. Anan su gaynatdı. İçine ağı gatdı. Sen içinde çimende öleceyh.

Beyböyreyh:

-Men de çimmem,

dedi. Bengliboz da:

-Çimmemeyh olmaz. Sen indi gedersen. Anang çimdirmeyh isderse, gaabil etmezsen. İçeri girif suuy tökersen, dedi. Oğlan ona gaden atı öpdü, çıkhıf seraya getdi. Analığı öyünü garşıladı.

-Gel oğlum seni çimdirim,

dedi. O da gabil etmedi.

-Men on beş yaşma deyifem. Meni çimdirmeye utanmırsang mı? Men gendim çimerem. Dedi. Kadın bunu duyanda suratını masatladı gerisine geri döndü. Beyböyreyh de suyu töyhdü. Başga suynan elini üzünü yeykhdı dışarı çıkhdı. Anası bakhdı ki oğlana heç bişe olmuyuf, ses vermedi hayıflandı, yerinece çöreyhlendi.

Zabah olanda gene Yahudu geldi. Garıya olan-biteni sordu. O da söyledi. O fahıt Yahudu:

-Men indi anşardım. Bunu tavladaki kühlen öğütlüyür. Onu ortadan galdırmadıkhça bize irahatlıkh yokh. Ge buna eyi bir düzen gurakh.

Dedi. Bunar gafa gafaya verif düzen gurdular. Ertesi gün oldu. Padışaang garısı yatahlara tüşdü. Derdinnen ağlıyır fizah etdi. Günüzden de yapığı yukhayı guruduf, beze sarıf, yatağıng altına goydu. Padışaa habar verildi. Padışah gelif gördü ki garısı öldü öleceyh. Haman tallal çağrtdı.

-Ne gaden tokhdur, tebib varıysa habardar et, dedi. Tokhdurlar, tebibler geldiler, hamısı da teyh teyh bakhdılar. Leeki çarasını bulabilmediler. Akhşam olan da garı padişaa dedi ki:

-Bilmem nerde Yahudu tokhdur varıymış. Bir de ona habar sal. Bekle derdimnen anlıyar.

Padişah dört terefe atdı saldı. Yahudu tokhduru getirtti. O da garının sırtını diynedi, öysürtdü, başınnan ayağınaca maayene etdi. Padişaa:

-Padişaaam sultaning derdi çokh derin. Teyh biç arası var. O da şu: Bengliboz'u kesip etinnen yedireceyhsen. Yokhsa öler, dedi. Bunung üsdüne padişaa bir tüşüngüdür aldı Beyböyreyh o fahıt atına gederdi. Vardı bakhdı ki atı gene ağlıyır. Dayanamadı sordu:

-Niye ağlıyırsan,

dedi. At da:

- Helbet ağlıyaram Beyböyreyh. Anang olacakh garı bele bele yaptı.Padişahbabang da meni kesdireceyh, diyende, Beyböyreyh:

- Men seni kesdirerem mi, dedi. At da:

- Kesdirmemeh olmaz. Meni kemskiye geldiyhleri fahıt sen babanga irica et.
“Baba

Bengliboz Bengliboz olalı, Beyböyreyh de Beyböyreyh olalı bi minif gezmediler. Kesmeden varım bi minim” de. Dalıma minen de alar seni geçiraram, dedi. Beyböyreyh atını öpdü, yanınnan ayrıldı. Padişah babasına gedif:

- Baba Bengliboz Bengliboz olalı, Beyböyreyh de Beyböyreyh olalı bi minif

gezmediler. Kesilmeden hele bi izin ver de dolaşım. Anam üçün bi at nedi ki? Kesin getsin.

Padişah gabil etdi. Gedif gümüşlü eyer takımlarını getdiler. Yahudu o fahıt dedi ki:

-Kühlen hele hamdı...Bunu puhavlang

Yahudunung dediyini yaptılar .oğlan atına bindi. Az gedennen sona at dile geldi:

-Ey Beyböyreyh. Manga ele bi gamçı vuracang ele bi gamçı vuracang ki, gönümnən bi çüt çarikh çıhksın.

Bunung üsdüne Beyböyreyh ata gamçıyı vurdu. Vuranda ele bi şaha gakhdı ki, ne puhavu galdı, ne de bişe....

O fahıt Yahudu atıng arkhasında dururdu. At onu da ele bi tebbiyhledi ki gözlerinnen çınğı çıkhdı. Vurunda çıra kimi elecece uzatdı. Onan sona tırısı gakhdı. Göz açıf yumana gaden gayboluf getdi.

Yahudu'nung yere dığarlandığını gören padişaaang garısı haman silkindi geri gakhdı. Yatakhdaki yukhaları topluyuf galdırdı.

Biz habar vereyh Beyböyreyh'den:

Bunar tepelerden yel kimi, derelerden sel kimi geçereyh bi diyare vardılar. Gederkene bi eve irasladılar. Beyböyreyh kapıyı tıkhırdatdı. Bi nene garı çıkhdı. Oğlan:

-Nene meni müsefir ederseng mi, diyende, gadın gabil etmedi. O fahıt çıkhardı üç tene sarı lire verdi. Verende nene garı:

-Gel oğlum. Yatağım da var, akhırım da var. Akhşam dan pişmiş pilovum da var, dedi, oğlanı içeri aldı. Garının kişisi gaz çobanıydı. Akhşam oluf gelende gene bağırdı, çağırdı nene garı tişeri çıkhdı.

-Ne bağırırsan. Bir yiğit müsefirimiz var. Get pokhlu elleringi yeykha gel, dedi. O da getdi temizlendi, geldi. Yemeyhlerini yediler. Epeyce söhbet edif yatdılar.

Zabahnın oğlan bi bakhdı ki eheli sökün edif gedir. Oğlan nene garıya ehelining hara getdiğini sordu. O da:

-Oğlum. Buranın Akhgavakh adında güzel bir sultanı vardır. Ata miner, güleşer, doğuşer. Bu fahıta gaden tokhsan tokhuz kişi herb etdi. Hamısı da öldü. Bi kişi kaldı ki, gızın kelleden galası pite Beyböyreyh bunu duyanda:

-Nene men de o gıznan vuruşacam, dedi. Nene garı her ne gaden yavraldıysa oğlan garelinnen dönmedi. Akhıra gitdi. Atına da bunarı söyledir.

At da:

-Maadaam gedeceyhsen indi meni diyne. Gızın serayı öyünde bi değirmen daşı var. İndi oruya gidersen. Öz özünge “Ya Allah. Ya Bismillah. Dervüş Baba sen imdedime yeriş,” diyersen. Daş gakhar altında sanga ilazım olacakh eşireler var. Onnarı alarsan. Daş gapanar sen de üsdüne oturursan, dedi. Oğlan nene garının elini öptü. Daşın başına vardı.

-Ya Allah. Ya Dervüş Baba. Sen imdedime yeriş, diyende daş gendiliyinnen gakhdı. Altınnan bir herb elbisesi, bi silahlıkh çıkhdı. Oğlan onnarı guşandı. Daş gapandı. Gapananda oğlan daşın üsdüne oturdu.

Gız cemnen etirefine bakharken bi de gördü kü gara yangız yiğiding biri dileyh daşına oturf. O fahıt öz özüne:

-Tamam, yüzüncü kelleyi de buldukh, dedi. Oğlanı çağırtıdı.

-Bakh yiğidim. Menen bu fahıta gaden tamam tokhsan tokhuz kişi herbetdi. Hamısı da canınnan oldu. Bi de sening kelleng olursa galam piteceyh. Bu sevdeden vazgeç, diyende, oğlan:

-Yokh ölürsemde ölüm. Zatan bu dar-ı dünyede kimim galıf, dedi. Akhgavakh gızı yeddi yerde teller bağırtıdı. Eheliden kimse galmadı. Harb yerne yığışdı. Gıznan oğlan geldiler. Gız:

-İlkin güleşeciyl, dedi. Oğlan gabil etdi. Bunar güleşe dutuşdu. Fahıt keşti leekin

bibirlerini yıkhabilmediler. O zamana gaden Bengliboz Beyböyreğe:

-Yiğidim. Memesinnen tut. Memesinnen tut, dedi. Oğlan merhemdi diye memesinnen tutmazdı. Bunu duyanda gızın memesine sarıldı. Sarılmasıynan gızı yıkhması bir oldu, Alhgavakh gızı:

-Yiğitmişsen. Meni yıkhdıng. De görüm yarın n'edeceyhssen, dedi, çeyhdi, detdi. Zebah oldu, millet gene biriyhdi. Gıznan oğlan geldiler. Öz özderine bir yer kesim kesdiler. "Ya Allah. Ya Bismillah" deyin sürdüler atdarını. Oğlan bakhdı ki gız gözden gayboluf. O zamana gaden Bengliboz oğlana seslendi:

-İyidim yum gözünü.

Oğlan yumdu.

-Aç . dedi. Oğlan açdı. Bakhdı ki gızı keçifler. O fahıt gız üzündeki peçeyi atdı.

-Beyböyreyh. Beyböyreyh. Bakh üzüme, dedi. Oğlan gafasını döndürdü kü gıza bakha... Leekin at guyrugunu salladı. Bırakhmadı ki bakhısın. Neden desene gızın güzelliğini görende düşüp bayılacıydı. O da oğlanı keçeceyhdi. Velhasıl oğlan her ne gaden gızın üzüne bakhmakh isdediyse de at bir sokhum goymadı ki bakhısın. En sonunda galaya getdi, endi. Gızın atı da çatladı. Gız eyer takımını soydu, sırtına aldı, yekini yekhini oğlanın yanına geldi.

-Yiğit istersinse meni al, istersinse kes, dedi. Beyböyreyh o fahıt:

-Men adam kemsıye gelmiş deyilem. Onnar da yiğit olaydı, seni hakh ede alaydılar, dedi. Gız:

-Peki eleyse, buyur bize gedeyh. Davatlım ol, diyende, oğlan da:

-Yok benim evüm var. Oruya gedeyh. Dedi. Gazcı Beyböyreying atını götdü. Onnar da gol gola girif eve revan oldular. Eve vardılar, yeyif işdiler. Gazcıdan izin isdediler. Gakhdılar Bengliboz'a terkileşdiler. At oğlana:

-Yumung gözüngüzü, dedi, Yumdular.

-Açıng gözüngüzü, dedi. Açdılar. Bir de bakhdılar ki babasının vetenine gelifler.

Çütçüler o fahıt çük sürerdi. Oğlan ırasladıklırları bir çütçününg yana gedif dedi ki:

-Baba. Get habar ver padişaa. Oğlung gelir. Yanında dabir gız getirir.

Çütçü haman atına mindi, kirişi gırdı. Seraya gedende, esgerler içeri bırakhmadılar. O fahıt çütçü bağırdı. Padişah bunu duydu. Cemnen tişeri bakhdı. Gördü ki bir kişi dolanır, esgerler de etirefinde cem oluf. Haman aşaa endi.

-Baba. Get habar ver padişaa. Oğlung gelir. Yanında da bir gız getirir.

Çütçü haman atına mindi, kirişi gırdı. Seraya gedende, esgerler içeri bırakhmadılar. O fahıt çütçü bağırdı. Padişah bunu duydu. Cemnen tişeri bakhdı. Gördü ki bir kişi dolanır, esgerler de etirefinde cem oluf. Haman aşaa endi.

-Bırakhhıng, gelsin, ne deyir bakhım, dedi. Çütçü içeri girdi. Girende selam verdi, el bağladı.

-Padişaaam sağ olsun. Müjdemi ver. Oğlung gelir. Bir de gız getirir. Dedi. Padişah bu habara memnün oldu. Çütçüyü hazna damına saldı. Çütçü getdi küreyi aldı. Sağa sola derken küreyi altınnara daldırdı. Yalangız küreyin tersini daldırdır. Allah fakhıra vermezse ne yapsın? Çıkhardı, bakhdı ki teyh sarı lire. Şansına irazı oldu yanarakh döndü, geri getdi.

O zamana gaden Beyböyrekhenen, gız çıkhip geldiler. Guzular, gurbannar kesildi. Millet yedi, işdi padişaa göz aydınlığı verif getdiler. Gedennen soona akhşamınan anası Beyböyreğe:

-Gedif Akhgavakh gızını getirmeyi meerifet mi sanırsan? Bir gıralda babayıng gılıcınnan, tasbehi var. Onnarı geti de yiğit olduğungu biliyim. Dedi. Helvet oğlan yiğit kişi. Bu laf içine büyüdü. Zabahnan çıkhdı, özününg emsellerinnen otuz tokhuz kişi topladı. Bir de özü gırkh kişi...

Padişah bunu duyanda Beyböyreği çağırdı. Yannaca otutdu.

-Etme oğlum bunnan neçe fahıt geşdi... Herb etdiyh. Unutulmuş bişe. Seni öldüreller, dedi. Ne gaden isirar etdiyse diynetemedi. Beyböyreyh babsınıng elini öpüf arkhadaşlarınan yola çıkhdı. Gıralıng melmeketi “Uyuz Eli”ydi. Ora ele bir yeri ydi ki; “Bismillah” demiyen yeddi ildan gakhardı. Oruya yaxhlaşanda, atını çakhan yatdı, atını çakhan yattı. Velhasılı gırkhı da yukhuya keşti. Zabah oluf gün deyende gıral başını kaldırıf bakhdı ki ohoo çayıring üzünü bir adam almış, Emir verdi. Adamlar, aravalar getdi. Hegerleri topluyuf arabalara doldurdular, galaya gapatdılar. Yalangız sıra Beyböyreğe gelende Bengliboz gazıkhdan özünü boşatdı, öyüne gelini tepdi, kimseye vermedi. O fahıt gırala habar getdi.

- Gıralım. Bele bir at var. Ne özü tutulur, ne de sahibını verir, dediler. Gıralda:

-O at kühlendi. Sahibını vurmang. Sağdan soldan gırşunlang. O bırakhar, geder, dedi.

Esgerler de gıralıng dediyini yapıdılar. Ata takhır takhır gırşunu sıkhdılar. At da Beyböyreği bırakhıp getdi. Onnar da ğlanı gıralıng yanna getdiler. Gıral dedi ki:

Bu oğlan yukhudan gakhanda gece galanıng başına çıkharıng, günüzün arkhadaşlarıning yana goyung, Efendi aradan tam yeddi yıl keşdi. Oğlannan beraber gırkh kişi yukhudan gakhdılar. Bi de bakhdılar ki garanlık mbi odada yatırlar. Birbirlerining üzderine bakhdılar özlerine bir pişmancalikh geldi. Helvet oğlan da yukhudan gakhmışıydi. O fahıt esgerler gıralıng dediyini yapıdılar. Her akhşam galaya çıkharırlar, zabah olanda arkhadaşlarıning yana bırakhırlariydi.

Oğlan bir gün galanıng başındaca dururdu. Bakhdı ki memleketi terefinnen bir kavran gelir. Kavran yanarına gelende onnarı durdurdu. Bakhakh ne dedi:

Bize iskan oldu galanıng başı,

Gözümnen akhıtdım gan ile yaşı,

Gelişing nedendi bezirgan başı?

Onan da bir habar vering hocalar.

Bunu duyan bezirgânbaşı arkhadaşlarına dedi ki:

-Arkhadaşlar, Toplanıñ buruya geling. kim bu yiğiding cuvabını vererse boz gatırı yükünnen barabar o adama verecem.

O fahıt Kaloğlan sıçıradı boz gatıra mindi. Bezirgân:

-En ulan kal it, dedi. kaloğlan da:

-Enmiyecem. cuvabını vermezsem vurung boynumu, dedi.bakhakh ne dedi:

Allah elem sen bir belli yitisen.

Kadir Mevlam kasaveti dağıtsıñ.

Ecep kimin oğlu kimin nesiseng?

Söyle yiğit kelim gelsin dilingnen.

Aldı Beyböyreyh:

Sorma derdim çokhdu menzirim yirakh,

Bin dalga gelende, cuş edir üreyh,

Babam padişahdı özüm Beyböyreyh,

Onnan da bir habar vering hocalar.

Aldı Kaloğlan:

Men bir bezirganam galmam yolumnan,

Alaram, sataram dünya malınnan,

Gelişim sorarsan Uyuz Elinnen,
Söyle yiğit kelam gelsin dilinnen.

Aldı Beyböyreyh:

Gapımızing öyü dolayı yazı
Yazıda yayılır ördeyi gazı,
Bengliboz atımnan Akhgavakh gızı,
Onnan da bir habar vering hocalar.

Aldı Kaloğlan:

Yığıldılar, dirildiler, geldiler,
Kim öler de kime galar, dediler
Baltac'oğlu kal vezire verdiler
Üç ayınan üç gün möhlet goydular.

Aldı Beyböyreyh:

Yığılsınar, dirilsinner, gelsinner,
Kim öler de kime galar, desinner,
Baltac'oğlu kal vezire versinner,
Üç ayınan üç gün möhlet gyosunnar.

Aldı Kaloğlan:

Ne yalan söyleyim bayrakh tikildi,

Düyün atdarına golan çekildi,

Gelin bacıyng da boynu büküldü,

Üç ay getdi üç gün galdı Beyböyrejh

Ele dedi karvan çeyhdi getdi. Efendi gıralıng bir gızı varıydı. Doğuz aya: "doğma men doğacam", çavan güne: "çavma men çavacam" der, ele bir güzeliydi. bu gız oğlanıng sesini duyanda sesine vuruldu. Öz özüne:

-Ya Rabbim. Men nası edecem de bu oğlanıng üzünü görecem, dedi. Bir de gıralıng gapı beyhçisi varıydı. bu da yeddi yıldır gızıng meftürüydü Leekin gız üz vermeziydi.

Gız şüşelere irakhıları doldurdu. Beyhçiyi yanna çağırdı. Dedi ki:

-Eyer ki bu irakhıları içersinse, o fahıt gel ki gelişim, yokhdu dönüşüm. O da gabillendi. İrakhıların hamısını işdi, oruya düştü. Gız haman anakhdarları aldı. Gapılarnıng birisini aşdı, ikisini aşdı, üçünü dördünü aşdı. Açanda:

Yav men çıkharacam bi Beyböyrejh burda var gıkh kişi. Men dara malm topluyacam, dedi. gerisine geri gapıları kitdedi Eline bir urgan aldı, dolana dolana galaya çıkhdı. bakhdı ki akhadaşları kimi meyhtip yazır, kimi tüşünür, kimi yatır. Pencereden sesdendi:

-Allah'ını seven kimse, Beyböyrejh adındaki yiğit iping ucunnan tutsun

O dedi:

Bu dedi:

-Menim.

Heresi birden ayağa gaghdılar. Biri dedi ki:

-Arkhadaşlar. Hamımız çıkhsakh bir Beyböyreg'i çıkharamak. Bir

Beyböyreyh çıkhsa heremizi de çıkharar.

Bakhdılar doğru söz, aklıla uyur. gabıl etdiler.

Beyböyreğ'ing beline urganı bağladılar. umuzdadılar. gıza sesdendiler. gız da oğlanı çeyhdi. yarı yere varanda gız.

-Ey Beyböyreyh. İleri meni mi alacang, Akhgavakh gızını mı, dedi. Beyböyreyh de:

-İsdersinse bırakh. Yetişeremse Akhgavakh gızını alacam, dedi. Gız:

-Yiğitmişseng. Eyer deseyding ki: "ileri seni alacam" manga yalan söyleme olacyding. Men de seni bırakhacydim, dedi, çeyhdi yukharı aldı. Alannan soona bunnar gol gola takhdılar, gızing bakhçasına getdiler. gedende gız yeddi yılda bir peşgir işlemişdi. Çıkhardı buna hedaya etdi. Oğlan da aldı goynuna goydu. Gıza dedi ki:

-Yav benim bir atım varıydı. Men buna bi türkü söylüyecem:

O fahıt gız öz özüne dedi ki:

-Allah Allah... Osmannılarda akhl yokhuymuş. Ata da türkü söylenir mi?

O zamana gaden oğlan elini gulağına atdı:

Ecep ceylan kimi çöllerdeyisen?

Üç aylıkh üç günnüyh yollardayisen?

Menim kimi garip ellerdeyisen?

Yariş Bengliboz'um yar elde getdi.

Ona gaden at bir de bakhdı ki ele bi sede gelir, ele bi sede gelir, yeli dizi barabar ot bulur, dizi barabar su bulur yayılır. oğlan son türküye başladı:

Duman sandım, ayağıyng tozunu,

Gel bir öpüm, dırnağıyng gözünü,

Götürecem, bu gıralıng kızını,

Yetiş Bengliboz'um yar elden getdi.

At ele bir parladı ki haman daggasında oğlanıng öyünde pitdi. Beyböyreyh de ecele etdi, haman üzengiye basdı, sıçradı, mindi. Miner minmez at oğlanı galdırıp yere vurdu. Vuranda oğlan:

-Niye vurdun Bengliboz, dedi. O da dile geldi.

-Helvet vuraram Beyböyreyh. Sekiz-on senedi sırtımdasan. Gemi al dilime bakh, yeeri galdır belime bakh, dedi. Oğlan yeeri gucakhladı. Bakhdı kigön de barabar gakhır. Gemi ağzınnan aldı ki dille de sallanıp barabar tüşür. Yeeri yere goydu. Bir gutu toz varıydı. Çıkhardı dalına sepdı. Gızıng verdiyi işlemeli mendili de sırtına goydu. Ağzıning gemini vurdu. Golanına çeyhdi. Ata mindi. Minende gız dedi ki:

-Hayvakh. İnsan oğlu çiy süt emif. Men yeddi yılda bir işdedim, buna hedaya etdim. O da gatdıyıp atınıng yarasına goydu.

Oğlan o zamana gaden gıza:

-Allayismarladıkh, dedi. Atını sürdü. Gız da yana yana:

-Menim emeyhlerime bakh, bu adamıng manga yapıdığına bakh, dedi. Sonunda da:

-Men ne deliyem. Bu nası adamıydı. Bi türkü söyledi atı geldi. Elesi adama men de gurvan olum, peşkir de... dedi. Gerisine geri geldi ki gapı beyhçisi de daha yeni doğan guzular kimi seyirir.

-Sen hele biraz daha derle, dedi. Anakhdarları üsdüne takhdı, odasına getdi, yatdı.

Biz habar vereyh Beyböyreyh'den:

Yolda gederkene o zamanın behrinde davulçulara "abdallar" diyerlerdi, onnara irasladı. Selamlaşdılar. Oğlan sordu:

-Aye hardan gelirsingiz?

Onnar da dediler ki:

-Biz veziraaning düyününü yapıdikh. Padişaang gızını veriraaya verdiyh. Ordan geliriyh, dediler. Oğlan:

-Geling üslerimizi deyişeyh. Manga üstüngüz ilazımdı, dedi. Onnar da gabil etdi. Üsdünü çıkhardı, abdaling biriynen deyişdi.

-Allayismarladikh, dedi, çeyhdi, getdi. Melmeketderine yakhlaşanda;

-Bengliboz get bir gaç gün yayıl, dedi. O da getdi.

Babasının serayına gelende, bakhdı ki eheli çalır, oynuyur. Beyböyreyh de gapılarıning öyünde bir pungar varıydı. Getdi, oruya otdu.

Efendi bunung bi tazısı varıydı. Bir de Bengliboz'ung gardaşı "Hudaytay" ı varıydı.

Gördü kü elinde parkhaç terkisinde Hudaytay, bir de tazısıynan bacısı gelir. Yanna yakhlaşanda tazı gülüf, oynamıya başladı. O fahıt Beyböyreyh'in bacısı yerden bir daş alıf:

-Demeyh ki meni everdiler deyin gülüf oynuyursan, dedi. Daşı atanaca gıçınnan vurdu. Tazı bağırdı. Ona gaden eli gulağa atdı:

Aldı Beyböyreyh:

Atma bacım atma tazıya daşı

Gan ravan oldu, gözümün yaşı

Hudaytay da Bengliboz'ung gardaşı,

Bizleri de gavuşdurdu yaradan.

Hudaytay her gün ayağını bulandırır, çamırlı su içerdı. Böyün bakhdı ki duru su içir. Haman parkhacı oruya bırakhdı saraya gaşdı. Basınıng yanına getdı.

-Baba dedi. Bizim pungarınıg başında bir abdal manga bele bele dedi.

Bunu diyende padişah dedi ki:

-Gızım abdallar peyhmez dümüne yakhın olar Gardasıyınıg da goynunda üç tane nişanı olaciydi. get bakh bakhım. O mu deyil mi?

Gız haman beyhmez dürümünü aldı getdı ki abdal ordaca durur. Yanna varanda:

-Gardaş geti goynunga goyacam, dedi. O da:

-Yokh elime ver, dediyse de dutturamadım. Gız köyreyini aşdı. Oğlanıng goynuna gozkene bakhdı ki üç tane nişanı var. Haman ordaca birbirlerine sarıldılar. Oğlan dedi ki:

-Bacım men düyününg alma asılsan yerine gedecek. Sennen okhumnan yayım isdiyersemse vermemezliyh etme.

-Peki, dedi. gız eve ravan oldu. Oğlan da düşün evüne getdı. Geden de bakhdı ki düyüncüler almaya nişan alır, vurabilmiiller. Bir yere çıkıfıf bunnara güldü. Gülende hamısı bir oluf oğlana girişdiler.

-O gaden meerifeting varıysa, al bir de sen at, dediler. Oğlan eline yay, okhları aldı. Okhları atarken yay gırılıf elinde galdı. Bir daha verdiler o da gırıldı.

-Ulan dediler niye gırırsang.

-Yav dedi. Bu yav, okhlarnan yay okh atılar mı. Beyböyreğ'ing yayı, okhu olsa men bunu bir atmada vuraram.

O fahıt:

-Ulan ne deyirseng. Beyböyreğ'ing garısını ağılada ağılada getdiler. Onu getiren helvet yay, okhu da getirer. Göndering bir adam getirsin, dedi. Bir adam gönderdiler. Getdi Beyböyreğ'ing bacısınnan yay, okhu istedi. O da verdi. Haman alıf getdi. Beyböyreğ yay, okhu eline aldı. Atanaca almayı vurdu. Dediler: nı versin.

-Veziraa'yı çağıring, abdalıng bakhışış- Veziraa geldi. Bir goşam altın verdi. Oğlan almadı. O fahıt:

-Peki ne isdiyirseng, dediler.

-Veziraa'nın başındaki papaa isdiyirem dedi. Onarda:

-Yav bakhıng hele, abdanng naarten akhlı yetmir. Bir goşam altını almış gedif papa alanda:

-Pu pu... Baş da kalıymış, deyif papa geri verdi. Ona gaden bunung üsdüne çullandılar. Heresi bir-beş yumurzung vurdu. Gardırif damdan aşşa atdılar.

Oğlan gendine gelende bakhdı ki garşıda garılar yemeyh pişirir. Sallana sallana yanarına getdi. Buna yemeyh verdiler. Garnını doyuranda dediler:

-Gardaş aşıkhlığing var mı?

-Var ya bacım, dedi.

-Eleyse bizimnen gel seni düyün evüne götürreyh, dediler.

-Peki, dedi. Gakhdı garıların dalına tüşdü. Düyün evüne getdi. Dediler:

-Gaçing gaçing size aşikh getdiyh. Garılar gelinler haley çekirlerdi. Bunu duyanda durdular. Beyböyreğ'i otdular.

-Söyle, aşık h dediler. Sen söyle biz ooyunuyakh. Oğlan eli gulaaatdı. Aldı Beyböyreğ:

Eline yakhınıf, düyün gınası

Şu oynuyan Sef Bey'ing anası.

Hey ne deyim Allah'ınan bulası,

Sefi Bey yessir tüşdü tut yası.

-Vay Sef Bey'im yessirmi tüşdü, dedi, elindeki gınayı gazıdı. Ona gaden bir gız çıkıhdı. Eline o aldı. Oğlan bakhtı ne dedi:

Gapıngızınğ öyü daracıkıh,

İtingizing adı Boracıkıh,

Gız seni seven, Musdafacıkıh,

Dön oyna gelin dön oyna.

O da ağladı geri çıkıhdı. Ona gaden veziring esgi garısı dedi ki:

-Aşıkıh bi türkü de söyle men oynuyum Oğlan veziring garısının anacına keşdi. Bakhahkh ona ne dedi:

Ayağına geyinif, nalini

Geler, salini salini

Kalvezirin puş gelini

Dön oyna gelin dön oyna

Ona gaden garı kifer etdi ki:

-Yarın Akhgavakh gızı benim başıma gakhacakh. Sen bunarı nası diyersen? Maadam ele bi türkü de ona gosacang

-Çıkıhsın deyim, dedi. O da çıkıhmadı. Çıkıhmıyanda oğlan dedi ki:

-Sen ecele etme. Men indi onu oynadaram.

Aldı Beyböyreh:

Gapımızığ öyü enni

Ne Bakhırsang, kenni kenni

Gelin m'oldung, iki dini

Dön oyna gelin dön oyna

Gapımızing öyü yonca,

Boyu uzun beli ince,

Memeler bengzer turunca,

Dön oyna gelin dön oyna.

Bırakmışam Bengliboz'u,

Mevlam abdal etdi bizi,

Sallanan Akhgavakh gızı,

Sallanan dilbak benimdi.

Hep dediler "seningdi"

Veziraaya habar getdi.

-Gelen Beyböyreh'di. Almayı da vuran Beyböyreh. Başinga da tüpüren Bey böyreh. Garinga da puş diyen Beyböyreh.

-Peki eleyse men hara gedim, dedi. Onar da:

-Hara gedeceyhsen? İşde tişerideki kenef tenhedi. Get oruya gizden, dediler. Bu getdi, oruya gizdendi. Aradan bir fahıt keşdi. Adamlar veziraaning yana getdiler.

-Ula baba ne gaçırsang? Gelende sening menim kimi biridi. Gel çıkh dediler. Veziraa'yı Beyböyreğ'ing yana getdiler. Beyböyreh de:

-Men garımı alan gederem Maadam sen bua gaden mesiref edifsen bacımı da san ga vererem.

Garısını yannaca aldı. Götdü evüne bırakhdı. Tezeden teller bağardı.

-Kimin evünde naartan boynuzlu hayvan varıysa getisin, dedi. Geçi, goyun, ineyh topladılar. Heresining başına mum tiyhdiler. Sürdüler, getdiler. Doru gıralıng gonaana vardılar. Gece vakhdı gonoang etrefini sardılar. Gıralıng esgerleri bakhdı ki Osmannıng pütün esgeri gonagıng etirefine yığışf. Gırala habar göturdüler.

-Gakh gakh. Osmannıng haşnılgı şışf, seni yeringnen galdıracakh, dediler. Ona gaden gıral elçilere dedi ki:

-Ne isdiyirsensizg verim.

Elçiler de:

-Tusdakhları vereceng. Tasbehi de verceng.

-Peki, dedi. Tusdakhları saydılar ki otuz tokhuz biri yokhdu.

-Onu da isdiyeriyh dediler.

-Yokhdu n'eedil dedi.

O fahıt:

-Onung yerine gızıngı isdiyeriyh, dediler. Ozaman gıralıng veziri de:

-Ver getsin. Millet sening üçün batacakh mı, dedi. Gıral da zornan gabil etdi.

Tusdakhları da, gılıcı da, tasbehi de, gıralıng gızını da alıf döndüler. Herkesin maldavarını geri verdiler.

Terkelden gırkh gün, gırkh gece düyün yaptılar. Yeyif içif muratdarına keşfiler.

9-BEY BÖYREK HİKAYESİ⁷⁸

Varımış, yoğumuş, vaktin zamanında bir padişah varmış. Padişah'ında hiç zürriyeti olmamış.

Bir gün padişah karısı ile bahçede oturmuş kara kara düşünürken içeriye bir derviş girer. Hemen ayağı kalkar, dervişe yer gösterirler. Biraz oturduktan sonra derviş, Padişahın üzgün olduğunu anlar ve sorar:

“Padişahım sağ olsun, acaba derdiniz nedir, neden böyle düşünüyorsunuz?”

“Ey derviş baba, ne olacak, biz bu yaşı aldık; halen bir zürriyetimiz meydana gelmedi.”

“Padişahım sağ olsun, ondan kolay ne var ki. Siz hiç merak etmeyin, ben sizin bu müşkülünüzü inşallah hallederim.”

Derviş baba cebinden bir elma çıkarır, padişaha verir:

“Bu elmayı dört şakka edin. İkisini sen, ikisini de karın yesin; kabuklarında atınıza verin.”

Padişah derviş babaya para vermeye çalışırken derviş sır olur.

Dervişin dediği gibi elmayı yerler, kabuklarını da atlarına verirler. Kadın da, at da gebe kalırlar. Dokuz aya tamam olunca kadın, on iki aya tamam olunca da at doğum yapar.

Doğumdan sonra çocuğa ad koymuyorlar ki dervişin kendisi gelip koyacak. Aradan bir zaman geçer; çocuk büyür, fakat adsız dolaşır. Arkadaşları “Padişahın adsız oğlu” diye takılır, onu kızdırırlar. Çocuk ta bir gün gelir annesine :

“Anne, benim adım yok mu ki bana “Padişahın adsız oğlu” diyorlar.

⁷⁸ Ahmet Fikret Kılıç, Otlukbeli Bucağı Folkloru ve Etnoğrafyası, Erzurum 1974, AÜFEF Lisans Tezi, s. 12-20.

Anası padişaha durumu anlatır. Padişah ta oğluna ad koymaya başlayacakları sırada elinden asa ile bir derviş içeri girer; ad koymaya devam ederler. Derviş oğlanın adını Bey Böyrek, atının adını da Beyriboz kor ve orta yerden sır olur gider.

Gel zaman git zaman Bey Böyrek büyür, evlenme vakti gelir. Annesi oğluna der ki.

“Oğul, büyüdün, delikanlı oldun. Artık senin de evlenme vaktin geldi, sana kız bakacağız ne diyorsun.

“Yok anne, bana hiç kız bakmayın. Ben Akkavak padişahın kızını alacağım.

Annesi gider babasına söyler. Babası da:

“Olur, ben vaatlerini yerine getireceğim, onunla evleneceğim.”

Padişah kalkar, Akkavak padişahın yanına gelir.

“Padişahım, Allah’ın emriyle sizin kızınızı bizim oğlana dilemeye geldim”

“Padişah sağ olsun, ama bizim kız hep vaatlidir. Kim yerine getirebilirse onunla evlenecek. Sizin oğlan da şayet vaatlerini yerine getirebilirse olur.”

“Peki, kızınızın vaatleri acaba nedir?”

“Kızımın vaatleri şunlardır: Birinci vaadi; selvi ağacının başındaki zıkır taşlı yüzüğü bir okla aşağıya indirecek. İkinci vaadi atlara binip yarış edeceğiz, beni geçecek. Üçüncü vaadi kırk kulaç genişliğindeki kuyudan atla atlayacak.”

Padişah kalkar, eve gelir, vaatlerini oğluna söyler. Oğlu da kabul eder.

Bey Böyrek gelir durumu Rengiboz’a anlatır.

Ertesi günü vaatleri yerine getirmeye başlar. Atına biner. “Ya Allah” deyip oku çeker, yüzüyü aşağı alır; fakat kabul etmezler. Kız der ki:

“Atın üstünde olmaz, aşağı insin, öyle ok atsin.”

Bey Böyrek atından iner, yine “Ya Allah” der, okunu çeker. Yine y z    a a ı alır; herkes çağırır.

O lanın taraflarına müjdeler gider, sevinirler, kurbanlar keser, e lenirler.

Ertesi gün olur, Bey Böyrek ikinci vaadi yerine getirmeye gidiyor. Rengiboz, Bey B re’ye der ki:

“Golonlarımı sıkıca  ek, gözlerini yum. Evvel Allah gerisine karışma”

Rengiboz’un bu sözleri Bey B re’yi sevindirir. Bey B yre Rengiboz’un kolanlarını sıkıca ba lar; sırtına biner, gözlerini yumar, yarı a ba lar. Biraz gigtikten sonra gözlerini açar, bir de ne görsün ki kız gerilerde kalmış.

 kinci vaadini de yerine getirince iyice seviniyor ve üçüncü vaadi yerine getirmeye  alı ıyor. Fakat    nc  vaad hepsinden zor. Kırk kulaç genişliğindeki kuyuyu atlayamazsa kızı alamayacak; üstelik kuyunun da dibine düşecek. Bey Börek bunu yerine getiremeyece ini sanar üzülür. Fakat Rengiboz yine Bey B yre in yardımına ko ar:

“Sen hiç  z lme. Kolanlarımı sık; “Ya Allah” de de s r inşallah ba arırsın.”

Bey Böyrek korka korka terler içinde Rengiboz’a biner ve sürer Rengiboz bir sıçramada kuyuyu atlar Bey Börek sevinir; zurnalar çalar, toy d   n eğlenceler yapılır.

D   n hazırlıkları ba lar. Herkes kona a toplanır. Ziyafetler verilir tam o sırada padişah içeri girer, herkes ayağa kalktığı halde birisi hiç yerinden bile salınmaz. Bu durum Bey B re i zoruna gider. Ak am olur herkes da ılınca babasına sorar:

“Baba, sen içeri girince herkes kalktığı halde bir ki  yerinde nbile kımıldamadı; neden öyle yaptı?”

“O lum sen ona bakma, o kale fethetmi tir.”

Bundan sonra kale fethetmek Bey B re in de kafasına takılır; sabah olunca anasına der ki:

“Anne, bana azuh tozuh hazırla bene, kale fetetmeye gideceğim.”

“Etme oğlum, eyleme oğlum, düğünün tutulmuş gelin gelecek sen nere gidiyorsun.”

Gelini getiriler; fakat Bey Börek Akkavak kızı ile gelin güvey olumuyorlar. Gerdek gecesinde Bey Börek kamasını ortaya koyuyor, padişah kızına diyor ki:

“Ben senin vaaadlerini yerene getirdim şimdi benim de vaadlerim var. Ben kale fetetmeğe gideceğim, kaleyi fetettikten sonra seninle gelin-gövi olacağız.”

Nihayet Bey Börek kırk tane at, kırk tane arkadaş, kırk tane silah alır, yola çıkar. Gelir, kalenin bulunduğu memlekete dahil olurlar. Kalenin yakınındaki çayıra atlarını vururlar kendileri de yatar, dinlenirler. Bu sırada kalenin kralı dürbünle etrafa bakarken dışarıda bir kalabalık görür Onları getirmeye[karar verir].

Bey Börek adamları ile beraber uyurken kralın adamları tarafından elleri kolları bağlanır, atlayıyla, silahlarıyla beraber kalenin zindanına götürürler.

Kırk gün zindanda kaldıktan sonra bir gün bunları zindanın bahçesine hava almaya çıkartırlar. Bey Börek bahçede gezinirken kralın kızını görür; bakalım ne der:

Zindanın kapısı taşdır,

Yatamam, yerim yaşıdır,

Zindancı bir kızıl baştır.

Hanım desdür ver çıkayım,

Çıkıp silaya bakayım.

Zindanın orta direği,

Bölüştük arpa çöreği,

Yanmaz zindancı yüreği.

Hanım destür ve çıkayım,

Çıkıp silaya bakayım.

Zindanın kapısı itler,

Yakamızı yedi bitler,

Zindanda koç yiğitler.

Hanım desdür ver çıkayım,

Çıkıp silaya bakayım.

Kralın kızı Bey Böyreğin sesini duyanca cariyelerini görderir, çakırtır. Bey Böreğe sorar:

“Sen kimsin, nesin, neden bu hale düştün?”

Bey Börek başından geçenleri bir bir kralın kızına anlatır. Bundan sonra kız zindancıya emir vererek mahkumları kalenin böğründe biraz gezip hava almalarını emreder. Zindancı mahkumları bırakır, biraz gezerler. Bu sırada Bey Börek oradan geçen bir bezirgânı görür, bakalım ne der:

Gelip geçticeğiz Üvez [‘Oğuz’ olmalı] elinden,

Alıp sattucağız dünya malından,

.....

Babamdan bir haber bezirgânbaşı.

Babanı sorarsan beli büküldü,

Dikiş tutmaz yareleri söküldü,

Kelce Vezir taht başına oturdu,

Belece bilirim ellerinizden.

Buyurun ağalar, doyduk sözüzen,

Yaş yerine kan akıttız gözümde,

Padişah kızndan, Rengiboz'umdan,

Ondan da bir haber bezirgânbaşı.

Yarını sorarsan ere verdiler,

Kırk güne de vadesini dediler,

Rengiboz'unu dağda gördüler,

Belece bilirim ellerinizden.

Bey Börek bezirgân başından bu haberleri alır almaz saraya döner, kralın kızına anlatır. Kız bir şartla Bey Böreğin kaleden çıkıp gitmesine yardım eder:

“Şayet beni de alırsan seni kalenin gizli kapısından alır çıkarırım; gidersin.”

Bey Börek razı olur. Kalenin gizli kapısında ipe aşağıya indiriler; fakat yere düşürüler. Bey Börek bayılır. Kız ağlayıp sızlanmaya başlar. Cariyelerine der ki:

“Kim Bey Böreği kalkıp yürüdüğünü haber verirse altın kemeri ona vereceğim.”

Bey Börek ordan az mı yatmış, çok mu yatmış, topal cariye bir de bakmış ki kalkıp gidiyor. Koşarak gelir kıza haber verir, altın kemeri alır.

Bey Börek kalkıp biraz geldikten sonra yorulur, daha gidecek takatı kalmaz ve bir yokuşun dibinde oturur. Bakalım ne der:

Dizim tutmaz, çöl yokuşu çıkayım,

Elimi tutmaz, kav çakmağı akayım,

Yetiş imdadıma sen Bengiboz'um

Der demez bir de gözlerin açıyor ki Rengiboz'u gelmiş. Hemen sırtına binmeye çalışırken Rengiboz diyor ki:

“Bey Börek, hağıyetsiz çıktın; sen zindanda olalı yedi sene oldu. Ben de dağlarda dolaşıyorum, ne sırtımdan ul, ne de ağızımdan gem alınmadı; hep yara oldular. Kralın kızının verdiği melez çamaşırları sırtıma koy, mendili de ağızıma sar.”

“Ben ne biliyim senin böyle olduğunu. Akkavak kızı gelin oluyormuş, acele etmem lazım.”

“Peki öyleyse; golanlarımı sık, gemi ağızıma vur, bin de sür, gedelim.”

Bey Börek ata biner, bir de gözlerini açıyor ki kendi yazılarının içinde gidiyorlar. Biraz daha gittikten sonra bakıyorlar ki bir ihtiyar kadınla bir ihtiyar oban yolun kenarına taş yığıyorlar. Yaklaşır yanlarına çobana sorar:

“Baba, bu taşları niye topluyorsunuz? Bunları ne yapacaksınız?”

oban kızıyor:

“Adam, geç git; sanki benim derdime derman mı olacaktın?”

“Hele söyle, belki oluruz.”

“Bizim şehirde bir Bey Börek vardı. Akkavak padişahının kızını aldı. Kale fethetmeye gitti, yeddi yıl oldu, daha halen gelmedi. Şimdi ise kızı Kelce Vezir'in oğluna verdiler, buradan gelip geçecekler; bizde onları taşılayacağız.”

Bunları duyan Bey Börek heman atından iner, onu dağa salar. oban babadan bir koyun alır, konunu postunu soyar Keloğlan gılığına girer, doğru düğün evine gelir.

Düğün kurulmuş, kızlar toplanmış, fakat Akkavak kızı gitmek istemez. Bir elinde ağı, bir elinde zehir içmeğe hazırlanmış. Keloğlan eve geliyor, Kelce Vezir'in karısından ekmek istiyor:

“Hanım öyle acım ki bana biraz yemek verin de karnımı doyurum.”

“Amaaan bu Keloğlan da nerden geldi çıktı, şuna biraz koyun yesin de gitsin.”

Bey Börek bir taraftan yemeğini yerken, bir taraftan sazına dokunuyor. O sırada kızlar diyorlar ki:

“Keloğlan, iki tane çal da oynyalım.”

Keloğlan hem çalıp hem söylemeye başlar. Balkım ne söyler:

Köyünün adı Saracık,

İtinin adı Karacık,

Hasan beyin sevdiği sarı kız,

Sen oyna hanım sen oyna.

Nasıl böyle diyorsa sarı kız şaşıyor, bunun Keloğlan değil Bey Börek olduğunu seziyor (çünkü Hasan beyle sarı kızın arasında olanları bir tek Bey Börek biliyordu) Hemen kızın yanına koşuyor.

“Gel, Bey Börek gelmiş; aşağıda saz çalıyor.”

Kız inanmaz:

“Sen beni aldatıyorsun ki aşağıya indiresin.” Der.

Yalvar yakar kızı inandırır, aşağıya inmeğe razı eder. Kelce Vezir'in hanımına haber gönderiyorlar ki gelinin gönlü oldu, ayvandan aşağı inecek. Herkes sevini, toplanırlar. Gelini ayvandan indirmeğe giderler. Gelin ayvandan inerken Keloğlan yine sazına dokunur:

Ayvandan iner naz ile,
 Gögsü sedefli saz ile,
 Kırk ince belli kız ile,
 Sen oyna hanım sen oyna.
 Gelir itini itini,
 Araba çekmez götünü,
 Kelce Vezir'in hatunu,
 Sen oyna hanım sen oyna.

.....
 Akkavak padişah kızı,
 Bizim vadimiz bu miydi,
 Sen oyna hanım sen oyna.

Nasıl böyle diyorsa Akkavak kızı gelinliğini atar, Bey Böreğin yanına koşar. Bey Börek te bostu çıkarıp atar. Ortalık karşıır. Kelce Vezir'in hanımı da gaz pinine girer.

Bey Börek düğünü durdurmaz, kendi bacısını Kelce Vezir'in oğluna verir: kendi de Akkavak kızını alır toy düğün ederler. Fakat Bey Börek gelin gövi olmuyor; kıza diyor ki:

“Ben vadimi yerine getiremedim, kaleyi fethedemedim. Bekleyeceksin, ben gidip kaleyi fethedeceğim, yahut kralın kızını alıp getireceğim, sonra gelin gövi olacağız.”

Bey Börek önceden kralın kızı ile müşevvere ettikleri gibi krala bir mektup yazar, kırk tane adamını, atı ve silahı ile birlikte ister. Aksi halde tacını, tahtını başına yıkacağını, kızını da alıp gideceğini söyler.

Kral gelir, adamlarını sayıp tamam olarak göndermeye çalışıyor; fakat otuz dokuz ediyor da kırk edemiyor. Ağlıyor, sızlıyor; nihayet kalenin anahtarı ile kızını vermeğe razı oluyor. Kızına söyleyince kızı da diyor ki:

“Ben karışmam, siz nasıl biliyorsanız öyle yapın.”

Kral kalkıyor kızın, yükte hafif pahada ağır yüklerle yüklü atlar ve develer ile yola revan ediyor.

Bay Börek kızı alır, gelir kendi memleketine. Akkavak kızını da alır. Üç gün üç gece düğün dernek eder; muradına nail olur.

10-BEY BÖYREK⁷⁹

Zamanın birinde bir padişah varmış. Hiç evladı yokmuş. Bir gün böyle konuştuğu zaman hanıma, sultan hanıma konuşmuş:

“Bizim bir noksanımız var, hiç erkek evladımız yok. Ben gidip Allah’ı bulayım.”

Lalesini, vezirini alıp giderken geriden bir derviş baba geliyor:

“Selamünaleyküm şevketlüm.” Deyip cüvap veriyor; o zaman padişah:

“Benim şevketli olduğumu bildiğine göre, benim derdimi de bilirsin.”

“Senin derdin ney?” diye sorduğu zaman:

“Benim hiç erkek evladım yok.” Diye cevap vermiş padişah.

O da çıkarıp koynundan bir elma vermiş.

“Bunu altın tabağın üzerinde soyarsın, yarısın sultan hanım yiyip yarısını siz yersiniz. Kabuklarını da Kambertay’a verirsiniz.

Kambertay’ın da hiç evladı yokmuş. Dönüp eve gelmişler. Aynı dedeği şekil bu vaziyeti yapmışlar. Allah ona da evlat vermiş, ata da. İkisi de mamile olmuşlar. Ama derviş baba konuşmuştu ki “Ben gelmeden ne çocuğun isimin koyun, ne de tayın”.

Gün, saat gelince sultan hanım da, Kambertay da erkek çocuğu dünyaya getirmiş. Ayda büyüyecene günde büyümüş. On beş yaşına gelmiş çocuk. Arkadaş arasında böyle şaka yaparken:

“Haydi seni adsız.” Demişler.

Çocuk buna gücenmiş. Koşarak eve gelmiş.

⁷⁹ Erdoğan Ayhan, Muratbağı Köyü (Horasan) Halk Hikâyeleri ve Masalları, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi, s.20-38.

“Anne abuk benim adımı koyun. Arkadaşlarım ‘Adsız’ diye çağırıyor” demiş.

“Yavrum, bize derviş baba gelecek, ismini koyacak.” Demiş se de ocuk halden anlamamış. Padişah tellal ağırttırmış.

Çocuğun ismi takılacak diye öküzler kesilmiş, eğlence hazırlanmış. Hepsini toplanıp da bu yemeği yedikten sonra başlamışlar ad söylemeye :

“Ali.”

“Mehmet”

“Amet.”

“Osman.”

Hiçbiri de yakıştıramamış. Hemen geriden kapıdan derviş baba girmiş:

“ocuğun ismi Bey Böyrek, atın ismi Dengiboz.” Dimiş, kaybolmuş.

Herkes “Hayırlı olsun.” Diyip dağılmış. ocuk da çok şık, güzel delikanlı imiş:

Bir gün böyle sarayın penceresinde otururken, bir ihtiyar nene karı sudan gelirmiş. Çift testi elinde oraya konmuş. Bey Böyrek ok yayı pencereden atıncı testilerin çiftini kırmış. Kadıncağız bir o yanı, bir bu yanı bakmış. Kimse yok. Bir de saraya bakmış ki ne bakarsın. Bey Böyrek sarayın önünde:

“Bey Böyrek, ben sana ne konuşuyum. Allah ininin Çin memleketinde Akkavak güzelinin hışmından gidesin.” Demiş.

Şimci kadıncağız dönüp gidiyor.

Bey Böyrek’i bir düşünce almış. Bu ocuk bu gün, yarın dirken sararıp solmaya başlamış. Annesi, babası bu çocuğun derdini anlamaya gayret etmişler. Esmalını, arkadaşlarını toplamışlar. Bey Böyrek’in derdini anlamaya savmış. O da şöyle cevap vermiş:

“Ben pencerenin önünde oturunca nene kadın gelmiş. Testilerini kırdım, bana intizar etti, demiş. ‘Akkavak güzelinin hışmına uğra’ demiş. Ben gidip bu güzeli bulacağım.” Diye cevap vermiş. Padişah:

“Yavrum, vezirin kızını, daha büyüklerin, padişahların kızını alayım.” Demişse de para etmemiş. Bu çocuğa hazırlığı yapmışlar. Bir heybenin iki gözü altın doldurmuşlar. Bir tavladan at çekmişler, yolcu etmişler. Hangi ata elini vurmuşsa hepsi yere yatmış, çocuk. Doksan dokuz at geliyor:

“Yaşıtım atı, Dengiboz’u çekin!” diye konuşmuş.

Yaşıtı tayı çekince okşamış, hiç tüyünü kıpratmamış:

“Allısmarladık yuvadan, unutmayın ana baba beni duadan.” Demiş, yola koyulmuş.

Az gidip, uz gidinci at lisana gelmiş:

“Bey Böyrek, yalımı aç da bir yeşil çubuk çıkar. Aç gözünü, yum gözünü, Üç dafe bunu.” Demiş.

Üç defa vurmuş, gözünü açmış ki bir de bakmış, Çininin Çin memleketine gelmiş. Oradan attan iniyor. Bir çeşmenin başına varmış. Bir ihtiyar kadın su dolduruyor:

“Ana karı, beni misafir eder misin?” diye konuşmuş.

“Hayır, atına yerim yok evladi.” Demiş. O bir avuç altın verince:

“Hem atına, hem de sana yerim var.” Deyip alıp içeri getirmiş. Ona:

“Anne, benim anam babam yok, beni evlat eder misin?” diyi ona konuşmuş.

“Peki yavrum, benim evladım yok, Sen de bana oğul evladım olursun.” Demiş.

Sabahleyin olup güneşe çıkıp oturunca bir kale görünmüş.

“Annem, bu kale nedi?” diye sormuş.

“Aman evladım sorma, o sana yaramaz.” Diye cevap vermiş.

“Ben de anlayım anne, ne olur söyle.” Diye ısrar etmiş.

“Yavrum, burada Akkavak güzeli diye bir orosbu var. Kelleden kale yapıyormuş. Kalesini bitirmeye bir kelle kalmış.” Diyince Bey Böyrek:

“Desene o bir kelleyi de ben tamamlayacağım.” Diye cevap vermiş.

“Deme yavrum.” Demiş.

“Dedim gitti anne. Dünür git.” Deyi söylemiş.

Ana karı esasına basarak, pabucunu sürüyerek Akkavağa dünür gitmiş. O da şöyle cevap vermiş:

“Benim üç dileğim var, kavlim var. Bunu yaparsan varırım.” Diyi cevap vermiş. Dönüp eve geliyor.

“Noldu anne?” diye soruncu çocuğa bu cevapları vermiş. Amma kavlin ne olduğunu anlamamış.

“Anneciğim, git, bu üç kavl neyse sor da gel.” Demiş.

Kadın gidiyor.

“İlk kavli gürz atışmak, ikincisi güleş, üçüncüsü yarış. Bunları yaparsa ben kızımı veririm.” Demiş Akkavağın annesi.

Sabahdan, ezenden daha önce gelip güzü çavgın kapısına, atmış batmanlık gürcüye vurmuş, gitmiş. Çocuk hemen uykudan koşup gelmiş. Kapının önündeki gürzü o yana bu yana kıvratmış. Açamamış. Bey Böyrek korkup ağlayıp atın yanına varmış. Biyit söylemiş:

Akkavak güzeli derler, kapıya geldi,

Altmış batmanlık gürzü kapıya vurdu,

Sefil Bey Beyrek'in aklını aldı,

Benim atım, bize kaçmak göründü.

Diyor. At dile geliyor:

“Git deli, diyor. Neden kaçacak? Kiki Elham oku, bi de Kulhuvallahü oku. Gürze bir tepik vur, gürz talka döner. Altından bir sarı toku çıkar. Onu parmağına tak. Sallayark git, akkavak gözeline kapısına vur.” Diyor.

Zavallı Bey Böyrek bir sevinçle gidiyor. Bu dediklerini yapıp geliyor. Akkavak güzeli şu cevabı kızlara söylüyor ki:

“Bu Türkoğlu beni alır. Şimdiye kadar bu gürzü kimse kapıma vurmadiydı.” Diyor.

Aynı zaman geldi, gece yarısı oldu. Akkavak güzeli geldi. Haydi güleş yerine. Koşup Bey Böyrek Dengiboz'un yanına vardı:

“Git, o gece ziftten elbise giyer. Elin kayar, yıkılırsın. Gün bir mızrak boyu çıksın. Benim arpamı, samanımı tak, sen karnını doyur, sonra gidek.” demiş. Sonra da:

“Ama şöyle ideceksin. Gittiğin zaman altı tane nar al. Narın üçünü sen ye, üçünü ona teklif et. Altı tane de Akkavak güzeli nar alacak. Üçünü kendi yiyecek, üçünü de sana teklif edecek. O zaman sen “Sen kendi narını ye, ben kendi narımı yiyim.” Diye cevap ver. “Onun üç narı zehirlidir” diyor.

Sabah olup da aynı güleş yerine varınca atı çınar ağacına bağlar. Orda iki tane çınar ağacı olurmuş. At çocuğa:

“Ben yanına gelmeden güleş tutma” demiş. Çocuk cahillik edip sözü tutmadan atın yanına varmadan güleşe başlamış. Güleşe başlayınca kız tutuncu Bey Böyrek'i yere atmış. Hemen Bey Böyrek kıza:

“Yanıma gelme, benim abdaslığım daralmış.” Dimiş. Koştı, yanına geldi. At şimdi bu bir cevap söyledi:

Benim ağam beni çınara bağla

Bakmıyanı goğden inen on iki nara

Yitir ikisini koynunu ara

Korkma benim beyim meydan bizimdir.

Ama çocuk hiç anlamadı bunu. At tekrar başladı:

Geriden geriye koç gibi tokuş

Mismilla çek de memeden yapış

Çık ağ göğüs üzerine gerdandan öpüş

Korkma benim beyim meydan bizim.

Çocuk hemen bunu duyunca koşuyor, kızın göğsünden tutup vuruyor, gerdanına oturuyor:

“Kız seni kesiyim mi, beni bu kadar yoruyorsun.” Deyince:

“Beyim, ben seninim.” Diye cevap verdi. O güleşi bitirip dönüp geldiler.

Aynı sabah ışıırken, daha irkence Akkavak güzeli kapıya gelip:

“Bey Böyrek, ben yarışa gidiyorum.” Diyor. Bey Böyrek kopup atın yanına varıyor:

“Git deli, onun atının ismi Fingi Boyruz, benim ismim Bengiboz. O gece çok koşar. Ben ona ulaşamam. Gün bir mızrak boyu çıksın. Benim arpamı yemimi tak, sen çayını, kayfeni iç. Kapıya çıktığım zaman yaramaz göz olur diye ben üç ayak olurum. Edraftan gelirler. “Ulan bir yiğit değilsin. Bu topal atınan nereye gidersin?” al ata bin, dor ata bin, sakın bunu değişme, diyor. Yarış yerine vardığım zaman iki çınar ağacı var. Benim yanıma otur, kızın yanına yaklaşma.

Kız da öbür çınarın yanındaymış. Çocuk köyden çıkınca Dengiboz:

“ Bey Böyrek, yalımı yar, yeşil çubuğu eline al. Üç defa aç gözünü, yum gözünü, vur.” Diye cevap veriyor.

Çocuk yalıyı yardı, yeşil çubuğu eline aldı. “Aç gözünü, yum gözünü” diyip üç dafa vurdu, gelip kızı geçti.

Yarış yerine vardılar. Kız bir çınar ağacına atını bağlayıp, oğlan bir çınar ağacına atını bağladılar. Bu, atın konuştuğunu unutup kızın yanına oturdu. Kız buna hemen deral bir kave bişirmiş yalangı otlarını toplayıp. Çocuk bayıldı, orda yattı kaldı. Kız ata binip kaçtı.

Az yattı, çok yattı; Dengiboz duramıyor hale geldi. At yırak düştü, uyaramadı. Dengiboz ne yapacağını bilemedi. Bir silkinip tepinince çınar ağacı eğilip tırnakları Bey Böyrek’e tokandı. Kendini toparlayıp uyanınca bir baktı ki kız kaçmış.

“Bey Böyrek bin, kız köye ulaştı.” Diye söyledi at.

“Atım, kirpiğimi kımradacak halim yok.” Dedi.

At toprağınan bir olup çocuğu sırtına aldı. Biraz gittikçe kendini toparladı. At:

“Aç gözünü, yum gözünü, üç dafa vur.” Dedi.

Vurdu, gelip kızınan dengi deng oldular. Akkavak güzeli döndü ki çocuk fena halde terledi. Çıkarıp ona bir mendil verdi:

“Beyim terini sil.” Dedi.

Çocuk terini sildi, mendili göğsüne koydu.Kız:

“Mendili niçin koydun, mendili geri ver.” Diyince:

“Artık bu benim oldu.” Diyi vermedi.

Akkavak köye tellal çağırıştı ki önceden “ Önce kız köye gelirse bebeler,

kediler, köpekler herkese kadar karşılayacaksınız. Eğer önce oğlan köye gelirse hepiniz hep yas tutacaksınız.

Dengiboz anlamıştı köye yaklaştığını. Biraz önce kendisi basıp “Çıbığı al, bana vur, köye yaklaştık.” Deyi cevap verdi.

Çocuk yeşil çıbığı alıp üç defa vuruncu “ Yum gözünü, aç gözünü gelip köyün yanına durdu. Geriden baktılar, bu gelen olan, kız; olan kız. Gelenin olan olduğunu karer verdiler. Hep yasa çekildiler. Çocuk gelip kapının yanına durdu. Gemini eğer kaşına takıp kendi kendine gezmiye başladı. “Bu cahil kendini bilmiyor, ben terimi kendim kurutayım.” Diye gezmeye başladı at. Dengiboz baktı ki kız geliyor. At, “İyi göz olur, kötü göz olur, nazar değer, şuna bir türkü söylüyüm de beni içeri çeksın.! Diyor.

Benim ağam, beni içeri çeksene,

Yüksek yüksek konaklara çıksanne,

Nişanlın geliyor, yollara baksanne,

Korkma benim beyim, korkma, meydan bizimdir.

Hemen çocuk bun duyunca eğer kaşından gemi sıyrıp, gözlerinde atı öpüp içeri çekiyor. Pencerenin önüne oturuyor ki ne baksın, kız geliyor.

Kırk gün yasa girdiler, hiç dışarı çıkmadılar, yok gibi geberesiceler. Kırk gün sonra kırk gün toy düğün yapıp Akkavak güzeli ile BeyBöyrek evlendirdiler. Bir seray yapıp içine oturtular. Sonunda bir zaman bunlar mesut yaşadılar.

Kızın atıynan Dengiboz [‘Bey Böyrek’ olacak] her gün ava kuşa giderdi. Kendi atı içeride duruyor. Avdan kuştan gelince kırk ayak merdivenden Akkavak güzeli iniyor, avı kuşu alıyor, çıkıyor. Oğlan da Fingi Boyruz’u içeri çekip, Dengiboz’un gözünden öpmeden yukarı çıkmazmış.

Aradan bir cazı karısı buna bir şeylik düşünüyor. Bir Akkavak güzeli olsun da neden Türkoğlu’na böyle kılınsın, diye hakarete bulunuyor. Gelip kapıyı vuruyor.

Akkavak gözeli:

“ Kim o?” diye cüvap veriyor.

“Aç, ben senin teyzenim, uzak yerden geldim, konuşacam.” Diyip kapıyı açtırıyor (Bilse de kapıyı açmasaymış geberesice kız) içeri girip:

“Kızım, sen bu Türkoğlu’nun, bu ne kadar muhabbet, sen bir Akkavak kızı olasin da bir Türkoğlu’na kılınasin.” Diye cevap veriyor.

“Nepeyim teyze, çocuk beni alt eti, aldı. Hakkı”. Diyinci cadı karı “Biz buna hakaret itsek, düşünsek.” Diyi cevap verdi.

“Biz buna bir şey yapamayız, bunun atı erişmiştir. Ne yapsak haklıyamayız, o kurtarır.” Dedi kız.

“Aman ondan kolayı yoktur kızım. O seni haddinden fazla seviyor. Bir sufra zehilli yimek hazırlarız. Sona da bir yatak sereriz. İçine de on tane yuka açar kuruturu. Üzerine bir çarşaf sereriz. Bey Böyrek geldiği zaman seni içine yatırırız. Kapıya geldiği zaman ben koşar kapıyı açarım. Sen yatakta “Aman yanımda, bilim.” Diyip bağırınca, dönünce yukalar çatır çatır eder. O da “Aman bişi oluyor.” Diye atın yanına varmadan senin yanına çıkar. Hemen ÖBeyim aman korkma, biraz rahatsızlanmış. Aman sen yemeni ye.” Diye sofrayı ortaya koyarız. O yer, zehillenip ölür.”

Akkavak kızı buna karar verdi. Aynı dediği şekil bunları yaptılar. Çocuk koşarak yukarı çıktı. Sofrayı önüne koydular.

Dengiboz ne yapsın. Allah tarafından bir sünüp tavana bir tekme vurunca çocuk lokmayı almadan sofraya hemen ters döndü. Yuları koparıp Fingi Boyruz’un üzerine boğmaya yükleniyor. Çocuk aşağı insin ki yemeği yemesin. Hemen Bey Böyrek koşarak merdivenlerden inip atın yanına geldi. Dengi boz buun görünce gidip yerine sessizce durdu. Varıp Fingi Boyruz’u yerine bağlayıp Dengi boz’un yanına vardı Bey Böyrek. Dengiboz küsüp Bey Böyrek’nen konuşmadı:

“Sen hanımını benden fazla seviyon amma, ben senin hayatınıdüşünüyorum.”

Dedi, konuşmadı. Bey Böyrek:

“Ben de kendimi öldüreyim de sen de kimin atı olursan ol.” Dedi. (ama ciddi olarak).

“Get şu deliye bir türkü söyleyim de ben onun ettiğini etmeyim, gidelim şurdan.” Didi. Akkavak kızı da “Amman kemiklerim kırıldı.” Diye devam bağıırıyordu. At söylüyor:

Çık yukarı, sorma onun suçunu,

Öldür cazı karılarını beş-on kaçını,

Benim beyim bize kaçmak göründü.

Hemen Bey Böyrek bunu anlayıp ahırdan küreği aldı, yukarı çıktı. Birkaç tane Akkavak kızına vuruncu sıçrayıp ayağa kalktı. Önce ona vurmaya düşünmedi, ne yazık cazı karı kaçtı.

“Çabuk hazırlan, ben memleketime gideceğim.” Diyor.

Cazı hemen buradan kopup Akkavak’a vardı:

“Aman beyim, Türkoğlu senin kızını öldürüyor, kürekle vurdukça sesi dünyalara duyuluyor.” Diye cevap verdi.

Akkavak hemen emir verdi:

“Çabuk, Bey Böyrek gelsin.”Deyi.

Her zaman Bey Böyrek “büyük” deyi tanıyıp selamnan varırdı. Bundan göğsü açık, başı açık, ayağında ayakkabı olmayıp tepmeynen kapıyı vurdu Kaynatanın yanına girdi.

“Oğlum, nedir senin derdin?” diyi sordu.

“Hiç sorma, suçunuzunan durun. Bu saatte memleketine gidiyorum Kızın hazıllanmasın.” (Allah var, Akkavak’ın haberi yoğdu bu işten).

O da: “Evladım, bana üç gün izin ver.” Diyinci [Bey Böyrek]:

“Bir saat bile durmam.” Diyin söz verdi.

Ordan dönüp atın yanına gelince Dengiboz’a:

“Benden üç gün izin istedi, ama ben izin vermedim, bir saat bile dedi. Dengiboz:

“Üç saat mühlet ver.” Dedi.

Üç saatte Akkavak kırk katır inci mercan yükletti, ceğiz olarak kızına “Napacan Akkavak, benim babam hükümdardır. Ben buna muhtac değilim.” Diye cevap verdi.

“Aman oğlum, babanın yanına boş varılmaz, başka şeyi hazırlayamadım yol uzak dey. Bu kadar hediye bulunsun.” Deyip yola revan oldular.

Çocuk Degiboz’daydı, kız Fingi Boyruz’da.

“Ben sana bir şey düşünüyorum. Bu katırları götürüp de ne yapacağız. Burası Çininin Çin memleketi. Her katırı sahibine bağışlayalım.”

Kız: “Peki, senin dediğin olsun.” Didi. Katırların yükünü hafifletip getirenlere verip geri savdılar; “Anam südü gibi helal olsun.” Diye.

Az gidip uz gidinci çocuğun memleketine düştüler. Köyün yanına varınca bir çiftçi fakir çift sürüyor:

“Ey arkadaş, burd ne çift sürüyorsun, gid padişaha müjde ver. “Bey Böyrek Akkavak kızı aldı, geliyor.” Müjde ver . dünyalığını verir, ahretliğine karışmaz.” Diyor.

Zavallı çiftçi “ Aha” diyip mesesini yere dayayıp koştu. Varıp padişaha:

“Oğlun Akkavak kızını getiriyor, müjde benimdir.” Diyor. Padişah hemen:

Alın bu fakiri hazineye götürün.” Diyor.

Hazineye götürünce bu zavallı sağı solu doldurdu, her tarafı yırtık olduğundan

altınlar gene döküldü hazinenin içine. Hiç haberi olmadı, çıktı, gitti. Bi de varsın, ne görsün. Öküzlerini kurt yemiş. “Aman yesin, ben yükümü aldım. Benim aldığım bana yeter.” Deyip eve varıyor. Bir de ne görsün hiç altın kalmamış. O zaman:

“Evin yıkılsın Bey Böyrek de gelmez olaydın. Başıma bu derdi açtın.”

Diye bağıyor.

Padişah ordusuynan karşı çıkıp gelini ve oğlunualıp geliyor. O adamın intizarı da bu arada tutuyor.

Eve geldikten sona sabanan arkadaşları hepsi gelip:

“Arkadaşım, sen gittin gideli biz ava kuşa çıkmadık. Hepimiz bir geziye çıkıp bir şey yapalım.” Diye karar verdiler.

Otuz dokuz arkadaşı, bir de Bey Böyrek atlarına binip ava kuşa gitmeye çıktılar. Ata binerken yalnız Bey Böyrek hatırına getirmişti ki “Kralın kızını getirsem, Akkavak kızınla ikisine bir düğün yapsam.”

Biraz gittikten sonra önlerinden bir ceylan kalmış. Ceylan kaçtı, onlar kovdu. Gide gide kralın korusuna düşmüşler. Koruya varınca atları koyverip bir kahvaltı yapmışlar ve uyumuşlar. Ne bakarsın, kral dürbünle bakar ki koruda bi kalabalık. İki tane asker göndermiş anlamak için. Dengiboz bi de bakar ki iki tane asker geliyor. Karşı varıp ikisinin de dudaklarını koparmış, varıp haber vermesin diye mübarek hayvan. Hemen asker varıyor. Kral soruyor, cevap yok:

“Bi bi bir at.” Deyip başka söyleyemezlermiş.

Tekrar kral bunu anlamak için orduyu çekmiş; “Hep birlikte varalım bunu anlayalım.”

O zamanaca Dengiboz bakıroy ki dudak koparmaynan, tekme atmaynan başa çıkılamayacak. O zaman mübarek hayvan başını alıp kaçıyor.

Kral geliyor ki ne baksın. Kırk tane adam yatıyor, otuz dokuz tane at. Onları

toplayıp gidiyor. Aslında o kralın korusunda yatan kırk gün uyanamazmış.

O adamları zindana atıyor. Yalnız zindancıya demiş ki:

“Kırk gün sonra uyanacaklar. Bunları dinle. Ne diyi uyanacaklar. Kral hakaret diyi mi gelmişler. Bakalım ne diyecekler. Dinle, öğren.”

Kırk gün tamamlanınca bunlar bir ağadınan:

“Biz ava kuşa çıktıktı, bu zindanlara ne idi düştük?” diye uyanmışlar.

Zindancı hemen gelip krala vermiş:

“Biz ava kuşa çıktıktı, bu zindanlara ne idi düştük?” diye uyanmışlar.

Zindancı hemen gelip krala vermiş:

“Biz ava kuşa çıktıktı, bu zindanlara ne idi düştük?” diye uyanmışlar.

Zindancı hemen gelip krala vermiş:

“Efendim ‘Biz ava kuşa çıktıktı. Bizi ne idi zindana attılar?’ diye ağlayarak uyandılar.” Diye haber vermiş.

Onları içinde bir lisan bilip de dili dönen birini getirdi. ‘ifadelerin alayım da koyvereyim.’ Diye cevap verdi kral. Onlara gidip kapıyı açınca:

“Biriniz gelin, ifadeniz alınacak.” Didi. Öbürleri korkup:

“Bey Böyrek, sen gurbet gezdin, bilin. Çok yer gördün, git cevap ver.” Dediler.

Bey Böyrek cevap vermeye gitti.

“Oğlum, siz nereden geldiniz de benim koruda yattınız? Fikrin neydi ki ben sizi zindana attım, söyle bunu.”

Bey Böyrek: “İşte, Akkavak kızını almaya gittim de çok zaman sonra geldim.

Arkadaşlarımla ava kuşa çıkak dedim. Çıktık. Bir ceylan kovaladık. O da buraya geldi. Biz de karnımızı doyurduk. Yatmış, uyumuşuz. Sonra zindana yatmışık.”

O zaman: “Hadi, senin cezan yokmuş. Eni koyvereyim de git deyince olan gitti. Tam giderken geri dönmüş:

“Bir şey daha düşünmüştüm kralım. ‘Oraya varınca kralın kızını alsam da Akkavak gözeliyinen ikisine bir düğün yapsam.’ Dediğim.” demiş.

“Atın şunu zindana da yatsın.” Diyi emretmiş.

O orda konuşurken kralın kızı perdenin arkasından dinlermiş. Dinleyip Böyrek’in aşkı kızı düşmüş. Yani orda aşık olmuş. Onu zindana atıp epey bir zaman yatırmışlar.

Dengiboz, zavallı hayvan akşam olup gelirmiş, zindanın kapısına Deşip deşip sade taşa geldiği zaman gün ışırmış. Bırakıp zavallı hayvan dağa kaçarmış.

Ama kralın kızı bu aşıklıktan kendini helak etmiş:

“Babacım, sen zamanın birinde zindana kırk tane adam atmıştın. Onlar noldu?” diye sormuş.

Sabırsızlıkla bekliyormuş babasının cevabı “nedir?” diye. Babası cevap vermiş:

Yavrum, onların emri senin elinde. İstersen kes onları istersen zindanda öldürt.” demiş.

Akşam olunca cariyelerini yanına alıp zindanın kapısına varmış kız. O kızlarındın uğraşmış, kapıyı açmak için kimseye bildirmeden. Her tarafı kaya imiş, açamamış. Açamayıp geri dönüp gelmiş. Tekrar akşam olup gene hizmetçileri, kızları alıp tekrar zindanın kapısına varmış:

“Kızlar, biz bu kapıyı niye açamıyok. Allah, bana bir kuvvet ver,” diye cesaretlenmiş. “Heral bu çocuk Türkoğludur. Ben bunun dinini kabul edersem bana bir kuvvet gelir.” Hiç başka dua bilmezmiş.

“Elhamdülillah desem, taş kaldırısam, açarım.” Diye düşünmüş. “ Elhamdülillah deyip taşı kaldırdığı gibi o yanı devirmiş.

“İçinizde Bey Böyrek hanginiz, sağ mısınız?” diye bağırmış.

Ama korkularından, bizi öldürürler diye, Bey Böyrek’in dili döner diye dışarı çıkarmışlar. Bey Böyrek çıkıp:

“Ne yapacaksın hanım, bizi öldürecek misin?” demiş.

“Hayır, ben seni öldürmek niyetinde değilim. Ben senin hayalından duramıyorum. Ben seni kurtaracağım.” Diyor.

Biraz ferahlanıp dönüp eve gelmiş onu görünce. Sonra sabah olunca zindancıyı çağırıyor kralın kızı:

“Sabah olunca o zindandakileri çıkart ta biraz havalansınlar.”

Zindancı kapıyı açıp hepsini zindanın hayatında havalandırıyor. Zavallı Bey Böyrek, yedi senedir tabi hali kuvveti kalmış değildir.

Orda otururken bi de bakar ki kendi memleketine kervancıları geliyor. Zavallı Bey Böyrek bunlara bir şey söyleyecek ama kuvvet yok. Gidip onu anlaştırdı, kervancılara soru sordu. Soruncu bezirgânbaşı cevap verdi.

Babağın tahtı yıkıldı,

Anayın beli büküldü,

Fidan yaprakların döküldü,

Akkavak güzelini Kel Vezir’e verdik.

Tabi oğlan olmayınca Akkavak kızını da Baltacıoğlu Kel Vezir almış. Bu deyişleri duyunca zindancı geldi, Bey Böyrek’e vurdu:

“Sen haluna bakmıyon da bi de türkü mü söylüyon.” Deyip bir şans vurdu.

Keyfinden türkü söylüyor sandı. Halbuki memleketi soruyordu. Zaman sarayın penceresinden kralın kızı bakıyor. Zindancının vurduğunu gördü. Hemen çağırıp zindancıya “Ceza olarak Bey Böyrek’i sırtına alıp yukarı mahalleye traş olmaya çıkaracaksın.” [dedi.] Ama Bey Böyrek kadı olarak asıldı zindancının boynuna, ama kuvveti kalmamış. Canını acıtma eziyet ve vermedi.

Akşam olunc kralın kızı tekrar saraya getirtti. Onan bir hafta, gün kaldılar sarayda kimseden habersiz. Kızın kendisini sevdiğini anlayıp Bey Böyrek:

“ Ne olur, beni bırak da, nişanlımı Kel Vezir almış. Varayım da kurtarayım.” Diye yalvardı. Kız karar vermedi:

“Yok, sen kaçacaksın, kendini kurtaracaksın. Seni bırakmam”

ama Bey Böyrek hala yalvarıyor: “Kırk gün sana mühlet vereyim. Eğer kırk güne kadar dönmezsem burada otuz dokuz arkadaşımı kesin” diyor.

Ama karar verip de nereden kaçıracağını bulamayıp, sonra sarayın penceresinden sallayıp, urganla indirmeye karar verdiler. Sarayın penceresinden bunu urganla sallayınca ip yetişmedi. Yetişmeyince herkes bunu kralın kızı saçını kesip ucuna ekledi:

“Gene yetişmedi Bey Böyrek. Bir demire dolayım da urganı, ip alayım geleyim. Gene yetişmeyecek.”

“Bu gavur kızı beni kötülük edecek. Beni ibret ile öldürecek.” Deyip korktu. Urganın ucunu kesip kendini aşağıya bıraktı. Kralın kızı geldi ki ne baksın. Kralın kızı Bey Böyrek’i yerde gördü.

“Aman Bey Böyrek, bana edecen bu muydu? Ben de kendimi atacağım.” Diye bağırdı.

“Aman kız gelme, ben sana kırk gün sonra geleceğim diye söz verdim, geleceğim. Kırk güne kadar gelmezsem yapacağını yap. Yoğsa ben hayatımdan oldum, sen de olma.” Diyor.

Mübarek hayvan Dengiboz nerde var, nerde yok gelip yanına durdu:

“Bey Böyrek sırtıma bin.”

“Atım kirpiğimi kıpratmaya dermanım yok.”

At toprağınan bir oldu, Bey Böyrek’i üzerine aldı. Biraz gittikten sonra Bey Böyrek kendine geldi. At, “Aç gözünü, yum gözünü, üç defa vurdu. Memeleketine geldi. Bir çeşmenin başına gelip Dengiboz’un eğeri ald ki mübarek hayvanın derileri soyulmuş. Yedi yıl eğer sırtında kaldı yaa. Kendini okşayıp, geri eğeri üzerine koyup gözlerini öpüp gemini eğer kaşına koyup tekrar dağa saldı. Kendi dönüp bir çobanın yanına gitti.

“Bana bir dağarcık verir misin? Sana ne istersen vereyim. Bir davar kesip Keloğlan olmak için başıma geçireceğim.”

O yalvardına baktı, kıymadı. Davar kesip kanını boşaltıp onu keloğlan olup başına taktı. Davarcığı da verdi:

Biraz beri gidince bir aptal gidiyor:

“Ne olursun aptal kardeş, bana şu elbiselerini verir misin? Sana ne istersen vereyim.”

Kendi elbiselerini verip onun elbiselerini de aldı, sazını da aldı. Beraber çeşmenin başına geldi.

Bu Bey Böyrek gittikten sonra annesi yedi senede bir kız dünyaya getirmiş. Kamer at da bir tay meydana getirmiş. Bu kız kardeşi tayı yedene alıp Bey Böyrek’in tazısını alıp sulamaya çıktı. Şimdi ne tay kişnerimiş, ne tazı oynarımış. Atı kişnemeye başlayıp tazı oynamaya başlayınca kız dayanamamış. Yerden bir taş alıp bir ata, bir tazıya vurmuş:

“Yaramaz tazı seni, ağabeymin karısı Akkavak gözeli Baltacıoğlu Kel Vezir’e varıyordu, ona mı sevinip oynuyorsun?” diye vurmuş. Abdalın yanına yaklaşıncı abdal buna bir türkü söylemiş:

Vurma bacı vurma tazıma taşı,

İçerime koydun ateşi közü,

Dengiboz da Hidayet'in kardeşi,

Vurma bacı vurma taziya taşı.

O zaman yanına gelinci ne at su içti, ne it su içti. O zaman: “Bacım, diyor, şu atın ipini bana ver de su içsin.” Ama kız inanmıyor.

“Ya aptal, vereyim de ağabeyim tayını kaçırasın.”

Kız çenesinden tuttu, oğlan ipinden tuttu. At suyu içti. İt suyu içti. Çeşmeyi bitirmeye getirdiler:

“Kardaşım bak, bu suyu içmeden götüreceksin.” Deyince doğrulup abdalın gözüne bakıncı abisini andırdı. Geri dönüp gelip Akkavak kızına dedi ki:

“Valla, çeşmeye bi abtal gelmiş, aynı gözleri ağabeymin gözüne benziyor, demiş, bana da bu türküleri söyledi.” Diyor.

Akkavak güzeli eline bir çift testi verdi:

“Doğru çeşmeye var. Testileri birbirine vur, kır. O aptal testilere bakınca Euzu’yu çek, elini koynuna sok. sağ yanında mecidiye kadar beni varsa ağabeyindir.” Dedi.

Hemen kız testileri alıp çeşmeye koptu. Aynı dediği gibi yapıp elini sokunca beni gördü. Koşarak vardı:

“Aman, abim gelmiş.” Diye bağırdı. Akkavak kızının elinden bacası tuttu, bir elinden gözü görmeyerek Bey Böyrek’in annesi tuttu. Ne göresin bakıyor ki Bey Böyrek geliyorlar saklandığı çeşmeye, ne aptal var, ne Bey Böyrek. Kızı hem Akkavak güzeli dövdü, hem kaynanası döğdü, “sen bizi getirdin.” Dediler.

Şimdi ordan dönüp bi yere vardı ki beş – on kişi hendek atıyor:

“Kolay gelsin ağlar.” Deyi söyledi. Hepisi yumruk vurdular:

“Git başımızın belası, bizim derdimiz bize yeter.”

Biraz öte varınca yine aynı vaziyet. İhtiyarlar hendek atıyor:

“Kolay gelsin ağalar. Gençler de böyle yapıyordu da sordum. Beni yumrukladılar.”

“Aman yavrum derdimiz çok, sorma. Olmaz olasıca Bey Böyrek diye padişahımızın oğlu vardı. Gitti, Akkavak kızı getirdi. Baltacı Kel Vezir alacak. Bu yoldan geçmesinler, dayanamıyok.” Diyorlar.

“Düğün evini baba gösterir misiniz. Biraz ekmek kırıntısı alacağım.” Diye yalvardı.

Onlar düğün evini gösterdiler. Düğün evine vardı. Herkeşler ok yay düğün evinde eğleniyorlar. Bu onun yanına vardı, ‘Şöyle atın, böyle atın’ deyince “Aptal, sen ne bilirsin?” diye vurdular.

Kel Vezir sandalyada oturuyor; “Niye vuruyunuz, o da atsın.” Diye bağırdı.

“Efendim, herkesin yayı elinde. Bey Böyrek’in ok yayını getirse de atsa, olma mı?”

“Olur, Eli kolu kırılascanın ok yayını getirin de atsın.” Dedi.

Yedi senedir asılıymış o gün yayı kırılmış. Gitti. Annesi ağlayıp oku yayı ona vermemiş. Emir verdi Kel Vezir:

“Gidip dövüp alacaksınız” dedi. (Baba ölünce tahta Kel Vezir çıktı.)

Tekrar gidip onu döğdüler. Oku yayı alıp geldiler. Bey Böyrek alıncı ok yaya [‘yayı’ olacak] paslanmış, ağladı.

“O ne aptal, ağlıyon mu?”

diye vezir sordu.

“Hayır beyim, hava bulanık da gözlerim yaşardı.” Dedi.

Başkaları atınca bir kabağı vuramıyordu. Ya bu atınca parçalarını dahu vuruyordu.

“Aptal, şeref verdin düğünümüze. Sen ne istersen vereyim.” Deyince:

“Senin sağlığını.” Dedi.

“ Buna biraz yemeklerden, kırıntılardan verin.”

(Maksat ki kadınların yanına varacak.)

“Götürün şunu bizim büyük hanımın yanına da ekmek kırıntılarından versinler.” Dedi.

Oraya gidince saza şöyle biraz dokundu. Düğün evinde çocuklar “Bir aptal var, saz çalıyor.” Diyince Akkavak gözeli:

“Hemen çağırın, şunu da dinleyim.” Dedi.

Düğüne girince ne göresin. Zindandakilerin anası, karısı, kandaşları hepsi de düğünde, düğün oynuyorlar. Napsın, hangi birine söylesin. Bir kızı Mustafa isminde bir oğlan öpücü bir Allah görmüş, bir de Bey Böyreğ görmüş. Başka türlü kendisini tanıtamayıp bu kız oyuna çıkıncı:

Çalıyorum zıngırdasın sazımız,

Kimi anan, kimi kızınız,

Söyleyecek yoktur size sözümüz,

Kız seni öpen Mustafa değil mi?

Diyor. Orda kendisini tanıtıyor. O zaman kız:

“Aman bu Bey Böyrek’tir. Mustaf beni öperken bi Allah, bi de Böyrek beni görmüştü.” Diyor.

Tanıyorlar. Hepsi kaçık Akkavak güzeli ile Bey Böyrek kalıyor içerde. Hemen Kel Vezir’e haber gidiyor “Bey Böyrek geldi.” Deyi. Kel Vezir, “Nereye gideyim, nereye saklanayım.” Diye korkusundan gidip yüz numaraya giriyor.

Düğünde de hep kabak yerlermiş. Herkesin midesi bulanıyor. Gidip Kel Vezir’in başına pisliyorlar. Bey Böyrek hemen Kel Vezir’i çağırıyor:

“Ben südümün hükmünü işlerim, ben kendin gibi değilim. Çal düğünü düğün olsun, karım olmazsa bacım olsun.” Diyor. Düğünü bozmadan kardeşini Kel Vezir’e veriyor. Alıp karısını eve getirip:

“Aman Akkavak güzeli, bana izin ver ver. Kırk gün oldu. Kral otuz dokuz arkadaşımı kesecek. Bugün son gün. Varıp kurtarayım.” Diyor.

Ağladı: “Senin başına getirmediğin ne kaldı. Ben degeleyim.”

Ama bu sözleri kabul etmeyip arkadaşlarına gitti. Dengiboz’a binince yeşil çubuğu aldı, “Bugün kırkinci gün, aç gözünü yum gözünü.” Deyip üç defa vurdu. Kralın memeleketine vardı. Varıp da atı didi ki:

“Hiç şehre girmeyelim. Ben şöyle bir akıl düşündüm: sen benden en gemimi, eğer kaşıma tak. Bir Elham oku, eline yüzüne çal. Ben şehrin bir başından, sen de bir başından yürüyüncü, bir alev alır, şehir yanmaya başlar. Kral dürbünle bakar pencereden ki şehir yanıyor. Hemen saraya adam gönderir: “Bu nedir?” Sen de söylersin ki ‘Zindan da otuz dokuz tane arkadaşım var. Otuz dokuzuna otuz dokuz tane kız bir de kralın kızı, kırk, kendime. O arkadaşların altına birer tane de at verirsen bu şehri yanmaktan kurtarırım’de.” Dedi.

Kral bunlara sormaya gelince bunları aynı dediği gibi anlattı. Krala varıp söyleyince:

“Aman, nolursun, şehri yakmasınlar da dediklerini yapayım.”

Otuz dokuz arkadaşı zindandan çıkardı. Atları, kızları, kralın kızını da verdi. Teslim ettiler. Olduğu yerden geri dönüp kavuşuncu alev söndü. Hep arkadaşları birlikte dönüp memleketlerine geldiler. Geldikten sonra kırk gün kırk, gece Akkavak kızına düğün yaptılar. Kırk gün, kırk gece de kralın kızına toy düğün yaptılar, muratlarına irdiler.

Biz hala yaşıyoruz. Biz de onların masalını anlatıyoruz.

11-BAL BÖĞREK⁸⁰

Bir varımış, bi yoğumuş. Allah'ın gulu çoğumuş. Hu diyenin huyu gurusun. Dolmasının suyu gurusun. Götini yere vurmayanın, göti çürüsün.

Vahtı zamanın birinde, bi padişahın zuriyeti olmazmış. Bi gün, hasbağçaya doğru padişahınan vezir gezüntüye çıkmış. Hasbağçada gezüntü ikene, demiş ki padişah vezire:

-Ahhh vezirim. Ben şunca zaman oldu, bu memleketin padişahıyım. El gadar zuriyetim yoh. Tadım-tahtım ellere galacak. Benim sonum ne olacak? Demiş. Vezir demiş ki:

-Şevketlüm, bek tasalanma. Allahüteala kerimdir. İnşallah sana da bi züriyet verü demiş. Haaa bunlar böyle müzakere ederkene, hasbağçamın öte tarafından bi devrüş çıkagelmiş.

-Neye ah çektin, Çelebi baba demiş.

-Neye ah çekmeyeyim derviş baba. Yaşım vardı elliye. Bilmem ne galdı ölmeye. İşte el gadar elinizi öpecek bi kölen yoh demiş. O anda padişaha devrüş, bi misket elması verivermiş.

-Şevketlüm, bunun içinin çiğidini, dışının gabuğunu tavlada gısrığına ver. Bu dört şağının ikisini sultan hanım yesin. İki şağını da sen ye. Allahütealainzullah size de bi çocuk verü demiş. Fakat ben gelene kadar da ismini goyma demiş. Derviş, oradan sırra gadem olmuş.

Padişah, o gün dolanmış, gezmiş. Ağşamınan eve gelmiş. Elmayı dört şağ etmiş. İçini almış, gabuğunu soymuş, gısrığına vermiş. Yemekten sonra da elmayı sultan hanımınan yemişler. O ağşamınan Allah'ın emrine varmışlar. O gece Allahüteala tarafından sultan hanıma bi zürriyet düşüvermiş. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat tamam olucu, sultan hanım, oğlan çocuğunu dünyaya salıvermiş. Tavlada gısırak da bi

⁸⁰ Ragıp Memişoğlu, İçel Kültürü, 20, Mart 1992, s.29-31; 22, Temmuz 1992, s.20-22; 23, Eylül 1992, s. 19-22.

gır tay doğurmuş. Tay tavlada böğüye dursun, biz gelelim çocuğa.

Bu çocuk büyümüş, memlekete şahaste olmuş. Mektebe gidip gelirkene padişahının çocuğunu tanır mı elin puştı. Bi çocuk çocuğe doğuşıyı. Doğuşürkene:

-Ulan sen piçsin. Senin baban da belürsüz. Ne mağlüm padişaktan olduğun? Filan diyarlar. Çocuğu döğüyalar. Çocuk eve geliyi. Diyi ki anasına:

-Ana, benim adım yog mu?

-Oğlum, senin adın yog. Senin deden var. Allateala izin ederse, dede goyacak senin adını diyi.

-Ben dede mede bilmem. Benim ismimi tagın bugün. Beni filanın çocukları döğdü. Buna baban garar verü diyi. Çocuk anasının nüfuzunu gırmıyı. Doğru babasının dairesine gediği.

-Baba, hal maslahat bu türlü. Bana filan filan piçsin dediler. Benim adım yogmuş. İsmimi goyun diyi.

-Oğlum, bugünkü vakit geçti. Sen sınıfından, dersinden geri gamla. Ben elan edeyim. Goç gurban alıyım, gırdırayım. Bi kez eşerefleri toplayalım. Senin ismine ne münasip görürlerse gorug, diyi. Çocuk bu sefer de babasının nüfuzunu gırmıyı. Mektebine gediği.

Habarı kimden vererek, padişaktan. Padişahda; padişahımızın sarayında yiyip içilecek. Çocuğuna ad gonacak. Herkeş saraya buyursun diye dellal çağırtyı. Efendim sağa söyleyeyim. Padişah, ağşamınan gurbanını kesiyi. Bi el ağalar-beğler toplaşıyalar. Bunlar yiyip içip onamakta olsunlar, diyarlar ki:

-Şevketlüm, bizim buraya toplanmakta maksadımız ne idi? Çocuğun ismini goyma idi. Başka bi beğ:

-Herkeş aghlanan yeddüğü gadar kağada yazsın. Padişahımıza sunalım. Padişahımız, hangisini münasip görürse, o ismi söyleyek diyi. Bunlar böyle müzakere oladursun, çucug da gapının şöyle gıdısında oturu sırtırmış. Gelene gidene hizmetini

eksik etmezmiş. O sırada gapı gıcırdak açılıveriyi. Gapıdan bi devrüş:

-Oğlanın adı “BALBÖĞREK” Diyi. Atının adı da “DENGİBOZ” diyi. Geri çekileceği zaman çocuk:

-Buyur devrüş baba. Bi logma ye de ögle get diyi.

-Oğlum, öyleyse bağa bi ırbih verin. Abdes bozayım da halgın içine öyle geliyim diyi. Çocuk, ırbığı devrüşin eline sunuyı. Devrüş de bu çocuğa bi yağlıg sunuyı. Devrüş, girer mi içeri. Orada ırbığı bırakıp gayboluyı. Neyse uzatmayalım efendim. Zabah oluyı. Çocuğun ağı başına geliyi. Meğer otuduğu sarayın gırg dane odası var emme, otuz doguzuaçih, birisi kitli. Anasına geliyi diyi ki:

-Ana, babamın gırg odası var. Otuz doguzu açih da birisi kitli. Ne acayip bu iş diyi.

-Ahh yavrum. Derdimi yeniledin yine. Baban “ALGAVAG GIZI” nın iresmini getürü de oğa bahıp bahıp göğnünü eğleyi diyi.

-Ey ana! Anahdarı nere gor baba?

-Cuma namazına giderkene, otuduğu postun altına gor da geder diyi. Çocuk, Allah’ın bibayrek cumasını gözliyi. Cumağa da yakınmış. Babası abdes alıyı. Namaz gılmaya giderkene, anahtarı postun altına goyuyı. Padişah, evden çıkar çıkmaz, çocuk anahdarı alıp odaya gediyi. Varıyı, açıyı ki, göğdeki aya sen doğma, ben doğuyum diyi, gız, o gadar güzel imiş. Çocuk iresmi görüncük, oraya bayılıp düşüyi. Az bi parça yatıyı. Uyuyı, uyanıyı ki, orda o tılsımınan dururmuş. Fotoğraf gaybolıyı. Gapıyı kitliyi. Götürüyi anahdarı yerine goyuyı. Hemen aşağıya eniyi. Tavladan Dengiboz’unu alıp eğerini vuruyı. Anası, çocuğu Dengiboz’unan görüncük:

-Oğlum, baban bu gızı almanun için, adam kellesinden gale yaptı. Harbetti. Yenildi, alamadı. Gel sen yaluğuz bi çocuğsun getme diyi.

-Allah utandırmasın. Bağa müsaade diyi. Anasının elini öpiyi. Dengiboz’una biniyi. Allahaismarladık size, unutmam duadan bizi. Depelerden yel gibi, derelerden sel

gibi, ödünç almış un gibi, dozutup gızın sarayına teslim oluyi bu çocuğ.

Gız da zabahtan abdes bozmaya çıkmışımı. Bi bakıyi ki, gapıda bi gıratlı babayığit oturuyi emme, ne atı o ülkenin atına beziyi, ne de o deliganlı, o ülkenin adamına benziyi. Geri gediye, hizmetçısına söylüyü ki:

-Gapıya bi babayığit gelmiş. Buralarda guş ötmez, gulon yürümez. Ne atı atlarımıza, ne de delüganlı adamlarımıza benziyi, şunu derhal yukarı çağurun diyi. İki gız iniyi. Biri atını tavlaya çekiyi. Diğer oğlanın öğüsıra saraya çıkıyolar emme, oğlanın altına altın sandalye atıyi gız. Oğlan, altın sandalyeye oturuncu, yarım parmah betona gömdürüyü. Ne ise uzatmayalım efendim, gusurua bakman. Hemen hazır pişmişcesine onlara birer dane gayfe geliyi. Gızınan oğlan yamaç yamaca geliyi. Gız oğlana:

-Hem gayfelerimizi içelim, hem de biraz sohbetleşelim diyi.

-Ey yiğit, memleket nere?

-Melmeket Yemen diyi.

-Maksadın ne?

-Seni almak diyi.

-Gendüne mi? Başgasına mi?

-Gendüm için diyi.

Benim üç vaadim var. Edebülüsen varurum. Edemezsen, kellen cellat mı ya yiğit? Diyi.

-Cellat olsun, diyi oğlan.

Orada o gün ağşam olup mihman oluyalar. Zabahtan galgıp gız, paytana biniyi. Oğlan da atına. Gızın babasının bi hasbağçası varımı. Hasbağçaya gezintiye gidiyalar. Hasbağçanın adırafı beşer yahut onar metre yüksekliğünde kevgür dıvar, gapısı da

demir gapı imiş. İçeri giriyalar. Gapıyı örtüp, atları goyveriyalar. Bunlar hasbağçada gezinürkene, Hak tarafından göğde üç dene guş peyda olıy. Gız, yayukunu atıy, vuramıy. Oğlan adımıydı ikisini düşiriyi. Gız:

-Yiğit; getti dileğimin birisi, galdı ikisi. Gel seninle biraz da güleşelim diyi. Bunlar garşu garşuya dutup altlu üslü yoluşup boğuşurkene, oğlanın eli gızın göğsüne dakuluncu, düğmeler baştan aşağı çöziliveriyi. Oğlan gızın memelerinden dutup, acı acı sıkıncı, gız çöküveriyi. Oğlan da göbeğinin üstüne oturıy. Oğlan:

-Getti dileğinin ikisi, galdı birisi diyi. Gız:

-Bi de seninle yatacoğuh diyi. Bunlar ilahi maşallah gollarını biribiri başlarının altına goyarak, göğüs göğse yatıyalar. Çocuk yorulmuşumuş. İkindinin sıcağı da çöküncük, uyuya galıy. Gız hizmetçilerine:

-Atı hemen paytonumuza goşun. Bunu burada mahmuş bırakıp gaçalım. Yogsa elinden gurtuluşumuz yog diyi. Gızlar, paytonu goşıyalar. Hasbağçadan çıkarkene gapıyı kilitliyal. Balböğrek, uygusunu alıy. Uyanıyı bakıy ki, ne gız var, ne payton. Kimse yog. Atı ilen yek gendüsü gamış. Şöyle bi atınan tarafına doğru bakıy ki, atı da malimlenmiş. İçerisi dolıy. Ağlamya başlayınca, Dengiboz dile geliy.

-Ya yiğit, niçin ağlarsın? Sebep ne de ağlarsın?

-Neye ağlamıyayım. Bağa yemek-içmek yatag yog. Sana yem-saman yog. Garip bi memleketteyim. Buradan nasıl gurtulurum? Ben ağlamayayım da kimler ağlasın diyi.

-Ya yiğit! Memlekette bindiğin eğerin sırtımda. Terim daha gurumadı. Gayışları da gevşetmedin. Zararı yog, cahilsin bilmiyorsun. Şu gayışı bi delik daha kipelt. Sırtıma bin bakalım diyi. Balböğreg, Degiboz'un eğerini bi delik daha kibeltiyi. Sıçrayıp sırtına biniyi. Dengiboz, hasbağçanın dört köşesini terazülüyü. Dört köşeyi terazileyipte, teraziye yatınca;

-Ya yiğit! Bana bi gamçı vur diyi. Çocuk, atına hırsınan bi gamçı dokundurucu, at sıçrayaktan kevgürden dışarı, öteyana iniveriyi.

-Eh, şimdi abdestini al da namazını gıl diyi.

-Yog, benim abdestim alınmış, namazım gılınmış. Gızın peşinden yetişeceğim diyi.

-Ey yiğit! Aha gız. Bu dagıgada ancak yolu yarı etti. Abdestini al da şu namazını gıl diyi. Çocuk attan eniyi. Abdestini alıp, iki rekat hacat namazını gılıyi. Dua dip, atına biniyi. Göz açıp gapayıncaya gadar gızdan bi sağıt ileri gidiyi. Gız diyi ki; anam, yiğit daşın üstünde yine oturiyi. Garanlık ulaşınca, gıznan oğlan atta terkileşiyalar. Allahasımarladık sizi, unumdan duada bizi. Derelerden sel gibi, depelerden yel gibi, ödünç almış un gibi seyirdip babasının ülkesine varıyalar. O zamanın behrinde de zabahtan bi ireçberin birisi, öküzünü, çıkarmış çüte giderimiş. Balböğreg diyi ki:

-Ulan çüte gitmeden ne ağnan. Babam algavaggızı'nı harbetmiş alamadıysa, ben aldım geliyom. Babama müjde et. Sana müjde verü diyi. Çütçü, öküzleri bırakıyı, seyirdiyi varıyı, babasını bulıyı.

Şevketlüm, müjdeler olsun. Balböğreg diyi ki:

-Eyki bayırın gahpesini götürüyomuş. Ben de gıralın gızına getti belledim deyyüsü diyi. İreçber geri dönüp, Baban, öyle böyle diyi. Müjde bile vermiyi diyi.

Habarı nerden vererek? Balböğreg, gızı babasının odasına bırakıyı. Goynuna girmeden, otuz dokuz atlı alıyı. Bi de gendü, gırg dane. Bunlar, ilahi maşallah gıralın gızına gediylar. Derelerden sel gibi depelerden yel gibi, dozudup gıralın memleketine dahim olıyalar. Gıralın şherinin beri yahasında ot gorusu varımış. Adırafı tel. orada bi gayfeci varımış. Balböğreg gayfeciyi:

-Asker yoldan geldi, yorgun. Gayfe pişir de işsinler diyi.

-Arkadaş, buraların garibine benziyonuz. Burada her kim gayfe içerse, uyanmıyarak 39 gün, 39 gece uyur. Gelin siz burada gayfe içmeyin diyi.

-Ulan deyyus, garşundakini çocuk görüyon ellağa. Birimiz uyursak birimiz

baharig. Büşür. Büşürmezsen kellen cellat diyi. Gayfeci gogiyi, büşürüyi. İçen yatıyi, içen yatıyi. O gırg at da goruda yayılıyi. İlahi maşallah 39 gün, 39 gece yatıyalar bunlar. Habarı nerden vererek, gıraldan.

Gıral, dülbülü eline alıyi.. Şöyle bi bakıyi ki, goruda gırk dane at yıyılıyi emme, goruluh, goruluhdan çıkmış. Bi emir veriyi ki:

-Şunlar ne ise, derdeste edip dutasınız. Bi tabur asker galdırıyi. Yürüyü oraya. O gırg at gorulugda yayulyoduya, geriden gelen galabaluğu görüncük, tele göğüs vurup, yarayanlar gılçığı. Gaçıyanlar memlekete. Bu 39 kişiyi galdırıyalar uygundan. Dangiboz ise, Balböğreği dört gıcının altına alıyi. Önüne gelini ısırıyi. Arkasına gelini depiyi, vermiyi. Silah atıyalar, işlemiyi, 39 kişiyi alıp gidiyalar. Bunlar, gırala diyalar ki:

-Orada, gorulugda bi gırat var. Ne gendisi dutuluyi, ne de sahabını veriyi, silah da oynadık emme, işlemiyi diyalar. Ogumuşun birisi diyi ki;

-O at, o adam tılsımlıdır. Çarşudan iki kilo et alın. Yel ne taraftan eserse, o tarafa dutun. Onun tılsımı bozılı diyi. Çarşudan eti alıyalar, seyirdip oraya varıyalar. Eti, yel tarafına dutuncuk, tılsımı bozılı diyi. Çarşudan eti alıyalar, seyirdip oraya varıyalar. Eti, yel tarafına dutuncuk, tılsımı bozılıyi atın. Dizgin eğer gaşında, eğer Dengiboz'un sırtında. O da başını alıp dağlara gediye. Balböğreği de uyardıp, alıp getiriyalar. Gırg kişiyi atoyalar zindana. Zindanda yallah deyip, yedi sene yatıyalar. Yedi seneden sonra gıralın ülkesinde bi gıtlıg, bi yohlug başlıyi ki, künde 500 canı öliyi. Gıral gızı, Osmanlı gızına (Gıral, eski zamanının birinde, bi Osmanlı gızı yesir almışımı. Osmanlı gız, gıral gızının yanında hizmetçi olarak dururmuş.) diyi ki:

- Ya Osmanlı gızı, Babamın hali nice olacak? Gıtlıh bi yandan, gırgunlug bi yandan. Bende de Babamda da guvvet galmadı. Osmanlı gızı diyi ki:

-Ya kafir, senin babanın hali daha nice olacak, zindana gırg dane asker attı. Bunların kimisi evli. Kimisi belki yeni nişanlı. Kimisinin anası babası; kimisinin çağı çoluğu vardır. Babağın heli daha nice olsun diyi. Gıral gızı, not ediyi. Babasına gönderiyi, Nağmeyi. Hal maslahat bundan ibaret diyi. Babası, şehrin edırafına ekser salıyi, diziyi. Gırg kişi zindandan çığartıp goyveriyi. Kimisi tıraşa, kimisi hamlam

olmaya. Her biri yere dağılıy.

Habarı nerden vereg. Balböğreg'den. O da gıralın galesi nen yukarı gedi.

Hel hal bu yiğit, gendü canından bezmiş. İkimiz gedeg, galenin dibine oturalım. Şayet gendünü atacak olursa, gol edeg, yere düşüp te bi yeri incinmesin di.

Ahh yasduğumuz oldi yavrum, zindanın daşı

Durmayıp akıyor gözümün yaşı.

Gelişin nerdendir bezirganbaşı

Geldüğün yerden bi haber söyle bezirgan

Di.

-Bu yiğidün yamacını kim verürse, yedeg gatrımın yükü oğa di.

-Ben verürüm, efendim, bu adamın yamacunu.

-Ulan bayırın pisi, sen bunun karı mısın?

Bunun yamacını veremen di.

-Verürüm, efendim verürüm di.

-Veremesen kellen cellat olsun mu di.

-Olsun di. Gatırları bi kölgeye yıkıyalar. Bi dengin üstüne oturiyalar. Aldı Keloğlan. Bakalım ne söyleyecek Balböğrege?

Gelişimi sorarsan Yemn elinden

Alım satım ettiğüm Hindin malından

Yardımcımız olsun ol şahımerdan

Böyle bülürüm garip ellerinizi

Diyi.

Aldı Balböğreg:

Ahh zindanın daşı yavrum niamerden direg

Yandı cüğerciğezim, kül oldu yüreg

Babam Yemen padişahı, gendün Balböğreg

Babamdan bi habar söyle bezirgân

Diyi.

Aldı keloğlan:

Ahh babanı sorarsan yavrum beli büküldü

Gözünün gövheri yere döküldü

Baltacıoğlu kelvezir tahtan oturdu

Böyle bülürüm garip ellerinizi.

Aldı Balböğreg:

Ahh söyle babam söyle ağzında kelam

Belkem çıkmıyam zindanda ölem

Dünya bergüzarı hemşirem-anam

Anamıdan bi haber söyle bezirgân.

Aldı keloğlan:

Amaaan, ananı sorarsan heç bişey gelmez elinden

Hak'kib kelemine goymaz dilinden

Hepisinden vazgeçti cümle malından

Böyle bülürüm garip ellerinizi.

Al Balböğreg:

Amaaaan Yemen ellerinden berü gelürsen

Yareni göğsüme sürüverürsen

Ol Nigar bacımdan habar verürsen

Söyle hafız söyle, dillerin lisana gelsin.

Aldı Keloğlan:

Amaaan öyle gördüm, Nigar bacının elinde desti

Gırg örüg saçını dalından kesti

Senden başka yogdur canım özgardaşı

Böyle bülürüm garip ellerinizi.

Aldı Balböğreg:

Amaaan Yemen ellerinin tez gelir yazı

Bağurur ördeği, ötüşür gazı

Dengiboz ilen Algavag gızı

Yarimden bi habar söyle bezirgan

Diyi.

Aldı Keloğlan:

Ahhh, irildiler, dirildiler yavrum ağşam oldu

Bi odaya indiler

Nişanlunu Kelvezire ilayık gördüler

Düğününün gırg gün, gırg gece garar gıldılar

Böyle bülürüm garip ellerinizi.

Aldı Balböğreg:

Amaaan Yemen ellerini sini boylama

Mevlayı seversen yalan söyleme

.....

Yarimden doğru cevap söyle bezirgan,

Aldı Keloğlan:

Ahh. Yemen ellerinin tez gelir yazı

Çog görmüşüm yavrum denizi deryayı

Okumuşam elifti beyi

Yalan söyleyenin yogdur dini imanı

Böyle bülürüm garip ellerinizi

Deyip kesti. Şimdi bunları gırg kişi gine toparlayı, götürüp zindana atıyalar. Ağşam olup el ayag çekilince, Osmanlı gızı ile gıral gızı, zindanın gapısına varıyalar. Gıral gızı:

-Ya Osmanlı gızı. Din, Muhammet din deyin çağırı, bağırın. Bu zindanın gapısını gırg kişi açıyı. Gırg kişi örüyi. Peygamberinizin, dininizin hak, gerçek olduğunu burada göstereceğin. Bu gapıyı sen açacağındıyı.

-Allah beni utandırmasın, şu kafirin yamacında deyip, elini atıncı gapıya, bi top pampuk gibi, galdurup köşeye goyiveriyyi.

-İçimizden Balböğreg gelsin diyalar, bu iki gız. Gece Balböğreg yatmış uyumuşum. Geç sağadde tasalandıydıya. Mahpuslar diyi ki:

-Ben gideyim.

-Yog ben gedeyim.

-Biz yine varup kör gibi gakılırık. İçimizde akıllımız Balböğreg. Onu uyardah da o gitsin. Bize fayda olsa olsa ondan olu diyalar. Balböğreği uyardıyalar. Gözlerini sileregden varıyı gıral gızının garşusına dkiliyi.

-Ya yiğit! Dinime dönüf beni alman mı diyi. Balböğreg:

-Ya kafir! Senin kaç paralıg dinin var da, senin dinine döneym, alıym seni diyi.

-Ya yiğit. Senin dinine dönsem de mi almıyon beni sen diyi.

-Nasıl almayayım. Yedi senedür seniğün üçün yatıyam emme, buradan datlu canımı gurtaramadım. Canımı gurtarırsam, seni alırım diyi. İşte o zamanın behrinde Balbağreğe gıral gızı diyi ki:

-Ya yiğit! Şindi sen, buradan canın sağ olup memleketine gedersin. O yanını perişan haldaymış. O yanunu düzüp-goşup ırahatlaştıracığın. Gırg goyun alacağın. Gırg da mum alacağın. Geceyarıda bunları yakacağın. Goyunları depesine dikeceğin. Şu garşu gelen yamaç aşağı goyivereceğin. Ordan bi tatar göndereceğin ki:

“Ya benim gırg kişim. Ya galasını dağıtacağım. Ya gızını alacağım” desin diyi. Babam da geceden galkar horuz sayısını (?) saymaya gider diyi. Bahar ki, orada yıldızlar gibi ışıqlar yanıp söniyi. “Ulan ciğara içenü bu gadar ise, ciğara içmiyenine guvvet mi yeter?” der, gorkar diyi. Haa babam sayar ki, sen kaçtun gidiyon ya. Otuzdokuz kişi galmış. “Biri ölmüş mü, yetmiş mi? Ağurluğunca altun vereyim” der, elçiyi sağa geri genderü diyi. Sen elçiyi tekrar geri gönder ki; “-Ağurluğunca altun değül, dünya dolusu altun dese, gözümde yoh. Ya benim gırg kişim. Ya galasını dağıtacağım. Ya gızını alacağım” dedi. Babam da ikinci elçü, gedip gelene gadar üşür. Ocag başına oturu kül garişduru diyi. Ben babamı tahikat ederim diri. Haa, ben babama varu söylerim; “-Baba sen de bugün bi düşünce, hal var. Sebep ne?” derim diyi.

Başböğreg buna sevinir. Gıral gızınan hellallaşır, savuşup gider. Memleketin birinden gırg goyun, gırg da mum alır, geri gelir. Geceden mumları yakar. Goyunları depesine diker. Yamaçdan aşağı salar. Elçi gelir gırala Balböğreg’in isteğini söyler. Elçi, bi kaç defa gider gelü. Balböğreg böyle ısrar edinci, gıralın da canı sıkılı. Ocağın başına oturu. Külü garişdırmaya başlayıncı, gız çıkagelü.

-Baba, sende bugün bi düşünce, bi hal var. Sebep ne diyinci:

-Aman gızım sorma. Osmanoglunun gırg kişisini atdımıdı zindana. Biri ölmüş mü idi, yitmiş mi idi. Ağurluğunca altun verdim. Ganağat etmedi. Dünya dolusu altun dese, gözümde yog. Ya gızını alacağım, ya galasını dağıdacağım. Ya da benim gırg kişim diyi. Bizde de guvvet galmadı, diyinci;

-Aman baba, sen verüsen, ben de varurum. Ben senin payıtahtını dağıddurmam diyinci, padişah elçiye:

-Get, gelsinler, verdim hadi diyi. Elçü ordan geri gedi. O, gırg goyunun yanında durı. Balböğreg geli. O, gırg goyunun yanında durı. Balböğreg geli.

Şindi ordan gızı kendüne alıy, bend ediyi. Otudokuz kişiyi zindandan çıkardıyalar. Orda şimdi hanımlardan müsügade alıy, yörüyalar. Gece yarısı yola düşüyi. Gaçıyıhanı. Buradan biraz susa gadar inüncü, bu çocuğun dizilerinin bağı duruy. Yorulyu hanı. Ayaglarının altı gabarıy. Şindi aldı bakayım Balböğreg Dengiboz'una ne söyleyecek. Söylesin mi? Söylesin.

Ahhh, galadan indin yavru benim dizlerim

Burada dutuldu, benim dizlerim

Ben bi Dengiboz yolu gözlerim

Gel indi Dengiboz'um, sen kerem eyle.

Ahh, ben bi Balböğreğim, zabahın seyrinde

Söylerim

İtler, guşlar dayanamaz hup bağıma şahıma

Hay irabbim, sen gavuştur, mekanıma

Yurduma

Gelin indi Dengiboz'um sen kerem eyle.

Işığın şavağ yeri atmadan

Bülbül dalda şahılayıp ötmeden

Kafir gıral arkamızdan yetmeden

Gel indi Dengiboz'um sen kerem eyle.

Diyinci, Dengiboz gedükten çıkageliyi. Hemen dizginini dakıp, ayağını üzengiye atıyı.

Dur yiğit, dur. Yüğsekte buldum yedim, yüğsekte buldum içtim. Şu senin sıhmış olduğun eğerimi hele bi gevşet halim nicoldu diyi. Gayışları çeziyi, eğeri galdırıyi ki, eğer cük kemiğinin üstünde oturıyı. Eti, derisi çürümüş ahmış. Ağlamaya başlıyı oğlan.

-Niye ağlayan ya yiğit diyi.

-Niye ağlamıyam? Zabah yakın. Kafır benim kaçtığımı duyarsa, asker galdurur. Yalınız bi canım. Ben alamayayım da kim ağlasın diyince:

-Sana derviş bir yağlıh verdiydi. Nettin o yağlığı sen diyi.

-Cebimde diyi.

-Sür, belki iyi olu diyi. Bismillah ya Allah deyip de arkasını sıvazlayıp yağlığı çalınıcı derisi, tüyü yörüyüveriyi. Yara filan galmıyı. Eğeri gabatıyı, biniyi. Atınan seyirdiğı. Memleketine gavuşıyı.

Habarı nerden vererek şindi? Habarı nerden vererek? Haaaa! Bu çocuğun da akrabaları varımış. Babadan, anadan akrabaları. Bu gızı da (Balböğreg'in nişanlısı) Kelvezir aldı, düğün ediyodu ya. Balböğreg, daha babasının şehrine varmadan, bakıyı ki, akrabaları toplanmışlar, şehrın dışında, selbest bi yerde böyük bi hendek açıyalr. Atı süriyi, onların yanına varıyı.

-Selam.

-Aleyküm selam.

-Ne yapıyonz babalar? Bu neyin nesi?

Bu vaziyet, bu amelelik?..

İçinde bir Deli Memet (Balböğreg'in emmisinin oğlu):

-Eski padişahımızın bi tek oğlu Balböğreg varıdı. Gıral gızını götümeğe getti. Yedi sene oldu getti, gelmedi. Ölüsünün, dirisinin habarı yoh. Nişanlusunu da burada kelvezir aldı. Babasının tahtına çıhtı. Gücümüz, guvvetimiz yetmiyi. İşte yarın ata binip cılıt oynadacah. Bizim zorumuza gediye. Buraya hendeş eşeyik ki, görmeren kelvezirin atı tökez lensin. Bi yeri gırılısın. Ya da düşünce ölsün. Buraya hendeği bunun için açıyoruz diyi. Balböğreg, eh nereye gidersen git. Bi insanın az çok akrabasının olması gereğiymiş deyip dizginini toparlayıp nazmını ata değinci, rabbada hendeği atlayıveriyi Dengiboz. Deli Memet diyi ki:

-Ulan bırakın. Bayırın abdalının atı atlarsa, kelvezirin tavladaki atları burayı heç ağnamaz. Bırahın şu işi diyalar. Orda onlar da cayiyi.

Habarı nerden vererek şimdi, Balböğreg'den. Atı altında, süriyi çarşunun içine yukarı emme, Amasya'nın içinde, o büyük garajın orda çeşme var. O nigar bacı (Baltböğreg'in kardeşi) da, Dengi boz'un anasını yedi senedir suya götürürmüş. Suyu içmeden geri gedermiş hayvan. Nigar bacının gısırak suya gelürkene; Baltböğreg, Dengiboz'un üstünde ona doğru geliyi ya, gısırak, Baltböğreğe doğru şöyle bi bakıncı, Dengiboz'unu tanıyı, biliyi. Kişiniyi taydan tarafa. Tay da anasına doğru kişiniyi. Gısırak, varıyi suya çöküyi içmeğe. Baltböğreg'de varıyi atını oraya çakıveriyi içiyi gısırak suyu..

Offft kafir diyi Nigar bacı. Yarın gardaşımın nişanlusu ata binecek. Yedi senedir bu suyu içmiyodun. Şimdi sende mi keyfe deldin, be hey soyka diyi. Gısırağı gız çekiye gediye, yerine bağlayı. Anasına:

-Anam, anam dey. Pınarın başına bi babayığit gelmiş. Atı, atımıza benziyi. Üstündeki de aynı gardaşım. Beni bu gece müsafir alın diyi.

-Get farşa, get diyi. Benim gözlerim görmiyi (ağlaya ağlaya gözleri kör olumuşummuş.) Elin oğlunu gözün gaptı ellağa. Bırakıp kaçıp, beni ayağ altında goyacan diyi. Gız, anası öyle diyinci geri geliyi diyi ki:

-Gardaş, anamın ırızılığı yoh diyi. Emme, Baltböğreg orıya gedecek gene, dese de, demese de.

Gızın peşi sıra varıyı. Sürüyü atı varıyı eve. Gısırağın yanına tayını bağlıyı. Balböğreğın de benzer çalguculuğu varımış. Gıral gızını götümeğe giderkene, sazına düzen vermiş, duvara asmışımış. “Sazımın durduğı yerde, ellemeyerekten teli gırılırsa, benden umudunuzu üzün” demiş. “Sazımın teli gırılmadıkça, bana ölüm yoh” demiş imiş. Nigar bacı da; “Benim gardaşım sağ” deyip savuşu gidiyomuş emme, Nigar bacı, üç gün evveli bi düş görüyi ki, oğlan gardaşın geliyi deyin. Haa, şimdi Nigar bacı, misafir geldi diyerekten, bi mangal ataş alıyı. Odaya çıkıyı ki, içerde tıngır tıngır saz çalınıyı. Mangalı gapıya bırakıyı. Nigar bacı içerdeki abdala bakalım ne söyleyecek:

Aldı Nigâr Bacı:

Ahh, üç gün oldu yavrum, ben bu düşü görelı

Görelı de hayırlara yoralı

Gırdaşa benzediyom, bağlama çalanı

Doğru söylen abdal, gardaş sen misin?

Aldı Abdal:

Ahh, üç gün olmuş yavrum, sen bu düşü görelı

Görelı de hayırlara yoralı

Kime benzediyon bağlama çalanı

Var get bacım, var get gardaş değülem.

Aldı Nigâr Bacı:

Ahh, üç gün olmuş yavrum, sen bu düşügörelı

Görelı de hayırlara yoralı

Kime benzediyon bağlama çalanı

Var get bacım, var get gardaş değılem.

Aldı Nigâr Bacı:

Ahh, yazın geder yükseğinde yaylarım

Gün gelir engününü boylarım

Şindi geder anama müjde, selam söylerim

Doğru söylen abdal, gardaş sen misin?

Aldı Abdal:

Ahh, yazın gedüp yavrum yükseğinde yaylama

Gışün gelip engününü boylama

Şindi gedip anana müjde selam söyleme

Var get bacem var get gardaş değılem oradan

Deyip kesiyi. Nigâr bacı:

-Yörü yörü abdal. Ocağın sönsün. Eller gabağa (Kelvezir, içine altınları doldurı. Vuran altınları alacak.) ok atıyı. Sen de get, gabağa ok at deyi. Neyse, bu çocuk şindi sazını goltuğunun altına gıstırıyı. Yay-ok atanların yanına gediýi. O yemen'in içerisinde atmadık ahali galmamışımı. Balböğreğın nişanlusunualan (padişah olan) kelvezir diyi ki:

-Şu benim memeüğünü... diğim yay-okumu verin de abdal atsın, belki abdal vuri diyi. Ve silahını bizim deliganlı gurıyı.

-Memüğünü... min soygası sade çürüğünüş diyi. Buranın eski padişahının oğlu Balböğreg varımı. Gıralın gızını götürmeğe gtimş. Eee, benim mesnet arkadaşımı. Benim günüm doldu, çıktım geldim. O da sizlere ömür minvefat etti. Ölmezden vevvel, çok samimi arkadaşımı. Şöyle soylu, böyle boylu yayım vardı methederdi. Hele şunun

yaylarını getirin de bi nazar edeyim diyi. İçlerinden biri hemen seyirdip gediye, gocagarıya, anasına:

-Goca nine, oğlun yanından adam gelmiş, müjdelere. Yayını methetmiş, şunu bi naza reyleyecek. Yaylarını götürüm diyi.

-Babayiğidime dayandım da yaylarına mı dayanamıyam, götürün diyi. Balböğreg'in yayunu okunu nişanlusu düzenlemişimiş. Götürüye, eline veriyi. Abdal:

-Herifin methettiği gadar da varımış silahı diyi. Gurıyı. Atımıydı, gabağı düşürüye. Kelvezir:

-Abdalı düğün evine götürün, garnını doyursun diyi. Haa, şimdi Balböğreg'i düğün evine götürüyolar. Hazırda ne yemek bulduysa, yeyip-içip garnını doyuruncu, Balböğreg şöyle geri çekiniveriyi. Goltuğunun altında sazı tın ediyi. Atçının birisi diyi ki:

-Ulan abdal, sazın da var ellağa.

-Sazım değül, sözüm bile var diyi. Neyse bunu ordan alıyolar. Ağşam oluyi. Balböğreg, anasının evünde oturuğu ya, gına evünde garılar toplaşıyı. Üç taraf olıyolar. Gelin tarafı, gız tarafı, gocağarı tarafı. Emme, içinde bi çalgucu çalıp, çığırı da garıları oynatmağa kimse yoh. Nigar bacı diyi ki:

-Bizim evde bi abdal var. O abdal gelsin, çalsın çğırsın. Gülek, oynayag diyi. Kelvezir tarafı diyi ki:

-O bi erkekdür. Buradakiler hep kadun. Onun garşusunda oynanınmaz. Nigar bacı da:

-O gelün benim evden çıktığı müddetçe, o abdal burada gelüp çalmadıkça, bizim evden de gelün çıkmaz diyi. Bakıyolar ki, zora goşulacak öte yanı.

-Gelsin bayrı sen de heye diyolar. Getiriyolar. Şöyle yüksek setyeye otuddurıyolar Balböğreg'i. Aldı sazın eline, geldi sözün binasına söylesin mi?

Gelinin birisi ortalığa çıktı oynamaya.

Aldı Balböğreg:

Ahh, evlerinin öğü yavru depe değil mi

Depede sürdüğüm sefa değil mi

Seni seven oğlan, goç Mustafa değil mi

Oyna gelin oyna, düğünler olsun.

Deyip, gelin ortalıktan kaçıyor. “Anam, anam, bu adam, ya Balböğreg, ya da Balböğreg’in yanından gelmiş. Goç Mustafayınan sevüşdiğimi Balböğreg biliyi” O seğürdüp kaçıyor. Bi gelinini biri daha çıkıyor. Aldı bakıyım oğa ne söyledi:

Ahh, evlerinin öge yavrum derecüg değil mi

İtlerinin adı alacug değilmi

Seni seven oğlan delecüglü değilmi

Oyna gelin oyna düğünler olsun

Diy. “Anam, anam. Delecüglü oğlan ile sevüşdüğünü bi Balböğreg biliyi diyi.” O da kaçıyor. Ardından bi gelinin birisi çıkıyor. Aldı bakıyım oğa ne söyliydi:

Ahh, oyna çıkmış yavru, kelvezirin gelini

Oynıyor salini salini.

Kemere sıkdırmış ince belini

Oyna gelin oyna düğünler olsun

Diyi. “Anam, anam diyi. Kemerin sıkıldığını hasbağçada Balböğreg gödi diyi.” O da kaçıyor. Gocağarının birisi diyi ki:

-Gahpeler. Parşalar. Halayın başından iki de bir kaçyonuz. Topalanıp gocağarı çakıyı oynamaya. Şindi gocağarıya ne söyleyecek bakalım:

Ahh, oyna çıkmış yavrum, Kelvezir'in garısı

Oynadukça zart, zurt eder gerisi

Ağzında galmamış dişlerinin yarısı

Var get goca köpek, gelinler gelsin

Diye. "Vay bayırın abdalı diye gocağarı. Ben de kaçınıcı kim geleceg diye." O da kaçıyı emme, nişanlusunun elinde ağufincanısı "Kelvezir" varmam ben" deyip idde ediyi. Ağufincanını emniyet ettiği bi gıza veriyi. Şindi kızlar geline diyalar ki:

-Bizi emme bildi, emme bilmedi. Bu da garip, sen de garipsin. Sana ne diyecek bakalım. Sen çık oynamaya diyalar. Şindi kız oynamaya çıktı ortalığa. Aldı Balböğreg bakıyım, ne söyleyecek:

Ahh, gaşların enni enni

Ne bakan bana kenni kenni

Aşuğuni yitirmiş hay iki ganlu

Gine mi gelin oldun, hay iki dinli

diyi. Ortalıktan çıkmıyı kız, kaçmıyı.

Ahh, evlerinin öğü yavrum yonca

Ağ memeler dönmüş turunca

Halayug olmuşun Kelvezir'e anca

Oyna cığan oyna, düğünler olsun

Diyi. “Anam, anam” diyi “oğfilcanı içivereğune, gaynatanını hasbağçasında iki beyit türkü çağuru asilverürim” diyi. Bunu mırıldanarakdan söyliy. Balböğreg duyuyi. Ben filan yere gidiyam. Sen oraya gel beni gurtar demek itsiyi. Balböğreg, içerisinden diyi ki;gancuğ deül mi? Adımı anarsa gurtarıyım, anmazsa varsın ölsün, ötekini götüririm diyi. Gınayı yakıyalar. Gınayı kesip, herkeş evine dağılıy.

Zabah olıy. Balböğreg, erden hasbağçaya sindi. Orda, gün doğarken gız, bi heye alıy, bi ip alı-habarı var emme, gızın oğlandan habarı yoh. Şindi gız, heğın götünü yukarı çeviriyi. Üstüne çıkıy. Bi gayım çatağa ipi bağıly. Halka yapıy, boğazına geçiriy. Heğın üstüne otury. Halka yapıy, boğazına geçiriy. Heğın üstüne otury. Şindi aldı gız, bakıyım Balböğreg’e garşu ne süyleyecek:

Ahh, hey ağalar benim bunda suçum ne

Ölüm hicabetti elin ucuna

Padişahımın hasbağçanın içine

Şurda allı, pullu gelin ölmüş desinler

Diyi.

Aman,algaftanım yavru baştan ayag

Düğmelü

Ağ ellerim elvan elvan gınalı

Altun kemer, ince belde sırmalı

Şurda allı, pullu gelin ölmüş desinler

Diyi.

Aman, gaynatam yoh yavrum yarelerimi

Bağıly

Gaynanama söylen gelip, gedip ağıya

Söylen Balböğreg'e hakkın helal eyleye

Şurda allı, pullu gelin ölmüş desinler

Deyip, heğre deptimiydi, ip bağazına otırıy gızın. Balböğreg geliyi, ipi kesiyi.

-Balböğreg dedüğün benim diyi. Get işte filan oğlu filan Deli Memet'i bana al da gel, benim emmim diyi.

Gızın ağzından, burundan gan gelürse de, seyirdiği şehrin içine aşağı emme, Deli Memet de, zabahdan bakkaldan teze et almış, evine giderimiş. Çarşuda iraslayıveriyi.

-Gelin noldu sana? Nerden geliyon diyi.

-Böyle böyle. Emiğin oğlu Balböğreg geldi. Beni filan yerde gurtardı. Seni yanına istedi diyi.

Deli Memet'im benzer berberliği varımış. Dahımı alıy, hasbağçaya varıy. Gız da eve gediye. Oğlan için bi dakım elbise dikdimiş imiş. O da elbiseyi alıy, hasbağçaya gediye.oğlanı orada tıraş ediyalar. Orda bi su varımış, çimdiriyalar. Elbiseyi geydiriyalar. Abdal bi Balböğreg olıy. Emmisiyle golgola dakınıyalar. Nişanlusu arka sıra Yemen'in içine geliyolar. Çarşunun içinde bi dellalbaşısına irasgeliyalar. Her çarşuda, her mehlerde dellal nida eddü ki:

-Eyy, duyduk duymadık demeyin. Padişahımızın oğlu Balböğreg geldi deniliyi diyi. Dellal dellal üstüne biniyi, habar her yana yayılıy.

Gözü gören, dizi dutan, bilen bilmeyen seyirdiği gediği ki, biz de bilek, bahak, göreg diyi. Habarı nerden vereg, Kelvezir'den. O da pencereden aşağıya sarkmuş, nişanlum ata binecek deyi gözlüyömuş. İşte bi Keloğlan geride galmuşumuş. O da duymuş, seyirderek giderimiş.

-Ulan Keloğlan, nereye gidiyon?

-Anağın... na gidiyom. Balböğreg gelmiş, yanına gidiyom diyi.

-Ben ne yapıyım, ya Keloğlan diyi.

-Gette kaz pinine sin. Seni bu gazez öldürür bu adam diyi. Güvaylık urbası sırtında. Padişah tahtını bırakıp, gedünü kaz pohunun içine atıncık, göbeğine kadar poha gömüliyi. Gaz pini ufacık bi yerimiş. Elinün yettiği yerleri sıvazlıyı. Gelen olursa bilmesinler beni diyi emme, habarı nerden vererek? Hep oraya doplaşıyalar. Fısıldıya varılıyı ki, Kelvezir kaçmış deniliyi. Keloğlan duyuyı bu söylenenleri.

-Yoh yahu, ne kaçması diyi. Bana nereye gidoyon dedi de “Balböğreg gelmiş, yanına gidiyom. Ben ne yapıyım deyinci, anağın... yap. Gette gaz pohuna sin dedim diyi. Gedin gaz pohuna bakın diyi. Oraya varıyalar ki, garanlık gecede kedinin gözlerinin ıslaması gibi, pohun içinde sade bi gözleri ıslıyı. Bunu oradan iki arkadaş çekiyi, çıkadıyı. O pisliğinen halgın ortasına getiriyalar. Balböğreg diyi ki:

-Ey Dürzi! Babam ölmüş. Babamın tahtına çıkmışsın. Goca bi Türkiye padişahsız durmaz. Oğa sözüm yoh. Yedi senelik Algavak gızını nemehrimine üçün aldın diyi. Daştan ses geliyi, ondan ses gelmiyi. Üç kere tekrarlıyı. Cuvabuna kadir olamıyi. Yörü deyus diyi, yörü. Gelincağı kadar ekmeğini yedim. Ehmeg eyağ altına getmesin. Gız gardaşım Nigar bacım, gelin atına binsin. Gelin atı boş getmesin diyi. Nigar Bacının depesinden iki tirkı su goyıyalar. Ata bindirip, Kel vezir’in evine indirayalar. Balböğreg’te nişanlusunu alıyi, evine gediye. Çifte davul, çifte zurna çallıyı. Osmanlı gızı’nı da hizmetlüm demeklüğüne yanına alıyi. Osmanlı gızı’nı da hizmetlüm demeklüğüne yanına alıyi, gıral gızı. Çala, çığıra gırg gün, gırg gece düğün ediyi. İkisinin goynuna bi gecede giriye. Muradına nail oluyi. Göğden aşağı bi halbur elma düşiyi. Hepisini diğneyene, birisi de söyleyene.

SONUÇ

14-15. yüzyıllar arasında meçhul bir sanatçı tarafından yazıya geçirilmiş olan Dede Korkut Kitabındaki bazı hikâyeler Anadolu'da sözlü kültürde canlı olarak yaşamaktadırlar. Dede Korkut Kitabındaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinin Anadolu'da geneli Bey Böyrek adıyla kullanılan birçok varyantı bulunmaktadır.

İlk derlenen varyantlar ile son derlenen varyantlar arasında içerik yönünden bazı farklar görülmektedir. Hikâye varyantlarının kaynak kişilerini toplu olarak bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda zaman kaynak şahısların genelinin eğitim düzeyinin düşük olduğu, yaşam şartlarının iyi olmadığı, çoğunun toplumun alt tabakasındaki kişilerden oluştuğu, yerleşim yeri olarak daha çok taşrada yaşadıkları görülmüştür.

Derlenmiş olan hikâye metinlerin büyük bir kısmını Halk Bilimi ile ilgilenen Üniversitelerde öğretim görevlisi olarak çalışan kişilerin yaptırdıkları tezlerdeki metinler oluşturmaktadır. Metinleri değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda sağlam yapıya sahip ilk derleme metinlerin masal yapısına bürünmüş son derlenen metinlerden asıl metne daha çok benzemektedir. Varyantlar arasında küçük farklılıkların anlatıcının kabiliyeti ve anlatıcı çevresinin mahalli şartlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin değişik bölgelerindeki dil farklılıkları hikâyelerde de kendini göstermiş ve hikâyelerde farklı isimlerin kullanımını ortaya çıkarmıştır. İlk derlenen metinlerin sayısı ile son derlenen metinlerin sayısını karşılaştırdığımızda metin derlemenin git gide azaldığını gördük. Son derlenen metinlerin yapısının bozulmaya başladığı ve bu metinlere olağanüstü unsurlar ile masal unsurların karıştığını söyleyebiliriz.

Varyantların epizot bakımından karşılaştırılması ve varyantların yapısı ile ilgili derli toplu bir değerlendirme ikinci bölümde yapıldı. Ortaya çıkan ayrıntıların adet, gelenek ve inanış bakımından farklılıklardan kaynaklandığı sonucunu ortaya koydu.

Hikâyelerin kaynağı, teşekkülü, alanı, gibi sorunlara çözüm bulunmaya çalışılırken bu sorunların diğer halk hikâyelerinde de olduğunu gördük. Dede Korkut

Kitabındaki Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesi ile Anadolu’da halk arasında sözlü gelenekte yaşamakta olan Bey Böyrek Hikâyeleri dokuz epizot başlığı altında karşılaştırılmıştır. Bunun sonucu hikâyelerin yapı bakımından birbirine benzemesi bize bu hikâyelerin aynı kaynaktan beslendiğini göstermiştir.

KAYNAKLAR

Abdullah, Ziya – Tahsin, Demiray: Türkün Altın Dağından, İstanbul 1929.

ACIPAYAMLI, Orhan: “Türkiye Folklorunda Hikâye Ve Masallar Bibliyografyası.”, Antropoloji, (1), 12, Ankara 1964, s.122-140.

AKAN, Ü. Dilşad: Erzurum Masalları Derlemesi, Erzurum 2003, AÜFEF Lisans Tezi.

AKBAŞ, S. Burhanettin: “Bey Böyrek Hikâyesi’nin Bünyan ve Felahiye Rivayetleri”, Erciyes, (10), 124, Nisan 1988, s. 28-32.

ALPTEKİN, Ali Berat: Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Ankara 1997.

-----: “Türk Üniversitelerinde Yapılan Talebe Tezlerindeki Halk Hikayeleri Bibliyografyası.”, Türk Dünyası Araştırmaları, 23, Nisan 1983, s. 207-228.

ASLAN, Namık: “Akkavak Kızı ile Beyrek Hikâyesi”, MF, 27, Güz 1995, s. 70-72.

-----: “Beyrek Hikâyesinin Yozgat’ta Derlenen İki Yeni Varyantı Üzerine”, MF, 27, Güz 1995, s. 70-72.

AYHAN, Erdoğan: Muratbağı Köyü (Horasan) Halk Hikâyeleri ve Masalları, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi.

AYTEKİN, Sefer: “Bey Böğrek Hikâyesi”, 19 Mayıs Mecmuası, (3), 33, Eylül 1938, s. 29-31; (3), 36, Aralık 1938, s. 30-32; (3), 37, Ocak 1939, s. 29-31; (3), 38, Şubat 1939, s. 25-27.

BALBAY, Şaban: Konya Ereğlisi Halk Hikâyeleri, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi.

BALİ, Muhan: Erçiş’li Emrah İle Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti Ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, Ankara 1973.

BORATAV, P. Naili: Folklor ve Edebiyat 2 C, İstanbul 1983.

-----: Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler, Ankara 1939.

-----: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, İstanbul 1988.

-----: “Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler”, Ülkü Dergisi, (X), 60, Ocak-Şubat 1938, s. 483-492 ; (XI), 61, Mart 1938, s. 21-32; (XI), 64, Haziran 1938, s. 348-350 ; (XI), 65, Temmuz 1938, s. 425-433.

-----: “Bey Böyrek Hikâyesine Ait Metinler”, HBH, (VIII), 86, Aralık 1938, s. 35-42; (VIII), 87, Ocak 1939, s. 52-64; (VIII), 88, Şubat 1939, s. 85-88.

BORATAV, P. Naili - FIRATLI, Halil Vedat : İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1943.

CAFEROĞLU, Ahmet: Anadolu illeri Ağızlarından Derlemeler, İstanbul 1951.

ÇAĞIRAN, Önder: Felahiye’de Derlenmiş Masal ve Halk Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme, Erzurum 1984, AÜKKEF Lisans Tezi.

-----: “Ba – Börek Destan Hikâyesi’nin Dede Korkut Hikâyeleri’nden Bamsı Beyrek’le Karşılaştırılması.”, Erciyes, (12), 143, Kasım 1989, s. 30-31.

ÇİMEN, Kâzım: Yusuf Sıra’dan Derlemeler, Elazığ 1994, Fırat Ün., FEF., TDEB., Lisans Tezi.

ÇOŞKUN, Abdurrahman: Çukur Türkmenlerinden Folklor Derlemeleri, Erzurum 1971, AÜ, EF, TDEB, Lisans Tezi.

DEMİRTAŞ, M. Diler: Tortum Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Çalışma, Erzurum 1973, AÜFEF Lisans Tezi.

DÜNDAR, Orhan: Bamsı Beyrek, Ankara 2001.

DÜZGÜN, Dilaver: “Atatürk Üniversitesinde Folklor Çalışmaları”, MF, 27, Güz 1995, s. 54-58.

-----: “Âşık Şenlik’in Latif Şah Hikâyesi Üzerine Bir Deneme”, MF, 5, Mart 1990, s. 12-14.

-----: “Dede Korkut Kitabında Alkışlar ve Kargışlar”, Türkler C. 3, Ankara 2002, s. 806-810.

EKİCİ, Metin: Dede Korkut Hikâyelerinden Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri , Ankara 1995.

ELÇİN, Şükrü: “Bay Beyrek Hikâyesi”, TFA, (9) 191, Haziran 1965, s. 3777-3781.

EREN, Hasan: “Bey Böyrek Hikâyesi’nin Yeni Bir Varyantı”, TES, 14, Ekim 1977, s. 38-43.

ERGİN, Muharrem: Dede Korkut Kitabı 2 C, Ankara 1997.

ERGÜN, Metin: “Bamsı Beyrek İle Alpamış Destanının Mukayesesi.”, Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu, Birinci Kitap, Erzurum 1989. s.170-176.

ERDEM, Muhammed Zeki: Erzurum İl Halk Kütüphanesi’ndeki Halk Edebiyatı İle İlgili Kitaplar, Erzurum 1982, AÜFEF Lisans Tezi.

FEDAKÂR, Selami: “Alpamış Destanı Ve Bey Böyrek Hikâyesi Arasında Bir Karşılaştırma”, MF, 51, Güz 2001, s. 51-64.

GAZİMİHAL, M. Ragıp: “Bey Börek Hikâyesi”, HBH, (9), 98, Birincikanun 1938, s. 25-31.

GOCUL, Basri: “Bamsı Beyrek’in Küçük Bacısı İle Konuşması”, Ağıt, 41, Nisan 1946, s. 25; 44, Temmuz 1946, s. 8; 45, Ağustos 1946, s. 28.

-----: “Bamsı Beyreğin Parasar Kalesinde Söylediği Türkü”, Yelteniş, (11), 61, Kasım 1948, s. 58; (11), 62, Aralık 1948, s. 58; (11), 63, Ocak 1948, s. 58; (11), 64, Nisan 1948, s. 58; (11), 66, Mayıs 1948, s. 58.

-----: “Bamsı Sormaktadır”, TFA, 6, Ocak 1950, s. 93.

-----: “Bamsı Beyrek Geçmiş Anmaktadır”, TFA, 19, Şubat 1951, s. 298.

GÖKOĞLU, A. Baha: “Bey Böyrek Hikâyesi”, Bartın Gazetesi, 312, 21 Eylül 1931.

-----: “Bey Böyrek Masalı”, HBH, (5), 54, Nisan 1936, s. 83-87.

-----: “Bey Böyreğin Erzurum Varyantı”, HBH, (5), 54, Nisan 1936, s. 81-86.

-----: “Bey Böyrek Hikâyesi”, Atsız Mecmua, 10, 15 Şubat 1932, s. 255-260.

-----: “Oğuz Destanından Bey Böyrek Menkabe ve Destanı”, Milli Mecmua, (11), 121, İkincikanun 1931, s. 123-126.

-----: Bey Böyrek, Ankara 1941.

GÖKYAY, O. Şaik: Dedem Korkudun Kitabı, İstanbul 2000.

GÖREN, Adem: Birecik (Urfa) Folklorundan Örnekler, Erzurum 1977, AÜFEF Lisans Tezi.

GÖRKEM, İsmail: Halk Hikâyeleri Araştırmaları, Ankara 2000.

GÜLENSOY, Tuncer: “Kam Püre Oğlu Bamsı Byrek Destanı’nın Poyraz (Elazığ) Varyantı”, Türk Kültürü, 244, Ağustos 1983, s. 547-558.

-----: “Al Kavak Kızı Hikâyesi”, Türk Kültürü, (21), 224, 1983, s. 551-558.

GÜNGÖR, Nadide: Topalçavuş Köyü Halk Edebiyatı, Erzurum 1978, AÜFEF Lisans Tezi.

GÜROL, Şerif – Ferruh: Bayböre, Ankara 1935.

GÜNEY, Eflatun Cem: Dede Korkut Masalları, İstanbul 1958.

GÜR, Yusuf: Dede Korkut Masalları, Ankara 1957.

İVGİN, Hayrettin: “Güzel Ahmet Hikâyesi”, TFA, (17), 325, Ağustos 1976, s. 7739-7742.

-----: “Ak Kavak Kızı Hikâyesi”, TFA, (16), 320, Mart 1976. s. 7604-7605.

KAÇAR, Burhan: Tokat Folkloru, Erzurum 1975, AÜFEF Lisans Tezi.

KARADAVUT, Zekeriya: “Selçuk Ün. Eğitim Fakültesi’nde Yapılan Halk Edebiyatı ve Folklor Konulu Lisans Tezleri.”, MF, 26, Yaz 1995, s. 84-86.

KARASUBAŞI, Sevgül: “Hacattepe Ün. TDEB. ve Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı’nda Hazırlanan Tezler Bibliyografyası.”, MF, 26, Yaz 1995, s. 87-91.

KAYA, Doğan: “Güzel Ahmet Masalı”, Sivas Folkloru, 8, Eylül 1973, s.19-21; 9, Ekim 1973, s. 19-21.

-----: “Beybörek’in Acıyurt Köyü Varyantı”, Sivas Folkloru, 23, Aralık 1974, s. 19-22 ; 24, Ocak 1975, s.15-17 ; 25, Şubat 1975, s. 19-20 ; 26, Mart 1975, s. 20-22.

KAYA, Ahmet: Belletendeki Halk Edebiyatı ve Folklor İle İlgili Yazılar, Erzurum 1976, AÜFEF Lisans Tezi.

KILIÇ, A.Fikret: Otlukbeli Bucağı (Erzincan) Folkloru ve Etnografyası, Erzurum 1974, AÜFEF Lisans Tezi.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin: Dede- Korkut Oğuznâmeleri, Ankara 2000.

KORGUNAL, M. Zeki: Bey Beyböğrek İle Akkavak Kızı, İstanbul 1936.

KÖSE, Nerrin: “Sevdiğini Yenerek alan Genç Kız Motifi ve Türk Halk Hikâyeleri”, MF, 23, Güz 1994, s. 24-30.

KURNAZ, Cemal: “Hacattepe Ün.Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde Yapılan Tez Çalışmaları.”, Türk Kültürü, (11), 243, 1983, s. 487-494.

KUTLU, Nurten: Dede Korkut Masallarında Kadın, Erzurum 1971, AÜFEF Lisans Tezi.

MANAV, Ensar: Erzurum Umudum Köyü Folkloru, Erzurum 1981, AÜFEF Lisans Tezi.

MEMİŞOĞLU, Ragıp: “Bal Böğrek Masalı”, İçel Kültürü, 20, Mart 1992, s. 29-31; 22, Temmuz 1992, s. 20-22; 23, Eylül 1992, s.19-22.

MURATOĞLU, A.İhsan: “Bamsı Beyrek’in Bolvadin Varyantı”, TFA., (16), 312, Temmuz 1975. s. 7380.

NURİOĞLU, Nuri: Gümölcine Ağzı ve Grameri, İstanbul 1974, İstanbul Üniv., FEF., TDEB., Lisans Tezi.

OFLAZOĞLU, Turan: Korkut Ata (Oyun-2 perde), Ankara 1998.

ORKUN, H. Namık: “Bey Börek Masalı”, Ülkü, (10), 120, 16 Eylül 1946, s.14-15.

ÖCAL, Ahmet: Karakuyu Köyü Çevresi Masalları, Erzurum 1999, AÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ÖĞÜTVERİCİ, Bilgin: “Bey Böğrek Masalı”, TFA., (10), 215, Haziran 1967, s. 4137-4138.

ÖNAL, Ülkü: “Ardanuçta Beybörek Masalı”, Erciyes, (14), 160, Nisan 1991, s. 28-29.

ÖZEN, Rahmi: Bamsı Beyrek İle Banı Çiçek, İstanbul 2000.

ÖZER, Seyhan: “Çan’dan İki Halk Hikâyesi: Akkavak Kızı Hikâyesi”, Türk Folkloru, (4), 37, Ağustos 1982, s. 24-27.

ÖZTELLİ, Cahit: “Bay Böğrek Hikâyesi”, Sivas Folkloru, (5), 59, Aralık 1977, s. 3-5.

-----: “Akkavak Kızı Hikâyesi”, TFA, (10), 213, Nisan 1967, s. 4375-4376.

-----: “Unutulan Dede Korkut”, TFA, (11), 225, Nisan 1968, s. 4709.

-----: “Bamsı Beyrek Hikâyesi”, TFA, (5), 111, Ekim 1958, s. 1771-1773; (5), 112, Kasım 1958, s. 1798-1800; (5), 113, Aralık 1958, s. 1814-1816.

-----: “Bamsı Beyrek Hikâyesi”, TFA, (3), 54, Ocak 1954, s. 853-856.

-----: “Bamsı Beyrek’in Zile Varyantı”, TFA, (3), 54, Ocak 1954, s. 853.

-----: “Bamsı Beyrek’in Sivas Söylentisi”, TFA, (5), 111, Ekim 1958, s.1771.

ÖZTÜRK, Ali: “Bayburt Folklorunda Bey Böyrek Hikâyeleri Ve Kaynakları”, Türk Tarihinde ve Kültüründe Bayburt Sempozyumu, Birinci Kitap, Erzurum 1989, s.158-168.

PAKSOY, H. B: “Alpamış ve Bamsı Beyrek: İki Ad, Bir Destan” , Türk Dili, 403, Temmuz 1985, s.620.

PARLAR, Mustafa: Kayseri Yerleşik Türkmen Ağzı İncelemesi, Erzurum 1970, AÜEF Lisans Tezi.

SAKAOĞLU, Saim: Dede Korkut Kitabı 2 C, Konya 1998.

-----: Destan Destan Üstüne, Kadirli 2002.

-----: “Bey Böyrek Hikâyesinin Bayburt Rivayeti”, Türk Kültürü Araştırmaları, III-IV-V-VI, Ankara 1966-1969, s.159-180.

SARA, Ö. Faruk: Şücaaddin (Aslanbeylik) Köyü (Eskişehir) Halk Edebiyatı ve Folkloru, Ankara 1980, Hacattepe Ün., EF., TDEB., BLT. Lisans Tezi.

SELVİ, Sevgi: Kastamonu Folkloru, Ankara 1970, Ankara Ün., Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, TDEB., Lisans Tezi.

SEYİDOĞLU, Bilge: Erzurum Halk Masları Üzerine Araştırmalar, Ankara 1975.

ŞAHİN, Necati: Yozgat Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri, Erzurum 1977, AÜFEF Lisans Tezi.

ŞENTÜRK, Ertan: Ortabahçe Köyü Folklor ve Etnografyası, Erzurum 1985, AÜFEF Lisans Tezi.

TEZEL, Naki: Beybörek, Ankara 1944.

-----: Konuşmalar (C.H.P. Halkevi Neşriyatı), 2. Broşür, Ankara 1941.

TUNÇ, Mevlüt: Sorkun Köyü (Afyon) Folkloru ve Etnografyası, Ankara 1977, Hacattepe Üniv., EF., TDEB., Lisans Tezi.

TURAN, Osman: “Bey Börek Hikâyesi”, Türklük, 9, İstanbul 1939, s.174-178.

-----: “Bey Börek Hikâyesi”, Ülkü, (10), 59, İkincikanun 1938, s. 403-413.

TÜLÜCÜ, Süleyman: “Dede Korkut Hikâyeleri’nin Kitap Halinde Neşirleri Üzerine”, Türk Dünyası Araştırmaları, 25, Ağustos 1983, s. 149-168.

TÜRKMEN, Fikret: “Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli’de Yaşayan Kolları”, Türk Kültürü Araştırmaları (XXIX), (29), 1-2 (1991), Ankara 1993, s. 345-367.

UĞURLU, Güler: Açıklamalı Erzurum Folklor Bibliyografyası, Erzurum 1979, AÜFEF Lisans Tezi.

YALÇIN, Ahmet: Hasankale (Pasinler) Halk Hikâyeleri, Erzurum 1976, AÜFEF Lisans Tezi.

YALMAN, A. Rıza: “Börek ve Benliboz Hikâyesi”, Türk Sözü- Adana, 5-9 Son teşrin 1935.

-----: “Oğuz’un Torunu Beğböğrek Hikâyesi”, Çukurova’da Memleket Mecmuası, 5, 15 Teşrinievvel 1929, s. 12-14; 7, 15 Teşrinisani 1929, s. 9-11.

-----: Cenupta Türkmen Oymakları, Kısım-3, Ankara 1933.

YANBEY, M. Kemal: “Beyböyreğe Ait İkinci Hikâye”, TFA, (7), 153, Nisan 1962, s. 2699-2701.

-----: “Beybörek Hikâyesi”, TFA., (7), 153, Nisan 1962, s. 2699-2701.

-----: “Bey Börek Masalı”, TFA, (6), 137, Aralık 1960, s. 2283-2286.

YAZICI, Temel: Kiğı’da Derlenmiş 3 Halk Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Epizot Çalışması, Erzurum 1971, AÜFEF Lisans Tezi.

YEŞİL, Hülya: “Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Folklor Ve Halk Edebiyatı Alanlarında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar.”, MF, 27, Güz 1995, s.59-60.

YILAR, Ömer: “Dede Korkut Kitabındaki Bamsı Beyrek İle Anadolu’da Anlatılan Bey Börek Hikâyeleri ve Masalları Üzerine Motif Bakımından Bir Karşılaştırma Denemesi.”, MF, 48, Kış 2000, s.43-47.

YILMAZ, Zeki: Bamsı Beyrek İle Bey Börek Hikâyesinin Karşılaştırılması, Erzurum 1975. AÜFEF Lisans Tezi.

YILDIRIM, Dursun: “Qam Böri oğlu Bamsı Börek Boyunda Sorunlar ve Çözümlemeler.”, Türkbilig (Türkoloji Araştırmaları), Temmuz 2001, Ankara , s.129-167.

YURDATAP, S. Münir: Beyböğrek İle Akkavak Kızı Hikâyesi, İstanbul 1942.

YÜKSEL, H. Avni: “Babörek Masalı”, MF, 37, Bahar 1998, s. 54-66.

ÖZGEÇMİŞ

Musa ÇİMEN, 1973 yılında Balıkesir'in Dursunbey ilçesine bağlı Sarısipahiler köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyde, ortaokul ve liseyi Manisa'nın Kırkağaç ilçesinde okudu. 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı ve buradan 2000 yılında mezun oldu. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halk Bilimi alanında yüksek lisans öğrenimine başladı. Milli Eğitim Bakanlığı'na Ekim 2000'de Kars'ın Akyaka ilçesi 75. Yıl Hüseyin Öztürk İlköğretim Okuluna Türkçe öğretmeni olarak atandı. Mart 2002 de Erzurum merkez Şehitler İlköğretim Okulu'na tayin edildi. 2002 -2003 yıllarında aynı okulda askerliğini asker öğretmen olarak tamamladı. Halen bu okuldaki görevine devam etmektedir.